

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİMDALI

GELENEKSEL TÜRK KONUTLARININ PLAN KURGUSU
VE KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİNİN İRDELENMESİ,
RESTORASYON İLE BİRLİKTE YENİ İŞLEV VERİLEN
İSTANBUL KONAKLARININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Mimar Muhammet ATEŞ

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Lerzan ARAS

Mayıs, 2008

İSTANBUL

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Programı Yüksek Lisans öğrencisi Muhammet ATEŞ tarafından hazırlanan “ **Geleneksel Türk Konutlarının Plan Kurgusu ve Karakteristik Özelliklerinin İrdelenmesi, Restorasyon ile Birlikte Yeni İşlev Verilen İstanbul Konaklarının İncelenmesi** ” adlı bu çalışma jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Sınav Tarihi : 24.06.2008

(Jüri Üyesinin Ünvanı , Adı , Soyadı ve Kurumu) :

İmzası :

Jüri Üyesi: Yrd.Doç.Dr. Lerzan ARAS
(Danışman-H.Ü.Mimarlık ABD Öğr.Üyesi)

.....

Jüri Üyesi : Prof. Dr.Onur ALTAN
(MSGSÜ Öğr.Üyesi)

.....

Jüri Üyesi : Prof. Dr.Nural GÜNDÜZALP
(H.Ü. Mimarlık ABD Öğr.Üyesi)

.....

ÖNSÖZ

Bu tezin oluşturulmasında gösterdiği yakın ilgi ve yardımları için Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Lerzan ARAS'a,

Bu tezin konusunu belirlemede desteklerini esirgemeyen, ve geleneksel sivil mimarimize ilgi duymamı sağlayan Sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Halil Onur'a

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca emeği geçen tüm hocalarım ile maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca bu çalışma da incelenen konakların rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ile eski fotoğraflarına ulaşmamda yardımcı olan Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüklerine ve bu konakların günümüzdeki fotoğraflarını çekmemde yardımcı olan Birkökler Vakfı Başkanlığına, Kadıköy Kaymakamlığı'na, Yeşil Ev'in yetkililerine, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü'ne, Tarih ve Tabiat Vakfı ile Reşat Paşa Konağı yetkililerine ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı ve Tıp Tarihi Bilim Dalı Başkanlığı'na teşekkür ederim.

Muhammet ATEŞ

Mayıs 2008

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
KISALTMALAR	IV
TABLO LİSTESİ	V
ŞEKİL LİSTESİ.....	VI
ÖZET.....	XV
SUMMARY	XVII
BÖLÜM 1: GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	1
1.3. Çalışmanın Yöntemi	2
BÖLÜM 2: GELENEKSEL TÜRK EVİ	3
2.1. Geleneksel Türk Evi Kavramı	3
2.2. Geleneksel Türk Evinin Tarihsel Süreçteki Gelişimi	6
2.3. Geleneksel Türk Evi Plan Tipleri ve Özellikleri	17
2.4. Geleneksel Türk Evinin Mekânsal Özellikleri	21
2.5. Geleneksel Türk Evinin Mimari Elemanları ve Özellikleri.....	27
BÖLÜM 3: İSTANBUL KONAKLARI.....	38
3.1. İstanbul Konaklarının Genel Özellikleri ve Tarihsel Süreçteki Gelişimleri	38
3.2. Konakların Mekânsal Özellikleri.....	49
3.3. 17. ve 19. Yüzyıllar Arası İstanbul'da Toplumsal Yaşam ve Mekânlara Yansıması	56

BÖLÜM 4: İSTANBUL KONAKLARININ ESKİME VE YOK OLMA NEDENLERİ.....	60
4.1. Sosyal Değişim.....	60
4.2. İşlevsel Değişim.....	62
4.3. Fiziksel Değişim.....	63
4.3.1 Malzemenin Eskimesi.....	64
4.3.2. Yangınlar.....	65
4.3.3. Doğal Afetler.....	66
BÖLÜM 5: GÜNÜMÜZE KADAR GELEN KONAKLAR.....	67
5.1. Konakların İstanbul İçindeki Mevcut Durumu.....	67
5.2. Yeni İşlevin Gerekliliği.....	70
5.3. Yeni Ve Farklı İşlev Verilen Konaklar.....	71
5.3.1. Kayserili Ahmet Paşa Konağı.....	73
5.3.2. Reji Nazırı Şükrü Bey Konağı.....	85
5.3.3. Şair Nigar Hanım Konağı.....	97
5.3.4. Abdullatif Suphi Paşa Konağı.....	110
5.3.5. Birkökler Vakfı Konağı.....	122
5.3.6. Abdullah Paşa Konağı.....	133
5.3.7. Reşat Paşa Konağı.....	144
5.3.8. İbrahim Paşa Konağı.....	154
BÖLÜM 6: GÜNÜMÜZE ULAŞMAYAN ÖNEMLİ KONAKLAR.....	166
BÖLÜM 7: SONUÇ.....	180
KAYNAKÇA.....	182
ŞEKİL KAYNAKÇASI.....	186
EKLER.....	198
ÖZGEÇMİŞ.....	204

KISALTMALAR

A.P.K.	: Abdullah Paşa Konağı
A.S.P.K.	: Abdullatif Suphi Paşa Konağı
B.V.K.	: Birkökler Vakfı Konağı
İ.P.K.	: İbrahim Paşa Konağı
K.A.P.K	: Kayserili Ahmet Paşa Konağı
R.N.Ş.B.K.	: Reji Nazırı Şükrü Bey Konağı
R.P.K	: Reşat Paşa Konağı
Ş.N.H.K.	: Şair Nigar Hanım Konağı

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1: Geleneksel Türk evinin tipolojik analizi.....	20
Tablo 5.1. Yeni İşlev verilen istanbul konakların günümüzdeki durumları.....	72

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1: Türk evinin kökenini oluşturan çadır	4
Şekil 2.2: Türk evinin sokaktan görünüşü	5
Şekil 2.3: Topkapı Sarayı Fatih Köşkü dış sofalı planı	6
Şekil 2.4: 16.yüzyıl evi	7
Şekil 2.5: 17. yüzyıl ev planı	8
Şekil 2.6: 17. yüzyılın sonlarına doğru Yeni Camii Hünkar Köşkü planı.....	9
Şekil 2.7: 18. yüzyıl evi, İzmit.....	10
Şekil 2.8: 18. yüzyıl evi merkezi sofaya hazırlık	11
Şekil 2.9: Tekirdağ Rakoçi evi planı	11
Şekil 2.10: Tekirdağ Rakoçi evi görünüşü	11
Şekil 2.11: Sadullah Paşa Yalısının birinci kat planı.....	12
Şekil 2.12: Sadullah Paşa Yalısının görünüşü	12
Şekil 2.13: Beylerbeyi, Hasip Paşa Yalısı birinci kat planı.....	14
Şekil 2.14: Beylerbeyi, Hasip Paşa Yalısının görünüşü	14
Şekil 2.16: Beylerbeyinde, Eklektik üslupta İnşa Edilmiş Bir Ev.....	15
Şekil 2.15: Arif Paşa Yalısı	16
Şekil 2.17: Sofasız plan tipi.....	17
Şekil 2.18: Dış sofalı plan tipi	18
Şekil 2.19: İç sofalı plan tipi.....	18
Şekil 2.20: İç sofalı eyvanlı plan tipi.....	18
Şekil 2.21: Orta sofalı plan tipi 1.....	19
Şekil 2.22: Orta sofalı plan tipi 2.....	19
Şekil 2.23: Çadırın ve odanın kullanım biçiminin genel düzeni	21
Şekil 2.24: Odaların çevre ile ilişkilerinde pencerelerin yönlendirilmesi	22

Şekil 2.25: Türk evinde odanın yatay yönde ve tavan kaplaması kuruluşuna İlişkin görülen temel ilkeler	23
Şekil 2.26: Odaların birbirleri ile ve ortak alanla ilişkilerindeki gelişim düzeni	24
Şekil 2.27: Dış sofa görüntüsü.....	25
Şekil 2.28: Türk evinin doğa ile ilişkisini ve katlarını gösteren kesit	26
Şekil 2.29: Sedir ve döşemelerin iklim şartlarına göre uygulama detayları.....	27
Şekil 2.30: Türk Evinde tavan kaplamasının kareye varma arayışları ve tavan planının dilimlenmesi.....	28
Şekil 2.31: Türk evinde tavan kaplamasının biçimlendirilmesi	29
Şekil 2.32: Bezeli tavan ve dolaplar	30
Şekil 2.33: Duvarla pencerelerin ilişkileri.....	31
Şekil 2.34: Pencere kanatlarının açılma türleri.....	31
Şekil 2.35: Tepe pencereleri	32
Şekil 2.36: Kapı kanatlarının kuruluşu	33
Şekil 2.37: Dolapların oda içindeki konumları.....	34
Şekil 2.38: Dolapların gelişimi ve düzeni.....	35
Şekil 2.39: Ocakların gelişimi ve kuruluşu.....	36
Şekil 2.40: Ocak görüntüleri.....	36
Şekil 2.41: Dış sofa tipte tek kollu merdiven.....	37
Şekil 2.42: Ostrogog Yalısının üç kollu merdiveni 19. yüzyıl	37
Şekil 3.1: 18. Yüzyıl Sultanahmet At Meydanı'nda Ahşap Konaklar.....	40
Şekil 3.2: Süleymaniye'de Yeniçeri Ağaların oturduğu ve Ağa Kapısı denilen konağın yanmadan önceki hali.....	41
Şekil 3.3: Beyazıt civarında bulunan ve günümüze ulaşmayalar konaklar.....	42
Şekil 3.4: Hasköy'de orta büyüklükte konak planı 19. yüzyıl.....	43
Şekil 3.5: Yerebatan Konağı 18. yüzyıl.....	44
Şekil 3.6: Süleymaniye Ferit Paşa Konağı 19. yüzyıl	46
Şekil 3.7: Suphi Paşa Konağı 19. yüzyıl	47
Şekil 3.8: Kagir olarak inşa edilen Tophaneli Konağı 19. yüzyılın ortaları	48

Şekil 3.9: Beyazıt Kaptan Paşa Konağının birinci kat planı ve cephesi.....	49
Şekil 3.10: Galata Bereketzade Çeşmesi civarındaki konağın zemin kat planı.....	50
Şekil 3.11: Sadrazam konağında iftar merasimi	53
Şekil 3.12: Harem’de alışveriş.....	55
Şekil 3.13: Veziriazam	56
Şekil 3.14: Küçüksü Çeşmesi çevresindeki İstanbul’lu hanımlar	57
Şekil 3.15: İstanbul’da bir kahve	58
Şekil 4.1: Toplumsal değişim ve yapısal değişim şeması.....	61
Şekil 4.2: İşlevsel ve sosyal eskime (Süleymaniye’deki ahşap evler).....	63
Şekil 4.3: Malzemenin eskimesi (Üsküdar’da ahşap ev).....	64
Şekil 4.4: 1911 Yılında Mercan’daki yangınının yaptığı tahribat ve Ali Paşa Konağı’nın kalıntıları.....	65
Şekil 4.5: Zeynep Hanım Konağı’nın yangından önceki hali.....	66
Şekil 5.1: Beşiktaş’ta sadece selamlık bölümü kalan Emin Paşa Konağı	68
Şekil 5.2: Kadıköy’de konut olarak kullanılan Arif Paşa Konağı	69
Şekil 5.3: Kadıköy’de günümüzde işlevsiz durumda olan Mahmut Paşa Konağı.....	69
Şekil 5.4: Üsküdar’da konut olarak kullanılan Çürüksulu Ahmet Paşa Konağı.....	70
Şekil 5.5: K.A.P.K’nın Pervititch haritasındaki yeri	73
Şekil 5.6: K.A.P.K’nın hava fotoğrafından görünüşü	73
Şekil 5.7: K.A.P.K’nın 1977 yılındaki hali	74
Şekil 5.8: K.A.P.K’nın 2006 yılındaki restorasyonu.....	74
Şekil 5.9: K.A.P.K’nın günümüzdeki hali.....	74
Şekil 5.10: K.A.P.K’nın birinci kat rölöve planı	75
Şekil 5.11: K.A.P.K’nın selamlık odasının tavanı 1977.....	75
Şekil 5.12: K.A.P.K’nın selamlık odası ve tavanının günümüzdeki hali	75
şekil 5.13: K.A.P.K’nın sağında ve solunda kamulaştırılarak birlikte kullanılan yapılar.....	76
Şekil 5.14: K.A.P.K’nın giriş katı selamlık sofasından görünüş.....	77
Şekil 5.15: K.A.P.K’nın selamlık merdiveninin ikinci kattan görünüşü.....	77
Şekil 5.16: K.A.P.K’nın bütün katlara çıkan haremlik merdiveni.....	78

Şekil 5.17: K.A.P.K'nın birinci kat sofasından görünüş	78
Şekil 5.18: K.A.P.K'nın oda ile hol arasında yapılan panel	79
Şekil 5.19: K.A.P.K'nın selamlık merdivenin üzerindeki kubbeli tavan	80
Şekil 5.20: K.A.P.K'nın arka cepheden görünüşü	80
Şekil 5.21: K.A.P.K'nın bahçesine sonradan yapılmış yapı	81
Şekil 5.22: K.A.P.K'nın selamlık merdiveninden geçen rölöve kesiti	81
Şekil 5.23: K.A.P.K'nın zemin kat rölöve planı	82
Şekil 5.24: K.A.P.K'nın zemin kat restorasyon planı	82
Şekil 5.25: K.A.P.K'nın konağın birinci kat rölöve planı	83
Şekil 5.26: K.A.P.K'nın birinci kat restorasyon planı	83
Şekil 5.27: R.N.Ş.B.K'nın ulaşım haritasındaki yeri	85
Şekil 5.28: R.N.Ş.B.K'nın hava fotoğrafından görünüşü	85
Şekil 5.29: 1920'lerin başında Sultanahmet Meydanı ve R.N.Ş.B.K'nın durumu	86
Şekil 5.30: R.N.Ş.B.K'nın zemin kat rölöve planı	87
Şekil 5.31: R.N.Ş.B.K'nın 1960'lardaki hali	87
Şekil 5.32: R.N.Ş.B.K'nın bulunduğu sokağın günümüzdeki hali	87
Şekil 5.33: R.N.Ş.B.K ve Ayasofya 1987	88
Şekil 5.34: R.N.Ş.B.K'nın batı cephesinin eski hali	88
Şekil 5.35: R.N.Ş.B.K'nın bahçeden görünüşü	88
Şekil 5.36: R.N.Ş.B.K'nın ve bahçesinin 1960'lardaki hali	88
Şekil 5.37: R.N.Ş.B.K'nın günümüzdeki hali	89
Şekil 5.38: R.N.Ş.B.K'nın resepsiyon olarak kullanılan konağın girişi ve Korunmuş olan tavanı	90
Şekil 5.39: R.N.Ş.B.K'nın harem merdivenin birinci kattan görünüşü	90
Şekil 5.40: R.N.Ş.B.K'nın zemin kat sofasının eski hali	91
Şekil 5.41: R.N.Ş.B.K'nın zemin kat sofasının günümüzdeki hali	91
Şekil 5.42: R.N.Ş.B.K'nın birinci kat sofasının günümüzdeki hali	92
Şekil 5.43: R.N.Ş.B.K'nın başodası ve korunmuş olan tavanı	92
Şekil 5.44: R.N.Ş.B.K'nın bahçesi ve mermer havuz	93
Şekil 5.45: R.N.Ş.B.K'nın bahçesindeki sera restoran	93

Şekil 5.46: R.N.Ş.B.K'nın zemin kat rölöve planı	94
Şekil 5.47: R.N.Ş.B.K'nın zemin kat restorasyon planı	94
Şekil 5.48: R.N.Ş.B.K'nın ikinci kat rölöve planı	95
Şekil 5.49: R.N.Ş.B.K'nın ikinci kat restorasyon planı.....	95
Şekil 5.50: Ş.N.H.K'nın ulaşım haritasındaki yeri	97
Şekil 5.51: Ş.N.H.K'nın hava fotoğrafından görünüşü	97
Şekil 5.52: Şair Nigar Hanım	98
Şekil 5.53: Ş.N.H.K'nın eski hali.....	98
Şekil 5.54: Ş.N.H.K'nın günümüzdeki hali.....	98
Şekil 5.55: Ş.N.H.K'nın birinci kat restitüsyon planı.....	99
Şekil 5.56: Ş.N.H.K'nın arka cephesi.....	99
Şekil 5.57: Ş.N.H.K'nın içinden görünüş.....	99
Şekil 5.58: Ş.N.H.K'nın vaziyet planı	100
Şekil 5.59: Ş.N.H.K'nın, 1960 yılındaki hali	101
Şekil 5.60: Ş.N.H.K'nın ön cephesinin günümüzdeki hali.....	101
Şekil 5.61: Ş.N.H.K'nın Ana Girişinden Görünüş	102
Şekil 5.62: Ş.N.H.K'nın birinci katta girişin üzerindeki mekânın alçıpan duvar ile bölünmesi	103
Şekil 5.63: Ş.N.H.K'nın taşıyıcı duvarların kaldırılması ve bölücü duvarlarla oluşturulan mekânlar.....	104
Şekil 5.64: Ş.N.H.K'nın kaldırılan taşıyıcı duvarların yerine konulan sekizgen ahşap sütun	105
Şekil 5.65: Ş.N.H.K'nın ikinci katında mermer şöminenin bulunduğu odanın günümüzdeki hali.....	105
Şekil 5.66: Ş.N.H.K'na bitişik olan ek yapının içinden görünüş.....	106
Şekil 5.67: Ş.N.H.K'nın zemin kat restitüsyon planı	107
Şekil 5.68: Ş.N.H.K'nın zemin kat rölövesi	107
Şekil 5.69: Ş.N.H.K'nın birinci kat restitüsyon planı.....	108
Şekil 5.70: Ş.N.H.K'nın birinci kat rölöve planı	108
Şekil 5.71: A.S.P.K'nın Pervititch haritasındaki yeri.....	110

Şekil 5.72: A.S.P.K'nın hava fotoğrafından görünüşü	110
Şekil 5.73: A.S.P.K'nın çatısı	111
Şekil 5.74: A.S.P.K'nın eski hali	111
Şekil 5.75: A.S.P.K'nın günümüzdeki hali	111
Şekil 5.76: A.S.P.K'nın zemin kat restorasyon planı	112
Şekil 5.77: A.S.P.K'nın İçinden Görünüş	112
Şekil 5.78: A.S.P.K'nın arka cepheden görünüşü	112
Şekil 5.79: A.S.P.K'nın zemin kat sofasından görünüş	113
Şekil 5.80: A.S.P.K'nın birinci kat sofası ile merdiven sahanlığı arasına eklenen camekân	114
Şekil 5.81: A.S.P.K'nın merdiven sahanlığının tavanı	114
Şekil 5.82: A.S.P.K'nın Tıp Tarihi Müzesi olarak kullanılan birinci kat sofası	115
Şekil 5.83: A.S.P.K'nın seminer ve okuma salonu	115
Şekil 5.84: A.S.P.K'nın ikinci kat sofası	116
Şekil 5.85: A.S.P.K'nın ikinci kat sofasının tavanı	116
Şekil 5.86: A.S.P.K'nın baş odası	117
Şekil 5.87: A.S.P.K'nın başodasının tavanı	117
Şekil 5.88: A.S.P.K'nın zemin kat rölöve planı	118
Şekil 5.89: A.S.P.K'nın zemin kat restorasyon planı	118
Şekil 5.90: A.S.P.K'nın birinci kat restorasyon planı	119
Şekil 5.91: A.S.P.K'nın ikinci kat restorasyon planı	119
Şekil 5.92: A.S.P.K'nın merdiveninden geçen rölöve kesiti	120
Şekil 5.93: A.S.P.K'nın merdiveninden geçen restorasyon kesiti	120
Şekil 5.94: B.V.K'nın Pervititch haritasındaki yeri	122
Şekil 5.95: B.V.K'nın hava fotoğrafından görünüşü	122
Şekil 5.96: B.V.K'nın 1982 yılındaki hali	123
Şekil 5.97: B.V.K'nın 1994 yılındaki hali	123
Şekil 5.98: B.V.K'nın günümüzdeki hali	123
Şekil 5.99: B.V.K'nın zemin kat rölöve planı	124

Şekil 5.100: B.V.K'nın içinden bir görüntü.....	124
Şekil 5.101: B.V.K'nın merdiveni.....	124
Şekil 5.102: B.V.K'nın bodrum katında bulunan oyun salonu.....	125
Şekil 5.103: B.V.K'nın zemin katında sınıf olarak işlevlendirilen oda ve bölücü panel.....	126
Şekil 5.104: B.V.K'nın birinci katında sınıf olarak kullanılan oda.....	127
Şekil 5.105: B.V.K'nın sahanlığının tavan kaplaması ve duvarı.....	127
Şekil 5.106: B.V.K'nın tavanının restorasyondan önceki hali	128
Şekil 5.107: B.V.K'nın aslına uygun restore edilen tavanı.....	128
Şekil 5.108: B.V.K'nın yeniden yapılan tavan sistemi.....	128
Şekil 5.109: B.V.K'nın arka cephesinin restorasyondan önceki hali	129
Şekil 5.110: B.V.K'nın arka cephesinin günümüzdeki hali	129
Şekil 5.111: B.V.K'na eklenen yangın merdiveni.....	130
Şekil 5.112: B.V.K'nın konağın sağ yan cephesinin restorasyondan önceki hali ...	130
Şekil 5.113: B.V.K'nın birinci kat rölöve planı.....	131
Şekil 5.114: B.V.K'nın birinci kat restorasyon planı	131
Şekil 5.115: A.P.K.'nın Pervititch haritasındaki yeri	133
Şekil 5.116: A.P.K.'nın hava fotoğrafından görünüşü	133
Şekil 5.117: A.P.K.'nın günümüzdeki hali.....	134
Şekil 5.118: A.P.K.'nın 1997 Yılındaki Hali.....	134
Şekil 5.119: A.P.K.'nın 1997 Yılındaki ön görünüşü.....	134
Şekil 5.120: A.P.K.'nın birinci kat sofası.....	135
Şekil 5.121: A.P.K.'nın arka cephesinin 1997 yılındaki hali.....	135
Şekil 5.122: A.P.K.'nın arka cephesinin günümüzdeki hali.....	135
Şekil 5.123: A.P.K.'nın giriş mekânının korunmuş olan tavanı.....	136
Şekil 5.124: A.P.K.'nın zemin kat sofasından görüntü	137
Şekil 5.125: A.P.K.'nın zemin katta yazı işleri olarak kullanılan oda ve tavanı.....	137
Şekil 5.126: A.P.K.'nın merdiveninden görüntü	138
Şekil 5.127: A.P.K.'nın kaymakamlık makamı olarak kullanılan başodası	139

Şekil 5.128: A.P.K.'nın dinlenme mekânı olarak kullanılan oda ve ahşap Doğramalı Camekân.....	139
Şekil 5.129: A.P.K.'nın toplantı salonu olarak kullanılan odası	140
Şekil 5.130: A.P.K.'nın birinci kat sofasının doğu tarafındaki odaya geçişteki koridorun korunmuş olan tavanı.....	140
Şekil 5.131: A.P.K.'nın ön cephesinin günümüzdeki hali.....	141
Şekil 5.132: A.P.K.'nın arka cephesinin günümüzdeki hali.....	141
Şekil 5.133: A.P.K.'nın zemin kat yerleşim planı	142
Şekil 5.134: A.P.K.'nın birinci kat yerleşim planı	142
Şekil 5.135: R.P.K'nın haritadaki yeri	144
Şekil 5.136: R.P.K'nın hava fotoğrafından görünüşü	144
Şekil 5.137: R.P.K'nın ve bahçesinin eski durumu	145
Şekil 5.138: R.P.K'nın ön cephesinin eski hali.....	145
Şekil 5.139: R.P.K'nın günümüzdeki hali	145
Şekil 5.140: R.P.K'nın Revnak adlı yemek salonu	146
Şekil 5.141: R.P.K'nın sağ taraftaki girişin eski hal.....	146
Şekil 5.142: R.P.K'nın arka cephesinin günümüzdeki hali.....	146
Şekil 5.143: R.P.K'nın ve bahçesinin günümüzdeki hali	147
Şekil 5.144: R.P.K'nın Zerefşan salonundan bir görünümü.....	148
Şekil 5.145: R.P.K'nın Şevk-Abad salonundan bir görünüm.....	149
Şekil 5.146: R.P.K'nın Divanhane salonundan bir görünüm	150
Şekil 5.147: R.P.K'nın kulesinden çıkan merdiven.....	151
Şekil 5.148: R.P.K'nın ön cephe restorasyon projesi	151
Şekil 5.149: R.P.K'nın birinci kat restorasyon planı	152
Şekil 5.150: R.P.K'nın ikinci kat restorasyon planı	152
Şekil 5.151: İ.P.K'nın Pervititch haritasındaki yeri.....	154
Şekil 5.152: İ.P.K'nın hava fotoğrafından görünüşü.....	154
Şekil 5.153: İ.P.K'nın günümüzdeki hali	155
Şekil 5.154: İ.P.K'nın konağın restorasyondan önceki hali.....	155
Şekil 5.155: İ.P.K'nın içinden bir oda ve tavanı.....	155

Şekil 5.156: İ.P.K'nın birinci kat rölöve planı	156
Şekil 5.157: İ.P.K'nın Başodasının restorasyondan önceki hali.....	156
Şekil 5.158: İ.P.K'nın başodasının restorasyondan sonraki hali	156
Şekil 5.159: İ.P.K'nın 1995 yılındaki restorasyonundan sonraki hali.....	157
Şekil 5.160: İ.P.K'nın haremlık merdiveninin günümüzdeki hali.....	158
Şekil 5.161: İ.P.K'nın faaliyet odası olarak kullanılan mekânı ve tavanı	158
Şekil 5.162: İ.P.K'nın makam odası olarak kullanılan mekânı ve tavanı.....	159
Şekil 5.163: İ.P.K'nın, konferans salonu olarak kullanılan çatı katı	159
Şekil 5.164: İ.P.K'nın selamlık merdiveninin restorasyondan önceki hali	160
Şekil 5.165: İ.P.K'nın selamlık merdiveninin restorasyondan sonraki hali	160
Şekil 5.166: İ.P.K'nın ön cephesinin restorasyondan önceki hali	161
Şekil 5.167: İ.P.K'nın ön cephesinin günümüzdeki hali	161
Şekil 5.168: İ.P.K'nın bulunduğu sokağın eski hali	162
Şekil 5.169: İ.P.K'nın bulunduğu sokağın günümüzdeki hali.....	162
Şekil 5.170: İ.P.K'nın zemin kat rölöve planı	163
Şekil 5.171: İ.P.K'nın rölöve planına göre kullanım şeması.....	163
Şekil 5.172: İ.P.K'nın birinci kat rölöve planı	164
Şekil 5.173: İ.P.K'nın birinci kat rölöve planına göre kullanım şeması.....	164
Şekil 6.1: Köprülü Konak.....	170
Şekil 6.2: Ali Paşa Konağı.....	172
Şekil 6.3: Beyoğlu, Galata Bölgesi, Bereketzade Çeşmesi civarındaki konak.....	175
Şekil 6.4: Beşiktaş Serencebey'de Kahvecibaşı Konağı.....	176
Şekil 6.5: Süleymaniye'de Ferit Paşa Konağı.....	177
Şekil 6.6: Eminönü, Sultanahmet Bölgesi, Yerebatan Sarnıcı'nın üzerindeki Baltacı Konağı.....	178
Şekil 6.7: Hasköy'deki Hahambaşı Konağı.....	179

T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**GELENEKSEL TÜRK KONUTLARININ PLAN KURGUSU
VE KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİNİN İRDELENMESİ,
RESTORASYON İLE BİRLİKTE YENİ İŞLEV VERİLEN
İSTANBUL KONAKLARININ İNCELENMESİ**

Hazırlayan
Mimar Muhammet Ateş
Tez Danışmanı
Yrd Doç. Dr. Lerzan Aras
Mayıs, 2008

ÖZET

Bir toplumun yaşam biçimi, gelenek ve görenekleri, örf ve adetleri, inançları ve insan ilişkileri o toplumun yaşadığı mekanları tasarlamasında önemli bir yer tutar. Bu özellikler toplumun sosyo-kültürel yaşantısının önemli bileşenleri olup sürekli çevre kültürleri etkileyerek ve onlardan etkilenerek gelişir.

Türk evi, Türklerin göçebe dönemlerindeki yaşadıkları mekân olan çadırın iç düzeninden kaynaklanmış olup yüzyıllar içerisinde üzerinde yaşanan Anadolu kültürleri ve İslam dini ile belirli oranlarda etkileşim içerisinde gelişip olgunlaşmış ve bir senteze ulaşmıştır.

Zamanla değişen yaşam biçimi ve buna bağlı olarak değişen istekler nedeniyle birçok yapı özgün işlevini yitirmekte ve farklı bir işleve hizmet etmektedir. Geleneksel Türk evinin gelişmiş hali olan İstanbul konakları da yirminci yüzyılın başlarında değişen yaşam biçimi ile işlevsiz kalmaya başlayarak yok olma sürecine girmiştir. Günümüze kadar gelen konakların birçoğu ise farklı işlevlere hizmet ederek varlıklarını sürdürmektedir.

Bu çalışmada, Geleneksel Türk konutlarının plan kurgusu ve karakteristik özellikleri, İstanbul konaklarının mimari yapısı, konakların yok olma nedenleri, günümüze ulaşan konakların mevcut durumu ile yeni ve farklı işlev konaklar incelenecektir.

Birinci bölümde tezin amacı, yöntemi ve kapsamı ortaya konmuştur.

İkinci bölümde, konakların temelini oluşturan geleneksel Türk evi incelenmiştir. Geleneksel Türk evinin ortaya çıkışı, 16. yüzyıldan başlayarak 19. yüzyılın sonlarına kadar tarihsel süreçteki gelişimleri ve Türk evinin plan tipleri sırasıyla sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı olarak incelenmiştir. Türk evinin mekânsal özellikleri kapsamında, oda, sofa ve katlara değinilmiş ve bu mekânları oluşturan mimari yapı elemanları olan döşemeler, tavanlar, pencereler, kapılar, dolaplar, ocaklar ile geçit ve merdivenler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Türk evinin gelişmiş hali olan İstanbul konakları ele alınmıştır. Bu konakların genel özellikleri, tarihsel süreçteki gelişim ve değişimleri, konakları oluşturan mekânlar ile bu mekânların özellikleri incelenmiştir. Geleneksel konutlar hakkında detaylı bilgiye ulaşmaya başladığımız dönem olan 17. yüzyıl ile 19. yüzyıl arası İstanbul'daki toplumsal yaşam ve bunların mimariye yansımaları araştırılmıştır.

Dördüncü bölümde, İstanbul konaklarının eskime ve yok olma nedenlerine değinilmiştir. Bu nedenler; sosyal değişme, işlevsel değişme, fiziksel değişme, malzemenin eskimesi, yangınlar ve doğal afetler olarak ele alınmıştır.

Beşinci bölümde, günümüze kadar gelen konaklar kapsamında, konakların İstanbul içindeki durumları, bunların kaç tanesinin yok olduğu, kaç tanesinin konut olarak kullanıldığı ve kaç tanesine yeni ve farklı işlev verildiği araştırılmıştır.

Altıncı bölümde günümüze ulaşmayan önemli konaklar belirtilmiştir.

Yedinci ve son bölümde konakların mimari yapısındaki değişiklikler ele alınmış, yeni işlev verilen konaklar hakkında genel değerlendirmeler yapılmış ve konaklara yeni işlev verilirken dikkat edilmesi gereken hususlara değinilmiştir.

Anahtar kelimeler: İstanbul Konakları, Yeniden İşlevlendirme, Geleneksel Türk Konutu

T.C.
HALIC UNIVERSITY
INSTITUTE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY
DEPARTMENT OF ARCHITECTURE
MASTER THESIS

**A STUDY OF THE PLANNING DESIGN OF TRADITIONAL TURKISH
HOUSES AND THEIR CHARACTERISTICS**
**AN ANALYSIS OF THE ISTANBUL MANSIONS ACCORDED NEW
FUNCTIONS AFTER ERA OF RESTORATION**

Architect Muhammet Ateş

Advisor

Assist Prof. Dr. Lerzan Aras

May, 2008

SUMMARY

Socio-cultural features of a society such as their life styles, traditions and observances, customs, believes, and human relations constitute a significant part in the design of places where a society lives. These features are the crucial components of the socio-cultural life in a society, and interact with other cultures gradually.

Turkish House, in the nomadic era of Turks, stemmed from the internal structure of the tent in which they were living. It changed, developed, and turned out a synthesis by the partial interaction with Anatolian Cultures and the religion of Islam.

There are various types of structures which are losing its distinctive function and serving for a different function because of their lifestyle changing with time and the demands depending upon these changes. Istanbul Mansions are the mature state of Traditional Turkish House. They also have become useless and extinct because of the lifestyles which changed at the beginning of the 20th century. The vast majority of houses which attained to present have been surviving by serving for different functions.

In this study; plan, characteristic features of Traditional Turkish residencies, architectural structure of Istanbul Mansions, causes of their extinction, current situation of the houses which have been surviving, the houses with new and different function will be focused on.

First chapter is focused on the objective of thesis, methodology and its contents.

Second chapter is dealt with the houses which are the basis for Traditional Turkish Houses, birth of the Traditional Turkish House, the growing of it between the period of 16th and 19th century, plan types of Turkish House will be discussed. The rooms, halls, floors are taken into consideration as the accommodation features of Turkish House. Architectural elements like floor coverings, ceilings, windows, doors, cupboards, and stairs are explained.

Third chapter is focused on Istanbul Mansions which is the mature state of Turkish House. The general characteristics growing and changing of them in the historical period, the parts of houses, and the features of those parts are explained. The life style in Istanbul between the period of 17th and 19th century and the effects of them to architectural structure are discussed.

Fourth chapter is focused on the causes of wear and extinction of Istanbul Mansions Social, functional, physical changes are discussed. Physical change is explained as the wear of materials, fires, and natural disasters.

Fifth chapter is focused on the houses which attained to present, the situation of houses in Istanbul, how many of them were extinct, how many of them serving as a house, how many of them that the new and different functions given. The necessity of new function and legal aspects are discussed. Also dealt with eight houses that the new and different function given. The architectural changes stemming from new function of houses, the harmony of new function with the environment and structure are discussed.

Sixth chapter is focused on the significant houses which did not attain to present.

Seventh chapter is the last chapter which is focused on the changes in the architectural structure of houses after being given new function, general assessment of them, and the significant points that needs to be taken into consideration when giving new features to houses.

Keywords: Istanbul Mansions, New Function, Traditional Turkish Houses

BÖLÜM 1: GİRİŞ

Tarihi kültürümüzün simgesi ve sosyal yaşamın belgesi olan sivil mimarlık ürünlerinin başında geleneksel Türk konutu gelmektedir. Kısaca Türk evi olarak da bilinen geleneksel konutlarımızın şüphesiz en önemlileri Osmanlı İmparatorluğu'nun son başkenti olan İstanbul'da bulunmakta idi. Bu yapıların birçoğu çeşitli nedenlerle günümüze ulaşmadan yok olmuşlardır. Günümüze ulaşanlardan büyük bir kısmı ise eski işlevini yitirmiş olup, farklı bir işleve hizmet etmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, geleneksel Türk konutunun özel örneklerini oluşturan İstanbul konaklarının günümüzdeki durumlarını belirlemek ve yeni işlev verilenlerin uğradığı mimari değişimleri saptamaktır. Bu bağlamda yapılan restorasyon çalışmalarının ve işlev değişikliklerinin gerek temel ilkeler, gerek kullanıcı-mekan ilişkileri gerekse günümüz yaşam dinamiklerine olan uygunluğu değerlendirilerek, gelecekteki araştırmalar için bir belge niteliği oluşturması temel hedef olarak belirlenmiştir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Çalışmada, geleneksel Türk evi ve İstanbul konaklarının ortaya çıkışı, mimari özellikleri ve tarihsel süreçteki gelişimleri ile bu yapıların yok olma nedenlerine değinilecektir.

İstanbul'daki konakların günümüzdeki durumları araştırmak için Pervititch sigorta haritalarından (1922-1945) yararlanılmıştır. Bu haritalarda sigortalı olarak bulunan yetmiş dokuz tane konağın günümüzdeki durumları araştırılmıştır. Bu yetmiş dokuz tane konaktan yetmiş üç tanesi tamamen yok olmuştur. Günümüze ulaşanlardan iki tanesinin konut olarak kullanıldığı, bir tanesinin sadece selamlık kısmının ayakta kaldığı, üç tanesinin ise yeni işlev verilerek kullanıldığı belirlenmiştir.

Pervititch sigorta haritasında gösterilen ancak sigortalı olmayan konakların yeni işlev verilenleri araştırılmıştır. Bunlardan da iki tane konağa yeni işlev verildiği tespit edilmiştir.

Ayrıca kapsamlı bir şekilde yapılan literatür taramasında ve arazi çalışmalarında Pervititch sigorta haritalarında tamamlanamayan bölgeler olan Eminönü İlçesi'nin Sultanahmet Bölgesi ile Kadıköy İlçesi'nin Erenköy Bölgesi'nde de toplam üç tane konağa da restorasyon sonucunda yeni işlev verilerek kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada, yeni işlev verilerek kullanılan toplam sekiz adet konak incelenecektir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Geleneksel Türk evinin gelişmiş hali olan İstanbul konaklarını inceleyebilmek için ilk önce geleneksel Türk evi incelenmiştir. Geleneksel Türk evinin ortaya çıkışı, tarihsel süreçteki gelişimi, plan tipleri, mekânsal özellikleri ile bu mekânları oluşturan mimari elemanlar incelenmiştir. İstanbul konaklarının genel özellikleri, tarihsel süreçteki değişimleri, bu konakları oluşturan mekânlar ile 17. ve 19. yüzyıllardaki toplumsal yaşamın mekânlara yansımaları incelenmiştir. Daha sonra konakların yok olma nedenlerine değinilmiştir.

Günümüzde yeni işlev verilerek kullanılan konakların ilk önce literatürlerde bulunan eski fotoğrafları, Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüklerindeki dosyalarda bulunan, konakların eski halini gösteren fotoğraflar, rölöve, restitüsyon projeleri ile diğer dökümanlar incelenmiştir.

Daha sonra restorasyon projeleri incelenerek, yeni işlev sonucu oluşan değişiklikler fotoğraflarla belgelenmiştir. Konakların karakteristik özelliklerinde oluşan değişimlerin temel restorasyon ilkelerine uyumu çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır.

BÖLÜM 2: GELENEKSEL TÜRK EVİ

Bu bölümde, konakların temelini oluşturan ve Osmanlı toplumunun yaşantısı sonucunda ortaya çıkmış olan Türk evine değinilecektir. Türk evinin ortaya çıkışı, tarihsel süreçteki gelişimi, plan tipleri ve plan tiplerini oluşturan mekânlar ile bu mekânları oluşturan mimari elemanlar incelenecektir.

2. 1. Geleneksel Türk Evi Kavramı

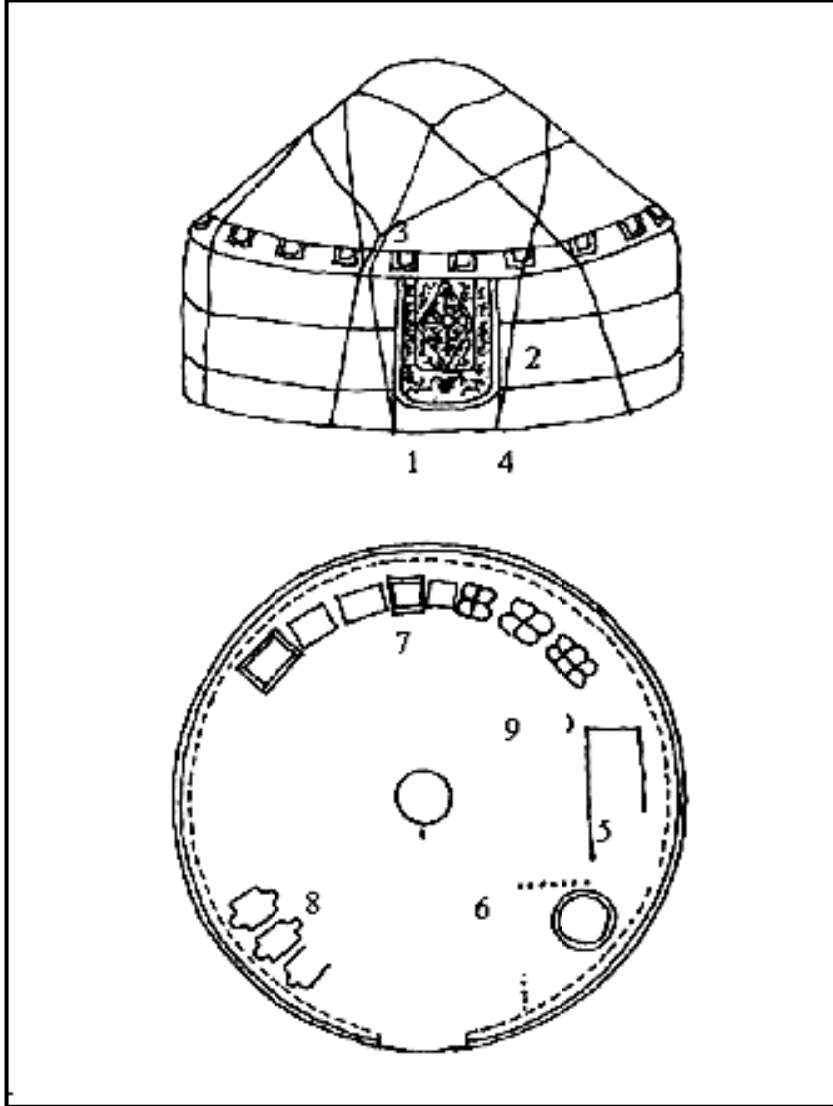
Türk evi; Osmanlı imparatorluğu sınırları içinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş ve 500 yıl yaşamını devam ettirmiş ev tipidir. (Eldem, 1984, s:16)

Osmanlı döneminin anonim ahşap evlerine Türk evi adını, genelde batılaşma hareketlerine, özelde ise kâgir ve batılı tarzda inşa edilen evlere karşı tepki amacıyla ve Türkçülük akımının görsel sembolü olması için, 1912 yılında, Öğretmen Okul'unda öğretmenlik yapan Hamdullah Suphi Tanrıöver vermiştir. (Bertram, 2002, s:851-852)

Türk evi kavramının kökenlerinin göçebelik dönemine kadar uzandığı teorisi vardır. Türklerin Anadolu'ya gelip yerleşmelerinden önceki düzenleri, göçebeliliğin bütün özelliklerini taşır. Asya stepleri, yaşamaya elverişsiz olduğundan dolayı, sürekli yer değiştirmeyi gerektirmiştir. Böylece yer kavramı ve vatan duygusu bir anlamda topraktan çözülmüştür. Bu çözülme ilginç ve soyut bir çevre kavramı oluşturur. Steplerin elverişsiz doğa şartları "sınırlayıcı koruyucu bir yaşama çevresi" kavramının gelişmesine neden olmuştur. Böylece yaşamın birimleri olarak çadırlar meydana gelmiştir. (Küçükerman, 1978, s:33)

Türkler İslam dinini benimsedikten sonra Anadolu'ya yerleşmişler ve yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Bu ortam içinde "göçebelik kavramı" İslam dünya görüşü ve Anadolu'nun verileriyle belli bir oranda birleşerek yeni bir yaşama kavramı ve biçimini ortaya çıkarmıştır. (Küçükerman, 1978, s:33)

Anadolu'da hareketli göçebe kültür geleneğinin izlerini taşıyan hafif ahşap iskelet yapı tekniği ile vücuda getirilen Türk evi, Osmanlı Devleti'nin geniş sınırları içerisinde yer alan Balkanlar, Kafkaslar, Hazar Bölgesi ve Kırım'ı kapsayan uygun yapı malzemesinin kolayca temin edilebildiği geniş bir coğrafi alanda yaygın bir şekilde uygulanmıştır. (Cansever, 2002, s:200)

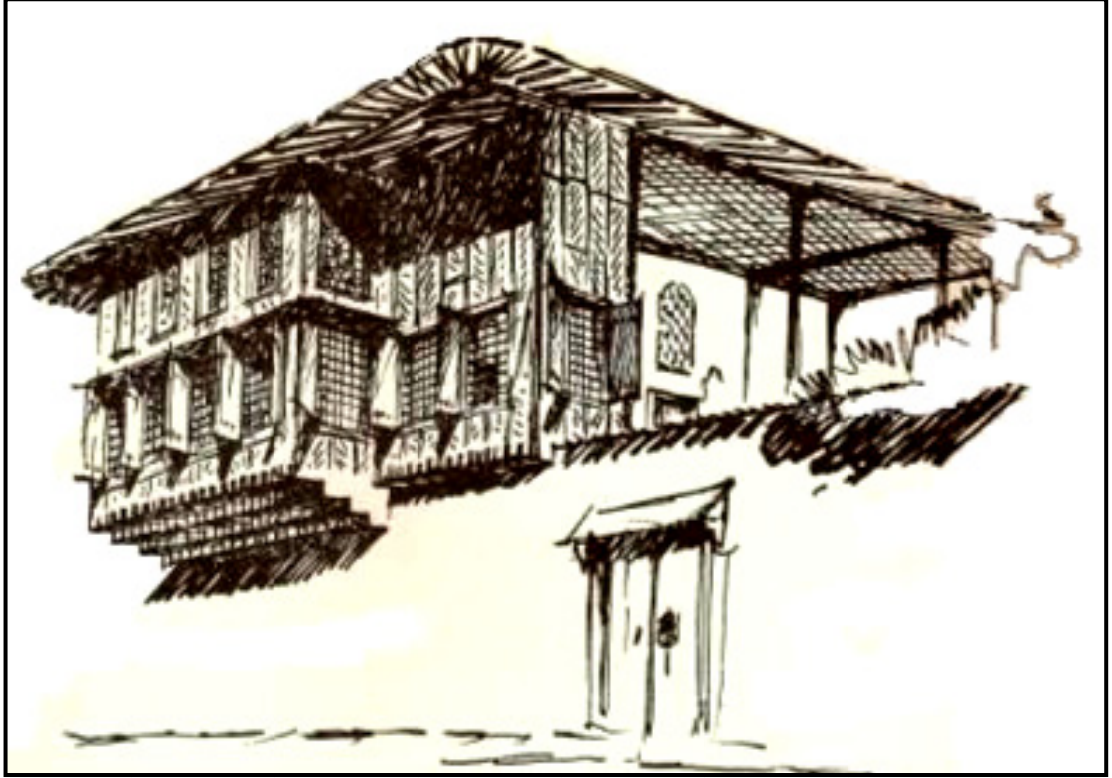
Yaşama birimi olarak düzenlenmiş Asya çadırının iç düzeni ve genel görünümü

1-Giriş
2- Yan örtü
3-Üst örtü
4-Ateş yeri
5- Kerevet
6- Bölme
7-Sandık ve denkler
8- Demir askılık

Şekil 2.1: Türk Evinin Kökenini Oluşturan Çadır

Türk evleri, genellikle açık avlulu veya bahçelidir. Bahçenin birliğini ve devamını sağlamak için ev, arsa çevresinde yoğunlaşmış ve sokağa doğru yapılan çıkmalar sayesinde kent yaşamı ile doğrudan ilişki kurulması sağlanmıştır. (Cerası, 1999, s:156)

Şekil 2.2: Türk Evinin Sokaktan Görünüşü

Cumbaların şehir mimarisine katkılarını, Le Corbusier, 1919'da İstanbul'dan ayrılırken yazdığı notlarda şöyle anlatır; "işte büyük abidelerin yer aldığı sırtlardan aşağı doğru az meyilli, çatıların gölgeleri altındaki cumbalar ve bunların gölgeleri altındaki pencere duvarlar, pencere cumbalar, saçakların ve cumbaların gölgeleri ile oluşan mor, gölgeli satırların pencerelerin geometrisiyle, aradaki bahçelerin yeşillikleriyle meydana getirdiği adeta denize kadar uzanmış muhteşem bir acem halısını hatırlatıyordu." (Cansever, 1999, s:444-445)

Türk evinin niteliğini görebilmek için sokakta yürürken baktığımızda, cumbalar odaları tarif ediyor ve aralarındaki ayrımlar ikinci odanın başladığını belirtir. Kuş bakışı ile çatılara bakarsak o zamanda çatılar her odayı tarif eder. Yani Osmanlı şehrine tepeden baktığımızda her evin kaç odası olduğunu öğrenme imkânına sahip olursunuz. (Cansever, 1999, s:448)

2.2. Geleneksel Türk Evinin Tarihsel Süreçteki Gelişimi

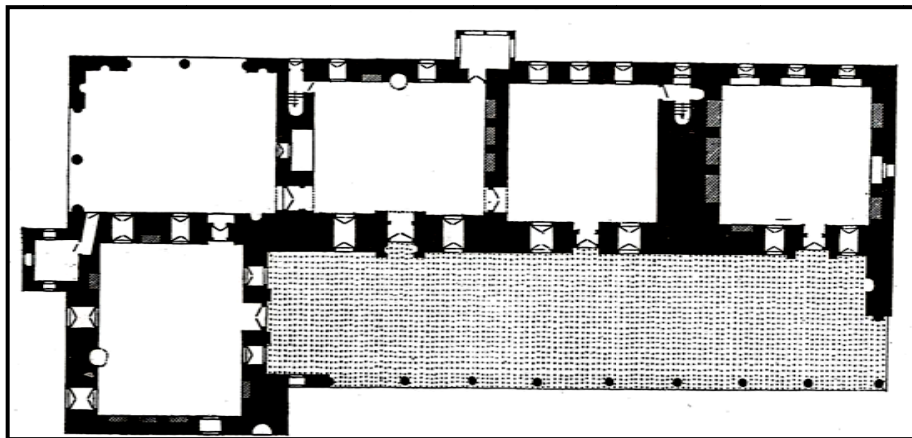
Osmanlı devletinin ilk kurulduğu tarihlerden başlayarak, 17. yüzyıla kadar geçen süre boyunca yapılmış olan ev ve konaklardan günümüze hiçbir iz kalmamıştır. Ancak 17. yüzyılın ortalarından başlayarak, ayakta kalan evler hakkında bilgi sahibi olmaya başlayabiliyoruz. (Eldem, 1984, s:3)

17. yüzyıldan önceki evler hakkında dolaylı yollardan ve kesin olmayan bir biçimde bilgi edinmekteyiz. Bunun için ev mimarisine yakın olan ve özellikleri nedeniyle ayakta duran, mescitler, küçük camiler, mahfiller, zaviye, kitaplık gibi ölçüleri ve süslemeleri ev yapımını andıran ya da teknikleri aynı olan yapı türlerinden ve bunların bezemelerinden, ayrıca iç dekorları hakkında evin minyatürlerinden yararlanılmaktadır. (Eldem, 1984, s:3)

15. ve 16. Yüzyıl Evleri

15. ve 16. yüzyıl evlerinin, tek katlı bazen bu kat zeminden biraz yükseltilmiş ve asma kat ilaveli olduğu, duvarlarının (Anadolu'nun belirli bölgeleri dışında) ve çatı örtüsünün kerpiç olduğu, ancak zamanla çatı örtüsü olarak kiremit kullanılmaya başlanılmıştır. (Eldem, 1984, s:3)

Topkapı Sarayı'ndaki Fatih Köşkü, 15. yüzyılın ikinci yarısındaki ev düzenleri hakkında fikir vermektedir. Fatih Köşkü, ev yaşantısı gereği sofa boyunca dizilen odalardan oluşması nedeniyle bu dönemde Türk evi plan tipinin dış sofalı olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bu dönemde sofasız ev tipinin de kullanıldığı kabul edilir. (Eldem, 1984, s:3-4)

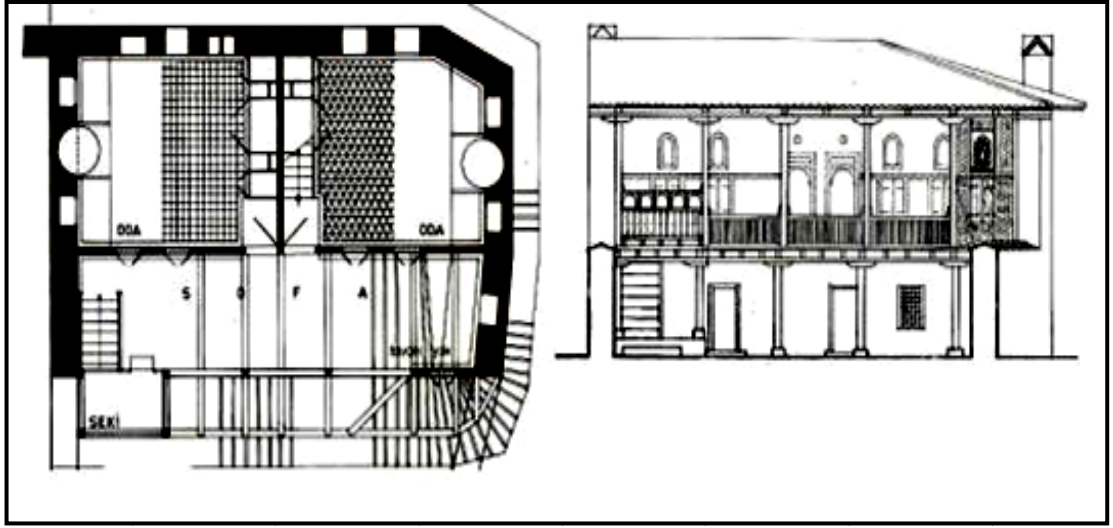

Şekil 2.3: Topkapı Sarayı Fatih Köşkü Dış Sofalı Planı

Odaların, duvar kalınlıklarının en az altmış santimetre olduğu, pencere ve kapılarının az ve küçük olduğu ve pencerelerin avlu tarafına açılmakta olduğu varsayılmaktadır. Pencereler altlı ve üstlü yapılmaktadır. Tepe pencereleri ışık ve süs için küçük camlarla yapılmış, alt pencereler ise camsız ve kapak şeklinde olmakla birlikte yer yer deri, yağlı kâğıt ve küçük camlı pencerelerle ışık alması sağlanmıştır. (Eldem, 1984, s:3-4)

Bu dönemde odadaki sedir, yüklük, dolaplar, raflar vb. şeyler duvar kalınlığı içinde açılmış oyuntularda çözümlenmiştir. Yalnız ocaklar tüteklikleriyle çıkıntı yaparlar. (Eldem, 1984, s:4)

Evin dekorasyonu revak içi ve odaları kapsamaktadır. Dekorasyon çoğu zaman beyaz alçı üzerine, renkli kabartma malakari tekniğinde geometrik ve çiçek motifleri yapılmıştır. Kerpiçten olan diğer yüzeyler işlenmiş ancak bazı yerlerde kerpiç sıraları dışta sırlı veya sırsız, pişmiş tuğlarla korunmuş olabilir. (Eldem, 1984, s:3-4)

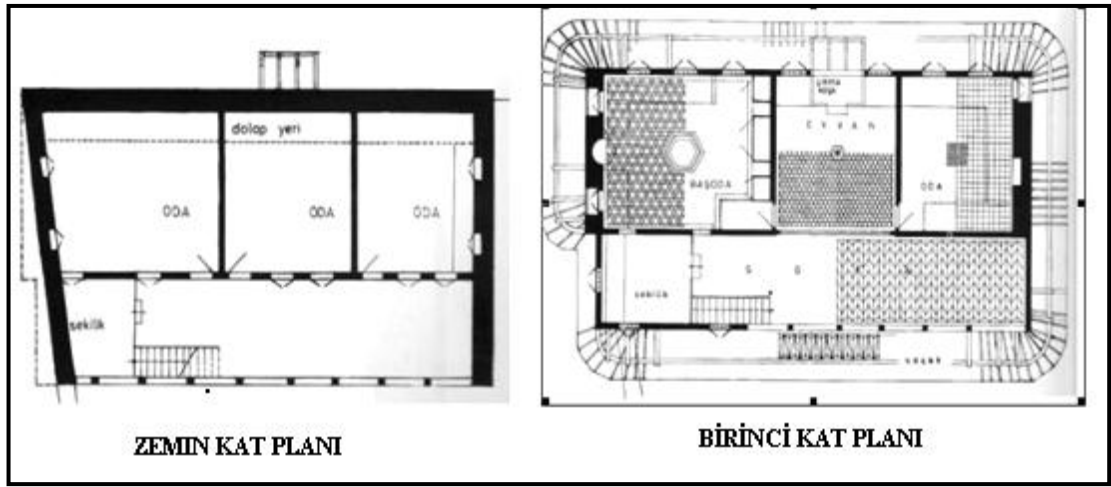
Şekil 2.4: 16.Yüzyıl Evi

17. Yüzyıl Evleri

17. yüzyıl evleri genel olarak dış sofalıdır. Sofa, iki yandan odaları da içine alan duvarlara tutturulmuş ve sofanın ön tarafında, alt katta ve üst katta özenle yapılmış direkler bulunmaktadır. Evi üç cepheden kuşatan kalın duvarlar, az pencere ve penceresizdir. Odaların sofaya bakan duvarları, dolma duvar olarak yapılmış ve asıl pencere ve penceresizdir. Odaların sofaya bakan duvarları, dolma duvar olarak yapılmış ve asıl pencere ve penceresizdir. (Eldem, 1984, s:43)

Bu dönem evleri iki katlıdır. Alt kat basık olup kışlık ve hizmet odalarına ayrılmıştır. Ev parselin bir kenarına oturtulur ve güney açılır. Üst kat sofasının da güneye ve manzara açılması tercih edilir. Merdiven çoğu zaman dışta ve sofanın ortasındadır. Sofaların bir veya iki ucu bir iki basamak yükseltilerek sekilik haline getirilir. Evlerin sokağa taşan cumbaları yok gibidir. (Eldem, 1984, s:43)

Kalın duvarlarda pencere kapakları duvar kalınlığı içine açılır ve cam çerçeveleri gayet küçüktür ve içeri açılırlar. Dolma duvarlarda ise pencere kapakları dışa açılırlar. (Eldem, 1984, s:44)

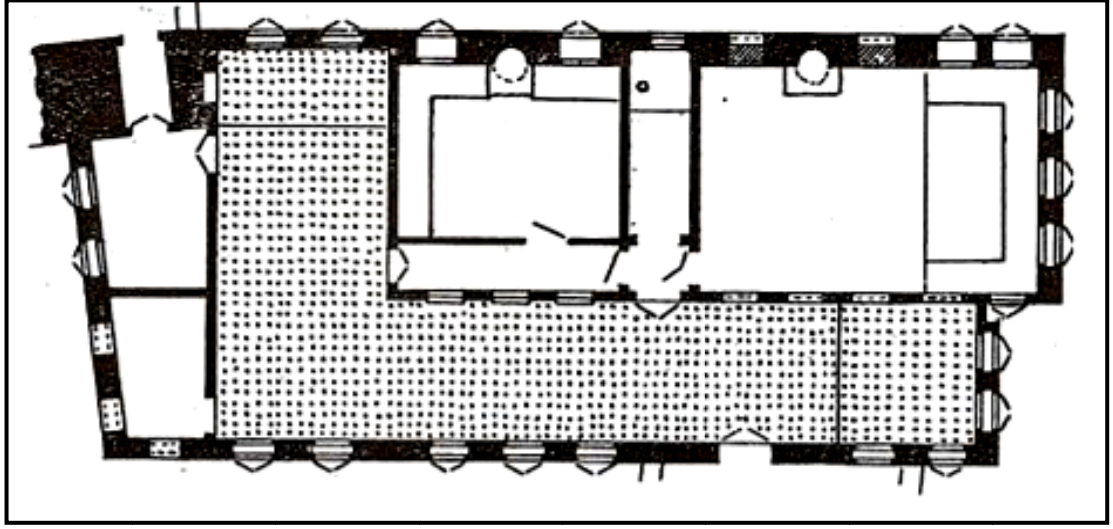

Şekil 2.5: 17. Yüzyıl Ev Planı

Duvar malzemesi olarak taş ve daha basit evlerde kerpiç kullanılmış ve duvarlar kalın yatay hatlarla kat kat bağlanmıştır. Duvarın iç tarafında gereksinime göre ocak, dolap ve hücreler için yer açılmıştır. Ayrıca odaların arasını bölmek için yapılan ahşap yüklük ve dolapların yapımı da giderek önem kazanmaktadır. (Eldem, 1984, s:43)

17. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak odaların dış cephesindeki pencereler artar, çıkmalar da yapılmaya başlanmıştır. Duvarlar kalınlıkları azalmaya başlamıştır. Fakat ocak ve dolapların buldukları duvarlar eski kalınlıklarını korumaktadır. (Eldem, 1984, s:43)

Odaların, sofaya bakan yüzeyleri sıvanır ve diğer yüzeylere derz yapılı. Sıvalı yüzeylerin üzeri bordür ve oval biçimli bezeme öğeleri ile boyanır. İstanbul'da Yeni Cami Hünkar Köşkü tamamıyla ev şeklinde yapılmış olup, bu tipin en zengin örneklerindendir. (Eldem, 1984, s:44)

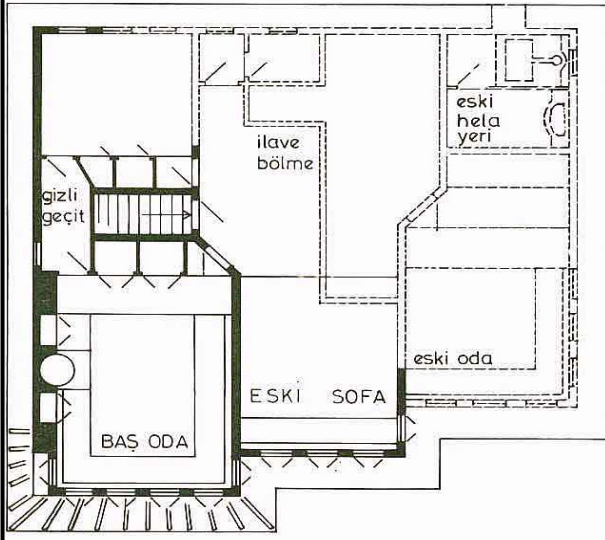
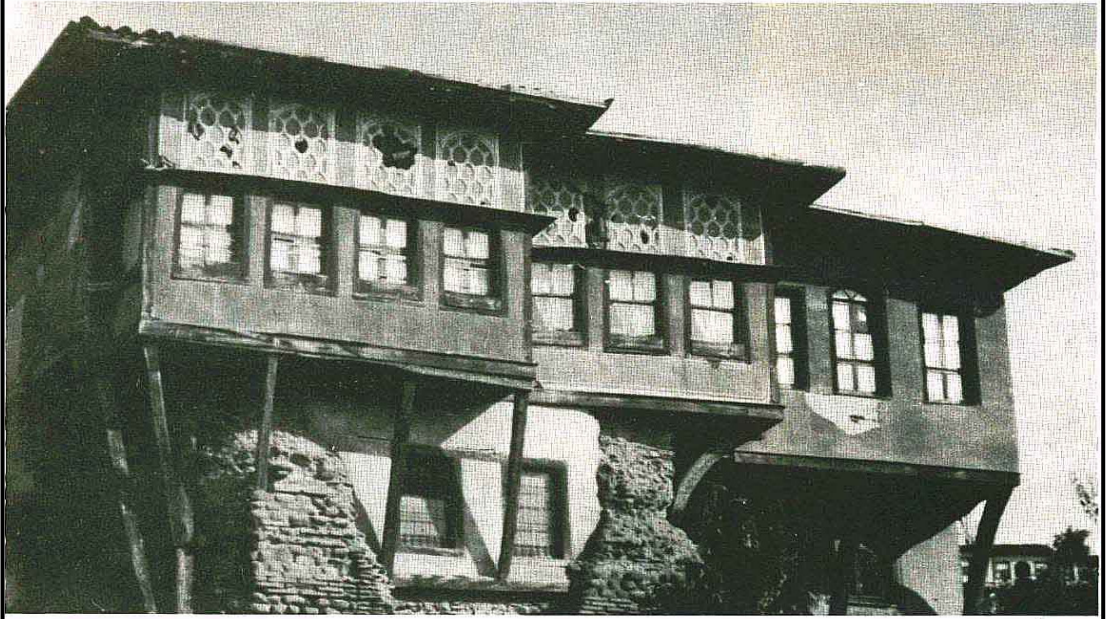

Şekil 2.6: 17. Yüzyılın Sonlarına Doğru Yeni Camii Hünkar Köşkü Planı

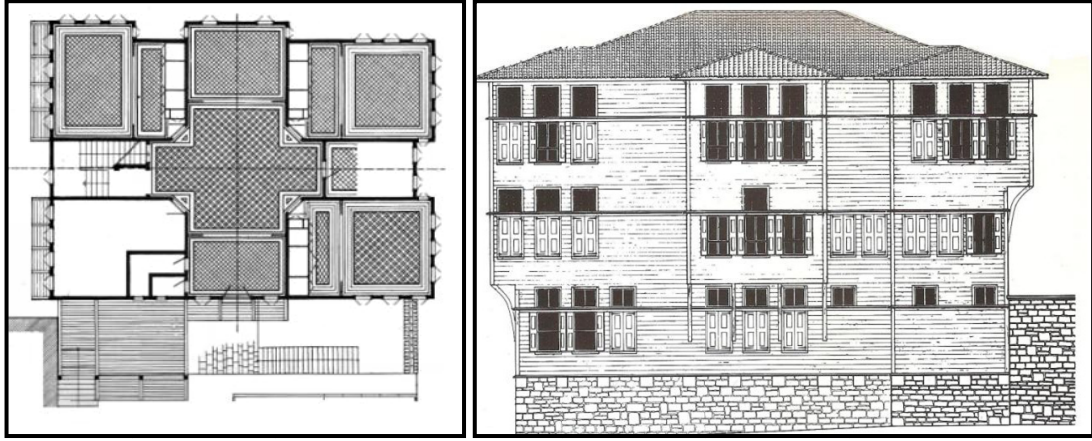
18. Yüzyıl Evleri

18. yüzyılda; evlerin dışarıya daha fazla açılma gereksinimi, ev yaşantısının daha fazla ferahlık, doğa ve şehir yaşamı ile kaynaşma eğilimi göstermeye başlaması ile orta sofalı evler ortaya çıkmıştır. Oda ve sofaların büyümesi, yapı tekniğinin hafifletilmesini gerektirmiştir. Bunların neticesinde kalın duvarlar terk edilmeye ve yerlerine çatki sistemli dolma duvarlar yapılmasına başlanmıştır. Pencere sayıları, açıklıkları ve üst katlarda çıkma sayıları artmıştır. Artık kendi içinde kapalı ev yerine, her yönde dışarıya uzanan girinti ve çıkıntılarıyla dış dünyayla sıkı sıkıya kaynaşan bir ev tipi ortaya çıkmıştır. Dış sofalı evlerin terk edilmediği durumlarda sofa eyvanlarla genişletilmiştir. (Eldem, 1984, s:135)

İç sofalı tiplerde de eyvanların eklenmesi merkezi plana hazırlık sayılabilir. Merkezi sofalı evler, Türk evinin en olgunlaşmış halidir. Merkezi sofa kol şeklindeki eyvanlar ve sofalarla T veya haç şeklini alır. Zamanla merkezi sofalı ev aksiyal hatta simetrik bir plana sahip olur. Planın zenginleşmesindeki etkenlerden biri de oda kapılarının köşelerden açılmasıdır ve bu sayede merkezi sofa sekiz köşeli olmuştur. Bu uygulama da gayet zengin tavan desenlerinin uygulanmasını sağlamıştır. (Eldem, 1984, s:135)

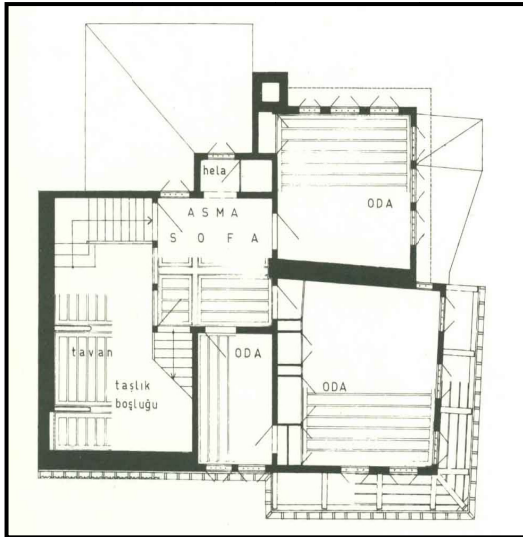
Şekil 2.7: 18. Yüzyıl Evi, İzmit

Şekil 2.8: 18. Yüzyıl Evi Merkezi Sofaya Hazırlık

Odalarda, ocak ve dolapların bulunduğu duvarlar masif olmaktan çıkmış ve bu sayede dolaplar bütün duvar yüzeyini kaplamıştır. Ocaklar da duvar kalınlığının azalması ile evin dışına çıkıntı yapmıştır. Kalın duvarlar birden terk edilmemiş, Anadolu’da ve Rumeli’de bir asır daha sürmüştür. (Eldem, 1984, s:135)

18. yüzyıl karakteristik özelliklerinden olan, büyük furuşlar üzerine oturtulmuş çıkmaları, sık pencereleri ve üstlük alçı pencerelerini gösteren evin birinci kat planının ve başodasının sokaktan görünüşü (Şekil 2.9 ve Şekil 2.10)

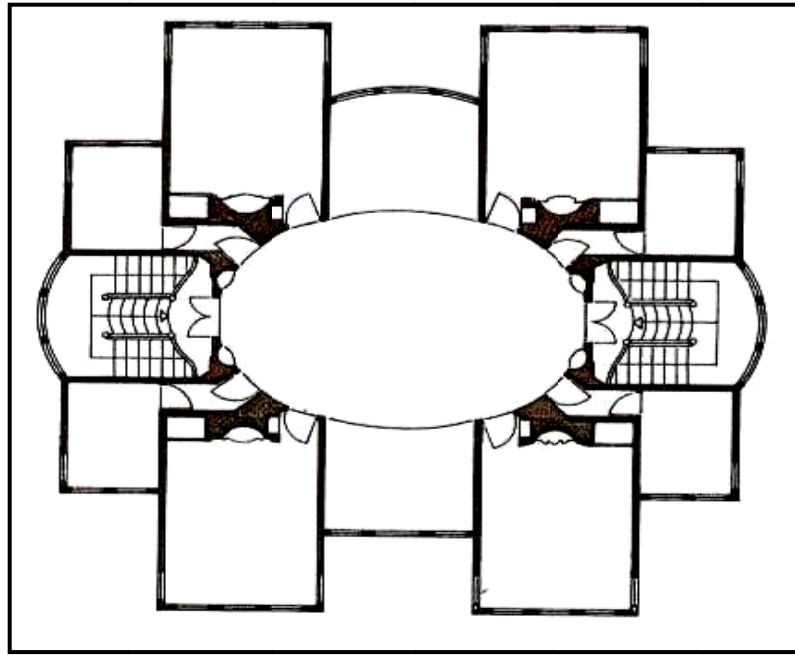
Şekil 2.9: Tekirdağ Rakoçi Evi Planı

Şekil 2.10: Tekirdağ Rakoçi Evi Görünüşü

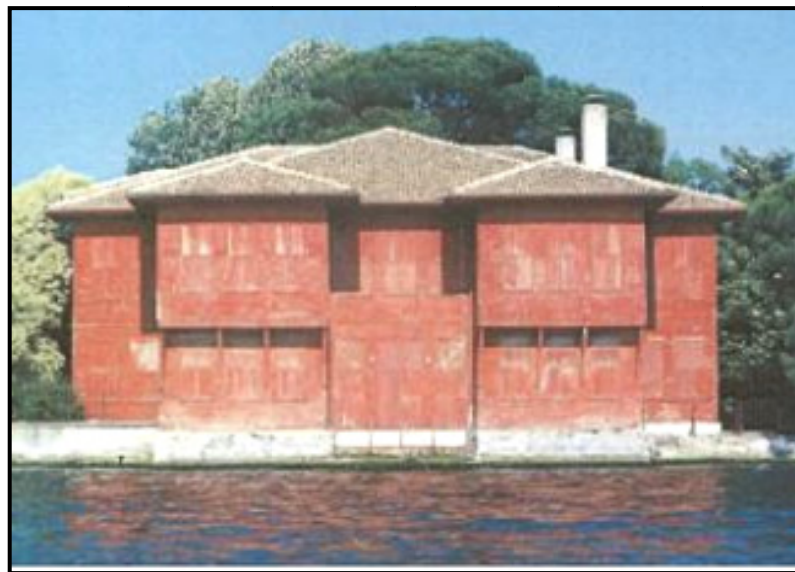
Duvar yüzeyleri hımış çatki üzerine sıvalıdır. Sıvalar dışarıda samanlı, kıtıklı bir tür horasan harcı ile yapılmıştır. İç mekân, kireçli harç ve alçı sıva ile beyaza sıvanmıştır. Cephe yüzeylerinde genellikle aşı, yeşil ve mavi renkler kullanılmıştır. (Eldem, 1984, s:135)

Başlangıçta dış yüzeyler eski tuğla ve taş karışık örgüyü taklit edecek şekilde kabarik harçlı veya sadece boyalı çizgilerle şekillendirilmiştir. Bu bezemeler zamanla şematik hale gelmiş ve asılları ile ilgilerini kaybetmeye başlamıştır. Cephelerde nakışlı ve bezemeli süslemeler önem kazanmıştır. (Eldem, 1984, s:135-136)

18. yüzyılın ilk yarısından itibaren özellikle dekorasyonda batıdan gelen Barok etkiler görülür. Yüzyılın sonlarına doğru Barok etki kendini planda da gösterir sofa ilk kez ovalleşmeye başlar. (Günay, 1999, s:42-43)

Şekil 2.11: Sadullah Paşa Yalısının Birinci Kat Planı

Şekil 2.12: Sadullah Paşa Yalısının Görünüşü

19. Yüzyıl Evleri

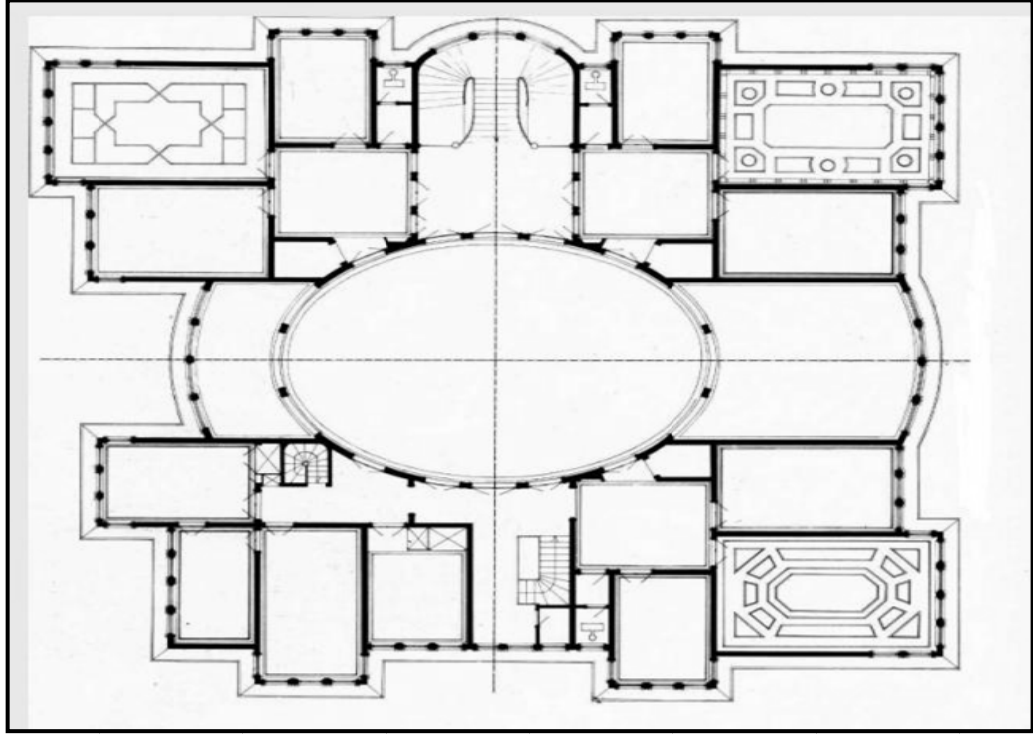
Türk evinin tarih boyunca geçirmiş olduğu gelişmelerin son bölümünü genel olarak 19. yüzyılın tamamını kapsamaktadır.

Bu dönemde plandaki barok etkiler kendini daha çok detaylarda göstermeye başlamıştır. Sofalara açılan köşe kapılarının pahlı yüzeyleri baroklaşma hareketi ile kavışmaya başlamıştır. Bunun sonucunda sofalar ovala yaklaşan plana sahip olmuşlardır. (Eldem, 1984, s:201)

Oval planlı evler göz alıcı ve aynı zamanda kullanım şekli nedeniyle çok rağbet görmüş ve İstanbul'da yüksek yaşama seviyesini temsilen ilk olarak bazı hünkâr köşkerinde uygulanmış ve 19. yüzyılın ortalarına kadar zaman zaman şehir evlerinde de uygulandığı görülür. Daha sonra bu plan sistemi Anadolu'ya ve daha çok Rumeli'ye yayılmıştır. (Eldem, 1984, s:201)

19. yüzyılda Türk evinin son gelişme dönemi, mimari ve dekorasyonda Ampir üslubun hâkim olduğu devreye girmiştir. Eski hareketli planlar ve cephelerin yerini düz hatlar, girinti çıkıntıdan kaçınan bir mimari almıştır. Cephelerde ve süslemelerde sadelik ön plandadır. Planlarda göze çarpan özellik iç sofanın tercih edilmesi ve düz hatların olmasıdır. Sofalarda köşe pahları kalkmış ve odalar da muntazam ve kesintisiz dörtgenler tercih edilmiştir. Dış sofa, genellikle taşrada uygulanmaya devam etmektedir. Dış yüzeyleri pencerelidir. Evlerin karakter ve görünüşlerinin değiştirme hareketi İstanbul'dan başlamakta ve diğer bölgeler İstanbul'a yakınlıkları nispetinde bu gelişmeleri izlemektedirler. (Eldem, 1984, s:201)

Cephelerde pencere dizilerinin sıklığı, düzeni ve boyutlarının kattan kata ölçülü bir biçimde ayarlanmaları cepheye yeni bir düzen ve uyum getirmiştir. Tepe pencereleri tamamıyla terk edilmiş, zamanla alt pencerelerin kapakları da kaldırılarak sadece kafesler yapılmıştır. Sofa pencereleri azami derecede büyütülmüş ve yükseltilmiştir. Duvar köşeleri Toskan usulü pilastırlar veya geniş pervazlar ile çevrelenir. Strüktür, duvar yapı malzemesinin kalitesinin düşük olması nedeniyle tahta veya sıva kaplama arkasında gizli tutulmaktadır. Saçaklar silme tahtalarla kaplı, çıkıntıları azalmış, mertekler artık görünmez olmuş, Cumbaların altındaki furuşlar, tahta kaplamalarla volütlü konsollar haline getirilmiş, zamanla bu konsolların biçimleri değişmiştir. (Eldem, 1984, s:202)

Şekil 2.13: Beylerbeyi, Hasip Paşa Yalısı Birinci Kat Planı

Şekil 2.14: Beylerbeyi, Hasip Paşa Yalısının Görünüşü

İç dekor da yüzyılın başında "Selimi" denilen ince alçı zırhları ile yapılan kitabelere önem verilmiştir. Alçıdan kabartma çiçek ve demet motifleri de yer yer uygulanmakta, dolap cepheleri de sadeleşmiş ve duvarın ortasındaki büyük nişler, dekorun başlıca motifi haline gelmiştir. Bu nişlerde bahçe, kır ve dağ gibi manzara resimleri ile boyanır. Taşrada ise genellikle İstanbul ve Boğaziçi manzaraları yapılmıştır. (Eldem, 1984, s:202)

Sultan Abdülaziz döneminde süsleme yalınlaşır. Klasik Osmanlı üslubu kısa da olsa tekrar görülür. Odaya çift kanatlı kapılarla ortadan girilir. Duvar boyunca zeminden yetmiş santimetre yüksekte sandalyalık denilen silme dolanır. Tavanlar sıvalı ve manzara resimlidir. Çiçeklik ve şerbetlik azalır. Ocak yerine çini soba kullanılmaya başlanmıştır. (Günay, 1999, s: 43)

II. Abdülhamit döneminde (19. yüzyılın sonlarına doğru) İstanbul'un Göztepe ve Erenköy gibi sayfiyelerinin yerleşime açıldığı bir anda İsviçre şelale evleri ile İngiliz sayfiye evleri tarzının Türk evi ile karışımından Erenköy tarzı denilen yeni bir ev tipi ortaya çıkmıştır. Bu evler, ahşap, kuleli, çok süslü dekupajlı, duvarları galerilerle zenginleştirilmiş, pervaz ve korkuluklarıyla, alınlıklı çatılarıyla, pencere panjurlarıyla süslü bahçeler arasında halk arasında Erenköy Köşkleri olarak tanımlanan yeni köşkler inşa edilmişlerdir. Bu tip evler İstanbul'dan sonra Anadolu'nun çeşitli illerinde de yapılmıştır. (Eldem, 1984, s:202-203)

Şekil 2.16: Beylerbeyinde, Eklektik üslupta İnşa Edilmiş Bir Ev

Şekil 2.15: Eklektik üslupta İnşa Edilmiş Arif Paşa Yalısı

20. yüzyılın başından itibaren İtalyan mimar D'Aronco tarafından tanıtılan Art-Nouveau üslubu önce kâgir, sonra ahşap yapılara başarı ile uygulanmış ve İstanbul Art-Nouveau'su denebilecek kadar yerli mimar ve kalfalar tarafından özümsemiş olarak 1920'lere kadar uygulanmıştır. Bu üslup çoğu kez zamanın eklektik akımıyla karışık olarak uygulanmıştır. Örneğin bir eleman barok, diğeri Osmanlı, bir başkası Art-Nouveau olan örnekler çoktur. Daha çok oyma ve applike tekniğinde, çiçek, dal, sarmaşık motifleriyle, birbirine paralel düz çizgiler, aynı ve değişik merkezli daireler, bazen de elips şeklinde süslemeler görülür. (Günay, 1999, s: 44)

Art-Nouveau üslubu İstanbul'da etkili olmuş, ancak bu uygulamalar, tek hareketlerdir. Geleneksel Türk evi 19. yüzyılın sona ermesiyle büyük şehirlerde ömrünü tamamlamış, taşrada bir müddet daha devam ettikten sonra aynı akıbete uğramıştır. (Eldem, 1984, s:202)

2.3. Geleneksel Türk Evi Plan Tipleri ve Özellikleri

Türk evinde plan, odaların bir sofa çevresine dizilmesiyle oluşur. Oda biçimi, büyüklüğü, nitelikleri pek az değişken bir yaşama birimidir. Odalar arası alan diyebileceğimiz sofa ise, her özelliğiyle değişkendir. Bu yüzden ev tipini sofa belirler. (Günay, 1999, s:59)

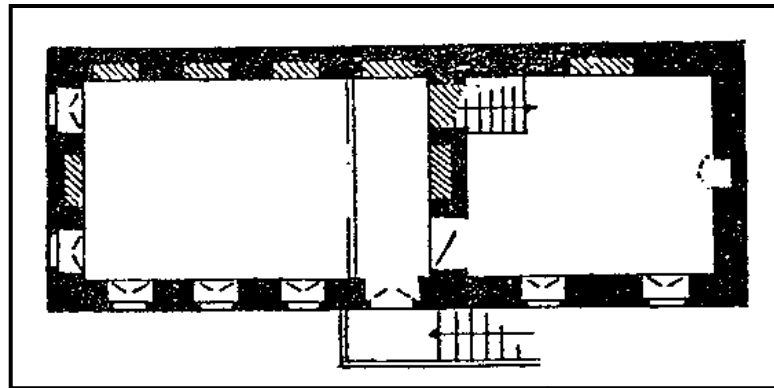
Türk evinin plan tipleri ilk kez S.H. Eldem tarafından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmada çeşitli tiplerin geçirdikleri gelişimler sırasıyla ve en basit plan tipinden en zengin plan tipine doğru incelemeye çalışılmış ve bu incelemeler sırasında bazı tiplerin diğer tiplerle ortak yönleri ve plan tiplerinin evrimsel süreci incelenmiştir.

S.H. Eldem, Türk evlerini dört ana bölüme ayırmıştır.

1. Sofasız plan tipi
2. Dış sofalı plan tipi
3. İç sofalı plan tipi
4. Orta sofalı plan tipi

Sofasız plan tipi

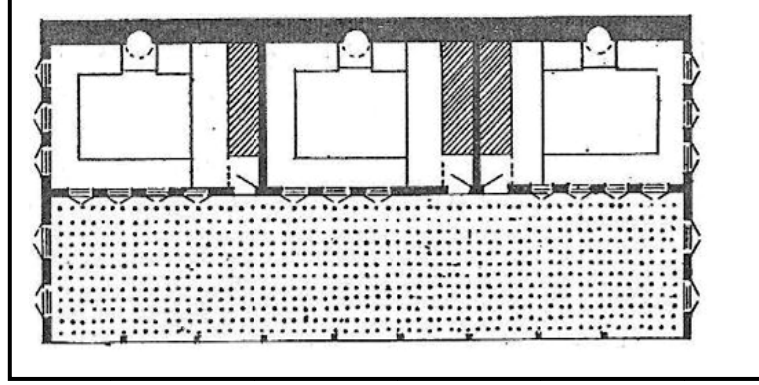
Türk evinin gelişim sürecinin ilk aşaması ve plan tiplerinin en ilkelidir. Odaların yan yana gelmesi ile oluşur. Odalar direk avluya açıldığından, avlu burada sofa görevi görmektedir. Genellikle tek katlı evlerde uygulanmıştır. İki katlı evlerde ise odalar, balkon ve merdivenler ile birbirine bağlanır. Oda sayısının artması ile L ve U planlı evler meydana gelmiştir. Bu plan tipi genellikle iklim sıcak olduğu, güneydoğu Anadolu bölgesinde uygulanmıştır. (Eldem, 1984, s:17-19)

Şekil 2.17: Sofasız Plan Tipi

Dış sofalı plan tipi

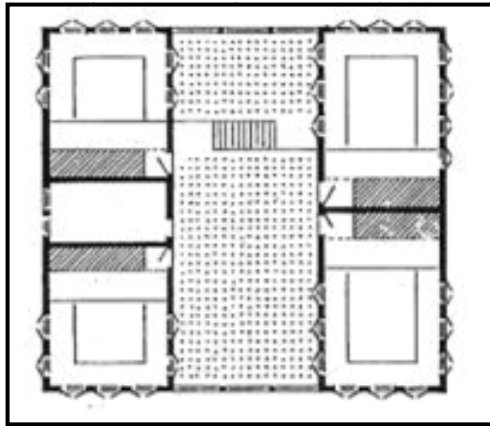
Yan yana sıralanan odalar ile önündeki sofadan meydana gelir. Sofaya, eyvan ve köşkerin eklenmesi ile plan zenginlik kazanmıştır. Bu plan tipi yerine göre ön sofalı ve köşe sofalı da olabilir. Planlarda simetriye fazla önem verilmez. İklimin elverişli olduğu Anadolu'nun kırsal kesimlerinde günümüze kadar uygulanmıştır. (Eldem, 1984, s:17-19)

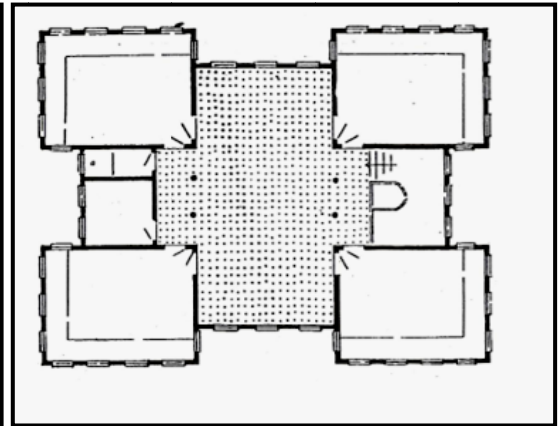
Şekil 2.18: Dış Sofalı Plan Tipi

İç sofalı plan tipi

Sofanın karşılıklı iki uzun kenarına odaların sıralanması ile oluşur. Karniyarık yarık plan olarak ta adlandırılır. Türk evinde en çok rastlanan plan tipidir. Bu planın tercih edilmesinin sebebi, dış sofalı eve göre daha korunaklı, ekonomik ve odalar arasındaki irtibatın kolay olmasıdır. İç sofalı plan tipi daha çok şehirlerde uygulanmıştır. (Eldem, 1984, s:17-19)

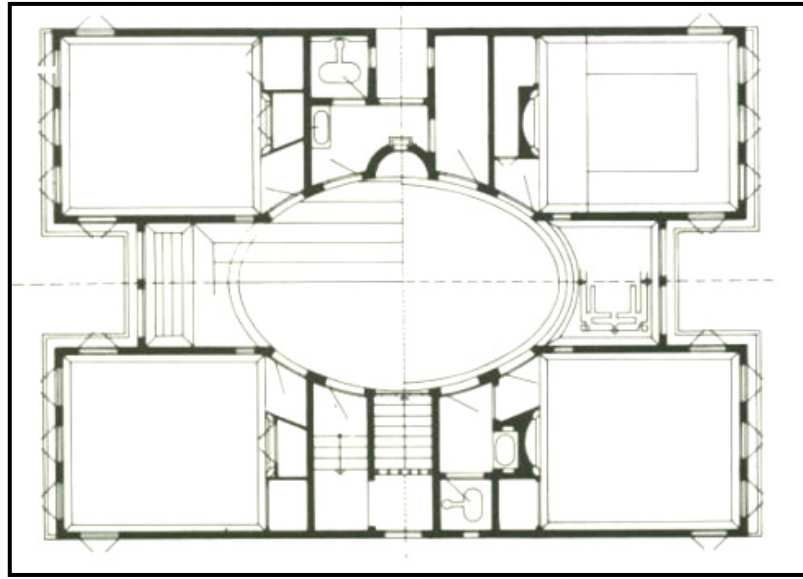
Şekil 2.19: İç Sofalı Plan Tipi

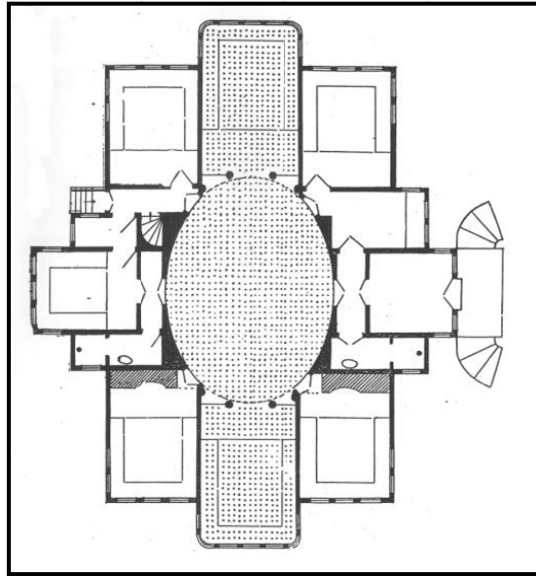
Şekil 2.20: İç Sofalı Eyvanlı Plan Tipi

Orta sofalı plan tipi

En geç uygulanan plan tipidir. 18. yüzyılda belirginleŒmiŒ ve 19 yüzyılda yayılmaya baŒlamıŒtır. (Günay, 1999, s: 62) Sofa evin ortasında yer alır ve dört tarafı odalar ve diğer hizmet alanları ile (merdiven, eyvan, mutfak, vb.) evrilidir. Bu sofanın tercih edilmesinin sebebi mekânın dıŒ hava koŒullarından olabildiğince korunaklı olması, odalara ve diğer hizmet alanlarına ulaŒım daha yakın olmasıdır. Orta sofanın Œekli, dört kŒeli, pahlı kŒeli, dairesel ve oval olmak üzere  gruba ayrılmıŒtır. Sofa deđiŒik Œekil aldığından dolayı ev tasarımlarına zenginlik kazandırmıŒ ve saray, konak, kŒk, kasır gibi yapılarda uygulanmıŒtır. (Eldem, 1984, s:17-19)

Œekil 2.21: Orta Sofalı Plan Tipi 1

Œekil 2.22: Orta Sofalı Plan Tipi 2

Tablo 2.1: Geleneksel Türk evinin Tipolojik Analizi (Günay, 1991, s: 21)

OSMANLI KONUT MİMARLIĞI		Tipik özellikleri	Tarihsel gelişimi	Coğrafi dağılımı
Yapım tekniği	Kerpiç dolgu	İki veya üç katlı	Türk evi özelliklerini belirleyen tip giderek Batı etkisine girip 20. Yüzyıla kadar devam ediyor.	Çoğunlukla kıyılara yakın iç bölgeler Merkezi yönetiminin hakim olduğu bölgeler
	Ahşap bağdadı	Dış yüzü ahşap kaplı		
		Tuğla dolgu		
	Taş dolgu	Dört eğimli çatı, yöresel olarak düz Damlı		
	Sepet örgü, toprak dolgu	Avlulu, eyvanlı, düz damlı, oyma ve yontma süslemeli		
Kagir	Kesme taş veya kaplama	Düz damlı veya kırma çatılı küçük Ahşap cumbalı	Kuzey Suriye etkili	Kapadokya, Güneydoğu Anadolu, Suriye, Kuzey Mısır
	Moloz veya yonu taş	Harcılı	Eski Akdeniz-Ege ve sıralları Batı etkili	Akdeniz ve Ege kıyıları
		Kuru duvar, sık ahşap hatıllı		
	Tuğla	Ahşap döşemeli	Düz damlı, ahşap hatıllı	Yöresel
Demirden kiriş, konsol ve direkli		Evin yanısı ahşap, pedavra çatılı	Yöresel	Toroslar
Kerpiç	Ahşap hatıllarla takviye edilen yığma kerpiç-tuğla duvarlı	Alımlıklı, cumbalı, balkonlu	Yöresel	
		Ahşap hatıllarla takviye edilen yığma kerpiç-tuğla duvarlı	Tarihöncesi çağlardan beri süregelen bir gelenek	Çoğunlukla iç ve ormansız, taşsız bölgeler
Yığma ahşap	Yuvarlak veya beçilmiş ağaçtan, üstüste bindirme ve geçme tekniğiyle yapılmış ahşap duvarlı	Birleşen uçlar çıkıntılı Beşik çatılı, pedavra kaplı	Eski bir gelenek	Ormanlık ve dağlık bölgeler

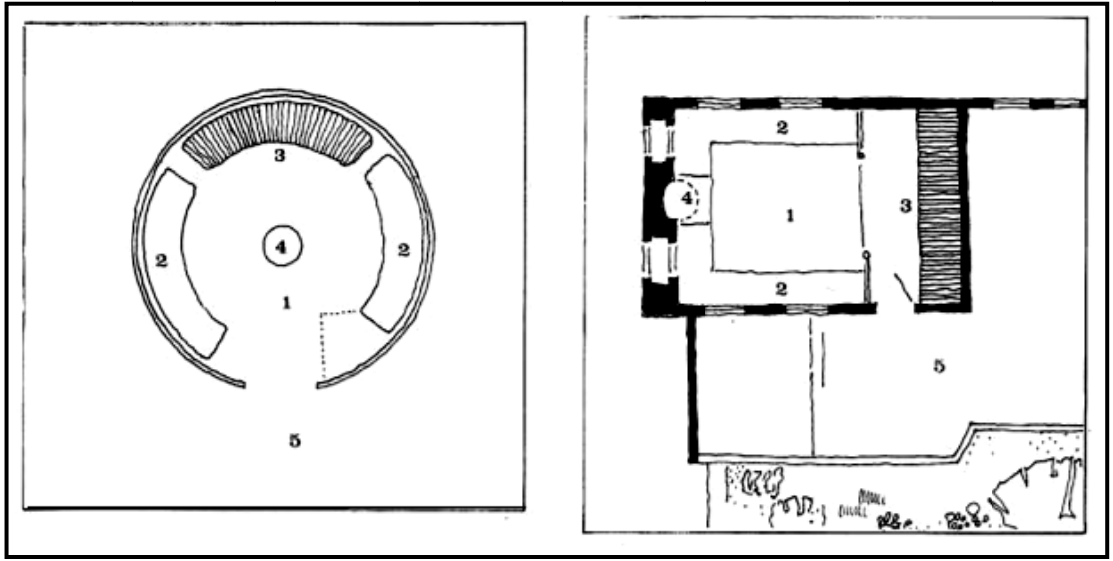

2.4. Geleneksel Türk Evinin Mekânsal Özellikleri

Geleneksel Türk evi oda, sofa ve katlar olmak üzere üç ana mekândan oluşur. Bu bölümde, bu mekânların oluşumu, yapıdaki yeri ve kullanım amaçları gibi mekânsal analizler yapılmıştır.

Odalar ve Özellikleri

Türk evinin temel birimi olan oda hem kelime kökeni olarak, hem de nitelikleri itibariyle göçebe çadırı olan otağın devamıdır. (Cansever, 2002, s:200)

Şekil 2.23: Çadırın ve Odanın Kullanım Biçiminin Genel Düzeni

- 1- Çok amaçlı ortak alan 2- Oturma 3- Dolaplar 4- Isıtma 5-Denetimli orta alan

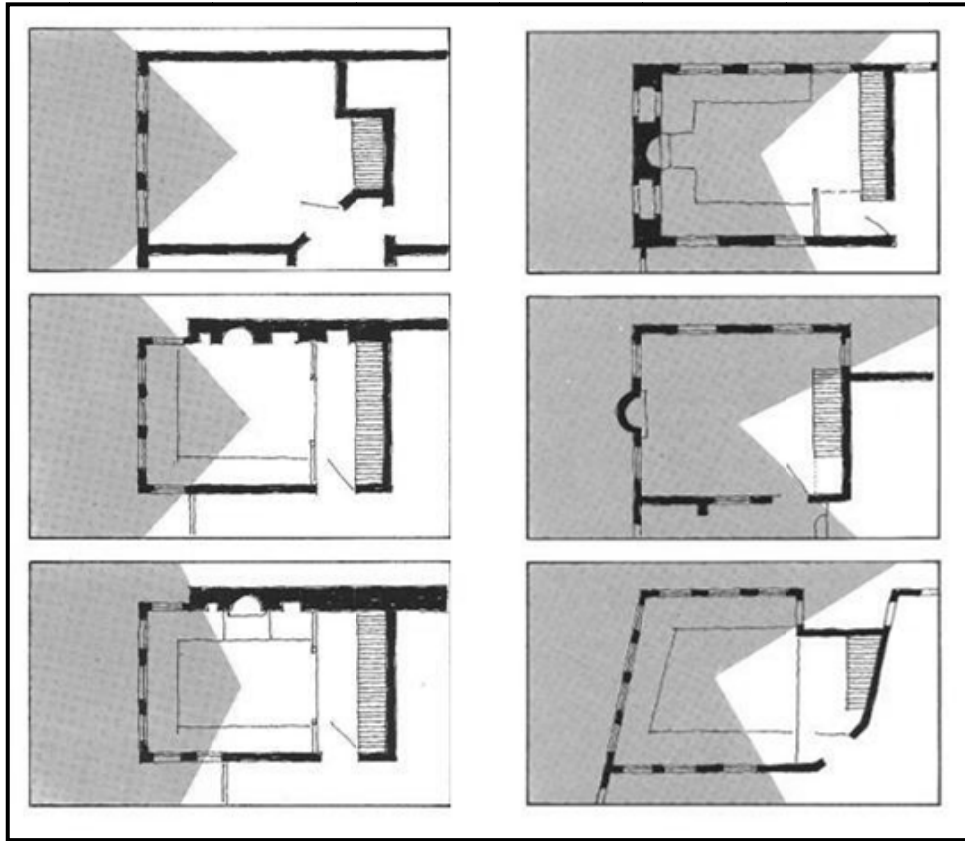
Türk evinde odalar, yapı içindeki eylemlerin çoğunu karşılayabilen en önemli birimlerdir. Temel ilkeler açısından Türk çadırı ile büyük bir benzerlik göstermekle birlikte, taşınmaz oluşundan kaynaklanan farklılıklar vardır. Fonksiyon benzerliği oda boyutlarının çadır mekânı ile eşdeğer olmasını sağlamıştır. Ancak çadırın uygun iklim koşullarına taşınma zorunluluğuna karşılık, sabit bir yapının bölümü durumundaki odanın olumsuz koşullarda da belli bir yaşam konforu sağlaması gerekmektedir. (Sözen ve Eruzun, 1992, s:67-70)

Odaların en önemli özelliği çok amaçlı ve sürekli kullanıma olanak verebilmesidir. Bu esnekliği sağlayan mekânsal çözümler, farklı kullanıma uygun sabit mobilyalarla ya da bir tek amaca hizmet eden ekipmanların kullanıldıktan sonra kaldırılması prensibine dayanmaktadır. Örneğin sedir; oturma, uzanma, yatma eylemlerine uygun

sabit bir eleman, buna karşılık sofraya yemek yenirken kurulan sonra kaldırılabilen hareketli bir elemandır. (Sözen ve Eruzun, 1992, s:67-70)

Hareketli elemanların ya da yatakların kullanıldıktan sonra kaldırılıp korunabilmesi dolaplarla sağlanabilmektedir. Her odanın en az bir duvarı dolap olarak kurulmuştur. Diğer duvarda ise pişirme ve ısınma işlevi için ocak bulunmaktadır. (Sözen ve Eruzun, 1992, s:67-70)

Odada dış ortamla olan görsel ilişki, uygun pencere boyutları ve sokağa taşan çıkmalarla sağlanmıştır. Çıkmalardaki yan pencereler, odalardan sokakların dikey algılanmasını sağlamakta ve genellikle ev içinde yaşayan kadınların görsel zenginliğini artırmaktadır. (Sözen ve Eruzun, 1992, s:67-70)

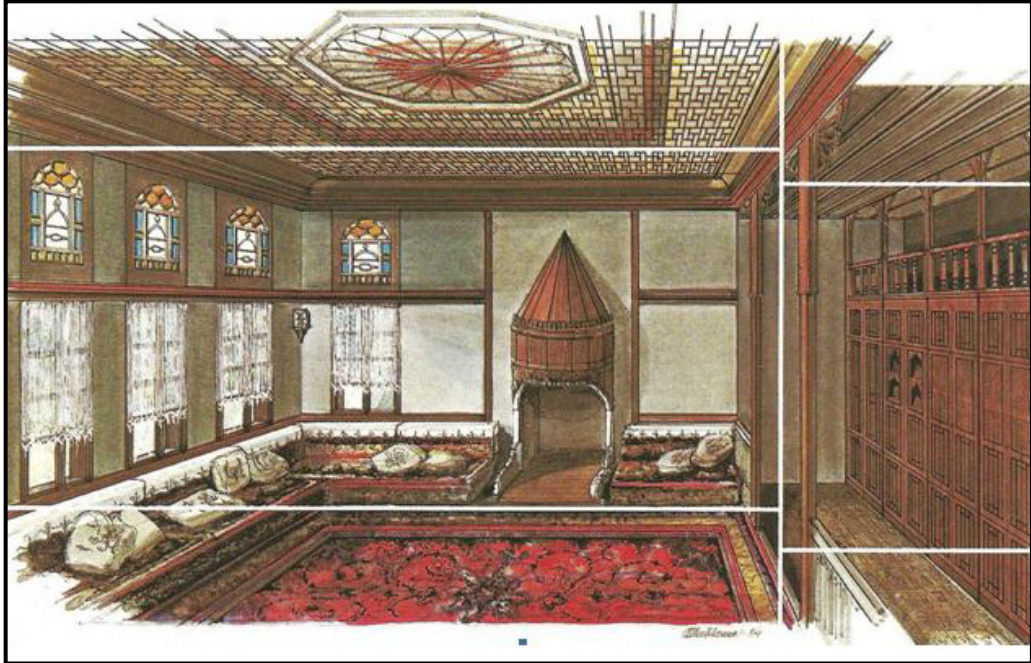

Şekil 2.24: Odaların Çevre ile İlişkilerinde Pencere Yönlendirilmesi

Sofadan bir kapı ile odanın sekialtı, (pabuçluk) kısmına girilir. Burası direklerle odanın orta kısmından ayrılmış ve bu kısımda oda kapısının açıldığı duvar yüzünde, yüklük kısmı yer alır. Yüklüklerde, banyo yapılan gusülhane, yatakların koyulduğu dolaplar ve ortasında süslemeli niş çiçeklik üzerinde yemişlik denilen açıklık bulunur. (Karpuz, 1999, s:452)

Türk evinde odanın başlı başına bir mimari mekân, bir sanat ortamı olma niteliği, yere serilen halıları ve bir duvarı baştan başa teşkil ederek, pencereci cephelerinin bir benzerini oluşturan dolapların itina ile tasarlanmış, tezyin edilmiş kapakları ve tavanları ile sağlanır. (Cansever, 2002, s:200)

Yapı malzemesi ve tekniği ne olursa olsun, Türk evinde ve odasında kullanım alanları pratik olarak insan boyutunu aşmamaktadır. Kapı, pencere ve dolapların üst sınırını belirleyen, döşemeden ortalama 2.20 metre yüksekliğindeki yatay ahşap elemandır. Bu yatay sınırın alt kesimi günlük işler için kullanılır. Üstü ise boş bırakılmış ya da tepe pencereleri ile değerlendirilmiştir. Sonraları ise bu üst bölüm gösteri alanına dönüştürülmüştür. (Küçükerman, 1978, s:75-90)

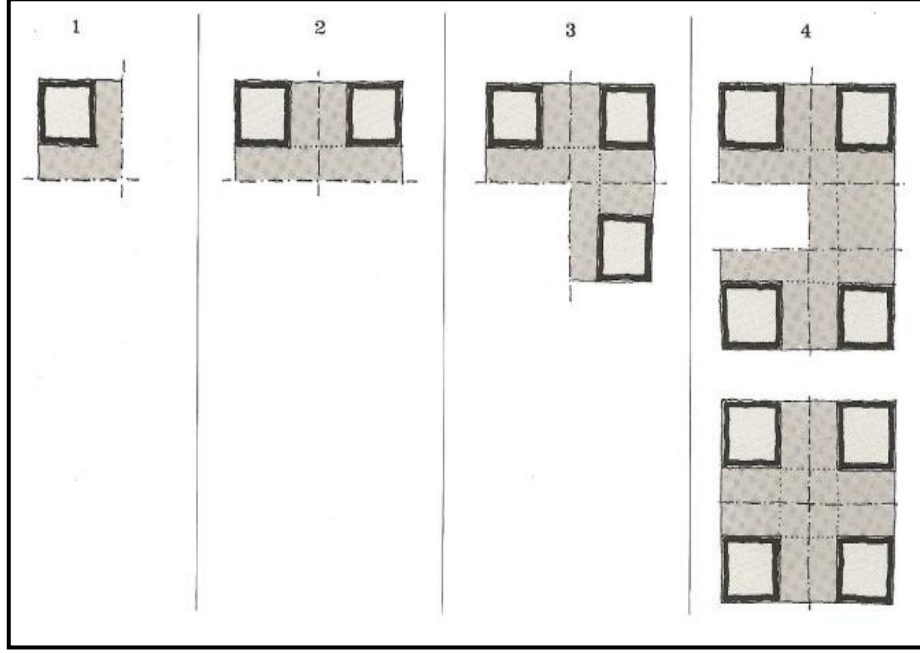

Şekil 2.25: Türk Evinde Odanın Yatay Yönde ve Tavan Kaplaması Kuruluşuna İlişkin Görülen Temel İlkeler

Türk evinde odalar, "oda kavramı-oda öğeleri ve yapı sistemi" üçlüsünün değişik ilişkileri sonucunda oluşmuştur. Yapının taşıyıcı sistemi; bir yandan odanın boyutlarını, biçimini belirlemiş bir yandan pencere, kapı gibi iç-dış ilişkileri belirleyen öğeleri ve iç düzen üzerinde etkili olmuştur. (Küçükerman, 1978, s:75-90)

Odaların sayı ve şekilleri, plan tipinin meydana gelmesinde en fazla etkisi olan unsurlardır. Oda sayılarına göre plan tipi değişmekte veya gelişmektedir. Orta sofalı planda en az dört oda gerekir. Köşe sofalı evlerde ise oda sayısı iki veya üçten fazla olmaz. (Eldem, 1984, s:16)

Odaların yönü de plana tesir eden unsurlardandır. Bütün odalar aynı yöne açılıyorsa, o zaman dış sofalı plan tipi uygulanır. Dört yöne de oda yapılması isteniyorsa orta sofalı plan tercih edilir. Bazen odaya " göz" "hane " de denilir. Hepsi odayı ifade etmekle birlikte "hane " denildiği zaman bir dereceye kadar müstakil olduğu anlaşılır. (Eldem, 1984, s:16)

Şekil 2.26: Odaların Birbirleri İle Ve Ortak Alanla İlişkilerindeki Gelişim Düzeni (Doğan Kuban Tipolojisi)

Evdeki oda sayısı ev sahibinin maddi gücüne bağlıdır. Çok bölümlü, "haremlik, selamlıklı" evlerde her iki bölümün, orta halli evlerin ise bir tane başodaları bulunur. (Karpuz, 1999, s:452)

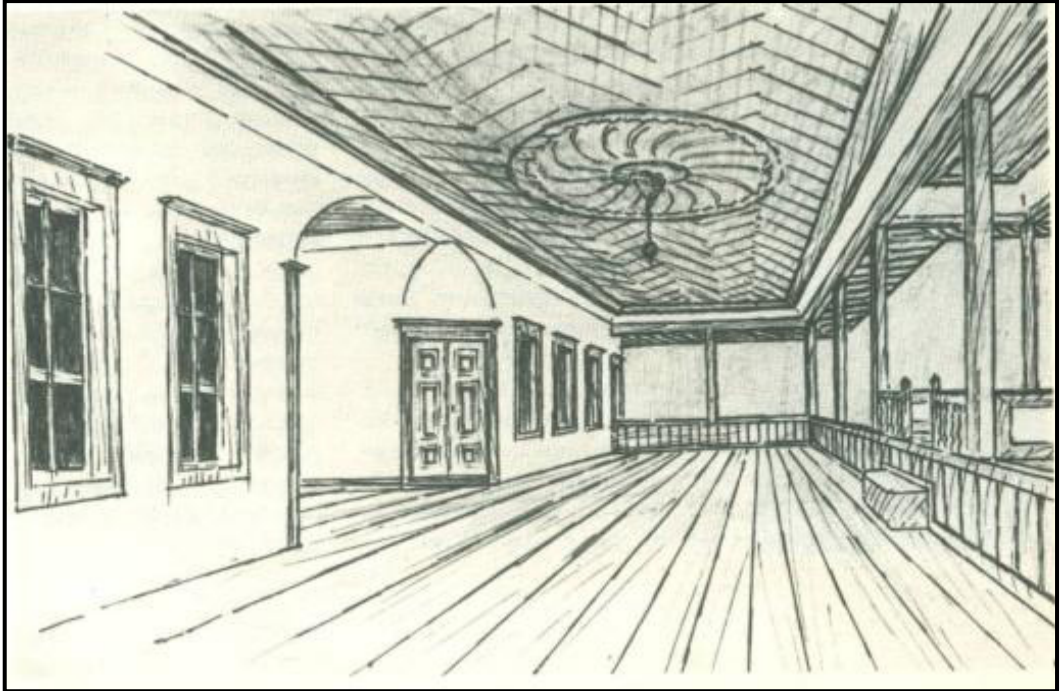
Odaların tasarımı zaman içinde bazı farklılıklar göstermiş ve misafirlerin kabul edildiği daha yüksek tavanlı, renkli camlı ve sivri kemerleri olan tepe pencereli başodalar tasarlanmıştır. Bu odalar büyük evlerde ve konaklarda, haçvari planları, cumbaları vasıtasıyla etkileyici bir şekilde üç cephede dışa açılması ve küçük havuzları ile daha önem kazanırlar. Ayrıca konakların ve soğuk bölgelerdeki evlerin özel yaşama kısımları olarak, ısınma kolaylığı, sağlamaları sebebi ile basık tavanlı kış odaları tasarlanmıştır. (Cansever, 2002, s:200-202)

Odalar geceleri, ortada bulunan kandillerle ve ocakların önünde bulunan şamdanlarla aydınlatılır. Sedirler, odanın zemininden biraz yüksekte olan setlerin üstünde ve pencerelerin kenarında çepeçevre yapılırdı. (Şehsuvaroğlu, 1999, s:220)

Sofa

Sofa, odalar arası ilişkiyi sağlayan ve aynı zamanda çekirdek ailelerden oluşan büyük ailenin toplanma yeridir. Ayrıca düğün, nişan, ölüm ya da başka nedenlerle yapılan toplantılar için uygun bir ortamdır. Odaları bağımsız evlere benzetirsek sofayı da sokak veya meydana benzetebiliriz. Odalar genellikle doğrudan sofaya açılırlar. Sofa bir ya da iki tarafı kapalı olabildiği gibi, ortada da olabilir. Sofanın manzaraya yönelmiş uygun yerlerine, köşk, eyvan, sekilik, taht gibi dinlenme, sohbet ve seyir olanakları sağlayan, döşemeden hafifçe yükseltilmiş özel köşeler oluşturulmuştur. Eyvanlar dış etkilere karşı biraz korunmuş oturma yerleridir. Sekilik ve Taht'lar iki ya da üç yanı açık, zeminden birkaç basamak yükseltilmiş bazen konsollar üzerine alınmış eklentilerdir. Sekiliklerin etrafı kapatılarak oda haline getirildiği görülmektedir. Köşk adı verilen bu oda, bol pencereli, havadar ve hatta içinde fiskiyeli havuzlar bulunmaktadır. (Sözen ve Eruzun, 1992, s:72-74)

Sofalar yörelere göre Serğah, Sayvan, Divanhane, Çardak, Hayat gibi adlarla anılırlar. Sofanın yeri, biçimi, plan tiplerinin oluşumunda en önemli etkenlerdir. Evlerin plan şemalarının gereği olarak yan sofa, ara sofa, olarak adlandırılan geçiş alanları asıl sofanın uzantısı olup bunlar plan tipini değiştirmez sadece çeşitliliği artırır. (Sözen ve Eruzun, 1992, s:72-74)

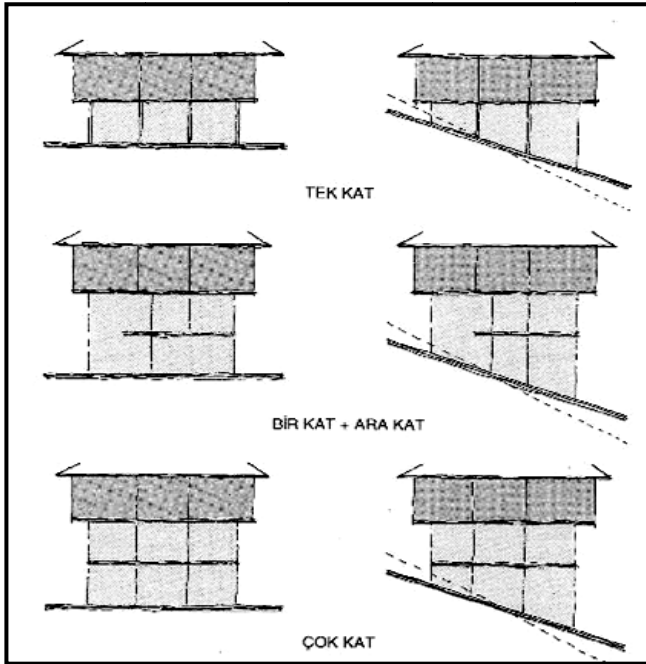

Şekil 2.27: Dış Sofa Görüntüsü

Sofanın en eski hali açıktır. Tavanı direkler üzerine oturtulmuş ve yan duvarları yoktur. Zamanla, rüzgâr, soğuk ve yağmura karşı yan duvarlar sağırlandırılmış ve direkler arası camekânlarla kapatılmıştır. Sonra büyük pencereler yapının bünyesine girer. Sofa uygun yöne yöneltilmiştir. Mahremiyeti sağlamak için, direkler arasındaki camekânlar kafeslerle kapatılmış, bu durum plan tipini değiştirmemiş, ancak dış sofa kapatılmaya başlanmıştır. (Eldem, 1984, s:16)

Katlar

Türk evi genellikle bir katlıdır. Ancak zamanla katlar ikiye ve üçe çıkmıştır. İki katlı evlerde alt kat insan yaşamı dışındaki kullanımlara ayrılmıştır. Köy ve kasaba evlerinde ahır, kent evlerinde taşlık ve depo olarak kullanılmıştır. Üç katlı evlerde ise orta kat genellikle asma kat biçimindedir. Ara katlarda, daha küçük pencere ve basık tavanlı kolay ısınabilen kış odaları yer almaktadır. Bu bakımdan birçok örnekte dış duvarlar üst kata oranla daha kalın ve hatta taş duvarlarla inşa edilmiştir. (Sözen ve Eruzun, 1992, s:75)

Türk evinde, arazinin durumu göre alt değişirken, asıl yaşama alanı olan üst kat değişmemektedir. İklim şartlarına bağlı olarak da asma kat şeklinde ara kat ilave edilmektedir

Şekil 2.28: Türk Evinin Doğa ile İlişisini ve Katlarını Gösteren Kesit

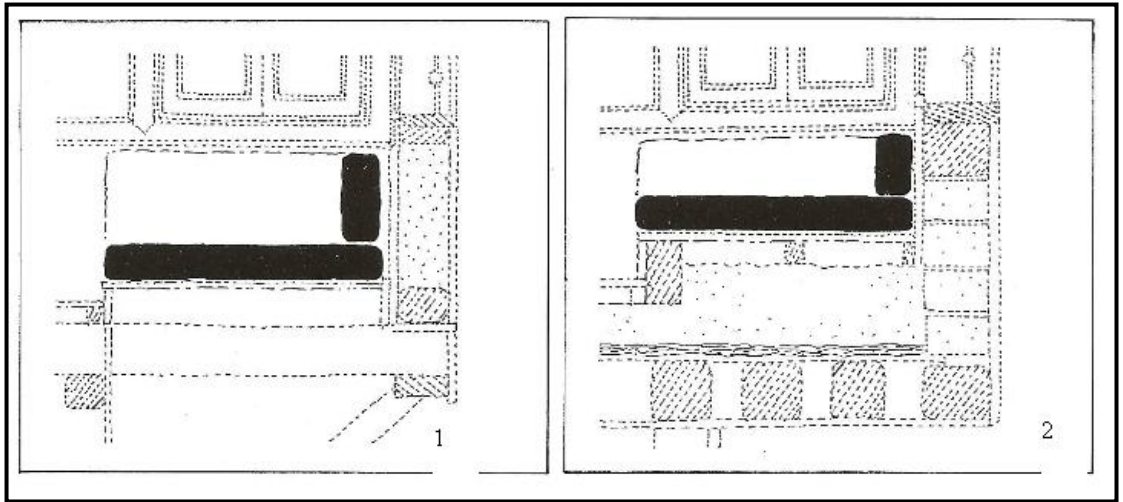
Zemin kat, bahçenin sokak duvarına kadar devamıdır. Ev bir taraftan sağlam sokak duvarına diğer taraftan bahçedeki direkler üzerine oturmaktadır. Üst kat ise sokak duvarının üzerine taşan cumbalarla sokağın iki tarafını görecektir. (Cansever, 1999, s:444)

2.5. Geleneksel Türk Evinin Mimari Elemanları ve Özellikleri

Geleneksel Türk evini ve bu evin mekânlarını oluşturan, yapı elemanları bu bölümde incelenecektir. Sırasıyla döşemeler, tavan sistemi, evin dış dünya ile irtibatını sağlayan pencereler, kapılar, dolaplar, evin ısıtılmasını sağlayan ocaklar ve katlar arası irtibatı sağlayan merdiven ile odalar arasında gizli irtibatı sağlayan geçitler anlatılacaktır.

Döşemeler

Türk Evinin en yalın örneklerinde döşemeler, sadece sıkıştırılmış toprak ile yapılmıştır. Bu sistem daha çok Orta ve Güney Anadolu'da yaygındır. Bu bölgelerde yapı teknolojisi yalın taş geleneği üzerine oturmaktadır. Sadece sıkıştırılmış toprak döşeme çabuk bozulduğu için üzerine "ak toprak" denilen beyaz toprakla ince ve cilalı bir üst tabaka oluşturulmuştur. Daha iyi bir uygulama ise sıkıştırılmış toprak üzerine ahşap kaplamadır. Bazen de alt kat odalarında ve yazlık evlerin odalarında, sıkıştırılmış toprak döşemenin üzerine taş veya pişmiş toprak kaplaması da yapılmıştır. En yaygın olarak kullanılan döşeme sistemi ve kaplaması ahşaptır. Zemin katlarda ahşap döşeme kaplaması, sıkıştırılmış toprak döşemesi üzerine oturtulan ahşap taşıyıcılara çakılarak uygulanmıştır. Üst katlarda ise ahşap taşıyıcılı döşeme üzerine, ahşap kaplama uygulanmıştır. Kaplamaların üzerine çeşitli dokumalar ve halılar serildiği için yüzeyleri yalın bırakılmış ve geniş yüzeyli ahşaplar kullanılmıştır. (Küçükerman, 1995, s:107-123)

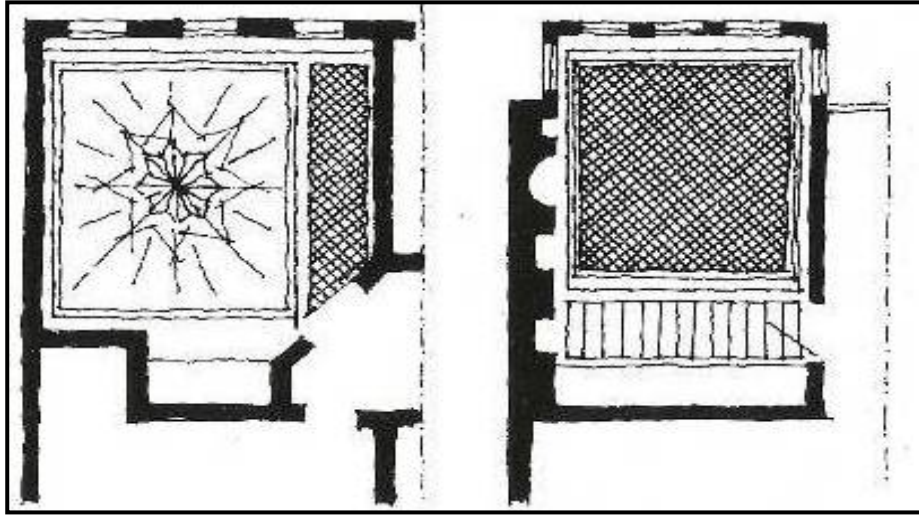
1. Ilıman iklimde

2. Sert iklimde

Şekil 2.29: Sedir ve Döşemelerin İklim Şartlarına Göre Uygulama Detayları

Tavanlar

Tavanlar, Türk evinin en önemli öğelerinden olup, döşemeler ile birlikte mekânı tamamlamakta ve mekâna kimlik kazandırmaktadır. Odanın kesiti alındığında yatay bir sınırla, oda alt ve üst olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Alt kısım, insan elinin uzanabileceği yüksekliktedir. Bu kısım işlev bakımından çok yönlü olması nedeniyle yalın ve işleve uygun olarak kurulmuştur. Üst kısım ise elle tutulmayan ve pratik olarak işlevi olmayan alandır. Buna karşılık gözle görülebilen ve oda içinde en geniş olarak görülebilen alan tavanlardır. Bu nedenle tavanlar süslemeli ve özenle yapılmışlardır. Tavanlar, ev sahibinin sosyal ve ekonomik durumuna göre ve odanın durumuna göre tasarlanmıştır. Tavan kaplamaları kare ya da kare yakın olarak yapılmıştır. Seki altının tavanı alçak tutulmuş ve yalın çözümler uygulanmıştır. (Küçükerman, 1995, s:123-131)

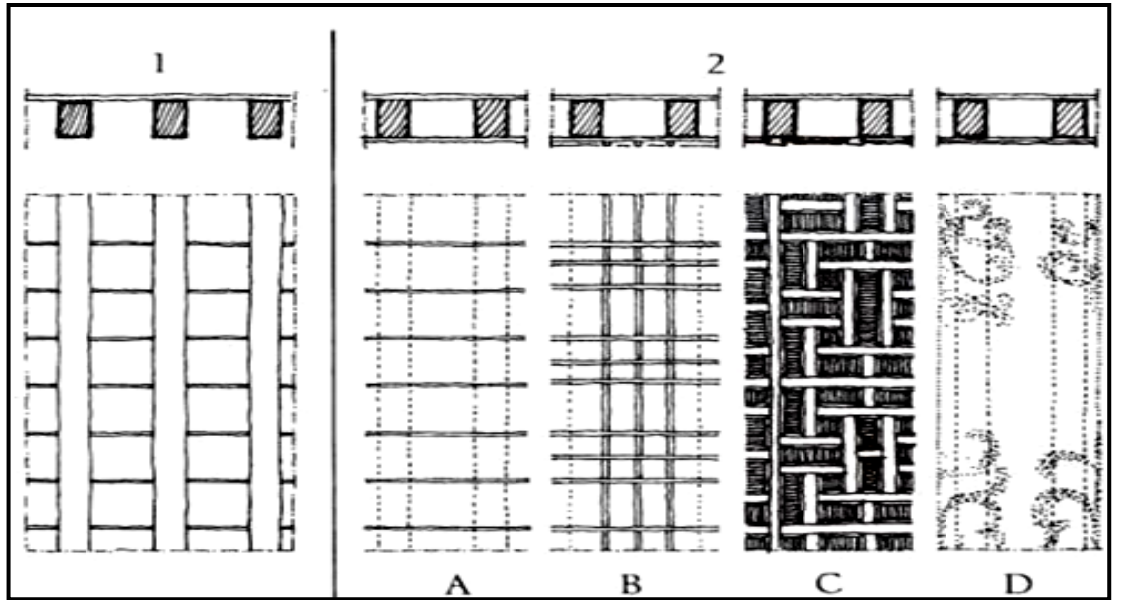
Şekil 2.30: Türk Evinde Tavan Kaplamasının Kareye Varma Arayışları Ve Tavan Planın Dilimlenmesi

Tavan kaplamalarının uygulama sistemlerini basitten gelişmişe doğru aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- En yalın uygulama, tavan kirişlerinin alt yüzeyine herhangi bir uygulama yapılmamasıdır. Taşıyıcı sistem olduğu gibi açık bırakılmıştır.
- Az özenli, ama çok yaygın bir uygulama da ise tavan kirişlerini alt yüzeyi, küçük ebatlardaki düz ahşap kaplama ile oluşturulmuş ve kaplamalar boya ve cila ile korunmuştur. Bu sistem evlerin az önemli odalarında ve mekânlarında uygulanmıştır.

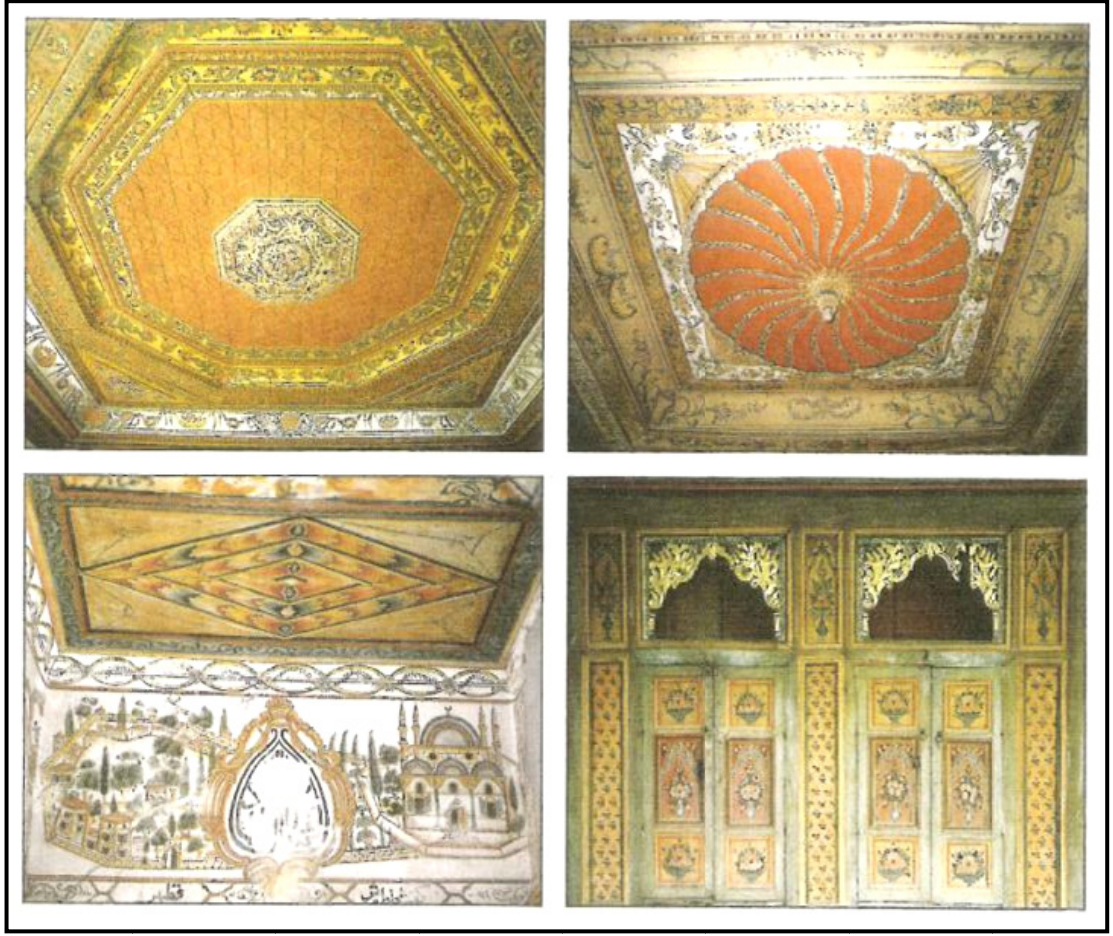

- Yaygın olarak uygulanan başka bir sistemde tavan kirişlerinin altındaki kaplamalar çeşitli çıtalarla değerlendirilmiştir. Kolaylıkları olan ve çıtaların çeşitli geometrik çözümleriyle çok çeşitli biçimleri elde edilen bir uygulamadır. Bu nedenle çok yaygın ve uzun süre kullanılmıştır.
- Daha özenli kaplama ise, kirişlemenin altına kaplanacak ahşapların, çeşitli el işleri, oyma, kakma, nakış ve benzeri tekniklerle değerlendirilmesidir. Pahalı bir uygulama olması nedeni ile çok önemli yapılarda ve az sayıdaki odalarda görülür.
- Diğer özenli bir kaplama sistemi ise, kirişlerin alt yüzeyinin, çeşitli türde geçmelerle birleştirilen küçük ahşap parçalarla kaplanmasıdır. Ancak bu kaplamanın uygulaması çok zor ve pahalı olduğu için ancak çok önemli yapılarda ve mekânlarda uygulanmıştır.
- Son olarak da çok özenli yapılarda kullanılan başka kaplama ise, kirişlemenin alt yüzeyinin kesintisiz bir malzeme ile kaplanmasıdır. Bu kaplama sistemi çoğunlukla dokumalar, kâğıt, alçı gibi malzemelerle uygulanmıştır. Tavan artık kesintisiz bir düzlem halini almış ve kolayca boyanıp, renklendirilebilmiştir. (Küçükerman, 1995, s:123-131)

Şekil 2.31: Türk Evinde Tavan Kaplamasının Biçimlendirilmesi

1 Kaplamasız Tavan Kaplaması. 2 Kaplamalı Tavan Kaplaması. (A: Düz Kaplama, B: Çıtalı, C: Geçmeli, D: Kesintisiz ve Boyalı)

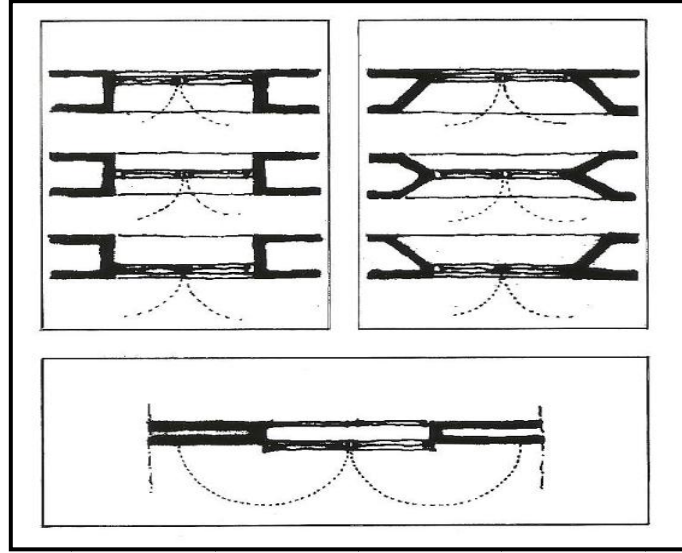

Şekil 2.32: Bezeli Tavan ve Dolaplar

Pencereler

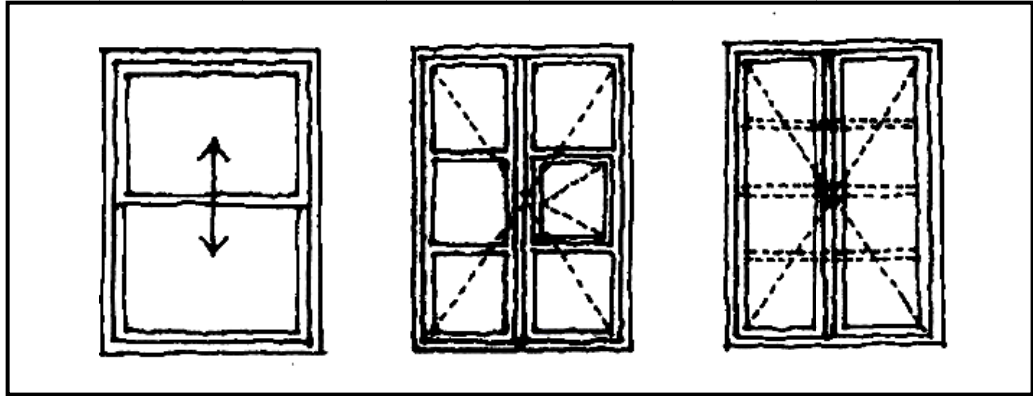
Türk evi kimliğinin önemli öğelerinden birisi durumuna ulaşan ve mekâna geniş açılı görüş sağlayan pencere dizileri, altta ve üstte olmak üzere iki dizi biçimine dönüşmüştür. Alttaki pencereler açılıp kapanan üsttekiler ise camlı tepe pencere biçimini almıştır. (Küçükerman, 1995, s:139-147)

Yapılarda kullanılan malzeme ve tekniği ne olursa olsun, hatta soğuk ve sıcak iklimlerde dahi duruma göre özellikler kazanarak belirli pencere düzenleri titizlikle uygulanmıştır. Kalın duvarlardaki pencereler, iç mekânı genişletmek ve pencere boşluğunun iç tarafında bir kullanım alanı elde etmek için duvarın dış yüzeyine yakın olarak takılmıştır. İnce duvarlarda ise, pencere kanatlarının açıldığında duvara yaslanması ve oda da yer kaplamaması için iç duvara yakın takılmışlardır. (Küçükerman, 1995, s:139-147)

Şekil 2.33: Duvarla Pencere İlişkileri

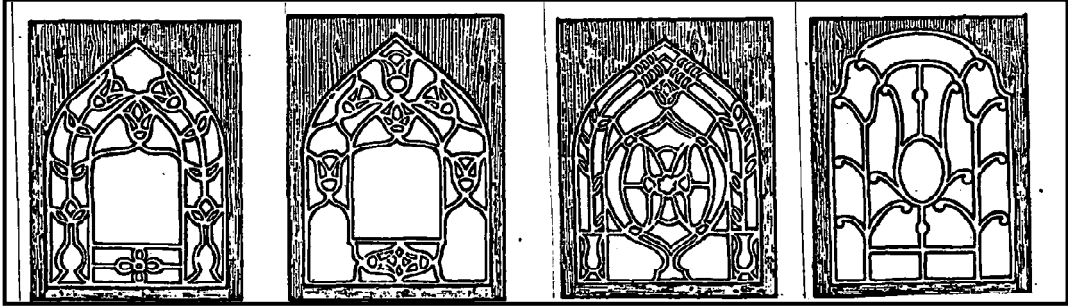
Pencere Kanatlarının açılma sistemleri ise iki türdür. Birincisi sedir üzerinde oturan insanları rahatsız etmemek için yapılan düşey sürmeli pencereler olup, bu tip pencereler daha çok İstanbul’da uygulanmıştır. İkincisi ise düşey menteşeli sistemdir. Çoğunlukla eski pencereler küçük boyutlarda ayrı ayrı açılabilen iki çerçeveden oluşmakta ve böylece kolayca açılıp kapanmaktadır. (Kuban, 1995, s:122- 123)

Şekil 2.34: Pencere Kanatlarının Açılma Türleri

Erken dönem pencereleri yalnızca sofaya açılırdı. 17. yüzyıl evlerinde ise diğer cephelerde de pencereler yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca erken dönem evlerinde büyük olasılıkla tepe pencerelerinde alçı içindeki küçük camlar ve alt pencerelerde ise sadece kepenkler vardı. İç mekânda mahremiyeti sağlamak için alt pencerelerin yarısına kadar ince çitalardan diyagonal ve ortogonal olarak kafesler yapılmıştır. (Kuban, 1995, s:122- 124)

Tepe pencereleri, genellikle odanın kullanımındaki işleve bağlı olarak insan elinin yetişemediği yüksekliklerden itibaren yapılmaya başlanmışlardır. İnsan elinin ulaştığı alt pencerelerin tasarlanmasındaki gerçekliğe karşı, tepe pencereleri, soyutlanabilen öğeler olarak görülür. Alttaki pencerelerin yalınlığına karşı üstteki pencereler özenli ve süslüdür. Bu özellik odanın üst çevresinin simgesel bir değere kavuşturulması ve büyük özenle hazırlanan tavan kaplamasının, daha iyi algılanmasını sağlamak için yapılmış olabilir. (Küçükerman, 1978, s:129)

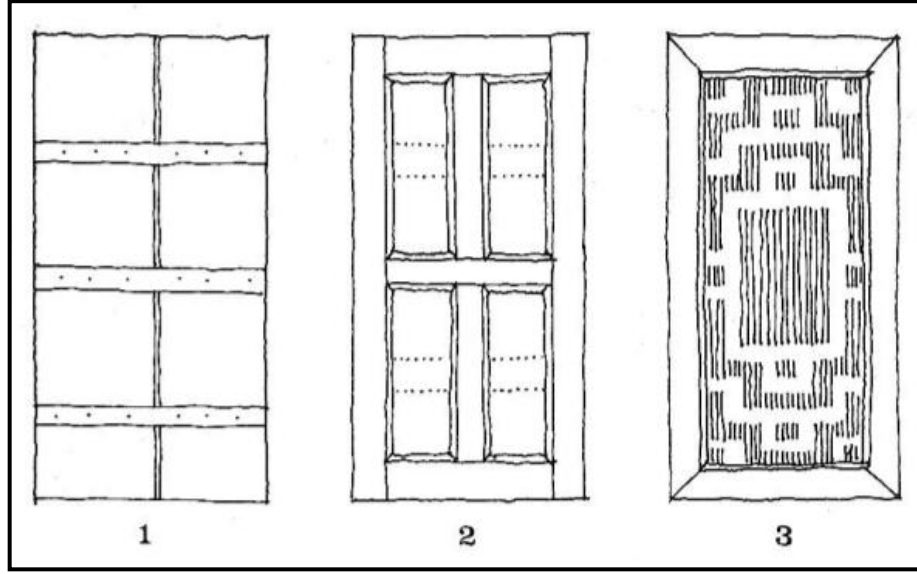

Şekil 2.35: Tepe pencereleri

Kapılar

Türk evinde kapı evin sembolüdür. Ev kapıları daima iki kanatlıdır. Bahçe kapılarının üzeri genellikle saçaklı yapılmıştır. Büyük ev ve konaklarda bazen araba kapısının yanında birde küçük kapı ve kapının yanında çeşme bulunurdu. (Eldem, 1987, s:80)

Odalar kendi başlarına birer bağımsız yaşama mekânı olması nedeniyle her odanın sofaya açılan birer kapısı vardır. Kapıların, odanın mahremiyetini ve özelliğini bozmayacak bir yerde ve boyutta olmasına önem verilmiştir. Bu nedenle kapılar odanın bir köşesinde ve tek kanatlı olarak yapılmıştır. Kapının yüksekliği eski evlerde ve taşra da gayet basıktır. (1.5 metre kadardır.) Odanın önemine göre sofa tarafından kapı, kemer, pervaz kitabe ve bir başlık ile olduğundan yüksek gösterilir. 18. yüzyıldan itibaren ise kapılar, oda pencereleri ile birliktelik oluşturmak için aynı raf altında tutulur ve bu nedenle önemlerini biraz kaybederler. Barok ve ampir dekorlarla kapıların üzerleri üstlüklerle süslenir ve kapı yükseklikleri 2 metreyi bulur. Kapılar genellikle tek kanatlıdır. Ancak çift kanatlı kapılar gayet önemli yapılarda uygulanmıştır. Bazen tek kanatın üzerine bir bini konulmak suretiyle iki kanatlı tesiri verilmiştir. 19 yüzyıldan itibaren daha çok çift kanatlı kapılar uygulanmaya başlanır. (Eldem, 1987, s:80)

1- Az önemli odalar 2- Normal odalar 3- Çok önemli odalar

Şekil 2.36: Kapı Kanatlarının Kuruluşu

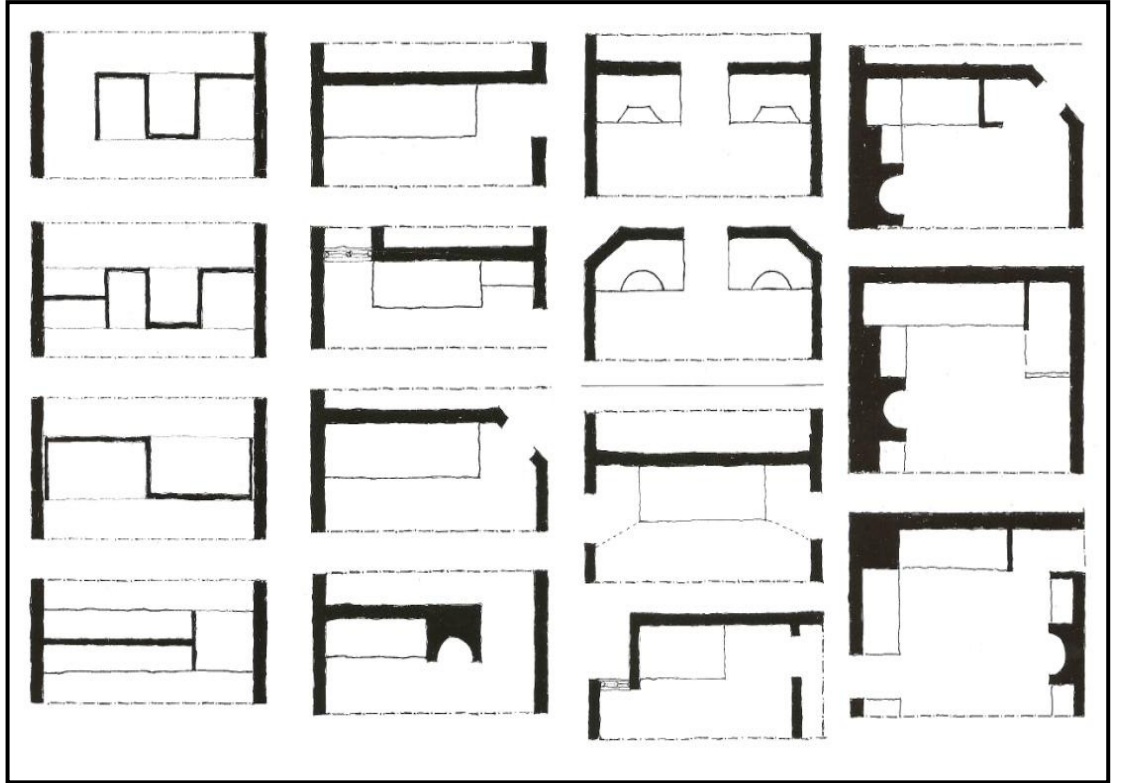
Dolaplar

Türk evinde, odaların oluşumunu etkileyen önemli öğelerden birisi de kapalı ve açık kullanım alanları olan dolaplardır. Dolapların ana işlevleri odada bulunması gereken günlük araç gerecin düzenli bir şekilde korunmasıdır. En eski örneklerdeki odaların içindeki dolabın, yüklük, çubukluk, kavukluk, testilik, peşkirlik, lambalık, cezvelik, fincanlık, kavukluk, tembel deliği gibi tanımlanmış görevleri bulunmaktaydı. Bu dönemdeki dolapların yapıları da sadece işlevlere uygun olarak boyutlandırılmış ve sade şekilde yapılmıştır. Daha sonraları zaman içinde gelişen uygulamalarda dolaplar sadece eşyaların depolandığı yer olmaktan çıkmış, değerli eşyaların sergilendiği bir vitrine dönüşmeye başlamıştır. Bununla birlikte dolabın türü ve biçimi ne olursa olsun değişmeyen tek şey kullanılan alanların insan elinin uzanabileceği yüksekliklerde olmasıdır. (Küçükerman, 1978, s:171-179)

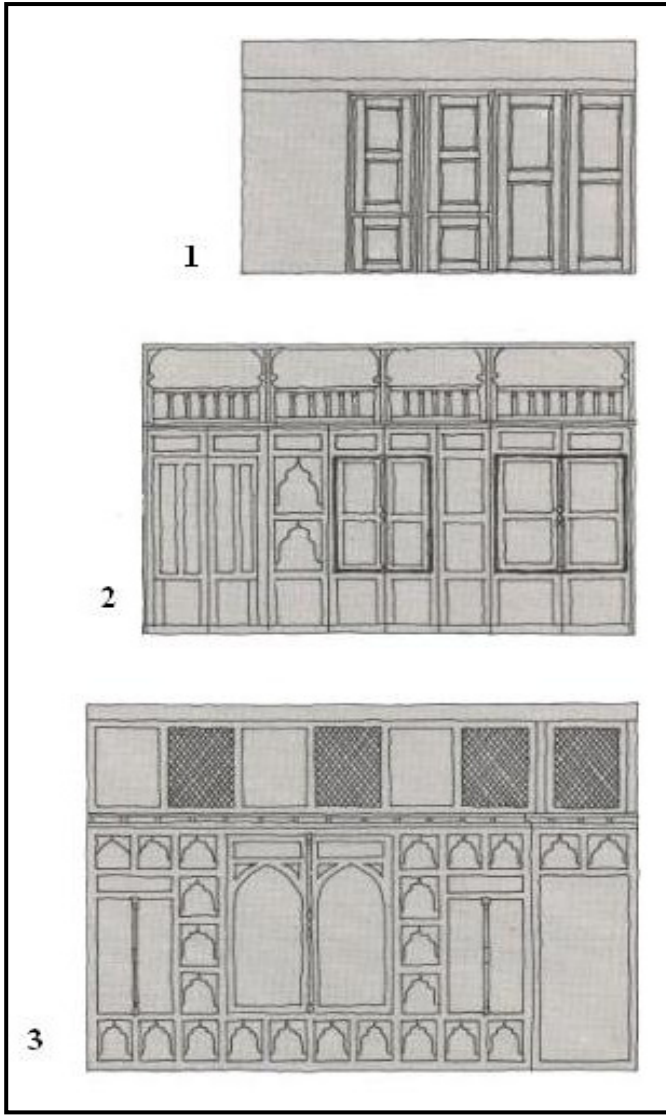
Dolapların gelişimi ve işlevsel değişimi aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Çok alçak tavanlı odalarda, dolap, tavanla döşeme arasında kesintisiz olarak sade ve kolay bir şekilde uygulanmıştır. Bu uygulama ilkel evlerde ya da önemsiz odalarda uygulanmıştır. Çoğunlukla süs yoktur. Tavan yüksekliği biraz daha artarsa dolap birkaç türlü gelişme gösterir.
- Bunlardan ilki, dolabın üst ucunun bittiği yerden başlayan duvar, düz olarak tavana kadar yükselir. Dolabın ön yüzüyle duvar, bir düşey düzlem oluşturur.

- Daha sonra, duvarın önündeki dolap, kullanılabilir yüksekliğe kadar çıkar. Üstte bir girinti oluşturur. Her iki çözümde de dolabın üstünün kullanılması için herhangi bir çözüm aranmamıştır.
- Bir ileriki durumda üstte kalan boşluğun az da olsa kullanılması amaçlanır. Böylece hem oda yüksekliği kullanılmış olur hem de biçim değişmez.
- Üst kesimin kapalı bir biçime getirilmesi bu durumun son aşamasıdır. Böylece dolapla, oda yüksekliğince ve bütünüyle kapalı bir kullanım alanı elde edilir. Üst bölüm kapaklarla veya kafeslerle kapatılmış ve süslemeli bir tutum izlenmiştir. Genellikle şehirlerde uygulanmıştır.
- Çok yüksek tavanlı odalarda, dolabın yüksekliği belirli aşamada kesilir. Ancak çok özenli odalar bu kadar yüksek olabilir. Bu durumda dolabın bittiği yerden tavana kadar olan kısım mekânın bütünleyicisi olan resimlerle tamamlanır. (Küçükerman, 1978, s:171-179)

Şekil 2.37: Dolapların Oda İçindeki Konumları

Şekil 2.38: Dolapların Gelişimi ve Düzeni

Odaların önemine ve gelişim sürecine bağlı olarak dolap düzenlerinin irdelenmesi

1-İşlevlere uygun ve yalın bir biçim, genellikle süsleme yoktur ve tavan yüksek değildir.

2-İşlevlere uygun olmakla birlikte süsleme yapılmış ve çözümlerde özen gösterilmiştir. Oda yüksekliği arttığı dolabın üst kısmı için özel çözümler gerekmeğe başlamıştır.

3- aşırı özen gösterilmiş biçim kapalı alanlar azalmış ve değerli eşyaları sergilemek için açık alan çoğalmıştır.

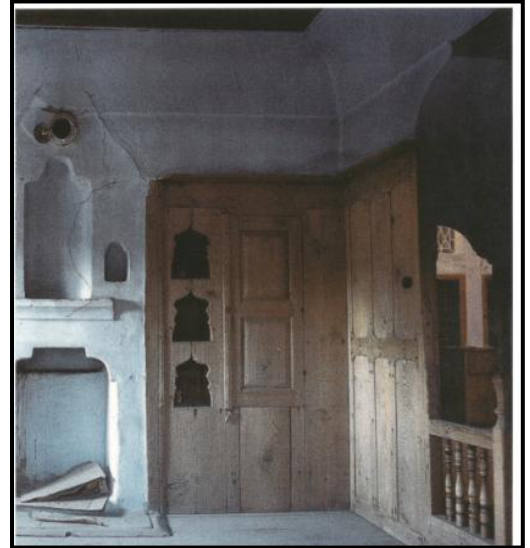
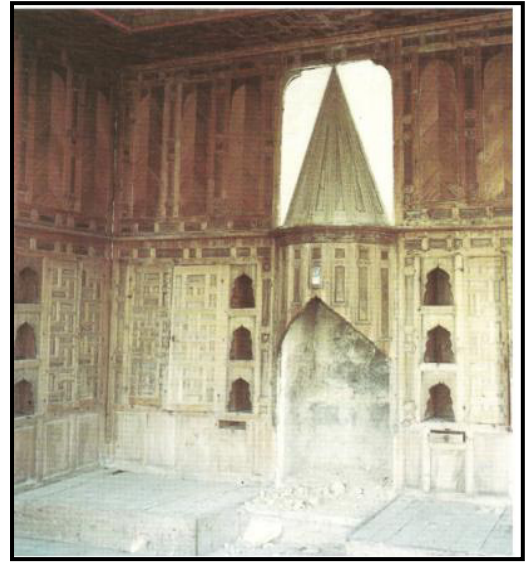
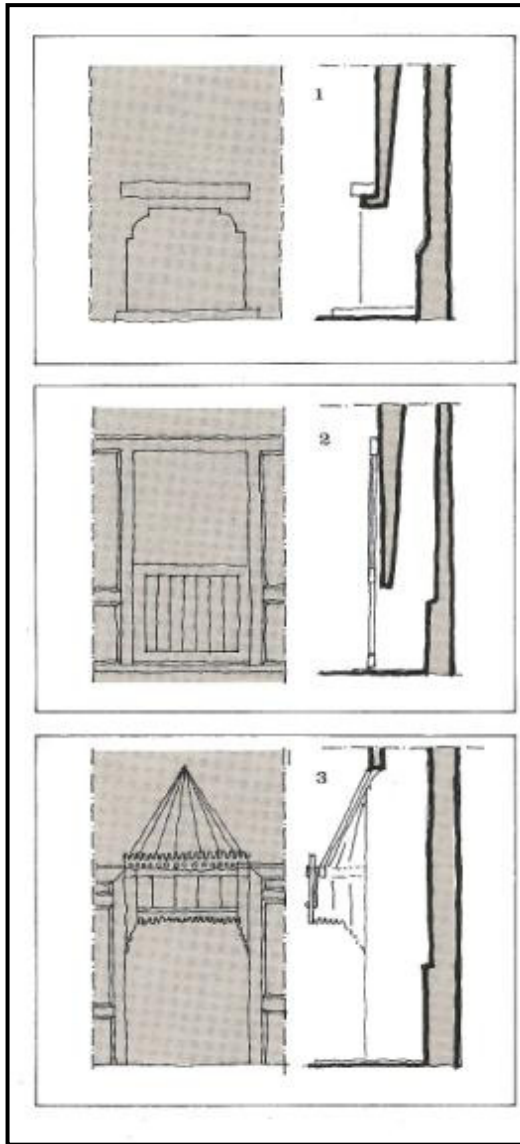
Ocaklar

Geleneksel Türk evinde, mekân içinde çıkıntı yapan tek yapı ögesi ocaktır. Bununla birlikte yapı sisteminin elverişli olduğu durumlarda ocaklar çok kalın duvarlar içinde kalabilecek şekilde biçimlendirilerek bu çıkıntı elden geldiğince azaltılmaya çalışılmıştır. Her ocakta odanın iç mekânı ile etkileşim içinde olan bir davlumbazı bulunur. (Küçükerman, 1995, s:163-171)

Türk evinin az önemli odalarında, ocaklar yalnız ateş yakılacak bir bölüm ve bacadan oluşmaktadır. Gerekliğinde ocağı örtmek için kullanılan bir kapak ve davlumbaz bulunmamaktadır. (Küçükerman, 1995, s:163-171)

Kasaba ve kent evlerin özellikle kışlık odalarında ocağın ve çevresindeki mekânın bütünüyle değişik yaklaşımlarla çözümlenmiş olduğu görülür. Ocağın ağzı kapakla kapatılmıştır, mekânın içindeki ve dışındaki çıkıntılar azalmıştır. (Küçükerman, 1995, s:163-171)

Kasaba ve kent evlerinin özenli ve gösterişli odalarında, ocaklar, davlumbazları ile birlikte iç mekân kimliğinin zenginleşmesine katkı sağlamış ve diğer yandan da odaların daha iyi ısıtılması için teknik özellikleri geliştirilmiştir. (Küçükerman, 1995, s:163-171)

Şekil 2.39: Ocakların Gelişimi ve Kuruluşu

Şekil 2.40: Ocak Görüntüleri

Geçit ve Merdivenler

Geçitler iki odayı birbirine bağlayan, yüklük bölmeleri içinde ve yüklük genişliğinden çalınarak yapılmış, gizli kapılı bağlantılardır. Bu geçitler zamanla koridor halini almışlar ve planlarda gösterilmeye başlanmıştır. Koridorlar ilk önceleri dar ve ışıksız iken sonraları aydınlatılmışlar ve genişletilmişlerdir. 19. yüzyılda yapılmış olan büyük evlerde sofalar arasında kalan odaların böyle koridorlara açıldığı görülebilir. (Eldem, 1984, s:17)

Katlar arası ilişkiyi sağlayan merdivenler, geleneksel Türk evinde, sofanın önünde, içinde veya uygun bir yerinde yapılmışlardır. Dış sofalı plan tiplerinde merdivenler, genellikle tek kollu, sahanlıksız ve sofaya paralel olarak yalın bir şekilde uygulanmışlardır. Orta sofalı evlerde, merdivenler sofaların kollarından birine yerleştirilmiş ve genellikle tek kollu olarak uygulanmıştır. Zamanla da iki ve üç kollu merdivenlerde yapılmaya başlanmıştır. (Eldem, 1987, s:132)

19. yüzyılda merdivenler iki ve üç kolu olmak üzere kesin şekillerini almışlardır. Üç kollu merdivenler daha çok büyük evlerde uygulanmıştır. Merdivenler artık bir gösteriş alanına dönüşmüştür. 19. yüzyılın ortalarına doğru konak ve saray merdivenleri binanın ortasına alınmış ve etrafları galerilerle çevrilmiştir. (Eldem, 1987, s:132)

Şekil 2.41: Dış Sofa Tipte Tek Kollu Merdiven

Şekil 2.42: Ostrogog Yalısı'nın Üç Kollu Merdiveni
19. Yüzyıl

BÖLÜM 3: İSTANBUL KONAKLARI

Konak, saraydan küçük, normal evden büyük olan, geleneksel Osmanlı aile yapısının ortaya çıkardığı gösterişli mesken tiplerindendir. Osmanlı dönemi geleneksel İstanbul yaşamında kent içindeki büyük konutlar olarak da kabul edilirler. Köşk ve yalı ise konak kültürünün sayfiye semtlerinde ve su kenarlarında şekillenmiş halleridir. Sayfiyede, yazlık konut için “köşk”, su kıyılarındaki büyük konutlar için “yalı” ve “sahil saray” sözcükleri kullanılmıştır. (Alan, 2005, s:37)

Osmanlı dönemi İstanbul’unun sosyal yaşamında konaklar önemli bir yer tutmuştur. Ancak birçoğu daha ileriki bölümlerde belirtilecek sebeplerden dolayı günümüze ulaşamamış, ulaşanlar ise yeni sosyal yapı içinde özgün işlevlerini koruyamamışlardır.

3.1. İstanbul Konaklarının Genel Özellikleri ve Tarihsel Süreçteki Gelişimleri

İstanbul tarihinde konak, büyük bir ailenin, çocuklarını, damat ve gelinlerini, torunlarını ve hizmetkârlarını barındıracak büyük bir konuttur. (Kuban, 1998, s:191)

Osmanlı’nın her önemli şehrinde devlet erkânı ile taşra ileri gelenleri için çeşitli boylarda konak ve saraylar yapılmıştır. Hanım sultanların, vezirlerin sarayları ya da konakları olur. Fakat padişahın sarayı, köşkü ya da kasrı olurdu. Konakların en önemlileri İstanbul ve Edirne’de yapılmıştır. (Eldem, 1986, s:14)

Genellikle büyük evlerde oturması adet edinen Türk halkı, saray sayılabilecek derecede önem kazanan yapılar meydana getirmişlerdir. Türk evlerinde genellikle en azı hizmetliler dâhil on nüfusun yaşamasına karşılık, konaklarda yüzleri aşan kalabalık bir nüfus barınmıştır. Bu kalabalığın büyük bir kısmını aileye hizmet eden kişiler oluşturmaktadır. (Eldem, 1986, s:14)

Konaklar, çadır, yurt ve evin ötesinde sosyal statüyü işaret eden bir anlamda kullanılmışlardır. Paşa konağı, Bey konağı, Eşref konağı, Vali konağı, Vilayet konağı

gibi gereğinde kişilerin devlet işlerini de gördükleri, büyük konutlar anlamına gelmektedir. (Kuban, 1998, s:191)

Büyük konakların kendi camileri, mektepleri, fırınları, imarethaneleri, ahırları, arabalık ve hizmetliler için çeşitli koğuşları olmuştur. Hamam ve mutfakların sayısı da fazladır. (Eldem, 1986, s:14)

16. ve 17. yüzyıl konakları günümüze ulaşmadığından dolayı bunlarla ilgili bilgileri, yazılı vesikalardan, yabancı ziyaretçilerin tarifleri, mahkeme kararları ve ünlü gezgin Evliya Çelebi'nin rivayetlerinden öğrenmekteyiz. Örneğin Akbıyık semtindeki Sokullu Mehmet Paşa Konağı'na ait bir mahkeme dökümü ve tarifler arasında Lady Montogue Miss Pardeo'nun Paşa ve Damat konaklarına ait yazıları vardır. (Eldem, 1986, s:14-15)

Yabancı seyyahlara göre, 16. ve 17. yüzyılda büyük edaları olan saraylar ve konakların olduğu, bunların çoğu zaman diğer evlerden daha iyi inşa edilmiş olmakla birlikte, dıştan hayranlık uyandıracak bir görünüm sunmamaktadırlar. İstanbul'da bir de çok sayıda özel konak vardır. Bunların hiçbir dış güzelliklerinin olmadığı, tersine çok dökük durumda olduğu, ama içlerinin iyi bezendiğini ve bunların dış görünüşüne önem verilmemesinin nedeni padişahı kışkandırmama kaygısından kaynaklanmakta olduğunu belirtmişlerdir. (Mantran, 1991, s:31)

16. yüzyılda önemli şahsiyetler, İstanbul'un manzaraya hâkim ve havadar semtlerinde büyük konaklar yaptırmışlardır. Bu konaklar dış ve iç üsluplarında geleneksel Türk sanatının bütün güzelliklerini ihtiva ediyordu. (Şehsuvaroğlu, 1999, s:218)

Evliya Çelebi, konakları, saray olarak adlandırmaktadır ve ismini verdiği İstanbul konakların sayısı 37 tanedir. Bunların oda sayıları da 200 ve 300'ü aşkındır. Daha küçük ölçüde, 20-30 odalı konakları sayıları binleri bulmaktadır. Bugün bu konaklardan maalesef hiçbirisi günümüze ulaşmamıştır. (Eldem, 1986, s:14)

Veziriazam Sokullu Mehmet Paşa'nın Padişah II. Selim zamanında yapılan, bugünkü Sultanahmet Cami'nin yerinde saray ismi ile anılan büyük bir konağı vardı ve üç tarafı yoldu. Saray muhtelif salonlardan ve köşklere oluşmuştur. Büyük salonlar arasında içi şadırvan ve havuzlu on dört arabi pencere, sedefkari dolaplı, sekiz direkli, iki şahnişli ve bir kubbeli çinili salon, şahnişli halkari ve sedefkari beş pencere ve bir kubbeli büyük oda gibi muhteşem odaları vardı. Odalar inşa tarzına,

gördükleri hizmetlere veya mahiyetindekilerin mevkilerine göre muhtelif isimlerle anılırdı. Sarayın müştemilatı arasında hazine odaları ve üç halvetli, altı kurnalı, havuzlu büyük hamamla diğer hamamlar, üç fırın dört veya beş mutfak, bir büyük odunluk, çeşitli mahzenler, çeşitli ahırlar, tahminen beş bin araba otluk mahzen, kuyumcular atölyesi, terziler atölyesi, helvahane, dört un ambarı, bir mehterhane, muhtelif meydanlar, çeşmeler, daireler ve köşkler mevcuttu. (Şehsuvaroğlu, 1999, s:218)

Şekil 3.1: 18. Yüzyıl Sultanahmet At Meydanı'nda Ahşap Konaklar

İstanbul'un konakları ile meşhur semtleri devirlere göre değişiyordu. Saray mensupları çoğu zaman padişah ikametgâhları etrafında yerleşiyorlardı. Bu nedenle uzun zamanlar Demirkapı, Sirkeci, Bahçekapı semtleri büyük konakları ile meşhur olmuştur. Dolmabahçe Sarayı'nın inşasından sonra Beşiktaş semtinde de çeşitli konakların inşasına başlandı. II. Abdülhamit'in Yıldız Sarayı'na yerleşmesi üzerine Serencebey bir konaklar mahallesi haline gelmiştir. İstanbul'da dönem dönem Beyazıt, Şehzadebaşı, Fatih, Aksaray, Cihangir ve son dönemlerde Nişantaşı, Şişli büyük konakların yapıldığı semtlerdi. (Şehsuvaroğlu, 1991, s:218)

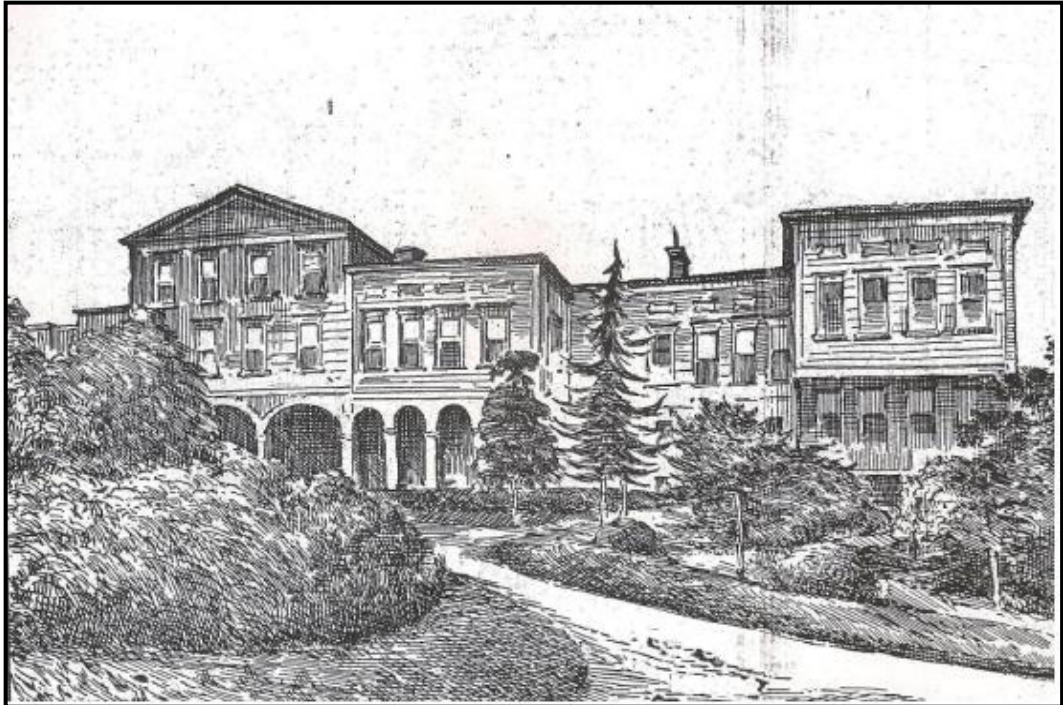
İşlev açısından kent içi konutu olan konakla, uzun aylar kullanılan büyük sayfiye köşkü ve sahilsaray ya da yalı arasında pek fark yoktur ve aynı tipolojilere sahiptirler. Sahibinin devlet içindeki statüsü yükseldikçe, zenginlikleri arttıkça ve aile büyüdükçe konak ve yalılar saraylaşırlar. (Kuban, 1998, s:192)

Konaklar çoğu zaman sokaktan görülmeyecek şekilde ve genellikle mahalleler arasına taksim edilmiştir. Böylece sosyal etkileri mahallere yayılırdı. Konak sahiplerini genellikle bayramlarda fakir halka yardım etmesi ahlaki bir kaideydi. (Eldem, 1986, s:15)

Konakların etrafında büyük duvarlar ve bunların arkasında büyük bahçeler bulunurdu. Bazı semtlerde konakların bahçeleri birbirine yaklaşır, orta halli ev ve bahçelere pek yer kalmayabilirdi. (Eldem, 1986, s:15)

Konaklar odalarının sayıları ile anılırlardı. Çoğu zaman 40 rakamı şarka özgü bir özellik taşıdığından konaklara da uygulanırdı, örneğin kırk konak gibi. 20 odadan daha fazla odası olan evler konak sayılabilirdi. Ancak saray mertebesindeki konaklar için 50 odaya yaklaşmak lazımdı. Malasef günümüze bu büyüklükte konaklar ulaşmamıştır. (Eldem, 1986, s:16)

Padişah kızları, hanım sultanlar, damatlar ve çoğu zaman veziriazam gibi devlet erkânına tahsil edilen konakların mülkiyeti, çoğu zaman bağış yolu ile aileye geçtiği gibi (vezirlerin görev süreleri dolduğunda ise) müsadere şekli ile tekrar devlete veya vakıflara verilirdi. (Eldem, 1986, s:14)

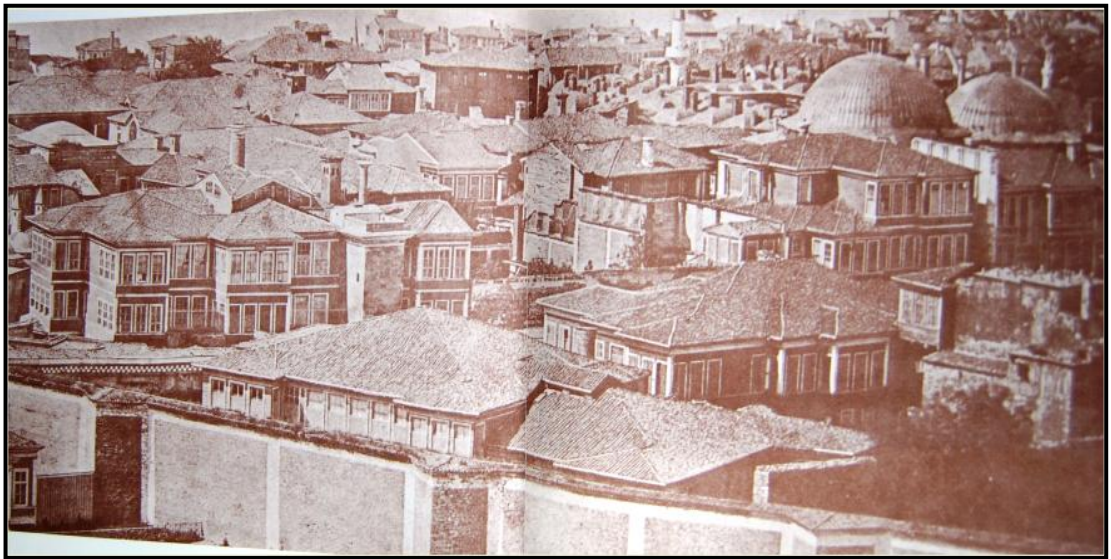

Şekil 3.2: Süleymaniye’de Yeniçeri Ağaların Oturduğu ve Ağa Kapısı Denilen Konağın Yanmadan Önceki Hali

Eskiden hükümet dairesi olarak da kullanılan konaklarda, vezirler, kadiaskerler, seraskerler, şeyhülislam gibi devirlerinin makam ve mevki sahipleri oturmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihiyle benzer özellik gösteren bu konaklar, son dönemde artık eski ihtişamlarını kaybederler. “içlerinde iki üç bin nefer kapı halkı olan bu eski vezir konakları, zamanla iki üç yüz mevcuda ve ondan da kırk elli müstahdeme inerek on dokuzuncu asır sonu ile yirminci asır başlarında son kadrosunu bulur.” Kapı halkı sayılarının azalmasına rağmen konaklar, uzun bir geçmişin ve köklü bir düzenin getirisiyle, toplumdaki yerlerini ve önemlerini uzun süre muhafaza ederler. Fakat Sâmiha Ayverdi'nin deyimiyle son bir parıltıdan ibaret olan bu süreç de uzun sürmez. Sonunda, Cevdet Paşa'nın İstanbul bahçesinin güzel çiçekleri olarak nitelediği bu Pasa ve Bey konakları, birer birer yok olup giderler. (Alan, 2005, s:35-36)

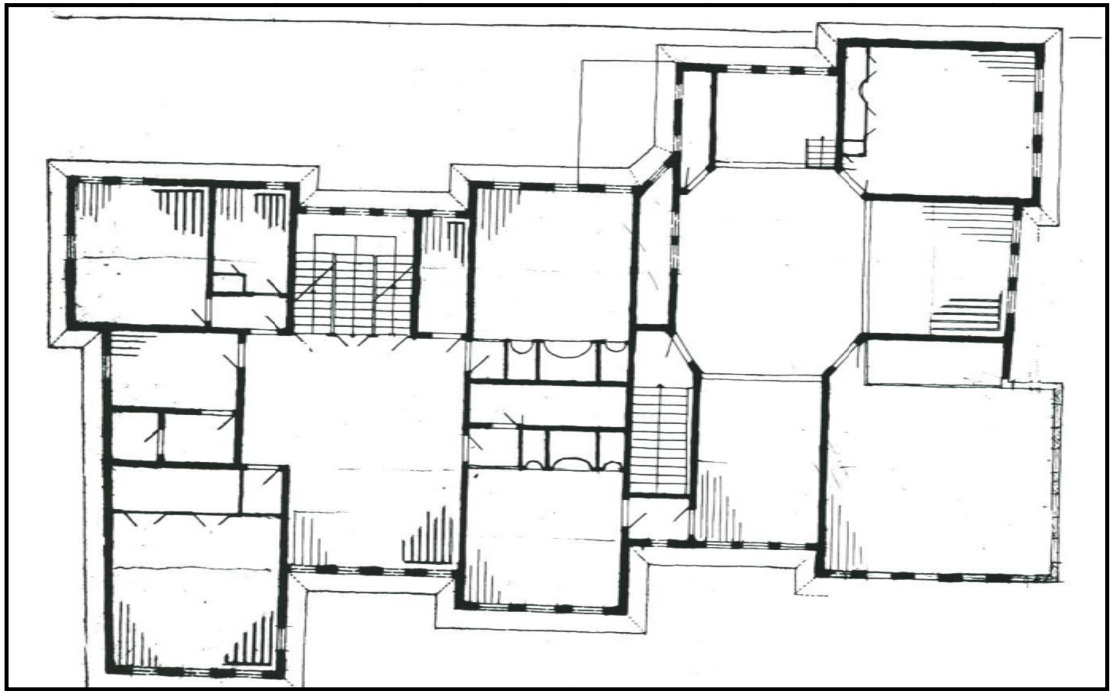
Lale devri, konut mimarisinde önemli bir dönemdir. Batılı ressamın çarpıcı bir anlatımla betimledikleri Haliç ve Boğaz kıyılarındaki büyük konakların en olgun örnekleri bu yüzyılda yapılmış ve ilk değişim bezemede başlamıştır. (Kuban, 2000, s:315)

Lale devrinde devletin ileri gelenleri Kâğıthane çevresinde konaklar ve köşkler yaptırmış, bu konutlar Bahariye'ye kadar Haliç'in iki yanına dizilmiştir. On yıl içerisinde inşa edilen saray ve konut sayısı olağanüstüdür. Bu yoğun inşaat çalışması sadece Haliç'te olmayıp, Boğaziçi ve Üsküdar'da da yüzlerce zengin konak yapılmış, ancak bu konaklardan hiçbirisi günümüze ulaşmamıştır. (Kuban, 2000, s:315)

Şekil 3.3: Beyazıt Civarında Bulunan ve Günümüze Ulaşmayanlar Konaklar

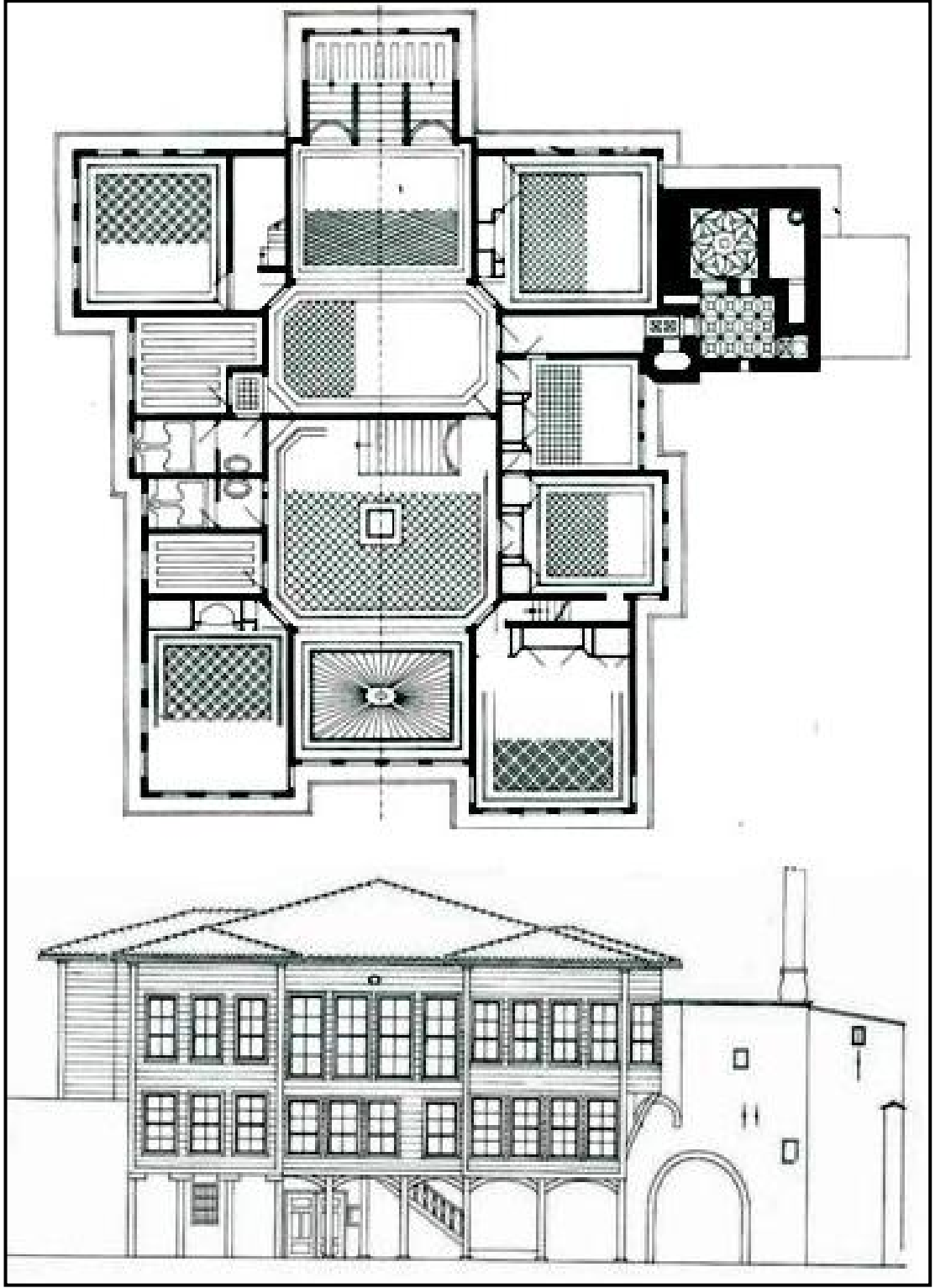
Zamanla orta halli mahalle evleri ile konaklar arasındaki farklılık büyüklük küçüklükten ziyade kültürel farklılığa dönüşmüştür. Uzun yıllar boyunca kendi karakteristik yapısını muhafaza eden Osmanlı Mahallesi ve evleri batılılaşma eğiliminden en son etkilenen birimler olmuşlardır. Buna karşılık saraya yakınlıkları yüzünden batıya açık olan üst düzey devlet memurlarının konakları, imparatorluk içinde batılılaşmanın yansıdığı ilk yapılardır. Yukarıdan aşağıya doğru başlayan Batılılaşma hareketi, saraydan konağa ve oradan da aydınlara geçerek nihayet halka ulaşır. Bu yönleriyle orta halli mahalle evleri muhafazakâr yapılarını korurken, konaklar Doğu-Batı ikilemini yaşarlar. (Alan, 2005, s:35-36)

Şekil 3.4: Hasköy’de Orta Büyüklükte Konak Planı 19. Yüzyıl

19. yüzyıla kadar konaklar, yüksek duvarlarla çevrili, büyük bahçeli ve meydanlar içinde ayrı ayrı binalardan oluşurdu. Bu nedenle hiçbir zaman ölçsüz binalarla karşılaşılmazdı. (Eldem, 1986, s:16)

19. yüzyılda ise 10-20 odalı küçük, 20-40 odalı büyük konaklardan söz edilebilir. Hizmet yapıları ve hizmetlilerin daireleri ile bu sayı artabilir. Konağın boyutsal büyüklüğü kadar, sahibinin sosyal statüsü ve zenginliği de önemlidir. Bu nedenle çok büyük olmayan konutlara da konak adı verilmektedir. Ancak asıl konak, tasarım şeması gereği, daha fazla odalı olmaz. Bunlar, iki ya da üç katlı, tek kütleler olarak düzenlenmişlerdir. (Kuban, 1998, s:191)

Şekil 3.5: Yerebatan Konağı 18. Yüzyıl

19. yüzyıldan itibaren eski konaklar, şekilleri kaybetmeyerek özel konaklıktan çıkıp birer devlet dairesi olmaya başlıyor. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren konaklar tek vücut birer bina halini almaya başlamışlardır. (Eldem, 1986, s:16)

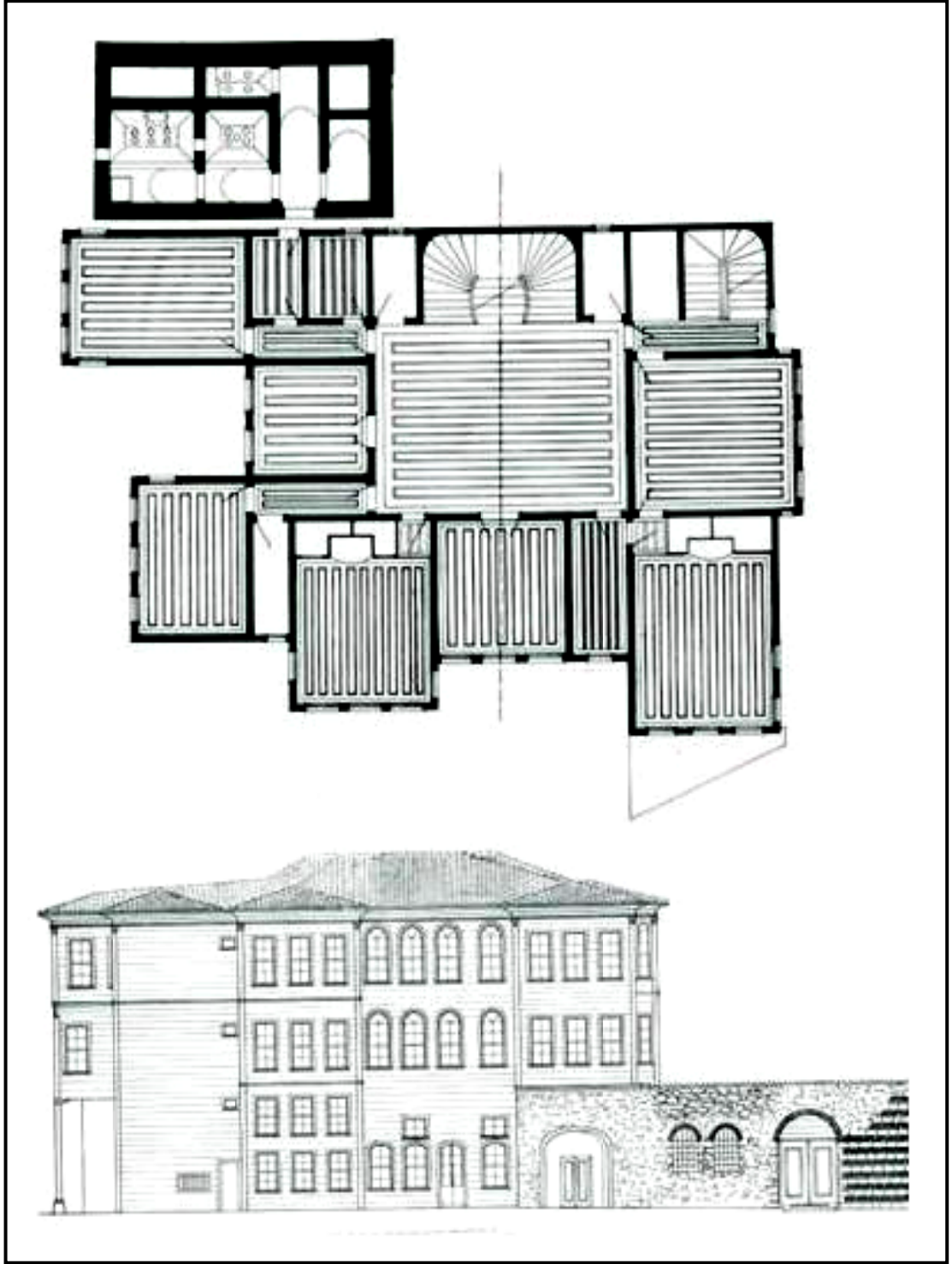
Kent içi konaklarının da diğer evler gibi arka bahçeleri vardı. Bu konaklara son dönem de doğrudan girilebildiği gibi, bir ön ve ya da yan bahçeden girilebilirdi. Konağın büyüklüğüne göre bu bahçe bütün servis bölümlerini içerebildiği gibi, bir ön kapıcıların, bekçilerin bulunduğu bir dış bahçe, ahır, samanlık, arabalık ve yatakhanelerin olduğu bir iç bahçeden de oluşabilirdi. (Kuban, 1998, s:193)

19. yüzyılda küçük sokaklar içinde, ön cepheleri sokağa açılan ve yanlarda diğer evlere bitişik, daha küçük boyutlu kent konakları da olmuştur. (Kuban, 1998, s:194)

Mahalle içlerindeki büyük konakların sağır duvarları ve vurgulanmış kapılarıyla belirgin olan görünüşleri, 19. yüzyılın ikinci yarısında ve özellikle de 20.yüzyılın başında pek kalmamıştır. İstanbul'da II. Dünya Savaşı sırasında, geleneksel kent içi görünümü ancak Çamlıca, Kısıklı, Boğaziçi ve Anadolu yakasında sayfiye niteliğini koruyan yerlerde kalmıştı. Kent konakları çoğunlukla sokağa açılmışlar, kendilerini sokaktan ayıran yüksek duvarlarını genellikle yitirmişlerdir. (Kuban, 1998, s:193)

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra konaklarda pencere boyutları giderek büyümüş, merdivenler Avrupa geleneğinin etkisi altında, anıtsal olarak tasarlanmışlar ve simetri ön plana çıkmıştır. Orta sofalar tasarımın özenle vurgulandığı alanlar haline gelmiş ve iç süsleme ise 18. yüzyılın birinci yarısından bu yana başlayan köklü değişmelerle tümüyle batılı bir bezeme geleneğini yansıtmıştır. (Kuban, 1998, s:193)

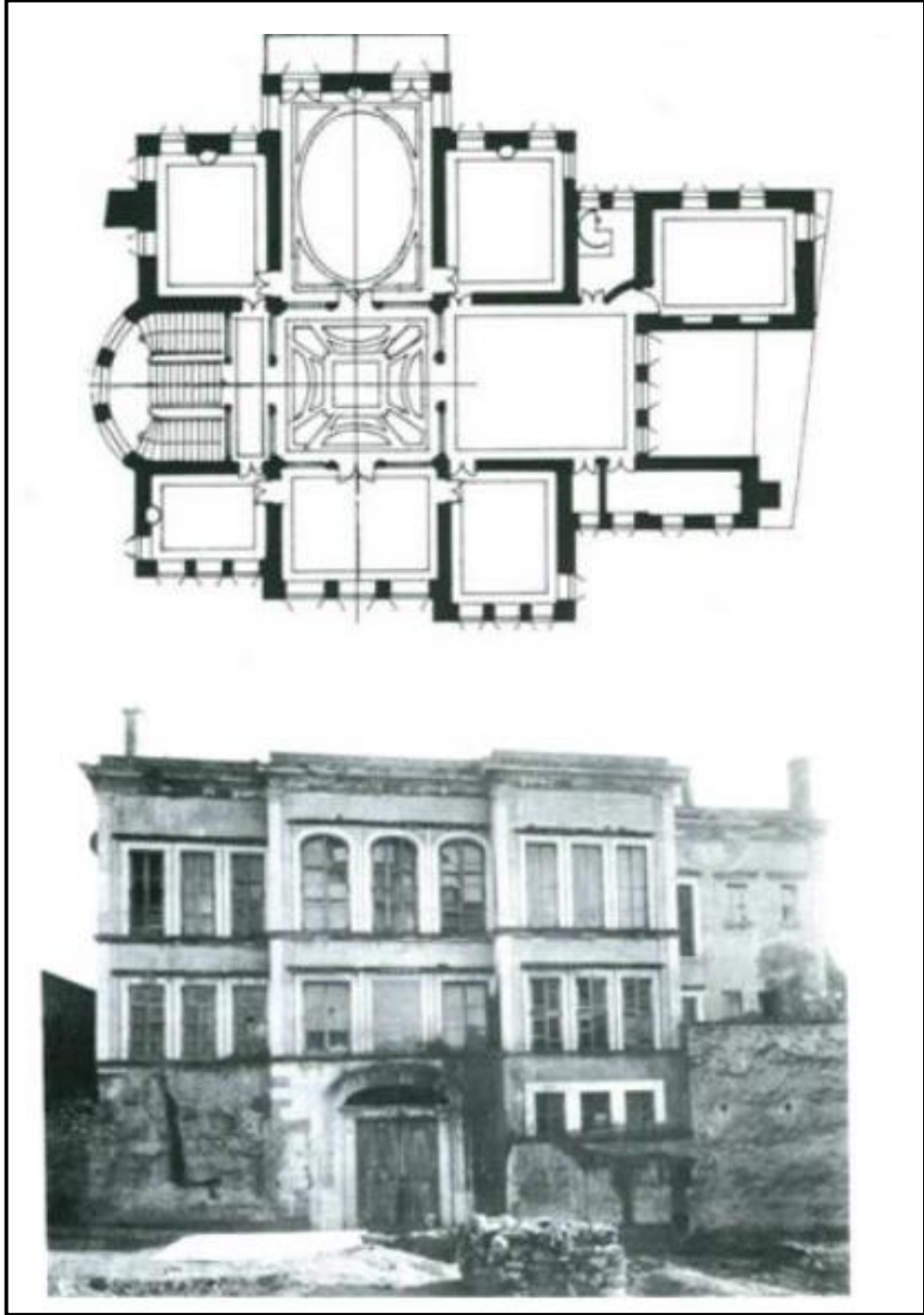
Son dönem konaklarında, plan tasarımında orta sofanın uzunlamasına (karniyarık tipi) ya da haç biçimli plan tipleri egemen olduğu görülür. Son dönemlerden önce büyük orta sofa daha çok sirkülasyon alanı olarak kullanılmaktaydı. Ancak batılı yaşam anlayışının yerleşmeye başlaması ile sofa, Avrupa konutlarının oturma salonuna dönüşmüştür. Yeni eşyaların konaklara girmesiyle sofanın etkisi değişmiştir. (Kuban, 1998, s:193)

Şekil 3.6: Süleymaniye Ferit Paşa Konağı 19. Yüzyıl

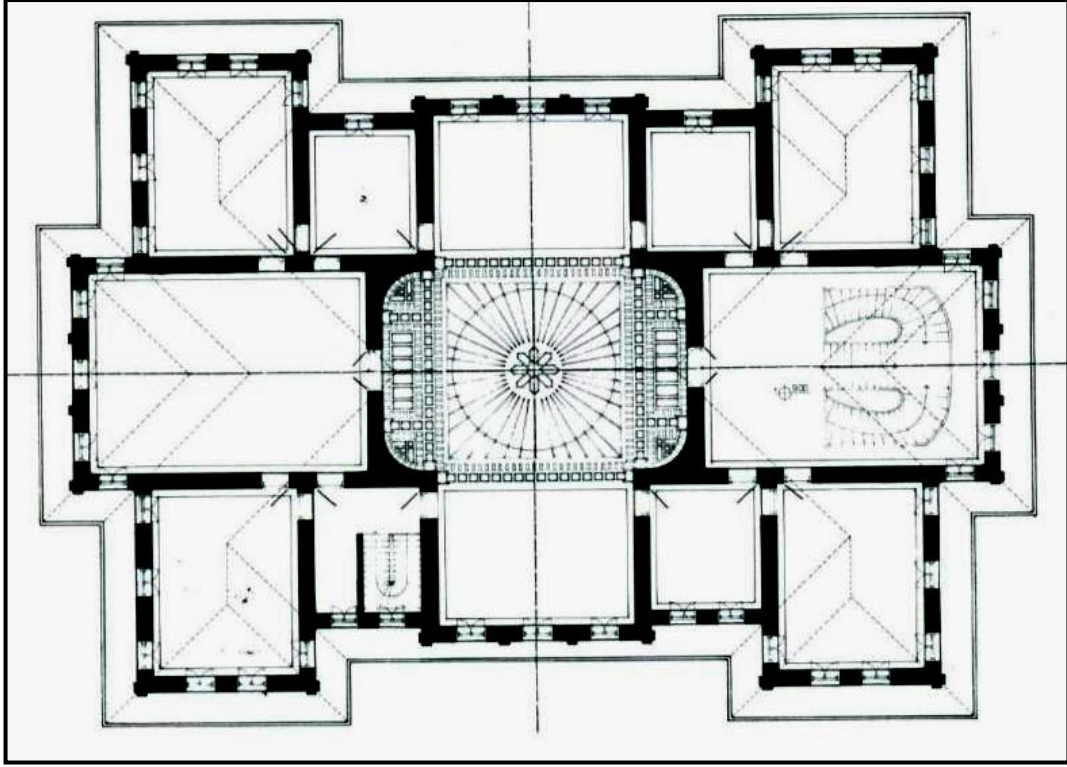
Konaklarda geleneksel hayat evinin temel ögesi olan yarı açık galerinin yok olmasına karşılık, plan öğelerinin bazı özellikleri yaşar. Bunlar özellikle oda tasarımında, sofa çevresindeki eyvanlarda ve dış mimari biçimlenmede alt katların göreceli olarak az delikli, üst katların payandalar üzerinde dışarı taşan ve çok pencereli cephe düzenlerinde görülür. (Kuban, 1998, s:193)

19. yüzyıl içinde eski gelenekten uzaklaşarak, büyük kâgir konaklar inşasına başlanmıştır. Dış görünüşleri bakımından tamamen batı mimari üslupları tesirinde kurulan bu konaklar, özellikle ortalarındaki büyük sofaları ve sofaya açılan odaları ile geleneksel plan tiplerine sadık kalınarak yapılmışlardır. İlk kâgir konaklardan biri Fatih ilçesi, Horhor yokuşunda 1855'e doğru inşa edilen Abdullatif Suphi Paşa Konağıdır. (İslam Ansiklopedisi, 1967, s:126-127)

Şekil 3.7: Abdullatif Suphi Paşa Konağı 19. Yüzyıl

18. yüzyılın ilk yarısından sonra, önce bezemede, fakat özellikle Tanzimat'tan (1839) sonra, genel konut tasarımında da batılı örneklere özenen konut mimarisi, bütün taklitçiğini karşın, ithal bir mimari değil, gelenekle Batı'yı yan yana getirmeye çalışan seçmeci bir tasarım halini almıştır. (Kuban, 1998, s:189)

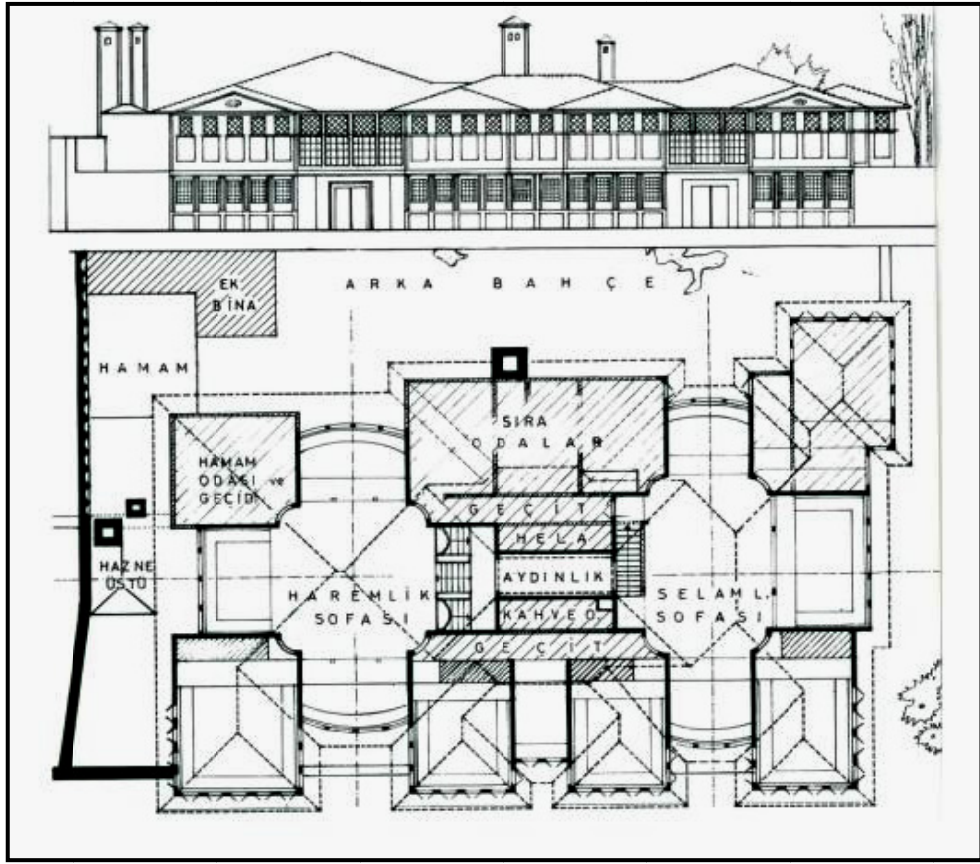
Şekil 3.8: Kagir Olarak İnşa Edilen Tophaneli Konağı 19. Yüzyılın Ortaları

Fakat II. Abdülhamid dönemi (1876-1909) ve sonrasında, gelenek gücünü yitirmiş, yeni konut tipleri, apartmanlar da dâhil olmak üzere, bütün plan ve bezeme özellikleriyle ithal edilmeye başlanmıştır. Boğaziçi ve kentin Anadolu yakasında ise bahçeler içindeki büyük yalılar, köşkler ve konaklar tümüyle yabancı örneklerden esinlenerek, bazen dışarıdan ithal edilen malzeme ile son dönem zenginleri ve azınlıklar tarafından, genellikle azınlık mimarlarına ya da dışarıdan gelen mimarlara yaptırmışlardır. (Kuban, 1998, s:189)

Anadolu yakasının, Çamlıca ve Kısıklı'nın bütün köşk ve konakları, II. Abdülhamid döneminin yalıları, kesin bir tipolojiye sokulacak kadar değişik düzenlerde ve seçmeci üsluplarda karşımıza çıkar. Kent içindeki konaklarda plan özelliklerini yitirmişlerdir. (Kuban, 1998, s:193)

3.2. Konakların Mekânsal Özellikleri

Osmanlı aile yapısına uygun olarak planlanan ve Türk evinin geleneksel özelliklerinin tümünü içeren büyük konaklar haremlik ve selamlık olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Dışarıya ayrı kapılarla açılan bu bölümlerden selamlık, hareme oranla çok daha gösterişliydi. O dönemlerde "kapı" resmi daire anlamına geldiğinden, bu yapılar aynı zamanda devlet adamlarının resmi görevlerini yürüttükleri yerler olmaktaydı. Ayrıca konaklar, Paşa Kapısı, Ağa Kapısı gibi isimlerle de anılmaktaydı. (Akın, 1997, s:1039)

Şekil 3.9: Beyazıt Kaptan Paşa Konağının Birinci Kat Planı ve Cephesi

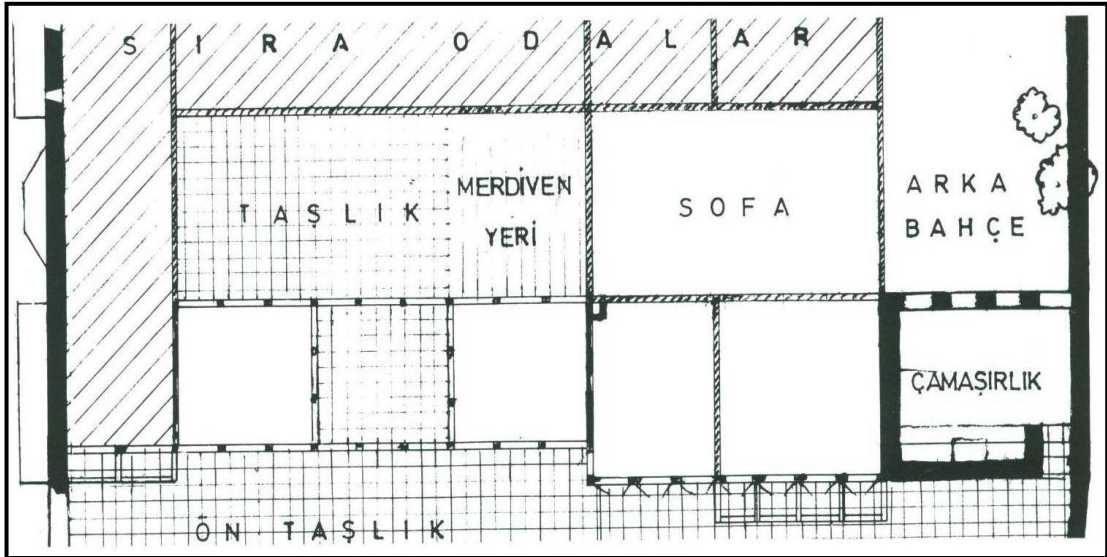
Konakların genel tipolojisini Sedad Hakkı Eldem yapmıştır. Genelde iki ayrı konutun harem ve selamlık işlevlerini görmek üzere yan yana getirilmesi ya da bir mabeyn bölümü ile birleştirilmesi ya da hayat evinin temel ünitesinin tekrarı ile konak tipolojileri oluşturulmuştur. (Kuban, 1998, s:192)

Genellikle konakların büyüklüğü nedeniyle sofaların sayıları da fazla olurdu. En çok rastlanan ve orta büyüklükteki konaklara özgü olan plan tipi, haremlik ve selamlığa ait olmak üzere iki kat üzerinde iki sofalıdır. (Şekil 3.9) (Eldem, 1986, s:14-15)

Konaklar genellikle iki ya da üç katlı yapılardır. Üst kat, evin efendileri ve erkek misafirlere mahsustur. Alt kat ve avlu ise hizmetçi odaları ve hizmet birimlerine ayrılmıştır. Genellikle, zemin kat taştan, üst katlar ise ahşaptan yapılmışlardır. Üst katlarda zemin katın duvarları üzerine dışarıya cumba dediğimiz çıkıntılar yapılır. (Arseven, 1970, 106)

Konakların çeşitli kısımları herhangi bir geometriye göre tertiplenmemekle beraber bölüklerin içinde planlı, düzenli, disiplinli ve iç ve dış sofalı tiplerdedirler. Kullanım katının bütün iç mekânları, zamanın en zengin süsleme ve döşeme imkânlarına göre bezenmişlerdir. (Eldem, 1986, s:14-15)

Konakların alt katları çoğu zaman taşlık ve sarnıç olur. Genellikle de taşlıktan sonra bir ara kat olurdu. Arazi meyilli olduğu zaman istinat duvarları bulunur ve binanın kat sayısını ve yüksekliğini etkilerdi. (Eldem, 1986, s:15)

Şekil 3.10: Galata Bereketzade Çeşmesi Civarındaki Konağın Zemin Kat Planı

Konağın varlığı kapısından belli olurdu. Yayalar için yapılmış ana giriş kapısının yanında bazen atlı arabalar için yapılmış yüksek girişli ikinci bir kapı daha bulunurdu. Kapıların üstü saçaklı olur ve yanında halka açık bir çeşme olurdu. Kapının yanında ve hizasında bir hariciye koğuşu ve gözetleme yeri olurdu. Kapıdan içeri girilince kapı arası denilen yere girilir, Ayvaz (büyük konaklarda mutfak işlerine bakan erkek hizmetkâr) ve bekçiler burada bulunurdu. Buradan konağın büyüklüğüne göre çeşitli iç sokaklar ve duvar aralarından geçilir ve selam taşlığına varılırdı. (Eldem, 1986, s:15)

Konağın büyüklüğüne bağlı olarak selam ve harem bölümleri bitişik veya ayrı olabiliyordu. Bunların özel hamam, mutfak bazen de hazinehanesi ve meşkhanesi olurdu. Hamam ve mutfakların sayısı da konağın büyüklüğüne göre değişirdi. (Eldem, 1986, s:15)

Meşkhane ve hazine bölümü demir kepenkli ve parmaklı taş odalardır. Bu odalar bazen son derece süslü, malakari panolar ve lale demetleriyle bezeli ve öncelikle hava sirkülasyonu için yapılmış ocakları olurdu. Bazı konaklarda bunların dışında taştan yapılmış kitap odası veya binası bulunurdu. (Eldem, 1986, s:15)

Büyük bir konağın, selamlık ve harem dairelerine bağlı dua odaları veya mescitler, mektepler, özel bahçeler, havuzlar, kameriye ve köşkleri vardı. (Eldem, 1986, s:15)

Bütün bu mekânlar zamanın en zengin süsleme ve döşemeleri ile bezenmiştir. Yerler duvardan duvara kadar üzerinde atlas işlemeli mısır halıları ile döşenmiştir. Duvarlar en güzel kumaşlarla yapılmış perde ve kumaşlarla örtülü olurdu. Ayrıca bunlar odayı soğuktan da korurdu. Minder takımları her odada ayrı ayrı çiçekli desen ve renklerde olurdu. (Eldem, 1986, s:15)

Konaklarda genellikle erkek aşçı kullanıldığı için mutfak selamlık avlusunun bir tarafında ve binadan ayrı olarak yapılırdı. Mutfak çok sayıda konuğa yemek pişirebilecek ölçüde büyük olurdu. Konakların birçoğunda hazırlama, pişirme ve bulaşık yıkamak için ayrı bölümler vardı ve bütün konaklarda mutfaklar kâgir olarak yapılmıştır. Bahçe ve mutfağın yanında yangın mahzeni, su haznesi, ahır, arabalık gibi yapılar bulunurdu. (Meydan Larouse Ansiklopedisi, 1972, s:429)

Hizmetlilerin (ağalar, ustalar, seyisler, muhafızlar, aşçılar, tablacılar, kapıcılar ve arabacıların) ayrı daireleri vardır. Haremde kalfa cariye ve kadın ustaların kendi oda veya koğuşları olurdu. (Eldem, 1986, s:15)

Hizmet yerleri ayrı avlular etrafında olurdu. Binalar, iç sokaklar, köprü ve geçitlerle birbirine bağlanırdı. Çeşitli mutfak, çamaşırhaneler, ahırlar, arabalıklar, nöbet yerleri, fırınlar, bakır ve ağaç işi yapan atölyeler de vardır. (Eldem, 1986, s:15)

Mabeyin, eski konaklarda harem ile selamlık arasında yer alan ve hem harem hem de selamlık olarak kullanılabilen oda veya iki-üç odadan oluşan dairedir. (Hasol, 2002, s:302)

Selamlık

Eski İstanbul konaklarının ve evlerinin erkeklere ve erkek misafirlere ayrılan bölümüne selamlık dairesi bazen de hariciye denmiştir. Eski tabirlerde harem ve selamlığı olan konaklar için enderuni (haremlik) ve biruni (selamlık) dairesi konaklar denilmiştir. (Arseven, 1983, s:1778)

Erken dönem konaklarının selamlıkları genellikle devlet dairesi olarak kullanılmışlardır. Sadrazam, veziriazam ve devletin önde gelen görevlilerinin konakları özel meskenden çok resmi işlevli konaklardı ve padişah saraylarının köşkerini hatırlatacak biçimde görkemli ve zengin donanımlıydı. Geniş bir sofa ve aynı genişlikte bir eyvan vardır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 6, s:493)

Mustafa Nuri Paşa'nın verdiği bilgilere göre, İstanbul'da ya da taşrada, orta halli bir vezirin selamlığında, divan efendisi, mektupçu, kethüda, kâtipler, imam, iç ağaları, silahdar ağa, selam ağası, kapıcılar kethüdası, hazinedar, mühürdar, devattar (yazıcı), kaftan ağası, çuhadar ağası, çamaşır ağaları, vekilharç, anahtar ağası, sancaktar, tütünbaşı, ibriktar, kilercibaşı, sofracıbaşı, kahvecibaşı, peşkir ağası, seccadecibaşı, kavaslar (muhafaza memuru) ve seyislerle (at bakıcıları) tatar (postacı) ağası gibi görevlilerden oluşan seksen ile yüz kişi arasında daire halkı bulunuyordu. Bu kadro devlet görevlisinin mevkiine göre orantılı olarak azalmakta veya artmaktadır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 6, s:493)

Konaklarda harem ile selamlık bölümleri mabeyin bölümü ile ayrılmıştır. Ayrıca, haremlikte bulunan kadının, selamlıkta bulunan erkeklere, görülmeden bir şey verilebilmesi için, bu iki bölümünü ayıran duvarın kalınlığı arasına dik bir eksen etrafında dönen, halk arasında ise "dönme dolap" olarak bilenen dolap yerleştirilmiştir. (Arseven, 1970, s:105-111)

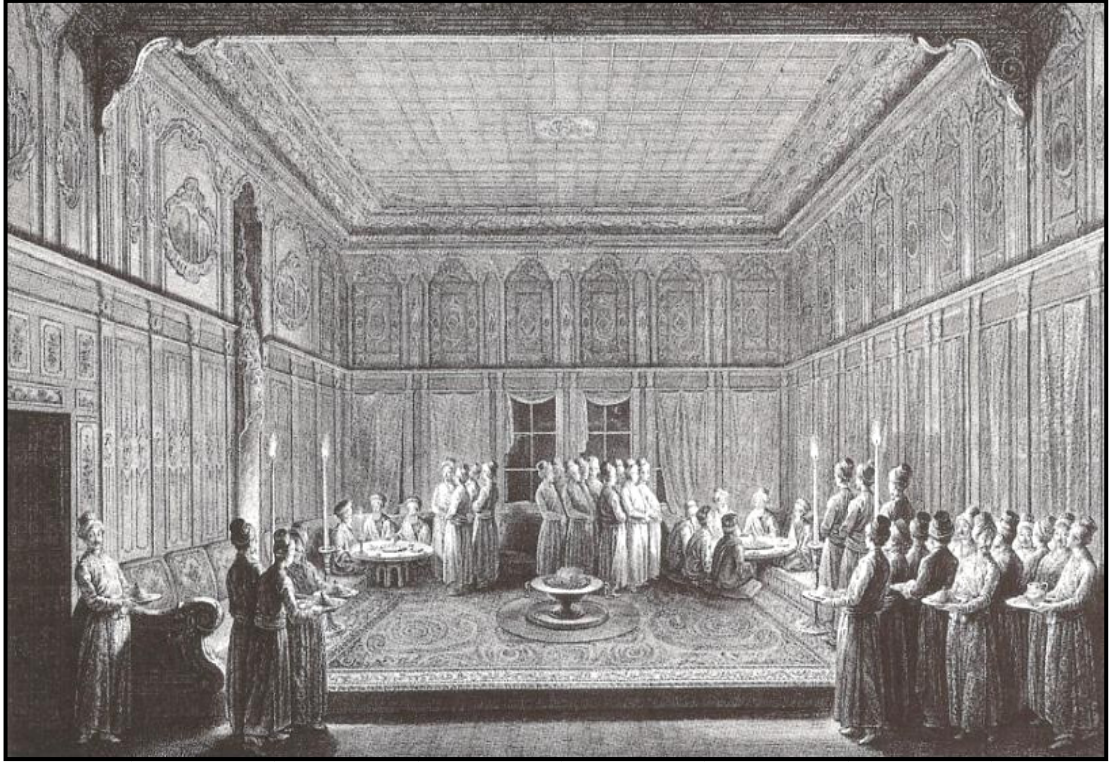
18. yüzyılın başında Lale devri yenilikleriyle birlikte selamlık dairesi resmi daire niteliğini kaybetmeye başlar ve özel yaşam alanına dönüşür. Selamlıklar saz âlemleri, helva sohbetleri için, batılı tarzda, çok süslü, geniş ve bol pencereli yapılmaya başlanmıştır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 6, s:493)

19. yüzyılda selamlıklar, geleneksel formlar ve işlevlerin, Batı üslubu ile sentezinden oluşan yeni bir tarz da ve daha özenle yapılmaya başlanmıştır. Selamlık üst katta üç-dört oda, iki-üç mabeyin odası, bir setli sofa ve divanhane, alt katta bunlara hizmet eden, kahve odası, setli sofa, mermer döşeli sebil, fiskiyeli divanhane gibi yardımcı mekânlar bulunmaktadır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 6, s:493)

Selamlık daireleri, giderek yaldızlı tavanlar, ceviz ağacından parkeler ve merdivenler, kristal merdiven korkulukları, gümüş kapı tokmakları, ve duvarlarda yağlı boyalar kullanılmaya başlanmıştır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 6, s:493)

İstanbul yaşamının renkli ve zengin gelenekleri, sünnet düğünleri, bayram kutlamaları, mevlitler, ziyafetler ve iftar davetleri ile edebi söyleşiler, tasavvuf sohbetleri, dil, musiki, hat ve lisans öğrenmeleri gibi özel eğitim çalışmaları konakların selamlıklarında yapılmaktadır. Selamlıklar bu mana da bir eğlence, kültür ve akademi merkezi gibi işlev görmektedir. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 6, s:494)

Şekil 3.11: Sadrazam Konağında İftar Merasimi

Büyük konakların selamlıkları, sahiplerinin maddi durumları ve mevkileriyle uyumlu olarak "paşa dairesi", "kethüda dairesi", ve "ağa odaları" gibi bölümleri kapsayan 20-25 odadan oluşurken orta halli evlerin selamlıkları yola cephe ve iki-üç odadan ibaret "hariciye" denen bölümden oluşmaktadır. Ancak binaların çok katlılığı, yoksul ve zengin her kesim için ortak bir gelenektir. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 6, s:494)

Yabancı erkek konukların bulunmadığı zamanlarda haremdeki kadınların, selamlık dairesini de kullanmaları nedeniyle, selamlığın sokağa bakan pencerelerinde "selamlık kafesi" denen parmaklıklar bulunurdu. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 6, s:494)

Haremlik

Osmanlı konak ve saraylarında kadınlara ayrılan ve yabancı erkeklerin girmesi yasak olan bölüme haremlik (dâhiliye) denir. (Hasol, 2002, s:202)

Konağın büyüklüğüne ve sahibinin konumuna göre harem dairesi, harem evi, harem bölümü, harem odası, kafes odası gibi değişik adlarla anılan ve bahçe tarafına dönük olan bu bölümle selamlık arasında mabeyin odası bulunur. Haremlerin dışa dönük olan cumba ve pencereleri kafeslerle örtülüdür. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 3, s:552)

Saray denebilecek kadar büyük konaklarda, harem taşlığı veya sofası etrafında, eşlere mahsus, birer ikişer odalı özel daireler, harem ağalarına ayrılan bir daire, kalfalar dairesi ile diğer hizmetliler için ayrılmış oda ve daireler bulunurken daha küçüklerinde büyük hanımın odası, büyük gelinin odası, ortanca odası ve kızlar odası gibi isimlendirilen mekânlar bulunmaktadır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 3, s:553)

Vezir ve paşa konaklarında, valide hanım, büyük hanım, hanım efendi, kadın efendi, odalık, (cariye) kâhya kadın, hazinedar kalfa, bacı, aşçı kadın gibi adlarla hitap edilen kişiler vardır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 3, s:553)

Haremde, günlük ibadetlerin yanı sıra ailenin çocuklarına ve cariyelerine din eğitiminin verildiği namaz odası ile kürk, çarşaf, hamam takımı gibi eşyaların saklandığı sandık odası bulunmaktadır. Yapı bakımından kimi haremler basık, asma katlı, loş iken, bazıları ferah ve geniştir. Kent merkezindekiler daha çok dışa kapalı yapılmışlardır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 3, s:553)

Ayrıca haremde, loğusa ve matem cemiyetleri, düğün eğlenceleri, kına gecesi, mevlitler yapılır. Lale devrinde itibaren vezir konaklarında müzik eğitimi de vermeye başlanmıştır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 3, s:554)

Şekil 3.12: Harem'de Alışveriş

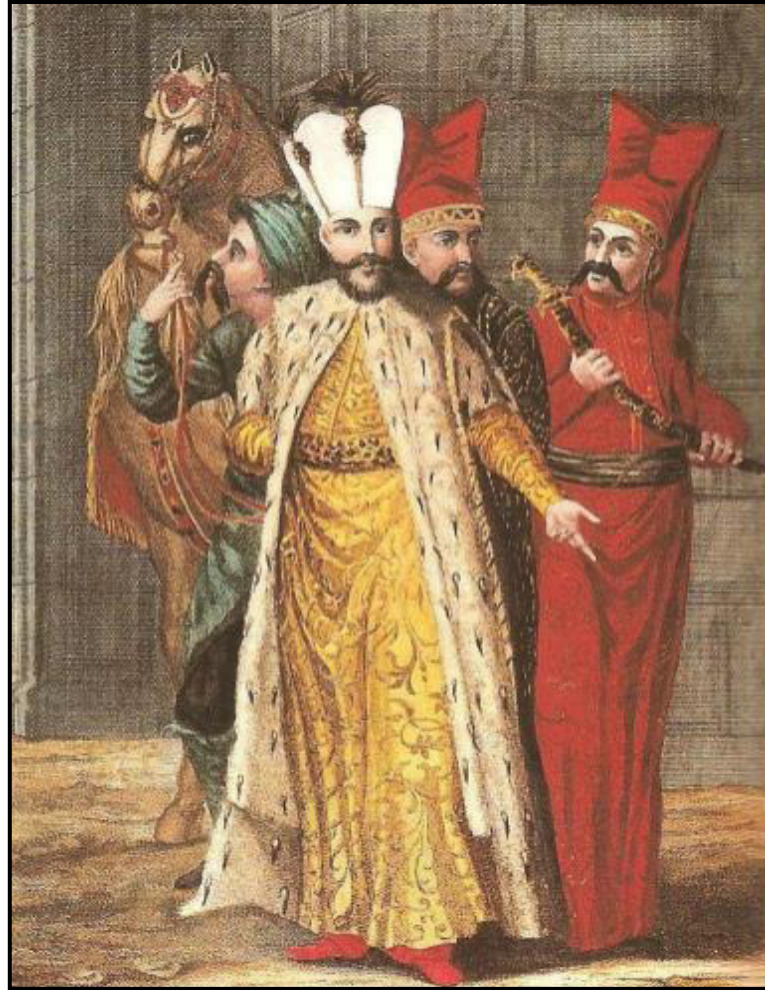
Haremlerde ocaklı oda pek nadir bulunur. Isınma mangal, tandır ve en çok kalın giysilerle olurdu. Gusülhane ya da magsel denen dolap içi banyolar mangalla ısıtılmakta ve bunların içi çinko-taş kaplı ve zeminleri malta taşı ile döşelidir. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 3, s:553)

19. yüzyıl devlet adamlarına ait konakların harem bölümü şu şekilde tarif edilmiştir; selamlık avlusundan girilir ve sokağa açılan bir kapısı daha vardır. Harem ve selamlık bahçeleri yüksek bir duvar ile ayrılmıştır. Selamlık ve haremlik bölümleri arasında dönme dolap vardır. Harem sofası hasır döşeli ve diğer dekorasyonu selamlığa benzer. Alt katta çeşitli hizmet ve hizmetli odaları bulunmakta ve orta kata çift kollu merdiven ile orta kat sofasına çıkılır. Bu katta hanımın odası, misafir odası, kız ve erkek çocukların odaları, sandık odası, evli çocuklar için küçük daireler (2 oda, 1 banyo, 1 kiler ve giyecek odası) bulunmaktadır. Haremden özel yemek hazırlamak için ayrı bir mutfak ve bitişiğinde çamaşırılık bulunur. Ev sahibi ve ailesine ait özel bir hamam vardır. Bu hamam, bahçe tarafında bir oda, soğukluk ve hamam ve abdesthane bölümlerinden oluşmaktadır. Ayrıca kahya kadın, nedime, kalfa ve cariyelere mahsus ikinci bir hamam daha vardır. (Günay, 1999, s:76)

3.3. 17. ve 19. Yüzyıllar Arası İstanbul'da Toplumsal Yaşam ve Mekânlara Yansıması

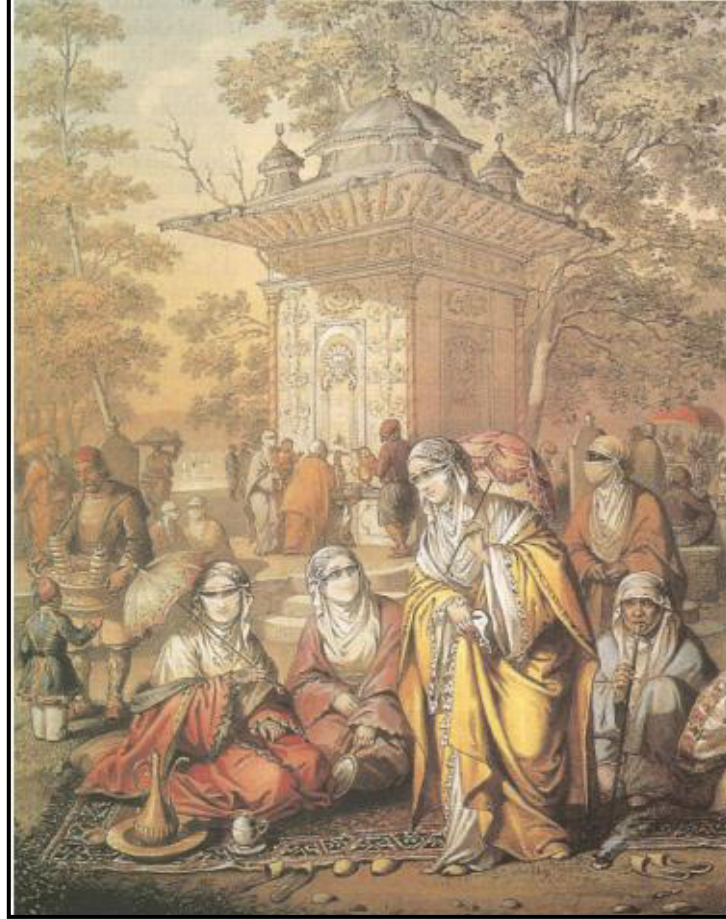
Osmanlı toplumunda sosyal hayat, gelenek, görenek ve dini kurallara dayanmakta olup, barış, uyum ve kardeşlik duyguları ön plandadır. 1672 yılında İstanbul'a gelen ve iki yıl kalan Fransız aydını Guillaume Grelot gözlemlerini şöyle anlatıyor; "Türkler arasında kin ve nefret yoktur. Düşmanlarının dahi affedilmesi için cuma günü dua etmektedirler. Bunun nedeni İslam ahlakı ve onun sosyal öğretisini çok iyi benimsemiş olmalarına bağlamaktadır." (Aybet, 2002, s:359)

Toplumunun çekirdeğini oluşturan aile, özellikle zengin ortamlarda ve konak gibi büyük konutlar sayesinde çok kişiden oluşmaktadır. Bu konaklarda aile, evin reisi olan baba, anne, büyükbaba, büyükanne, evli ve bekâr oğullar, gelinler, bekâr kızlar, torunlar, cariyeler, hizmetliler ve köleler grubundan oluşmaktadır. (Mantran, 1991, s:154)

Şekil 3.13: Veziriazam

Osmanlı Devleti'nin en yüksek memurlarından bazıları aynı zamanda başkentin sivil, dini ve askeri yöneticisi ve bunların makamı İstanbul'da bulunmaktadır. Bu yöneticiler, resmi işlerini ve özel işlerini kendi evlerinde yaparlardı. Padişah'tan sonra devletin ikinci adamı olan veziriazam göreve atandıktan sonra kendi özel konutundan ayrılarak genellikle saraya yakın bir konağa taşınmaktadır. (Mantran, 1991, s:68-71)

Şekil 3.14: Küçüksü Çeşmesi Çevresindeki İstanbul'lu Hanımlar

Kadınlar ile erkekler arasında ilişkiler gerek sokakta ve gerekse evde haremlik selamlık boyutunda gelişir. Evlerde kadınların dairesine harem denilir ve misafir gelen kadınlar harem dairesine alınır. Erkeklerin dairesine de selamlık denilir ve erkek misafirlere selamlık dairesine alınır. Kadınlar ve genç kızlar sokağa pek nadir çıkmakla birlikte genellikle anne, babalarını ve akrabalarını ziyaret ederler, hamamlara, düğünlere ve bedestene giderler. Buralara giderken de haremağaları veya dadıları ile birlikte çıkarlar ve akrabalarından bir erkek dahi olsa sokakta konuştukları pek nadir görülürdü. (Aybet, 2002, s:359-362)

Haremlerde İslam hukukçularının verdikleri fetvalara dayanılarak, ud, keman, def, çalpare, ney ve tambur gibi müzik aletleri çalınmış ve bu aletleri çalmak için cariyelerden, oyun saz ve hanenden takımı oluşturulmuştur. Ayrıca haremde yaşayan kadınların sıkılmaması için bahar ve yaz aylarında geziler düzenlenmiştir. (Akgündüz, 2002, s:342-343)

Haremleri dışarıdan rahatsız etmemek için, komşu evlerin hareme bakan pencereleri kapattırılır, mahalle cami ve mescitlerinin minareleri çevredeki harem dairesini gözetlenmemesi için kısa tutulmuştur. (Sakaoğlu, 1994, s:552)

Halka açık eğlenme ve dinlenme yerlerinin başında kahvehaneler gelmektedir. Muhitlerine göre ekonomik durumu zayıf olanların gittikleri mütevazı kahvelerin yanında güzel gençlerin porselenden yapılmış fincanlarda amber kahvelerini ikram ettikleri lüks kahvehanelerde vardır. Buralara çeşitli tabakadan insanlar farklı amaçlarla gelirler, bazıları iş bulmak, bazıları dedikodu yapmak ve bazıları da için musiki dinlemek için gelirlerdi. (Güngör, 1999, s:149)

Şekil 3.15: İstanbul'da Bir Kahve

Mahaller arasına dağılan konaklar, mahalledeki fakir halka, özellikle bayramlar başta olmak üzere çeşitli yardımlar yapmaktadır. Ayrıca konaklarda yetiştirme gençlere çeşitli eğitimler verilmekte ve eğitim için gerekirse yurt dışına gönderilmektedir. (Eldem, 1986, s: 15)

Osmanlı kentinde yerel yöneticiler ve hükümet erkânı işlerini kendi evlerinde yaparlardı. Kadınların ise kamu yaşamına hiçbir şekilde katkıları yoktur. (Cerası, 1999, s:102-106)

Ramazan ayında zengin ve devletin önde gelen kişilerinin konaklarında, halka ve devlet erkânına iftar davetleri yapılırdı. Bu davetler üç sofraya tertip edilir, birinci sofrada konağın sahibi tarafından davet edilen resmi zevat mabeyinde, ikinci sofrada hanımefendinin davet ettiği kişiler ve yaşlı kadınlar haremde, üçüncü sofrada ise semtin fakir halkı selamlıkta ağırlandı. Yemekten sonra eğlenceler, edebi ve dini sohbetler yapılırdı. Davet sonrasında da misafirlere mevkilerine göre hediyeler verilirdi. (Göktaş, 1994, s:141)

BÖLÜM 4: İSTANBUL KONAKLARININ ESKİME VE YOK OLMA NEDENLERİ

Konut mekânının biçimlenmesinde sosyo-kültürel yapı (dini inançlar, aile yapısı, sosyal organizasyon, bireyler arası sosyal ilişkiler) öncelikli olurken, diğer fiziksel olgular olan iklim, yapım teknikleri, teknoloji, arazinin durumu gibi özellikler ikincil ve değiştirilebilir etkiye sahiptirler. Konutun biçimi ve organizasyonu o insan grubunun ait olduğu kültürel ortamdan etkilenmektedir. (Pamir, 2004, s:5)

Genelde geleneksel Türk evinin özelde ise İstanbul konaklarının yıpranması ve yok olmasının nedenlerinde sosyal, fiziksel, işlevsel değişimler ile ekonomik etkenler ön planda gelmektedir. (Akıncı, 2000, s:41)

4.1. Sosyal Değişim

İbrahim Yasa, Türk toplumunun yapısını incelerken, alt yapı ve üst yapı olmak üzere iki bölüme ayırmıştır. Alt yapı, üretim kaynak ve araçları, teknoloji ve ihtiyaçların giderilme yollarını kapsamaktadır. Üst yapı ise din, dil, ahlak, tarih, aile eğitim, hukuk ve sanat gibi öğelerden oluşmaktadır. (Akıncı, 2000, s:24)

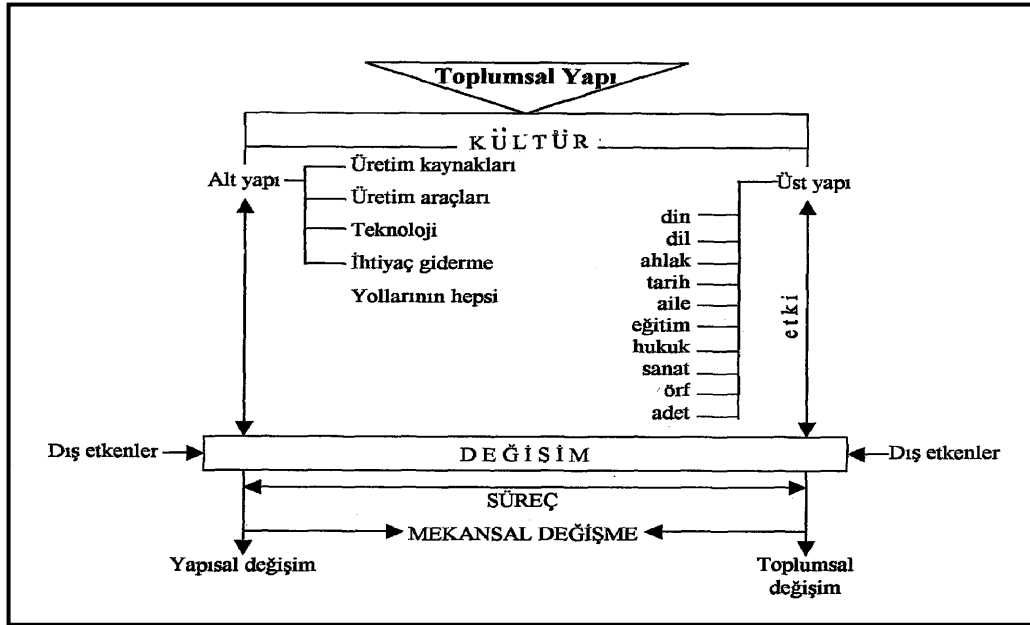
Bir toplumdaki kültürel üst yapı değişimleri, toplumsal değişmeye neden olurken kültürel alt yapı değişimleri ise yapısal değişime neden olmaktadır. Bunların birbirine etkileri ise kaçınılmazdır. Toplumsal değişimin mimariyle yakından ilgisinin sebebi fiziki mekâna yansımasıdır. (Akıncı, 2000, s:24-25)

İslamiyet'ten önce Türkler, göçebe yaşam şeklini benimsediklerinden dolayı küçük aile kurgusunda görülmektedir. İslamiyet'le birlikte yerleşik düzene geçen Türk ailesinde, tarım faaliyetleri başlamış ve toprağın işlenmesi için insan gücünün kullanılması ve günlük yaşantı içinde kişilerin birbirleri ile olan ilişkilerinde değişimler olmuştur. Üretimi artırmak için birey sayılarında buna paralel bir artış olmuş ve sonunda Osmanlı toplumundaki aile yapısı geniş aileye dönüşmüştür. Tanzimat Fermanı ile başlayan batılılaşma etkisi ile aile yapısı değişmeye başlamış ve cumhuriyetin ilanı ile de bu süreç hızlanmıştır. Ayrıca kentlerdeki ailelerinde

üretimden tüketime geçişleri ile geleneksel aile tipi olan geniş aile yerini çekirdek aile bırakmaya başlamıştır. Kişiler arasındaki haremlik ve selamlık gibi ilişkilerde değişmeye başlamıştır. (Akıncı, 2000, s:30-31)

Osmanlı'da geleneksel geniş ailenin getirdiği örf ve adetler, gerek mekân oluşumunda gerekse toplumsal ilişkiler açısından çok önemlidir. Osmanlı toplumunda ailenin sosyal hayatı konut içinde geçmekte ve toplum ile ilişkisi erkek vasıtası ile kurulmaktadır. Türkiye toplumunda, çekirdek aile yapılanmasında kadın ve erkekler toplum içinde eşit haklara sahiptir. Kadınlarda artık iş hayatına katılmışlar ve zamanlarının çoğunu işte geçirmeye başlamışlardır. Ayrıca Osmanlı toplumunda mahalleler gelir grubu gözetilmeden oluşturulurken günümüzde aynı gelir grubuna hitap eden semtler ortaya çıkmıştır. (Akıncı, 2000, s:34-35)

Şekil 4.1: Toplumsal Değişim ve Yapısal Değişim Şeması

Günümüzde geleneksel konut dokusunu kullanan nüfusun sosyal ve ekonomik yapısı bu alanların içinde yer aldığı bölge ve yerleşmeye göre değişiklik göstermekteyse de genel kullanıcıların, karşılaştıkları sorunlar şöyle sıralanabilir. Alt yapı yetersizliği, eskime ve kullanım zorlukları ile kişilerin yeni ve modern yapılarda yaşama isteğinden kaynaklanan nedenlerle, bu yapılarda ev sahibi oranı giderek azalmakta ve bunun sonucunda yapılar boş kalmakta ya da düşük gelirli kiracılar tarafından kullanılmakta ve yapının onarımı ve bakımına önem gösterilmemektedir. (Madran ve Özgönül, 2005, s:42)

Ekonomik ve sosyal statü nedeni ile terk edilmiş veya kentlerin çöküntü bölgelerinde olan evlerin bugünkü sahipleri, bu yapıları oluşturan tarihi kent kültürü ile ilgisi olmayan kentleşmemiş, köylü ya da taşralı, gelir seviyesi düşük halka kiraya vermektedirler. (Kuban, 2000, s:118)

İstanbul'da Zeyrek ve Süleymaniye semtlerindeki konakların sahipleri kentin yeni bölgelerine taşınmaları ile konaklarını gelir düzeyi düşük kişilere kiralamışlardır. Kültür Bakanlığı'nın aynen korunması kararından hoşnut olmayan sahipleri, yıkılsın da yerine yenisini yapalım diye yapıları boş bırakılmışlardır. Bu nedenle yapılar her yıl biraz daha harap olmaktadır. (Ahunbay, 2004, s:51)

4.2. İşlevsel Değişim

Sosyal değerlerin ve yaşam tarzlarının değişimi ile konaklar ve geleneksel konutlar kullanışlılıklarını kaybetmeye başlamışlardır.

Geleneksel Türk evinde, özellikle de konaklarda birkaç neslin bir arada yaşadığı dönemlerde, bakımları büyük aile tarafından yapılmaktaydı. Fakat bu konaklar kardeşler ve varisleri tarafından ortak olarak kullanılmaya başlayınca veya sahipleri tarafından küçük ailelere kiraya verilmeye başlanması ile birtakım elverişsiz değişiklikler yapılmaya başlanmıştır. Tek ailenin malı olarak kullanıldığı zaman büyük bakım zorlukları ortaya çıkmakta ve günümüz konfor şartlarını sağlamak için modern tesisatları yapı bünyesine ilave etmek bir hayli güç olmaktadır. Dolayısıyla gerek işlevsel ve gerek ekonomik etkenler bu yapıların yok olmalarına sebep olmaktadır. Ayrıca günümüz yaşama modasına katılma isteği de halkın geleneksel evini yeni yapılarla değiştirmek istemesine yol açmaktadır. (Kuban, 2000, s:117)

Değişen sosyal yapı ile birlikte değişen işlevsel değişimin sonucunda geleneksel Türk evleri ve konaklar eskime sürecine girmiştir. İşlevsel değişimler aşağıda özetle sıralanmıştır.

- Değişen insan eylemlerine bağlı olarak mekân geometrilerinde ve boyutlarında farklılaşma isteğinin doğması
- Değişen kullanıcı eylemlerine ilişkin yeni donatıların oluşması ve mekâna yansması
- Teknoloji gelişimi ile değişen ve gelişen donatılar ile kullanıcı eylemlerinin farklılaşması
- Çok işlevli odanın yerini özelleşen mekânların alması ile geleneksel evin odalarında gereksiz büyüklüklerin veya yetersizliklerin oluşması

- Çok işlevli oda unsurunun yok olması ile her odada bulunan yüklüklerin kalması, çekirdek aile tipinin yaygınlaşması sonucunda gusülhane gibi mekânlara gerek duyulmaması
- İslam dininin gereği olan haremlik-selamlık mekânlarına ve dönme dolap çözümüne gerek duyulmaması
- Mutfak ve banyo kültürlerinin değişimi ile bunların mekâna işlevsel olarak yansması (Akıncı, 2000, s: 46)

Şekil 4.2: İşlevsel ve Sosyal Eskime (Süleymaniye'deki Ahşap Evler)

4.3. Fiziksel Değişim

Mimaride fiziksel değişim, mevcut yapı elemanlarının iklim, malzeme, yapım yöntemleri ve teknoloji gibi fiziksel etmenler sonucunda değişime uğramasıdır. Evin biçimsel ve mekânsal oluşumundaki belirleyicileri toplumsal ve kültürel etmenlerdir. Ancak fiziksel etmenlerde toplumsal ve kültürel etkenleri koşullandırmış ve buna karşılık toplumsal ve kültürel etmenlerde fiziksel etmenlerin kullanılabilirliğini belirlemiştir. (Arel, 1982, s:77-78)

4.3.1 Malzemenin Eskimesi

Genellikle, Türk evinin ve konakların başlıca taşıyıcı malzemeleri ahşaptır. Temel ve zemin katlarda taş, dolgu malzemesi olarak da taş, kerpiç tuğla ve ahşap kullanılmıştır. (Günay, 1999, s:30)

Yapı malzemesindeki sorunlar niteliğine göre üç kısımda incelenebilir. Bunlar ana yapı malzemeleri (taş, ahşap, tuğla), dolgu malzemeleri (harçlar ve derzler) ve örtücü malzemeler (sıva, badana, kiremit vb.) olarak sıralanabilir. Ana yapı malzemelerinin kendi oluşumlarından kaynaklanan sorunları olduğu gibi, dış etkenlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Yapıda kullanılan malzemenin nitelikleri zamana bağlı olarak değişir. Bu değişimde başta iklim koşulları, dış etkenler ve seçilen malzeme ile yapım tekniğindeki hatalar önemli rol oynar. Gerek kullanılan malzemenin bünyesinde, gerekse dış etkenlerden kaynaklanan olumsuz etkiler eskime ve yok olmaya hızlandırmaktadır. (Madran ve Özgönül, 2005, s:39)

Şekil 4.3: Malzemenin eskimesi (Üsküdar'da Ahşap Ev)

Geleneksel konutlarda kullanılan ahşaplar değişik nedenlere bağlı olarak bozulmakta ve niteliklerini kaybetmektedirler. Bu bozulmalar renk değiştirme, böceklenme, liflenme, yatay ve düşey çatlaklar şeklinde ortaya çıkmaktadır. Çoğunlukla nem ve rutubetin neden olduğu bu bozulmalar sonuçta ahşap elemanların dönmesine, eğrilmesine yataylık ve düşeyliklerini kaybetmelerine hatta genişliklerinin azalması sonucu taşıyıcı özelliklerinin yitirmesine neden olmaktadır. (Madran ve Özgönül 2005, s:41)

4.3.2. Yangınlar

Ülkemizde özellikle de İstanbul da sıkça görülen yangınlar neticesinde konaklar harap olmuştur. Bu konakların, ahşap ve karma strüktürlü (duvarları kâgir, döşemeleri ahşap) olanları çoğu kez yaşanmaz, bazen de onarılamaz duruma getirmektedir. Bu nedenle konutların kâgir yapılması için çoğu zaman fermanlar çıkartılmıştır. (Ahunbay, 2004, s:53)

1864'te Mecmua-i Fünun'da "Harik-i İstanbul" başlıklı bir makale yayımlayan Münif Paşa'ya göre İstanbul doğal güzelliklerine ve tarihsel zenginliğine karşılık yangın ve veba gibi iki ayıptan kurtulamamıştır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 7, s:427)

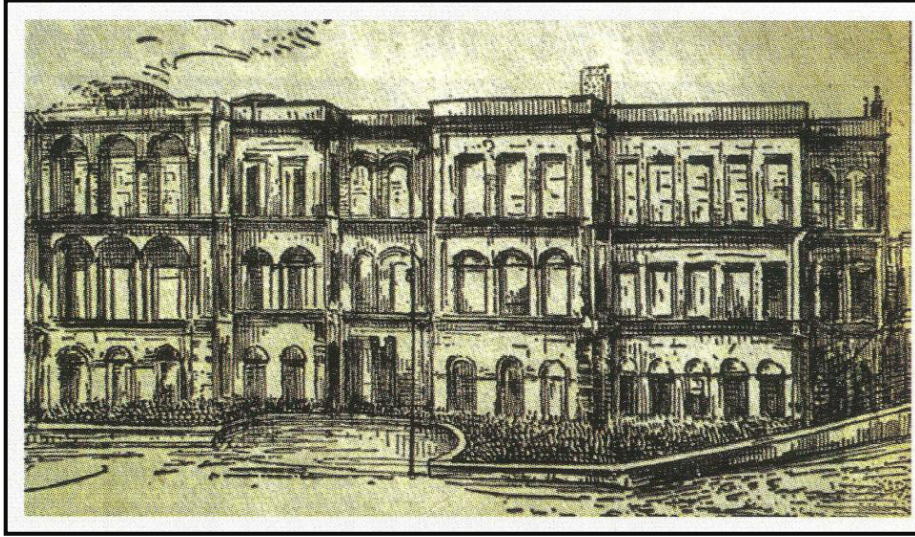
Münif Paşa, yangınları ihmale, yerleşim kusurlarına ve göksel olaylara bağlar. Yaşadığı dönemde yalnızca 1858-1864 yılları arasında İstanbul'da 160 yangın çıktığını, toplam 114 konağın, 1246 işyeri ve dükkânın, 23 han ve hamam, 1 saray ve son olarak da 2730 konutun yandığını saptamıştır. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 7, s:427-428)

Şekil 4.4: 1911 Yılında Mercan'daki Yangınının Yaptığı Tahribat ve Ali Paşa Konağının Kalıntıları

Kundaklama da anıtların yok olmasına neden olan kasıtlı bir yangın türüdür. Kasıtlı yangınlar 1970'lerde eski eser sahiplerinin yapılarında kurtulmak için sık sık başvurdukları bir yöntemdi. Ancak yasal düzenleme ile bina yansa dahi tescil kaydı silinmemekte ve yerine eldeki verilerle verilere göre, aynı ölçülerde, benzer bir yapı yapılması gerekmektedir. (Ahunbay, 2004, s:53)

Cumhuriyet'in ilanından sonra itfaiye kayıtlarına geçen yüzlerce yangın olmuştur. Bu kayıtlarda özellikle konakların yandığı yangınlar şunlardır; 23 Ağustos 1927'de Üsküdar Atik Valide'de 201 ahşap ev ve konak, 28 Şubat 1942'de Veznecilerde günümüzde İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi'nin bulunduğu yerde bulunan Zeynep Hanım Konağı, 14 Eylül 1944'te Üsküdar İcadiye'de 23 konak yok olmuştur. (Sakaoğlu, 1994, Cilt 7, s:438)

Şekil 4.5: Zeynep Hanım Konağı'nın Yangından Önceki Hali

4.3.3. Doğal Afetler

Ne zaman olacağı önceden bilinmeyen, aniden şiddetli bir felaket olarak ortaya çıkan deprem, toprak kayması, sel tayfun gibi olaylar da tarihi yapıların hasar görmesine neden olmaktadır. (Ahunbay, 2004, s:49)

İkinci derece deprem kuşağı üzerinde bulunan İstanbul tarih boyunca birçok deprem geçirmiştir. Örneğin; 22 Ağustos 1509 tarihinde büyük bir deprem meydana gelmiş ve tarihe "kıyamet-i sugra" yani küçük kıyamet olarak geçmiştir. Sarsıntılar 45 gün devam etmiş ve depremde 109 cami ve 1070 ev tamamen yıkılmıştır. Yedikule surlarının büyük kısmı ve Bahçekapı'ya kadar Topkapı Sarayı'nın surları da yıkılmıştır. Topkapı Sarayı'nın bazı kısımları ile Fatih ve Beyazıt camilerinin kubbeleri hasar görmüştür. Beyazıt Cami'nin Medreseleri yerle bir olmuş ve şehirde daha birçok hasar meydana gelmiştir. Ancak ahşap yapılar da fazla hasar olmamıştır. Ölü sayısı bazı kaynaklarda 5000 bazılarında ise 15000 olarak geçmektedir. Sadece Sadrazam Mustafa Paşa'nın Konağı'nda 300 kişi ölmüştür. (Pamukciyan, 1994, s: 33-34)

BÖLÜM 5: GÜNÜMÜZE KADAR GELEN KONAKLAR

Bu bölümde, Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında bulunan 79 adet sigortalı konak araştırılmıştır. İncelenen konakların yetmiş üç tanesi tamamen yok olmuştur. Bir konağın sadece selamlık kısmı ayakta. İki tane konak konut olarak kullanılmaktadır. Üç tane konağa ise restorasyon sonucunda yeni işlev verildiği belirlenmiştir.

Buna ek olarak Pervititch haritasında gösterilen ancak sigortalı olmayan konaklar araştırılmış ve günümüze ulaşan iki konağa da restorasyon sonucunda yeni işlev verildiği anlaşılmıştır.

Ayrıca kapsamlı bir şekilde yapılan literatür taramasında ve arazi çalışmalarında Pervititch sigorta haritaları tamamlanamayan bölgeler olan Eminönü İlçesi'nin Sultanahmet Bölgesi ile, Kadıköy İlçesi'nin Erenköy Bölgesi'nde de toplam üç tane konağa da restorasyon sonucunda yeni işlev verilerek kullanıldığı tespit edilmiştir.

5.1. Konakların İstanbul İçindeki Mevcut Durumu

Pervititch Sigorta Haritalarındaki sigortalı konakların İstanbul içindeki durumu aşağıdaki gibidir.

Beşiktaş ilçesinde bulunan otuz yedi konaktan otuz altı tanesi tamamen yok olmuş ve yerlerine apartmanlar yapılmıştır. Bir tanesinin ise haremlik kısmı yıkılarak yerine apartman yapılmış, selamlık bölümü ise harap durumda olup konut olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.1: Beşiktaş'ta Sadece Selamlık Bölümü Kalan Emin Paşa Konağı

Eminönü ve Fatih ilçelerinde bulunan on yedi tane konaktan on altı tanesi tamamen yok olmuş ve yerlerine apartmanlar yapılmıştır. Yeni işlev verilerek kullanılan Abdullatif Suphi Paşa Konağı, yeni ve farklı işlev verilen konaklar bölümde incelenecektir.

Şişli İlçesi'nde bulunan on konaktan dokuz tanesi tamamen yok olmuş yerlerine yeni apartmanlar yapılmıştır. Kalan bir konak yeni işlev verilerek kullanılmaktadır. Pervititch Haritasında Şükrü Bey Konağı olarak belirtilen, günümüzde ise Birkökler Vakfı Konağı olarak bilinen konak, yeni ve farklı işlev verilen konaklar bölümde incelenecektir.

Kadıköy'de bulunan dört adet konaktan bir tanesi yok olmuş yerine apartman yapılmıştır. Günümüze ulaşan üç konaktan biri konut olarak kullanılmakta bir tanesi boş durumda, diğeri ise yeni işlev verilerek kullanılmaktadır. Yeni işlev verilen Abdullah Paşa Konağı, yeni ve farklı işlev verilen konaklar bölümde incelenecektir.

Şekil 5.2: Kadıköy’de Konut Olarak Kullanılan Arif Paşa Konağı

Şekil 5.3: Kadıköy’de Günümüzde İşlevsiz Durumda Olan Mahmut Paşa Konağı

Üsküdar İlçesi'nde bulunan on bir konaktan on tanesi tamamen yok olmuş ve yerlerine apartmanlar inşa edilmiştir. Kalan bir konak ise konut olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.4: Üsküdar'da Konut Olarak Kullanılan Çürüksulu Ahmet Paşa Konağı

Ayrıca İstanbul Konaklarının eskime ve yok olma nedenleri bölümünde belirtilen sebeplerden dolayı konakların büyük bir kısmı günümüze ulaşmamıştır. Günümüze ulaşan diğer önemli konaklar yapılan çalışmalar neticesinde belirlenmiştir. Bu konakların yeni ve farklı işlev verilenleri, yeni ve farklı işlev verilen konaklar bölümde incelenecektir.

5.2.Yeni İşlevin Gerekliliği

Geleneksel mimari yapılar; değişen yaşam biçimi ve ona bağlı olan toplum gereksinimlerindeki farklılaşmalar sonucunda özgün işlevini yitirip farklı bir işleve hizmet etmek için uyarlanmaktadır. Kervansarayların özgün işlevini yitirip otele dönüştürülmesi, depo yapılarının üniversite olarak kullanılması, müze olarak işlevlendirilen Bursa'da Murat Evi, Birgi'de Çakır Ağa Konağı, Amasya'da Hazeranlar Konağı gibi önemli tarihi evlerin işlev değiştirerek korunması konusundaki örneklerdir. (Ahunbay, 2004, s:97)

Geleneksel konutlar, değişik bir yaşam biçimine, farklı aile yapısına ve üretim şekillerine göre tasarlanmış yapılarıdır. Bu konutlar, günümüzde çağdaş yaşamın konfor koşullarını sunmaktan uzak olduklarından, işlevsel olarak eskiyerek standart altı kalmakta, güncelleştirme yapılmadığında terk edilerek harap olmaktadır. (Ahunbay, 2004, s:97)

Yeni işlev verilerek kullanım, eski yapıların yıkılmadan korunması için önemlidir. Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesinde “Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanılmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilir, bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir” denilerek yeniden kullanımla ilgili temel yaklaşım ana hatlarıyla belirtilmiştir. (Ahunbay, 2004, s:97)

Yeniden işlevlendirme, restorasyon türleri olarak düşünölen sağlamlaştırma, bütünleme hatta yeniden yapma gibi bütün klasik müdahale türlerinden farklıdır. Çünkü bir yapıya yeni işlev vermek demek, onu doğal bir mimari tasarım sürecine sokmak demektir. Başka bir deyişle biraz koruma, biraz kullanım değişikliği değildir. Eğer bir kışla, eğitime, bir eski konut bir yeni büroya tahsis edilmişse, bu işlevleri yarım yamalak görmeleri söz konusu değildir. Bunun sonucu yapının belli ölçüde fizyonomi değiştirmesi gerekiyorsa yeni eklerin yapılması gerekebilir. (Kuban, 2000, s:118)

5.3. Yeni Ve Farklı İşlev Verilen Konaklar

Bu bölümde günümüze ulaşan, Pervititch Haritalarında Sigortalı olan konaklar ile Pervititch Haritalarında gösterilen ancak sigortalı olmayan konaklar ve Pervititch sigorta haritaları tamamlanamayan bölgeler olan Eminönü İlçesi, Sultanahmet bölgesi ile Kadıköy İlçesi, Erenköy bölgesindeki üç tane konağa restorasyon sonucunda yeni işlev verilerek kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yöntem olarak ilk önce konağın haritalardaki yeri, konağın eski halini belirten fotoğraflar, yazılı belgeler, konağın tarihçesi ve konağın mimari özellikleri anlatılacaktır. Yeni işlev sonucu oluşun mimari değişimler, eski ve yeni fotoğraflar ile konağın rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri karşılaştırılacaktır. Yeni işlevin yapı ve çevre ile uyumuna değinilecektir.

Tablo 5.1. Yeni İşlev Verilen İstanbul Konakların Günümüzdeki Durumları

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARININ GÜNÜMÜZDEKİ DURUMLARI						
Konağın Adı	Pervititch Haritasındaki Durumu	Bulunduğu Yer	Tescil Durumu	Yeni İşlevi	Konağın Özgün Strüktürü	Restorasyon Tekniği
Abdullah Paşa Konağı	Sigortalı	Kadıköy	Tescilli ancak sınıfı belli değil	Kaymakamlık	Ahşap	Sağlamlaştırma
Birkökler Vakfı Konağı / Şükrü Bey Konağı	Sigortalı	Şişli	1.sınıf	Otistik Okulu	Ahşap	Sağlamlaştırma
İbrahim Paşa Konağı	Sigortasız	Üsküdar	1.sınıf	Anaokulu ve Vakıf Binası	Ahşap	Sağlamlaştırma
Kayserili Ahmet Paşa Konağı	Sigortasız	Eminönü	1.sınıf	İdari Bina	Ahşap	Sağlamlaştırma
Reji Nazırı Şükrü Bey Konağı / Yeşil Ev	Bölgenin Planı Yapılmamış	Eminönü	2.sınıf	Otel	Ahşap	Yeniden Yapım Betonarme Strüktür
Reşat Paşa Konağı	Bölgenin Planı Yapılmamış	Kadıköy	1.sınıf	Restoran	Ahşap	Sağlamlaştırma
Suphi Paşa Konağı	Sigortalı	Fatih	1.sınıf	Müze ve İdari Bina	Kâgir	Sağlamlaştırma
Şair Nigar Hanım Konağı	Bölgenin Planı Yapılmamış	Eminönü	1.sınıf	Sağlık Ocağı ve İdari Bina	Kâgir	Sağlamlaştırma

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.1.		KORUMA SINIFI	: 1
YAPI	: KAYSERİLİ AHMET PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: EMİNÖNÜ	YENİ İŞLEVİ	: İDARİ BINA

Şekil 5.5: Konağın Pervititch Haritasındaki Yeri

Şekil 5.6: Konağın Hava Fotoğrafından Görünüşü

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.1.	KORUMA SINIFI	: 1	
YAPI	: KAYSERİLİ AHMET PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: EMİNÖNÜ	YENİ İŞLEVİ	: İDARI BİNA

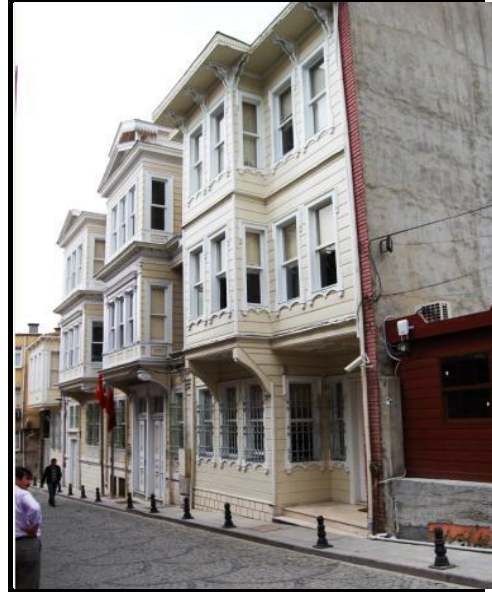
Konağın Yeri ve Tarihçesi

Kayserili Ahmet Paşa Konağı, Eminönü İlçesi, Molla Hüsrev Mahallesi, Kayserili Ahmet Paşa Sokağı (130 pafta 566 ada 7 sayılı parsel) üzerinde bulunmaktadır. Konağın, 19. yüzyılın ortalarında yapılmıştır. Kayserili Ahmet Paşa, (1806-1878) Bahriye Nazırlığı görevinde bulunmuş ve Padişah Abdülaziz'in tahtan indirilmesine karar verenler arasındadır. (Eyice, 1994, s:511)

Şekil 5.7: Konağın 1977 Yılındaki Hali

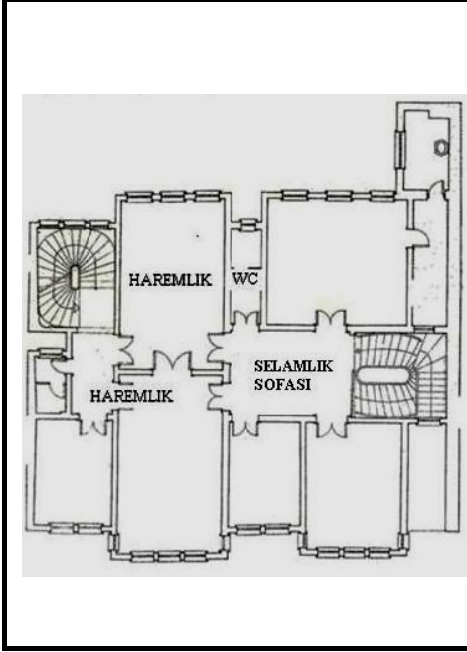
Şekil 5.8: Konağın 2006 Yılındaki Restorasyonu

Şekil 5.9: Konağın Günümüzdeki Hali

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.1	KORUMA SINIFI	: 1	
YAPI	: KAYSERİLİ AHMET PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: EMİNÖNÜ	YENİ İŞLEVİ	: İDARİ BİNA

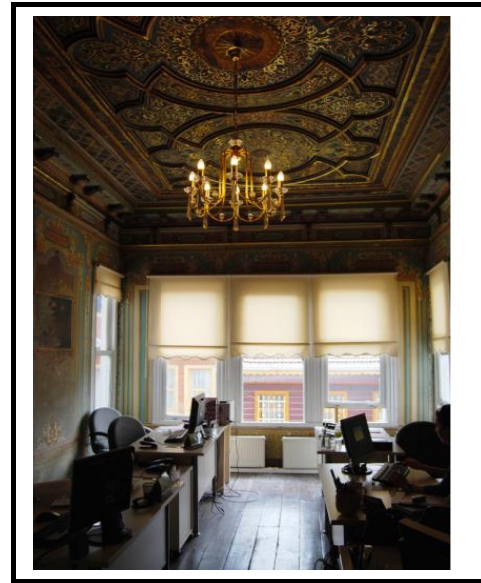
Konağın Mimari Özellikleri

Konak, kâgır bir bodrum üzerine oturan ahşap bir binadır. Zemin katın üstünde aynı plana sahip iki kat ve bunların üzerinde T plana sahip bir sofa ve iki yanında birer odadan oluşan bir cihannüma katı bulunmaktadır. Konağın cephesi Osmanlı Mimarisi'nde 19. yüzyılın ortalarında moda olan ampir üslubu tarzında yapılmıştır. İç mekân süslemelerinde de batı üslubu hâkimdir.

Şekil 5.10: Konağın Birinci Kat Rölöve Planı

Şekil 5.11: Konağın Selamlık Odasının Tavanı 1977

Şekil 5.12: Konağın Selamlık Odası ve Tavanının Günümüzdeki Hali

Yeni İşlev Sonucu Oluşan Mimari Değişimler

Konağın bulunduğu Süleymaniye Bölgesi'nin son elli yılda hızla değişmesi sonucunda konak bekâr odaları olarak kullanılır olmuş ve 1976 yılında yıkım ruhsatı alınarak, sahibi tarafından yıktırılırken, Türkiye Anıt-Çevre-Turizm Değerlerini Koruma (TAÇ) Vakfı'nın uyarısı üzerine çalışmalar durdurulmuştur. (Eyice, 1994, s:511)

Konağın iç mekân süslemeleri tamamen yok edilmeden, ancak arka cephesi yıkılmış halde iken Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından 1978 yılında yıkıma müdahale edilmiştir. Bu genel müdürlüğe bağlı İstanbul Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü elemanlarının ve Yüksek Mimar Nurhan Ercan'ın hazırladığı projeye göre 1986 yılında başlatılan restorasyon çalışmaları ile konak 1987 yılında tamamıyla ihya edilmiştir. (Eyice, 1994, s:511)

Konak, 2005 yılına kadar Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı İstanbul Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü olarak kullanılmıştır. Konağın sağ ve sol tarafına bitişik olan iki ahşap evde istimlâk edilmiş ve 1994 yılında restorasyonları tamamlanarak konağa eklenmişlerdir. Daha sonra konak bakıma alınmış ve Haziran 2006 tarihinden itibaren de İstanbul Büyükşehir Belediyesi Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü (KUDEB) tarafından kullanılmaktadır.

Şekil 5.13: Konağın Sağında ve Solunda Kamulaştırılarak Birlikte Kullanılan Yapılar

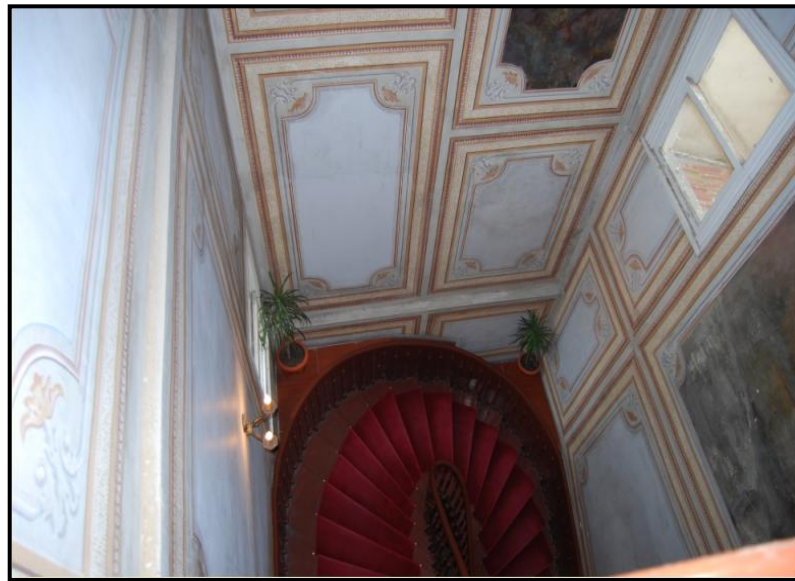

Konağın rölöve planında, sağ tarafta bulunan giriş kapısı haremlik bölümüne, sol tarafında bulunan iki giriş ise selamlık bölümüne aittir. Restorasyon ile giriş holündeki plan değiştirilmiş, ikinci katla bağlantılı olan selamlık girişindeki merdiven iptal edilmiştir. Zemin katta haremlik ve selamlık dairelerini ayıran selamlık sofasının duvarında bir kapı açılarak geçiş yapılmıştır.

Şekil 5.14: Giriş Katı Selamlık Sofasından Görünüş

Selamlık Merdiveni zemin kat ile birinci kat arasındaki bağlantıyı sağlamakta, ancak birinci kat ile ikinci kat arasında devam etmeyip ikinci kat ile cihannüma kat arasında devam etmektedir. Harem kısmının merdiveni ise bütün katlara çıkmaktadır.

Şekil 5.15: Selamlık Merdiveninin İkinci Kattan Görünüşü

Şekil 5.16: Bütün Katlara Çıkan Haremlik Merdiveni

Zemin katta bulunan odalar; danışma, güvenlik ve çalışma büroları olarak kullanılmaktadır. Ayrıca haremlik bölümünde bulunan tuvalet mekânı çay ocağı olarak işlevlendirilmiştir. Yapının bahçeye çıkıntı yapan ve gusülhane olarak kullanılan bölümü tamamen kaldırılmıştır. Konağın bodrum katı, özgün yapısı korunarak arşiv ve depo olarak işlevlendirilmiştir.

Birinci kattaki odaların özgün yapısı korunarak, müdür odası, toplantı salonu ve çalışma büroları olarak işlevlendirilmiştir. Birinci kat sofası sekreteryaya olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.17: Birinci Kat Sofasından Görünüş

Birinci ve ikinci katlarda, haremlik kısmında bulunan merdivenin bitişinde bulunan mekân ile hol arası alüminyum doğramalı bölücü panellerle, tavanın görünüşünü engellemeyecek şekilde kapatılmış ve büro olarak kullanılmaktadır. Ancak bu büro mobilyaları konağın mimarisi ile uyum sağlamamaktadır.

Birinci katta rölöve planında selamlık kısmı ile harem kısmı arasında bulunan tuvalet, katlarda mevcut olup restorasyon planında gösterildiği gibi değildir. Haremlik bölümlerindeki tuvaletler ise birinci ve ikinci katlarda yine tuvalet olarak kullanılmaktadır.

şekil 5.18: Oda ile Hol Arasında Yapılan Panel

İkinci katta bulunan odaların da özđün yapıları korunarak, müdür yardımcısı odası ve çalışma büroları olarak işlevlendirilmiştir. Selamlık merdiveni bu kat ile Cihannüma katı arasında bağlantıyı sağlamaktadır. Bu merdiven üstünde kubbeli tavan mevcuttur. Cihannüma katında bulunan bir sofa ve iki oda da özđün yapısı korunarak çalışma büroları olarak işlevlendirilmiştir.

Konağın tavanları ve iç mekân süslemeleri mümkün olduğunca aslına uygun olarak restore edilmiştir. Ancak kullan büro mobilyaların konağın mimarisine uygun olmadığı belirlenmiştir.

Şekil 5.19: Selamlık Merdivenin Üzerindeki Kubbeli Tavan

Konakta en önemli değişiklik 1976 yılında yıkılan arka cephesinde görölmektedir. Ön cephedeki süslemelerin hiçbiri arka cephede artık yoktur. Arka cephe, 1983-1984 yıllarındaki restorasyon ile yeniden sade bir şekilde ve ön cephedeki pencere oranlarına uygun yapılmıştır.

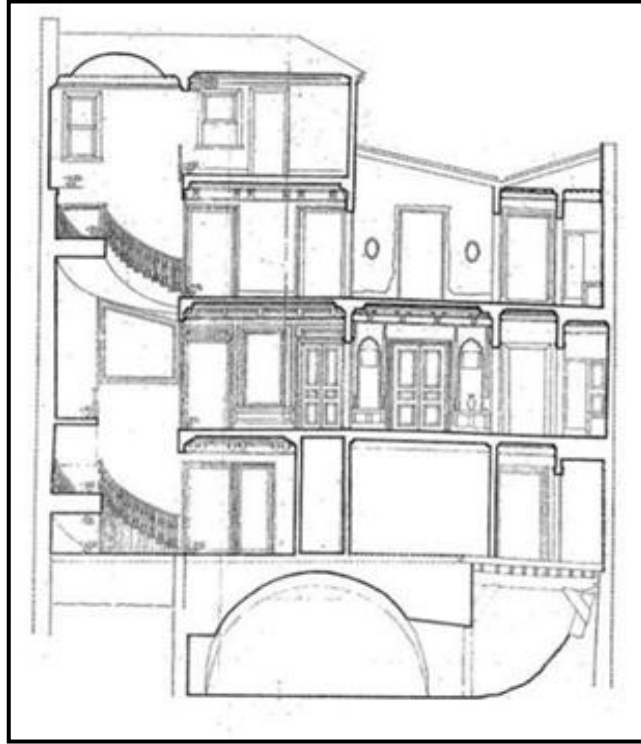

Şekil 5.20: Konağın Arka Cepheden Görünüşü

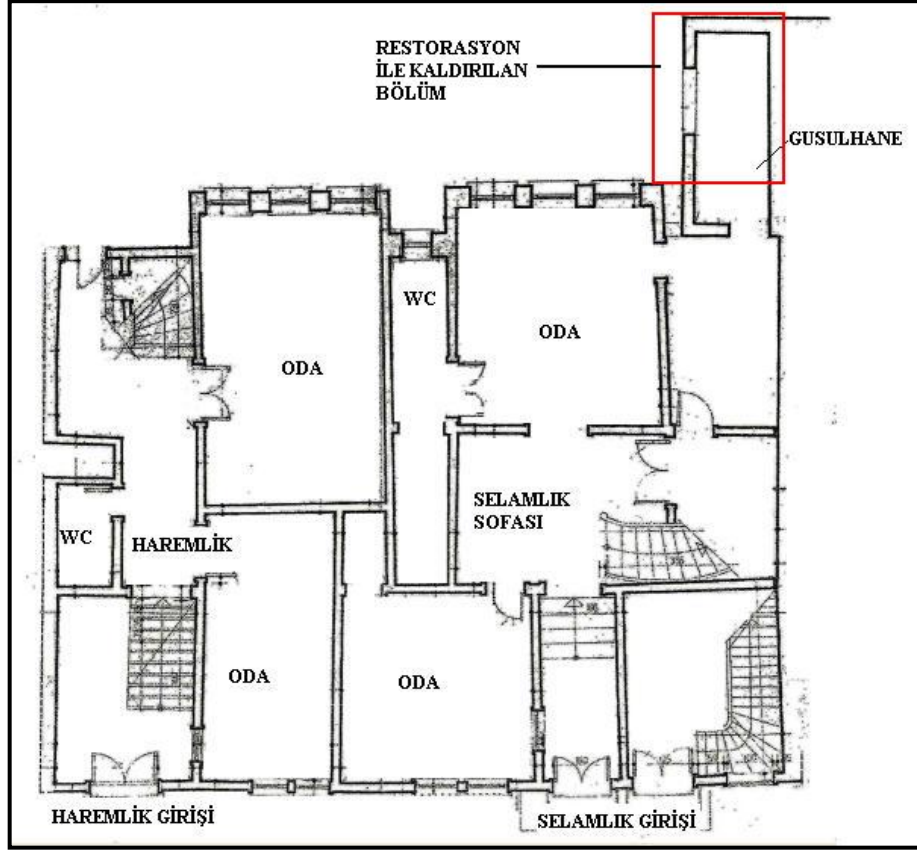
Konağın bahçesinde ise sonradan yapılmış bir yapı mevcuttur. Bu yapıda Restorasyon ve Konservasyon Laboratuvarı kapsamında atölyeler bulunmaktadır.

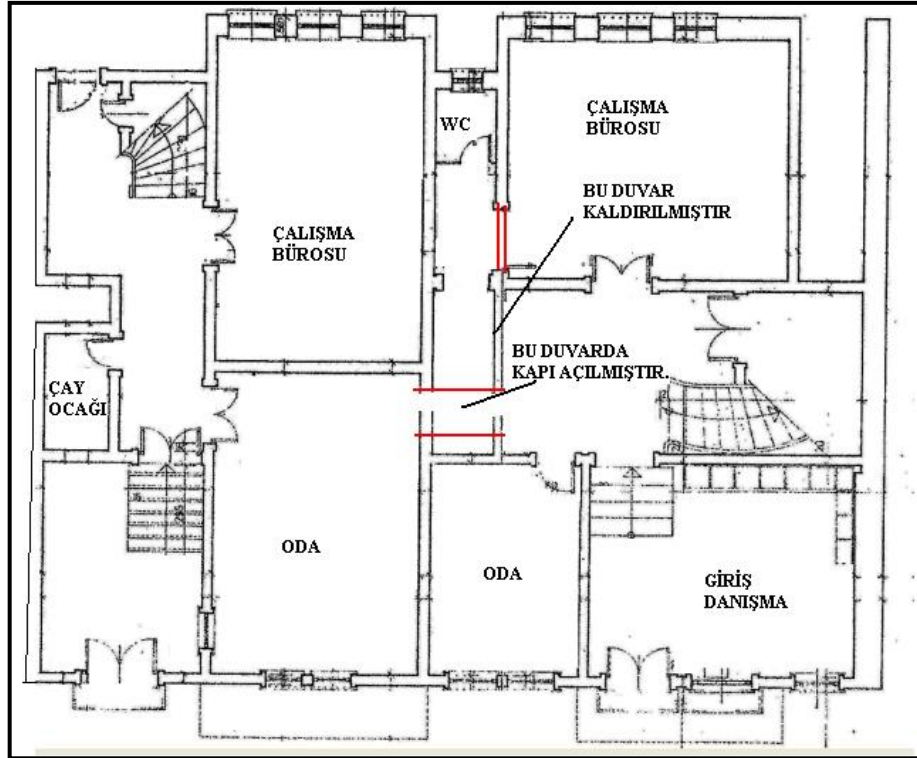
Şekil 5.21: Konağın Bahçesine Sonradan Yapılmış Yapı

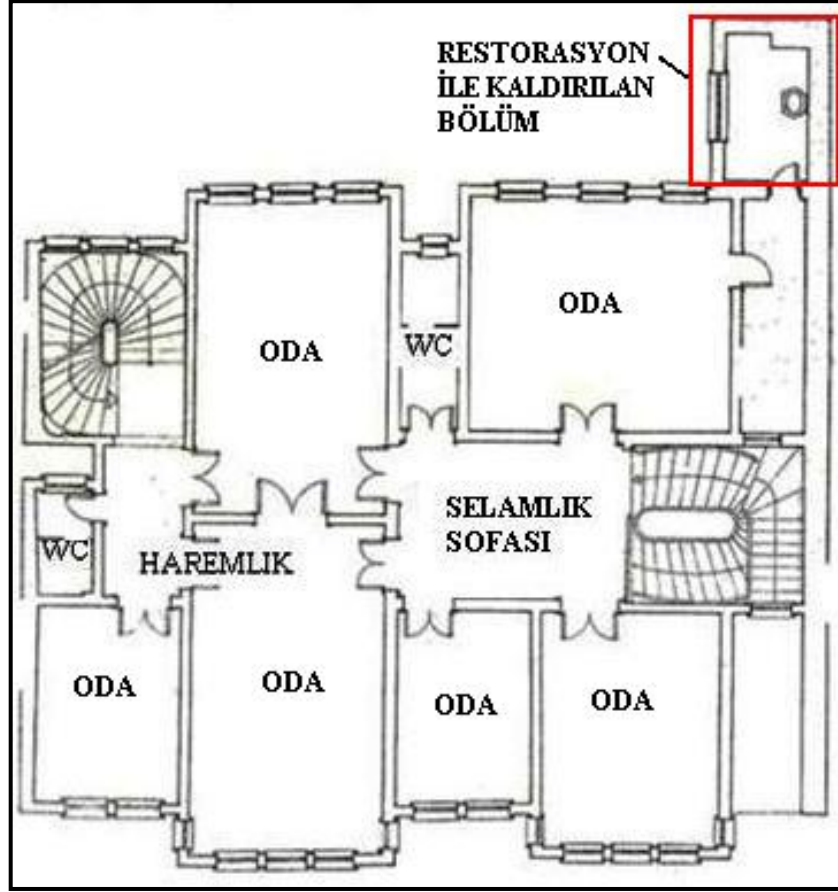
Şekil 5.22: Konağın Selamlık Merdiveninden Geçen Rölöve Kesiti

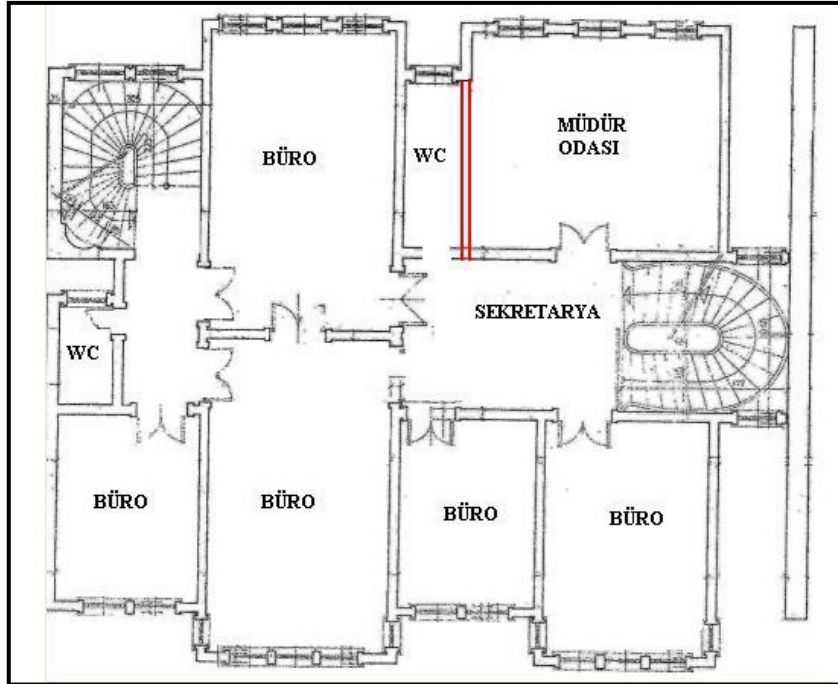
Şekil 5.23: Zemin Kat Rölöve Planı

Şekil 5.24: Zemin Kat Restorasyon Planı

Şekil 5.25: Konağın Birinci Kat Rölöve Planı

Şekil 5.26: Konağın Birinci Kat Restorasyon Planı

Değerlendirme

Yapının restorasyon çalışmaları değerlendirildiğinde, yeniden kullanımla ilgili temel yaklaşımların ana hatlarıyla belirtildiği Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesine göre topluma fayda sağlayacak bir fonksiyonla işlevlendirildiği ve yapının günümüz fiziksel çevre koşullarında ayakta kalmasının sağlandığı görülmektedir.

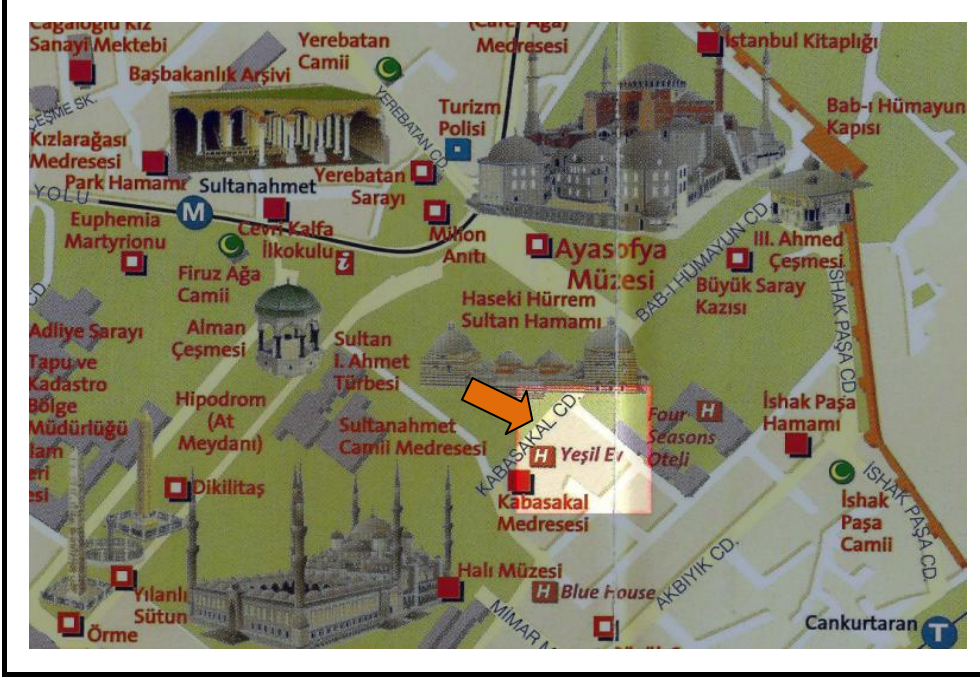
Ancak iç mekânda yapılmış düzenlemeler (bakınız şekil 5.18) yapının tarihi ve mekansal niteliklerini çağdaş bir düzeye taşımakta yetersiz görülmektedir.

Süleymaniye bölgesi, İstanbul'un tarihi dokusunun yoğun olduğu ve günümüze aktarıldığı bölgelerden biri olarak kabul edildiği için, yapının ayakta tutulmasının önemini vurgulamak yerinde olacaktır. Ancak yeni işlevin iç mekân oluşumlarında estetik düzeyde başarı sağlanamadığını belirtmek gerekir.

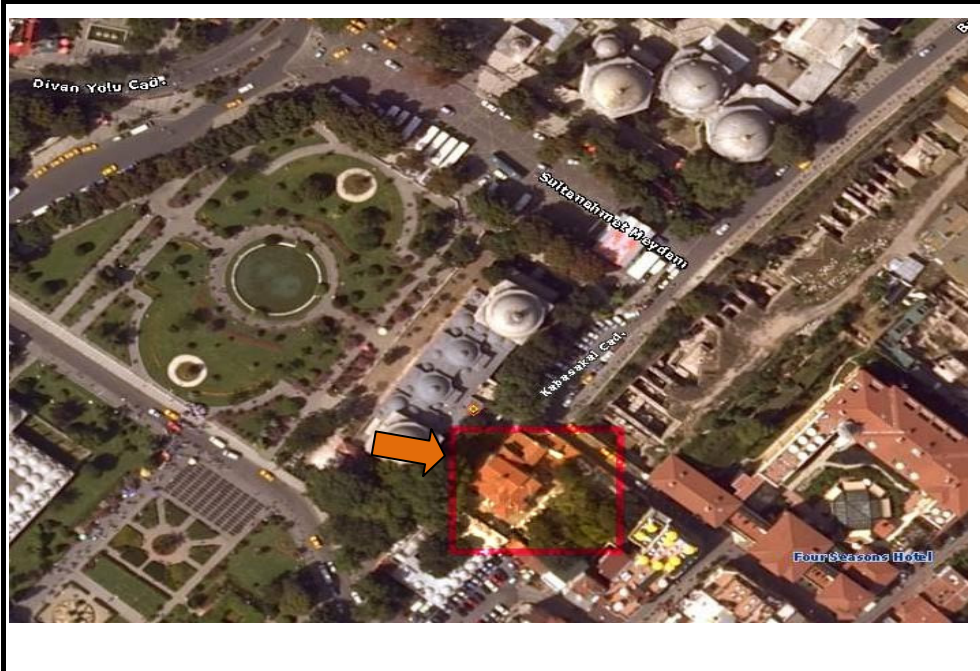

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.2.		KORUMA SINIFI	: 2
YAPI	: REJİ NAZIRI ŞÜKRÜ BEY KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: EMİNÖNÜ	YENİ İŞLEVİ	: OTEL

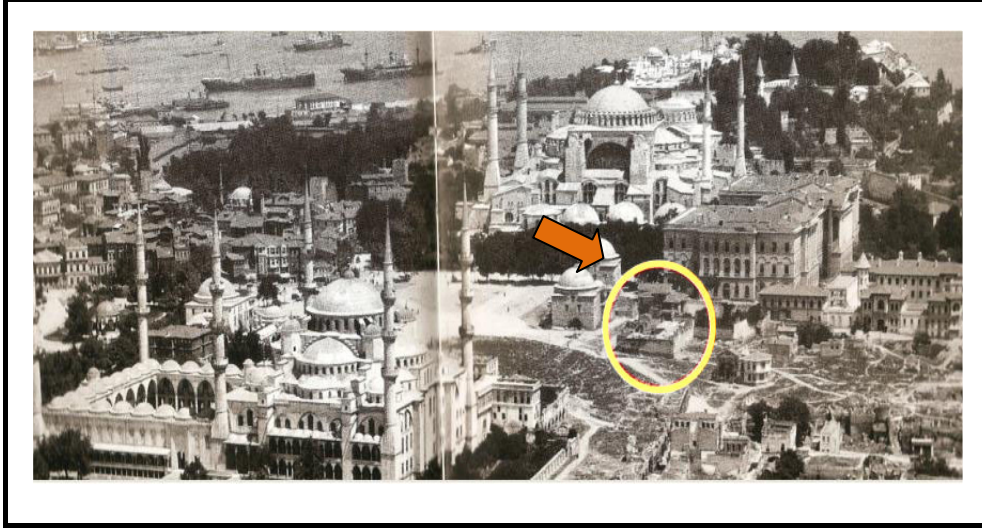
Şekil 5.27: Konağın Ulaşım Haritasındaki Yeri

Şekil 5.28: Konağın Hava Fotoğrafından Görünüşü

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.2.		KORUMA SINIFI	: 2
YAPI	: REJİ NAZIRI ŞÜKRÜ BEY KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: EMİNÖNÜ	YENİ İŞLEVİ	: OTEL

Şekil 5.29: 1920'lerin Başında Sultanahmet Meydanı ve Konağın Durumu

Konağın Yeri ve Özellikleri

Konak; Eminönü ilçesi, Cankurtaran Mahallesi, Kabasakal Sokak, (233 pafta 63 ada 14 sayılı parsel) üzerinde bulunmaktadır. Konağın sahibi olan Reji Nazırı Şükrü Bey'in makamı günümüzdeki Tekel Genel Müdürlüğü'ne denk gelmekteydi. Konak, zemin kat, birinci kat, ikinci kat ve çatı katı olmak üzere toplam 4 kat ve 20 odadan oluşmaktadır. Konağa bir ana kapıdan girilir ve girişte mermer döşemeli taşlık bölüm bulunmaktadır. Bu mekânda, haremlik ve selamlık bölümlerine çıkışı yönlendiren iki kapı bulunmaktadır. Taşlık kısmından zemin kat sofasına geçilir ve buradan bahçeye çıkış kapısı mevcuttur. Birinci kat hizmetlilere ayrılmış, ikinci kat ise konağın sahibi ve ailesi tarafından kullanılmaktaydı. İkinci katta yüksek tavanlı başoda bulunmakta ve bu oda dar sokağa bakmaktaydı. (Gülersoy, 1999, s:7)

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.2.

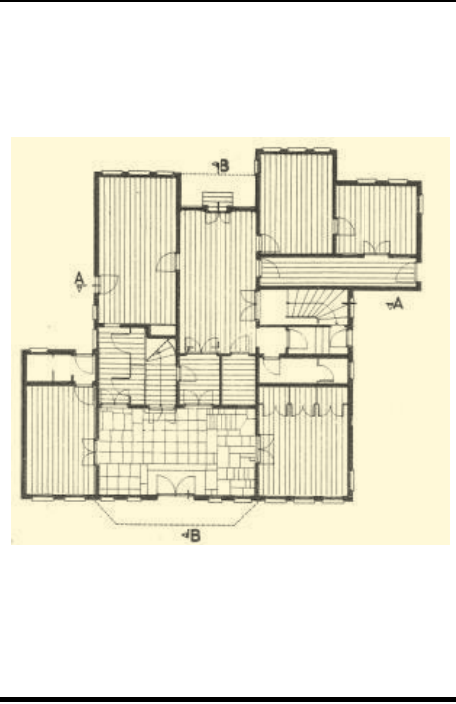
YAPI : REJİ NAZIRI ŞÜKRÜ BEY KONAĞI

YERİ : EMİNÖNÜ

KORUMA SINIFI : 2

ÖZGÜN İŞLEVİ : KONAK

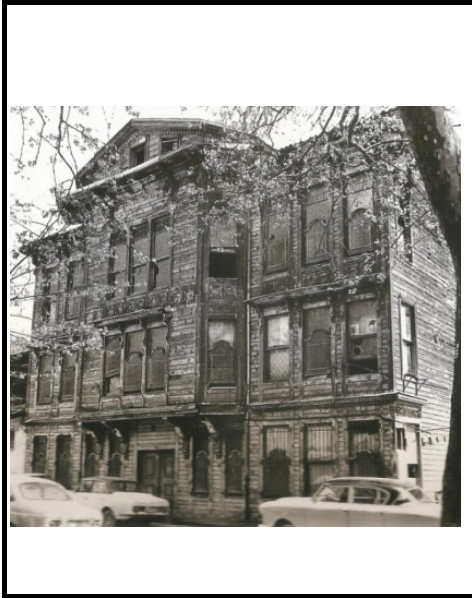
YENİ İŞLEVİ : OTEL

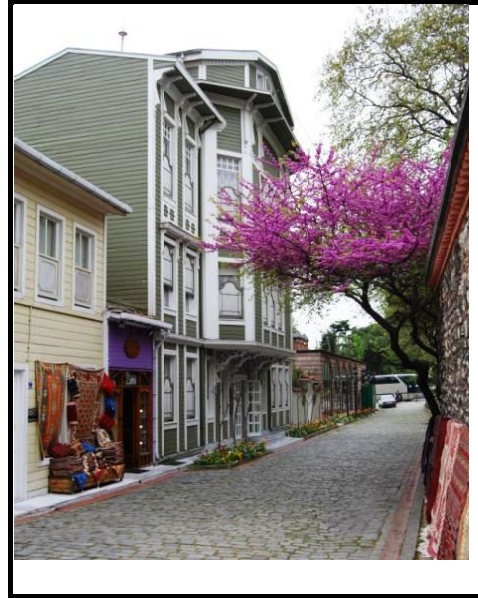
Konağın Tarihçesi

Konak, 19 yüzyılın sonunda tamamı ahşaptan yapılmıştır. 1970'lere kadar konut olarak kullanılmış ve daha sonra boş kalarak harabeye dönmeye başlamıştır. Konak 1977 yılında Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu tarafından satın alınmıştır Gayrimenkul ve Anıtlar Yüksel Kurulu'na da II. sınıf eski eser olarak tescili yapılmıştır. (Gülersoy, 1999, s:5-9)

Şekil 5.30: Konağın Zemin Kat Rölöve Planı

Şekil 5.31: Konağın 1960'lardaki Hali

Şekil 5.32: Konağın Bulunduğu Sokağın Günümüzdeki Hali

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.2.

YAPI : REJİ NAZIRI ŞÜKRÜ BEY KONAĞI

YERİ : EMİNÖNÜ

KORUMA SINIFI : 2

ÖZGÜN İŞLEVİ : KONAK

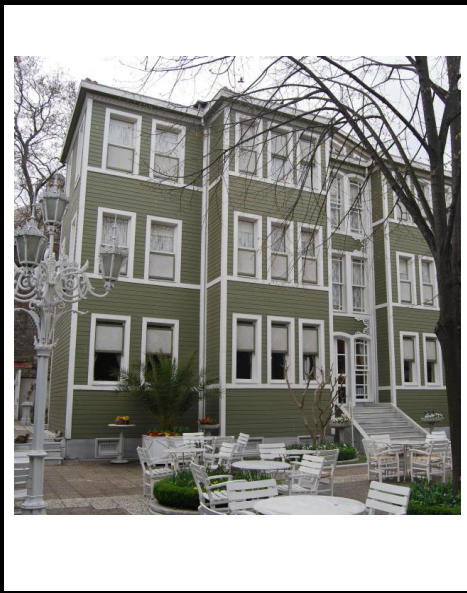
YENİ İŞLEVİ : OTEL

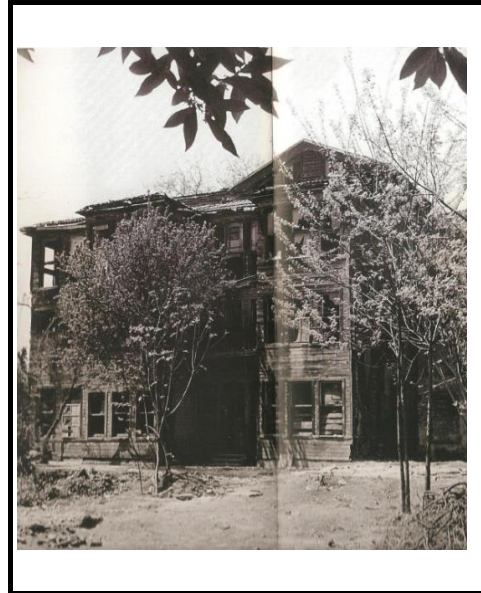
Şekil 5.33: Konak ve Ayasofya 1987

Şekil 5.34: Konağın Batı Cephesinin Eski Hali

Şekil 5.35: Konağın Bahçeden Görünüşü

Şekil 5.36: Konağın ve Bahçenin 1960'lardaki Hali

Yeni İşlev Sonucu Oluşan Mimari Değişimler

Yapı, 1984 yılında Mimar Mustafa Pehlivanoglu tarafından özel sınıflı pansiyon olarak tekrar tasarlanmıştır. Konak yıkılarak betonarme olarak yeniden yapılmış ve bodrum kat ilave edilmiştir. Gayrimenkul ve Anıtlar Yüksel Kurulu'nca Konağın bir merdiveni ile bir ahşap tavanının korunması istenmiştir. Buna istinaden tüm katlar arasında bağlantıyı sağlayan harem merdiveni ile giriş mekanının ve ikinci kattaki başodanın ahşap tavanı korunmuştur. Döşeme sisteminde asmolen ve düşey taşıyıcılarda perde kolon tercih edilmiştir. Cepheler aslına uygun olarak yapılmış ve ahşap kaplanmıştır.

Konağa, Yeşil Ev ismi, Çelik Gülersoy tarafından eski bir İstanbul şarkısı olan "Yanıyor mu, yeşil köşkün lambası" isimli şarkıdan esinlenerek verilmiştir. (Gülersoy, 1999, s:11)

Şekil 5.37: Konağın Günümüzdeki Hali

Konağın ana girişindeki mermer döşeme kaplamalı taşlık mekan, zemini bej mermer döşenerek ve ahşap tavanı korunarak resepsiyon olarak; ve girişin sağındaki (resepsiyonun arkasındaki) oda, yönetim odası olarak işlevlendirilmiştir. (Bakınız şekil 5.38) Resepsiyon mekânından sonra üç basamakla çıkılan zemin kat sofasına geçilmekte ve bu mekân bekleme salonu ve yapıdan bahçeye geçiş mekânı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.38: Resepsiyon Olarak Kullanılan Konağın Girişi ve Korunmuş Olan Tavanı
Zemin kat sofasının sağ tarafında bahçeye bakan iki oda, restorasyon projesinde yatak odası olarak gösterilmektedir. Ancak yaşanan yoğunluk nedeniyle 1998 yılında zemin kattaki yatak odaları iptal edilerek kahvaltı salonu olarak işlevlendirilmiştir. Zemin kat sofasının sol tarafındaki odalar ise yemek salonu ve bar olarak kullanılmaktadır. Bütün katlara ulaşım ise, eskiden harem merdiveni olarak kullanılan tek merdivenle sağlanmaktadır. Bu merdiven aslına uygun restore edilmiştir.

Şekil 5.39: Harem Merdivenin Birinci Kattan Görünüşü

Şekil 5.40: Zemin Kat Sofasının Eski Hali

Şekil 5.41: Zemin Kat Sofasının Günümüzdeki Hali

Selamlık merdivenin kaldırılması ile birinci ve ikinci katlarda sofanın yönü değiştirilmiştir. Birinci katta bahçe tarafında ve sokak tarafında da dörter oda bulunmaktadır. İkinci katta ise yine bahçe tarafında dört oda sokak tarafında ise iki normal oda ve bir başoda bulunmaktadır. Başoda, konağın konut olarak kullanıldığı dönemlerde de başoda olarak kullanılmış ve tavanı korunarak restore edilmiştir. (Bakınız şekil 5.43)

Şekil 5.42: Birinci Kat Sofasının Günümüzdeki Hali

Çatı katında ise sofa biraz küçültülerek odalara banyo ve tuvalet için yer kazanılmıştır. Bu katta üç yatak odası bulunmaktadır. Önceden tuvalet banyo olarak kullanılan bölüm ise depo olarak kullanılmaktadır. Bodrum katı ise mutfak, depo hizmetli odası, tesisat odası vb. şekilde kullanılmaktadır.

Her oda farklı renkte boyanmış ve 19. yüzyıl üslubunda dekore edilmiştir. Odalarda banyo ve tuvalet mekanları birlikte, tek mekanda çözümlenmiştir. Ancak başodada tuvalet ve banyo mekânı ayrı yapılmıştır

Şekil 5.43: Konağın Başodası ve Korunmuş Olan Tavanı

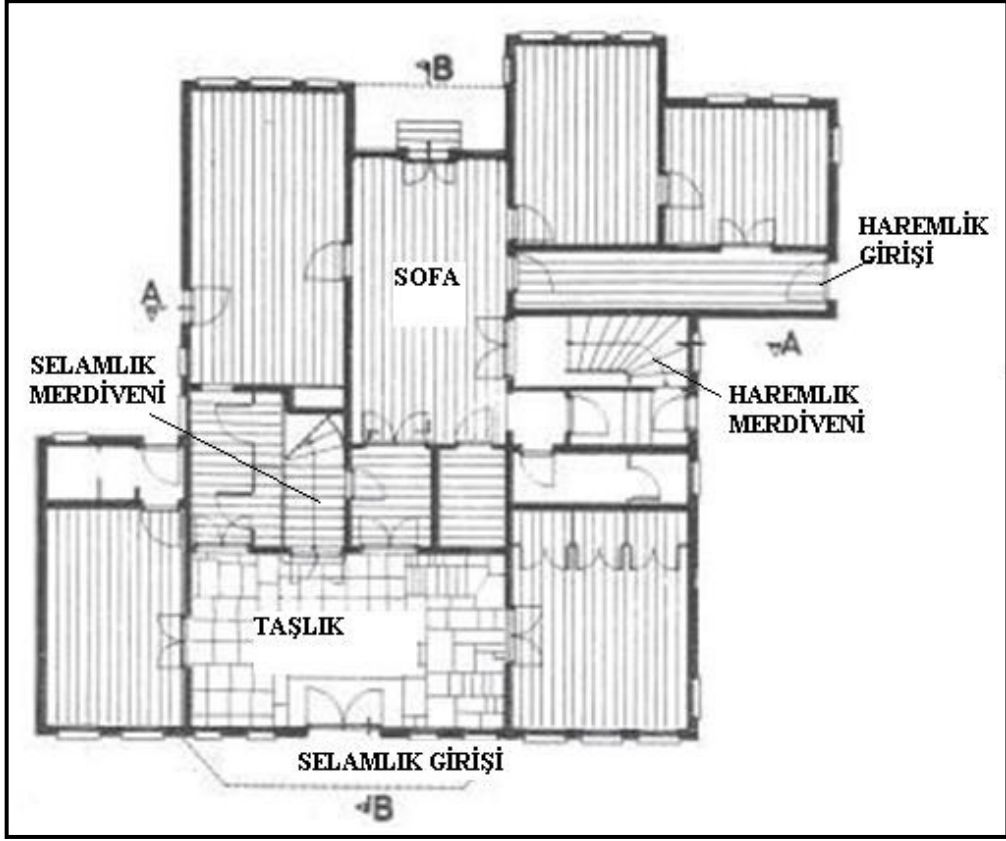
Konağın yoğun kullanım dönemi olan bahar ve yaz aylarında bahçenin bir bölümü kahvaltılık ve oturma alanı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bahçenin sol köşesine çatısı ve duvarları camdan yapılmış olan ve sera restoran olarak kullanılan yapı eklenmiştir. Konağın bahçesinde bulunan mermer havuz ise 1920'lerde yıktırılan Yıldız'daki 80-90 odalı Serasker Konağı'ndan Çelik Gülersoy tarafından getirtilmiştir.

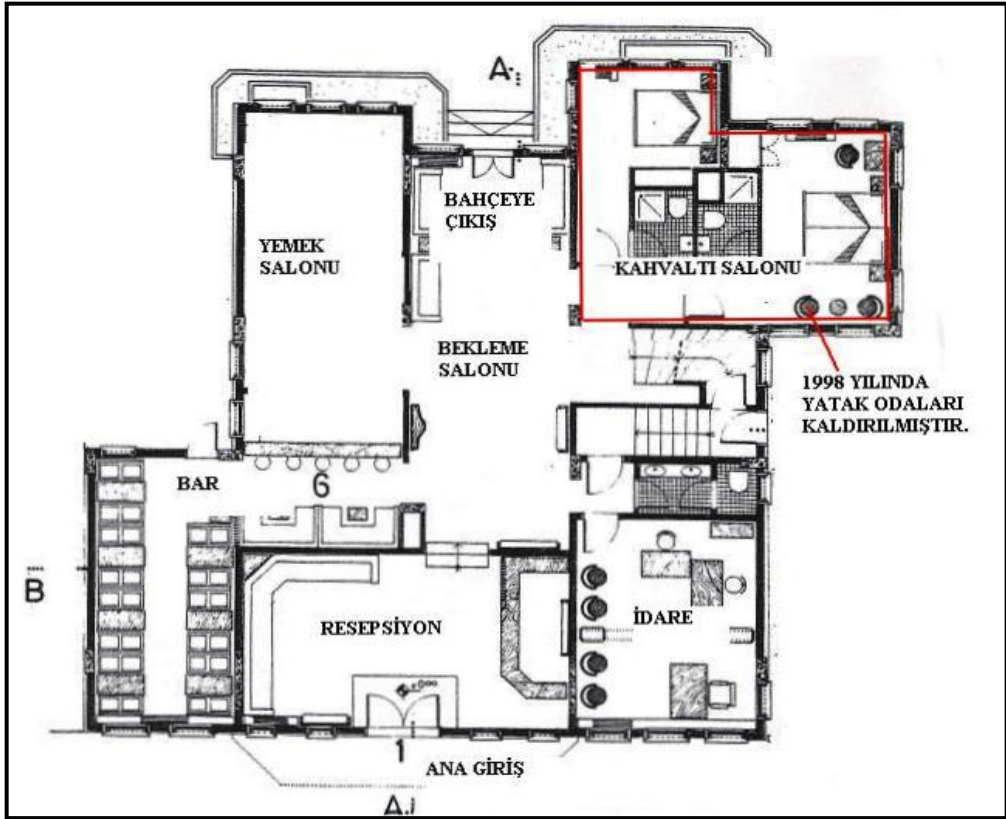
Şekil 5.44: Konağın Bahçesi ve Mermer Havuz

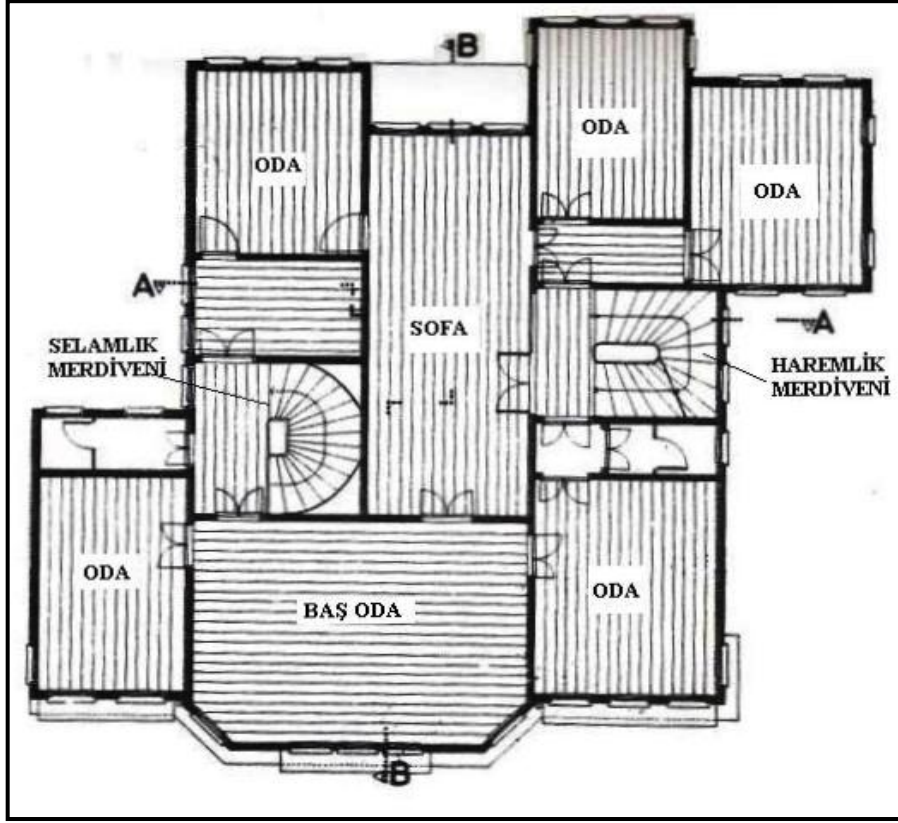
Şekil 5.45: Bahçedeki Sera Restoran

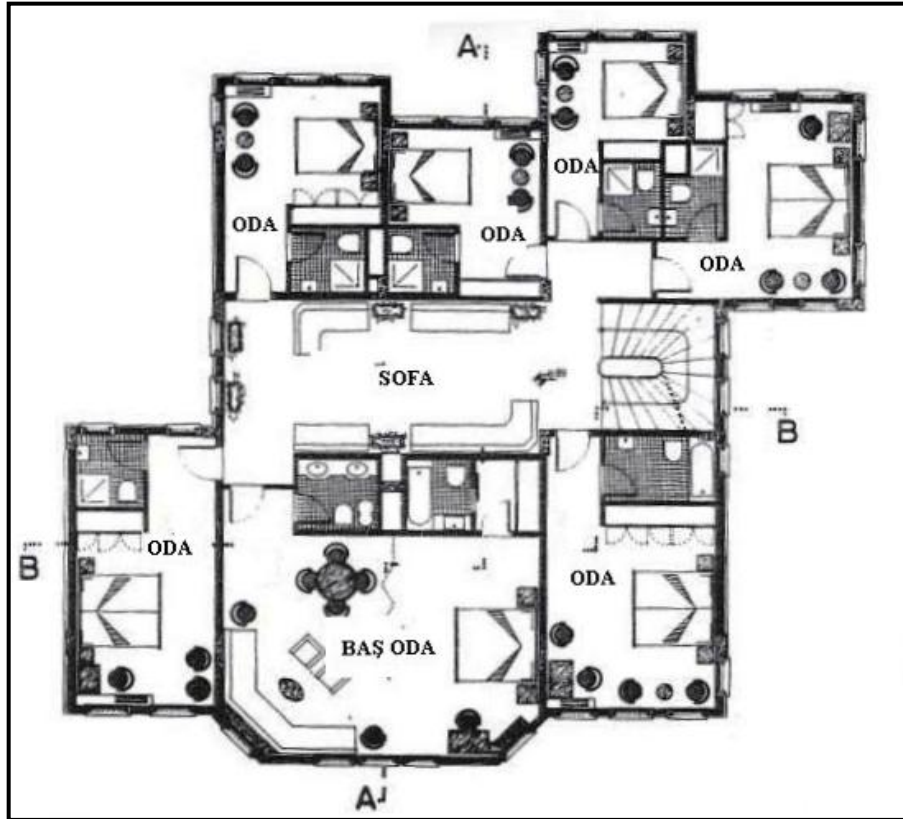
Şekil 5.46: Konağın Zemin Kat Rölöve Planı

Şekil 5.47: Konağın Zemin Kat Restorasyon Planı

Şekil 5.48: Konağın İkinci Kat Rölöve Planı

Şekil 5.49: Konağın İkinci Kat Restorasyon Planı

Değerlendirme

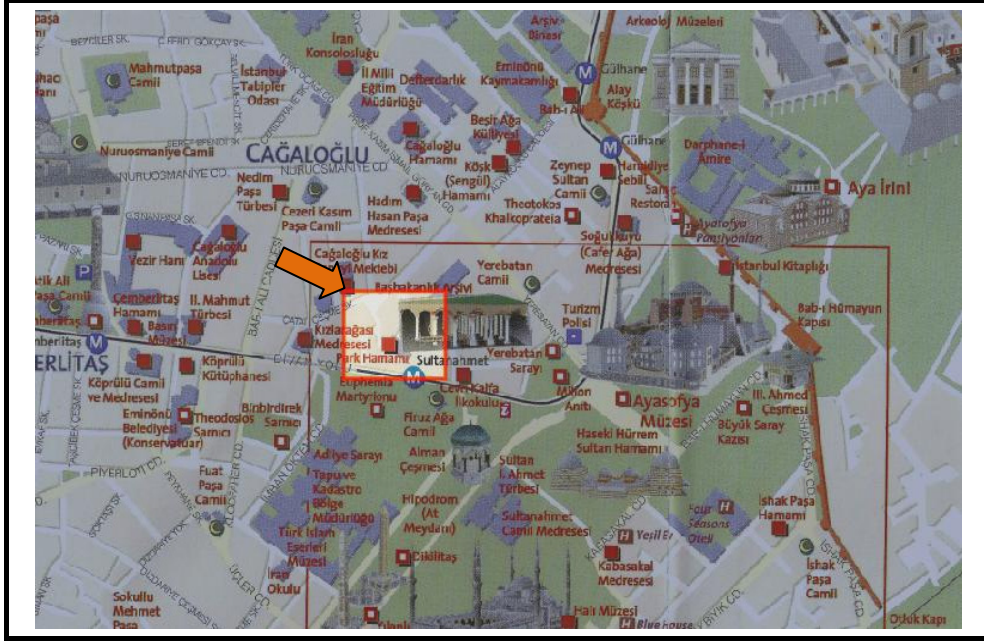
Bir Bizans tarihi ve sanatı yazarı olan Lord John Julius Norwich, bir gezi dergisinde konak ile ilgili şunları yazmıştır. "Yeşil Ev'den önce, İstanbul gezilerimizde zor bir ikilemde kalıyorduk. Ya Taksim taraflarının uluslararası markalı ünlü, modern ve konforlu otellerinde kalacak, ama müzelere ve saraylara sabah ve öğleden sonra gidiş- geliş için trafikte çok vakit ziyan edecek ya da eski İstanbul tarafının çok ilkel otellerine katlanacaktık. Çelik Bey'in eseri, bu zinciri kırdı ve şehirde bir reform yaptı. Müzeler semtine, hem karakterli, hem de konforlu ilk oteli yaptı." (Gülersoy, 1999, s:7)

Ahşap konak yıkılarak betonarme strüktürlü olarak yeniden inşa edilmiştir. Konak ikinci sınıf tescilli eski eser olduğu için konağın dış cephesi aslına uygun olarak restore edilmiştir. Plan sisteminde ise selamlık merdivenin kaldırılması ile sofanın yönü değiştirilmiştir. Yatak odalarının dekorasyonu 19. yüzyılın son dönemine uygun olarak yapılmıştır. (Bakınız Şekil 5.43)

Eminönü bölgesi, İstanbul'a gelen turistlerin en çok ziyaret ettiği yerlerin başında gelmektedir. Özellikle yabancı turistlerin gündüz bu tarihi bölgedeki yerleri gezdikten sonra, gece de bu tarihi bölge içinde konaklamalarını sağlamak amacıyla konağın otel olarak işlevlendirilmesi hem bölge için hem de turizm açısından doğru bir işlev seçimidir. Ayrıca konağın otel olarak kullanılması ile birlikte bölgenin önemi artmış ve birçok tarihi yapının da otel olarak işlevlendirilmesine öncülük etmiştir.

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.3.	KORUMA SINIFI	: 1	
YAPI	: ŞAİR NİGAR HANIM KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVI	: KONAK
YERİ	: EMİNÖNÜ	YENİ İŞLEVİ	: SAĞLIK OCAĞI VE İDARİ BİNA

Şekil 5.50: Konağın Ulaşım Haritasındaki Yeri

Şekil 5.51: Konağın Hava Fotoğrafından Görünüşü

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.3.

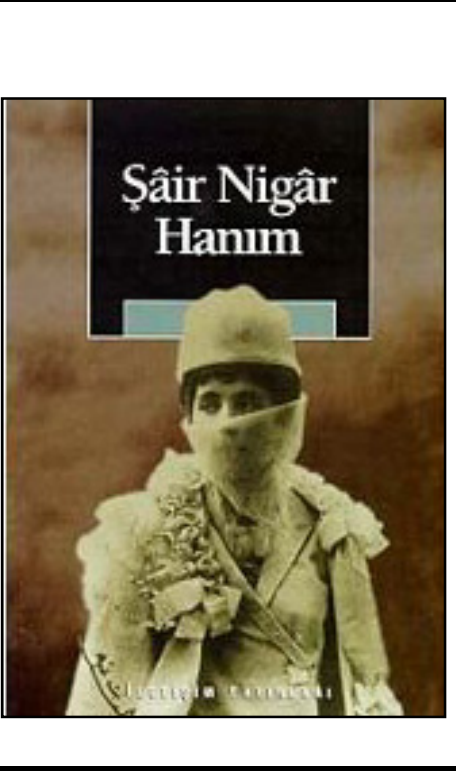
YAPI : ŞAİR NİGAR HANIM KONAĞI

YERİ : EMİNÖNÜ

KORUMA SINIFI : 1

ÖZGÜN İŞLEVİ : KONAK

YENİ İŞLEVİ : SAĞLIK OCAĞI

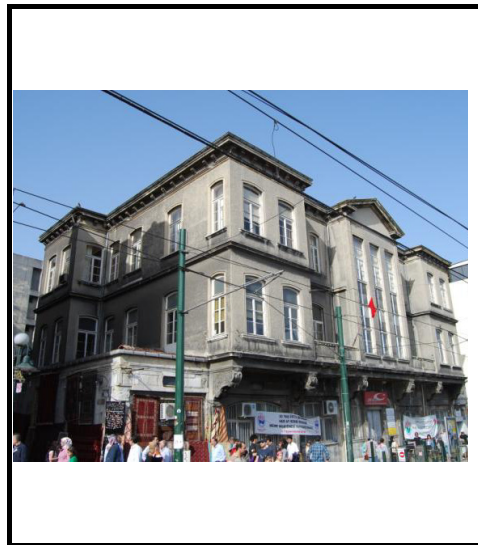
Şekil 5.52: Şair Nigar Hanım

Konağın Yeri ve Tarihçesi

Konak, Eminönü ilçesi, Alemdar Mahallesi, Divanyolu Caddesi, (F21C25C4A pafta 50 ada 1 sayılı parsel) üzerinde bulunmaktadır. 1875 yılında Defter-i Hakani Senedat Müdürü Salih Paşa tarafından yaptırılmıştır. Paşa'nın oğlu ile evlenen ünlü kadın Şair Nigar Hanım bu konakta ikamet etmiş ve sonraları yapı, Nigar Hanım'ın Konağı olarak tanınmıştır. (İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Müzesi Tarihçesi,2008)

Şekil 5.53: Konağın Eski Hali

Şekil 5.54: Konağın Günümüzdeki Hali

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.3.

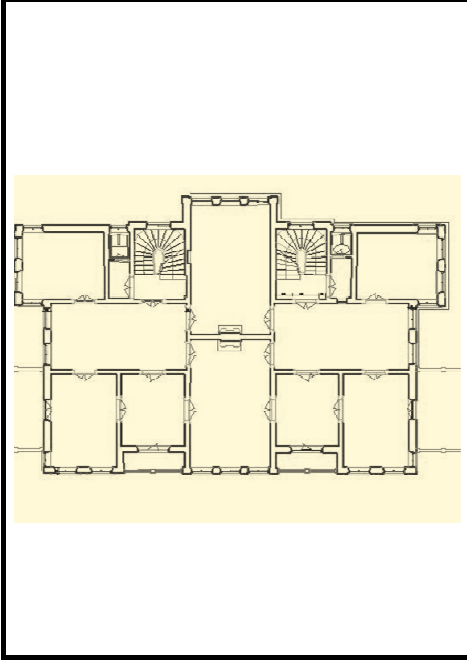
YAPI : ŞAİR NİGAR HANIM KONAĞI

YERİ : EMİNÖNÜ

KORUMA SINIFI : 1

ÖZGÜN İŞLEVİ : KONAK

YENİ İŞLEVİ : SAĞLIK OCAĞI

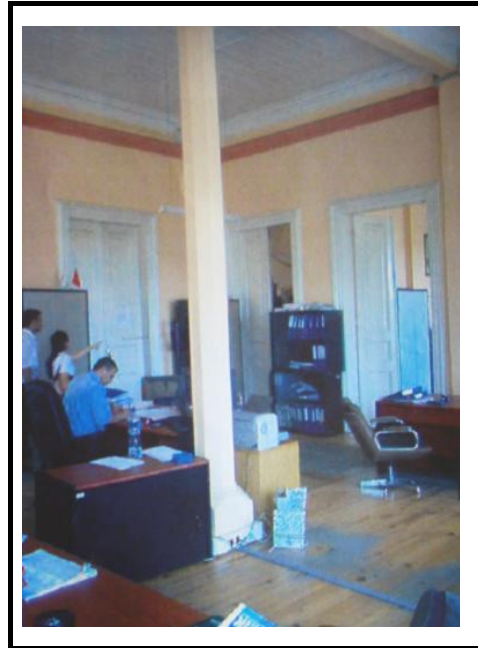
Konağın Mimari Özellikleri

Konak, üç normal kat, bir bodrum katı ve bir çatı katı olmak üzere toplam beş katlı kâgîr bir yapıdır. Bir tarafı haremlik ve diğer tarafı selamlık olarak yapılmış ve buna istinaden iki ayrı merdiven yapılmıştır. Cephelerde binaya üslup özelliklerini kazandıran kemer kilit taşları, rozetler, çiçek demetleri kullanılmıştır.

Şekil 5.55: Konağın Birinci Kat Restitüsyon Planı

Şekil 5.56: Konağın Arka Cephesi

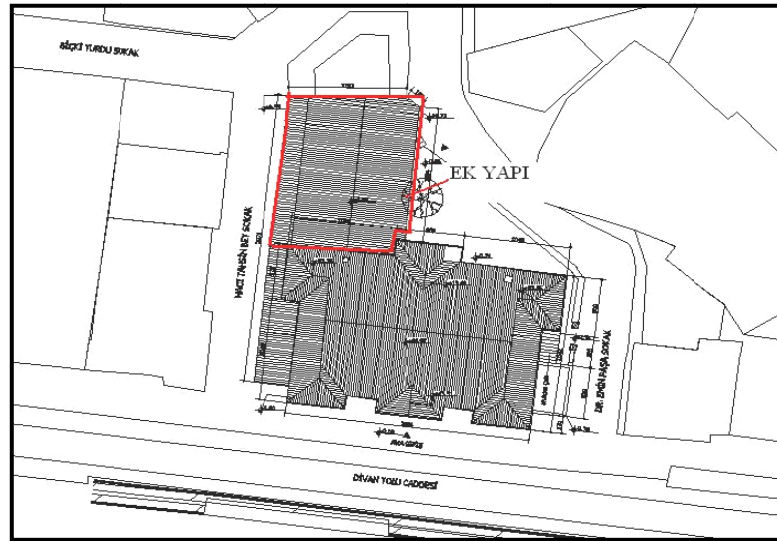
Şekil 5.57: Konağın İçinden Görünüş

Yeni İşlev Sonucu Oluşan Mimari Değişimler

Konağın ne zamana kadar Salih Paşa'nın mülkiyetinde kaldığı bilinmemektedir. Konak, 1911-1914 yılları arasında Yıldız Teknik Üniversitesi'nin çekirdeğini oluşturan Kondüktör Mekteb-i Âlisi'ne, 1914 yılından sonra da Mudafaa-i Milliye Cemiyeti'ne bu binada hizmet vermiştir. 1915 yılına gelindiğinde ise dönemin Sıhhiye Umum Müdürü Dr. Adnan Adıvar tarafından kurulmasına karar verilen Sağlık Müzesi için konağın iki odası ayrılmıştır. 23 Temmuz 1918 yılında müzenin resmi açılışı yapılmış, 1919 yılında ilk konulu Türk filmi olan "Binnaz" filmi burada çekilmiştir. 1920-1921 yılları arasında Sanayi-i Nefise Mektebi'ne (Bugünkü adıyla Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) ev sahipliği yapmıştır. Zaman içinde büyüyen müze ise üst katlarda faaliyet göstermeye başlamıştır. (İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Müzesi Tarihçesi, 2008)

1960'lı yıllarda Sağlık Müzesinin yavaş yavaş işlevini kaybetmesi nedeniyle müze kapatılmıştır. Konak 1988-1989 yılları arasında onarıma girmiş ve ardından Sağlık Grup başkanlığı ve Kuduz Merkezi olarak işlevlendirilmiştir. Konak, 2002 yılında tekrar onarıma alınmış ve bu tarihten itibaren de Sağlık Müdürlüğü ek hizmet binası, Eminönü Sağlık Grup Başkanlığı, Eminönü Merkez Sağlık Ocağı ve Eminönü Halk Sağlığı Laboratuvarı olarak hizmet vermeye devam etmektedir.

Konağın arkasına bitişik olan ek yapının yapım yılı tam olarak bilinmemekle birlikte 1924 yılından önce mevcut olduğu anlaşılmıştır. (İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008)

Şekil 5.58: Konağın Vaziyet Planı

Cephelerde kullanılan ve binaya üslup özelliklerini kazandıran kemer kilit taşları, rozetler, çiçek demetleri gibi öğeler kaldırılarak üzeri kum, çimento ve su ile hazırlanan karışım ile sıvanmıştır.

Şekil 5.59: Konağın, 1960 Yılındaki Hali

Şekil 5.60: Konağın Ön Cephesinin Günümüzdeki Hali

Konağın ana girişi Divanyolu Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Giriş kısmına rüzgârlık kapısı ilave edilmiş ve bu mekan danışma yeri olarak işlevlendirilmiştir. Giriş mekânından kat holüne üç mermer basamakla çıkılmaktadır. Girişin sağ tarafında ve caddeye bakan odalar halk sağlığı laboratuvarı olarak kullanılmaktadır. Girişin sağ ve arka tarafındaki odalar ise halk sağlığı bürosu, arşiv ve çay ocağı olarak kullanılmaktadır. Bu mekânların zemini seramik kaplama, duvarları sıva üzeri boya ve tavanları volta döşeme üzeri boya yapılmıştır.

Şekil 5.61: Konağın Ana Girişinden Görünüş

Girişin karşısındaki açık olan mekân, bölücü duvarla kapatılmış ve döner sermaye arşivi olarak kullanılmaktadır. Girişin sol tarafında ve caddeye bakan odalar, Gemi Adamları Sağlık Ocağı olarak kullanılmaktadır. Bu mekânların zemin döşemesi plastik malzeme ile kaplanmış, duvarlarına ve tavanlarına sıva üzerine boya yapılmıştır. Ayrıca koridorun sonuna, ek yapıya giriş için kapı açılmıştır. Giriş katının sol ve arkaya bakan odaları ise tuvalet ve depo olarak kullanılmaktadır.

Konağın birinci katının batı tarafındaki odaları, Çevre Sağlığı, Sağlık Grup Başkanı ve Sağlık Grup Başkan yardımcısı odası olarak kullanılmaktadır. Bu odaların ve kat holünün döşemesi seramik kaplama, duvarlar ve tavanlara sıva ve üzeri boya yapılmıştır. Bu mekânların taşıyıcı duvarları orijinal yapısını korumaktadır.

Birinci katta girişin üstünde bulunan mekân yaklaşık iki metre yüksekliğindeki alçıpan duvarlar ile bölünerek eczacı odaları olarak kullanılmaktadır. Ayrıca konağın doğu ve batı tarafındaki mekânlarını birleştiren kapılar alçıpan duvarlar ile kapatılmıştır.

Şekil 5.62: Birinci Katta Girişin Üzerindeki Mekânın Alçıpan Duvar İle Bölünmesi

Birinci katın doğu tarafında bulunan odalar arasındaki taşıyıcı duvarlar kaldırılmış ve bu taşıyıcı duvarlar yerine ahşap sekizgen sütun konulmuştur. Bu mekân yaklaşık 250 santimetre yüksekliğindeki bölücü alçıpan duvarlar ile bölünerek Polikliniğin çalışma odaları olarak kullanılmaktadır. (Şekil 5.63) Arka tarafa bakan oda ise sorumlu tabip odası olarak kullanılmaktadır. Konağın arkasında bulunan ek yapı dolayısıyla bu odanın arka tarafa bakan penceresi kapatılmıştır.

Şekil 5.63: Taşıyıcı Duvarların Kaldırılması ve Bölücü Duvarlarla Oluşturulan Mekânlar

Konağın ikinci katının tamamı Döner Sermaye birimi tarafından kullanılmaktadır. Bu katın batı tarafındaki odalarının duvarları özgün yapısını korumaktadır. Bu odalar müdür, müdür yardımcısı ve vezne odası olarak kullanılmaktadır. Yer döşemesi ahşap kaplama, duvarlar ve tavanlar sıva üzeri boya yapılmıştır.

İkinci katın orta aksında bulunan iki odadan caddeye bakanı şef odası olarak kullanılmakta arka tarafa bakanı ise saymanlık arşivi olarak kullanılmaktadır. Bu iki odada konağın özgün yapısında bulunan mermer ve granit şömineler bulunmaktadır. Zemin döşemesine ahşap kaplama, duvarlara ise sıva ve boya yapılmıştır. Tavanlar ise ahşap kaplama yapılmıştır.

Konağın ikinci katında, doğu tarafındaki odalar ile hol arasındaki taşıyıcı duvarlar kaldırılmış ve yerine sekizgen ahşap sütun konulmuştur. (Bakınız şekil 5.64) Bu mekân bütün olarak saymanlık çalışma bürosu olarak kullanılmaktadır. Zemin döşemesi, ahşap kaplama; duvarlar, sıva üzeri boya; tavan ise ahşap kaplama üzeri yağlı boya yapılmıştır. Bu bölümün arka taraftaki odası da saymanlık bürosu olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bu odada çatı katına çıkan ahşap merdiven bulunmaktadır. Çatı katı ise arşiv olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.64: Kaldırılan Taşıyıcı Duvarların Yerine Konulan Sekizgen Ahşap Sütun

Şekil 5.65: Konağın İkinci Katında Mermer Şöminenin Bulunduğu Odanın Günümüzdeki Hali

Konağın bodrum katı, arşiv, kazan dairesi ve çay ocağı olarak kullanılmaktadır. Zemin döşemesi, seramik kaplama; duvarlar, sıva üzeri boya ve tavanlar volta döşeme üzeri boya yapılmıştır. Taşıyıcı duvarlar korunmaktadır.

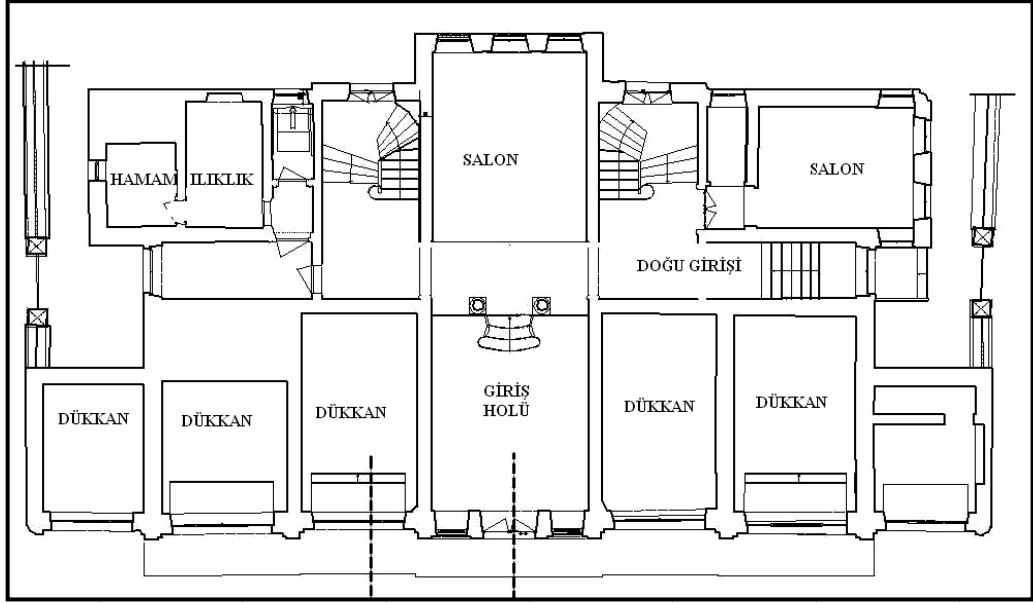
Döner Sermaye tarafından kullanılan ek yapı sinema salonu olarak yapılmıştır. Sonra yapının zeminine yükseltilmiş döşeme yapılmış ve üzeri plastik malzeme ile kaplanmıştır. Tavanlara da asma tavan yapılarak döner sermaye tarafından açık ofis olarak kullanılmıştır.

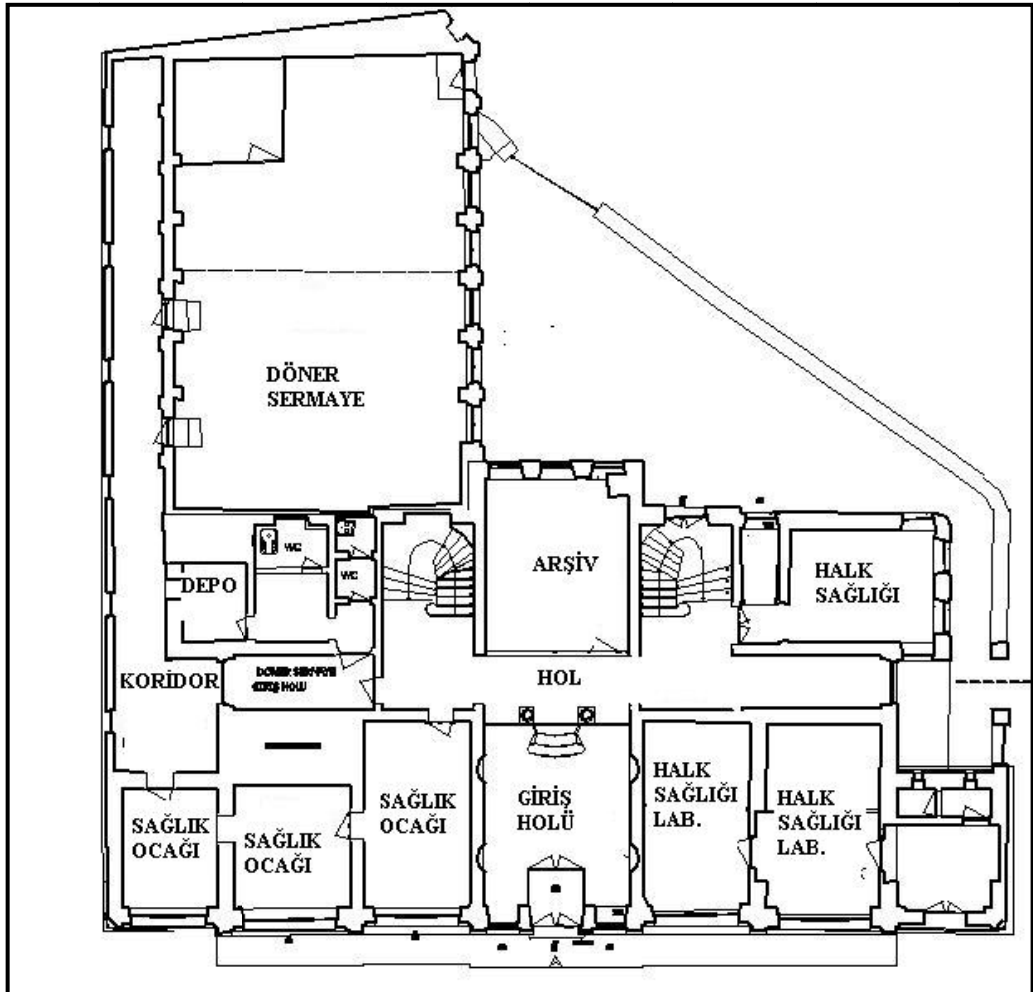
Şekil 5.66: Konağa Bitişik Olan Ek Yapının İçinden Görünüş

Yapının arkasında bulunan Döner Sermaye'nin kullandığı ek yapı nedeniyle, zemin ve birinci katlarda sol taraftaki merdiven sahanlığı, tuvalet ve kuzey batı yönünde yer alan odadaki pencereler kapatılmıştır.

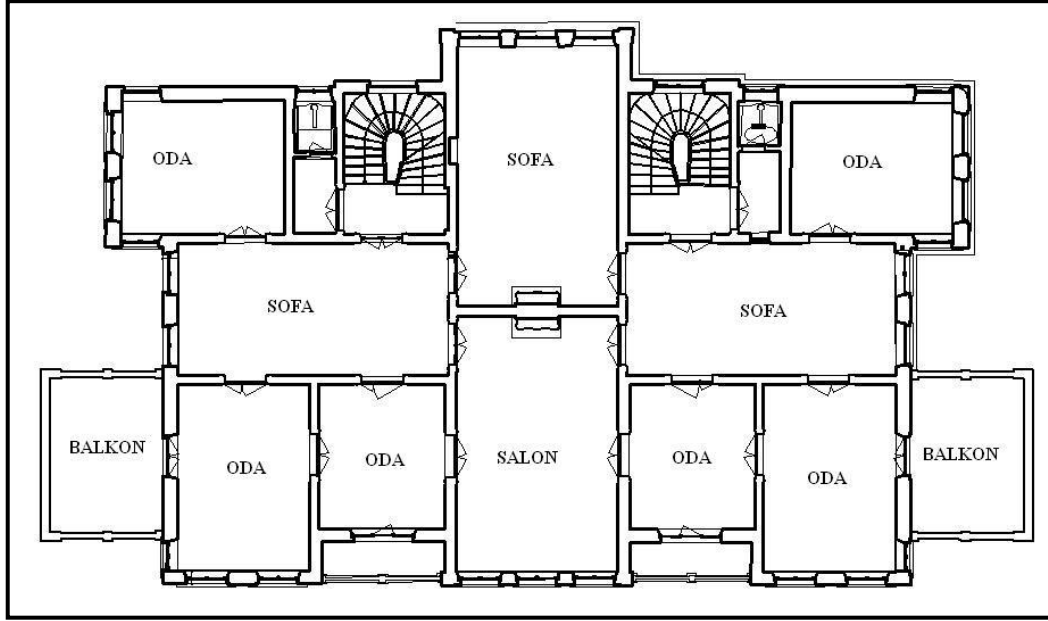
Konağın mevcut işlevleri korunarak aslına uygun olarak restorasyon yapılması için proje çalışmaları devam etmektedir. Bu kapsamda AGS Mimarlık tarafından hazırlanan rölöve projeleri İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafında onaylanmıştır. Restitüsyon ve Restorasyon projeleri devam etmektedir.

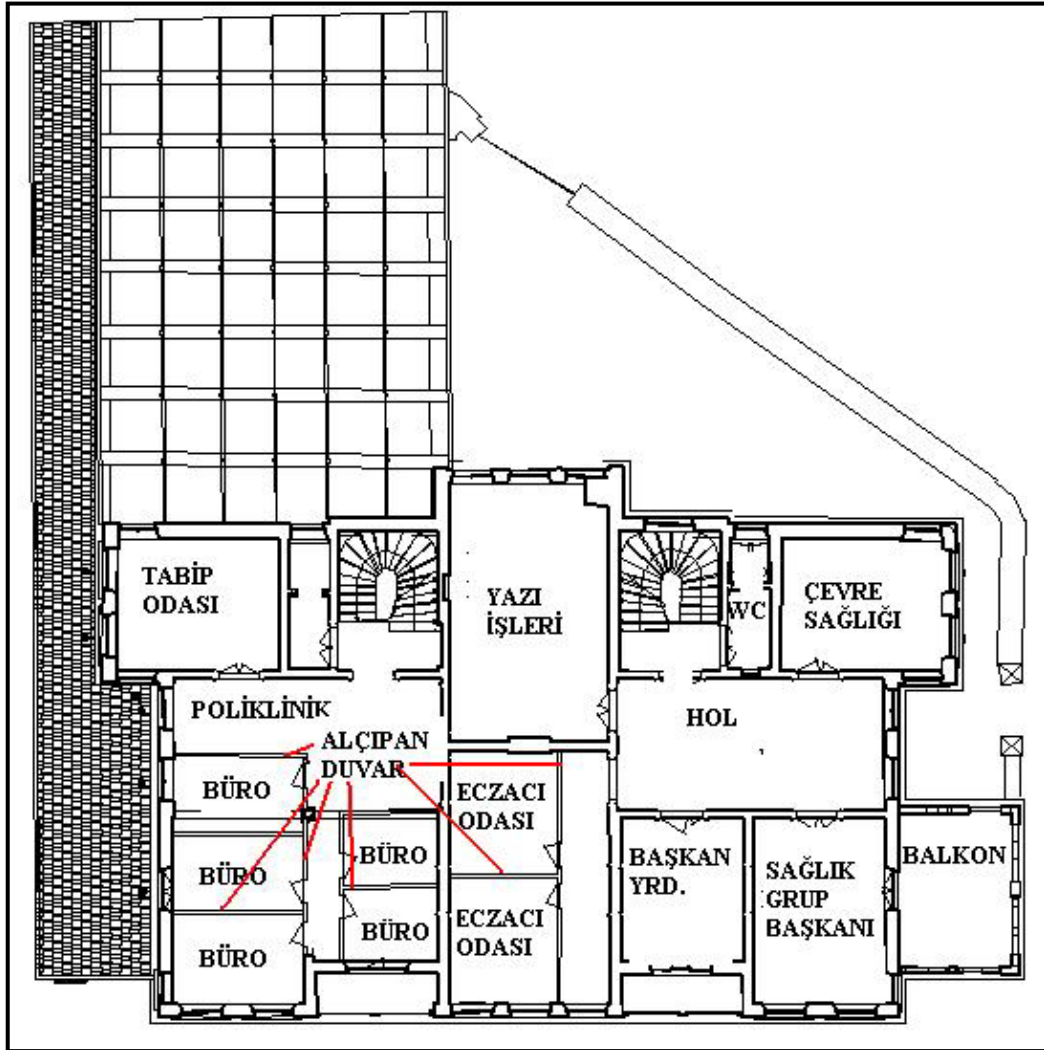
Şekil 5.67: Konağın Zemin Kat Restitüsyon Planı

Şekil 5.68: Konağın Zemin Kat Rölövesi

Şekil 5.69: Konağın Birinci Kat Restitüsyon Planı

Şekil 5.70: Konağın Birinci Kat Rölöve Planı

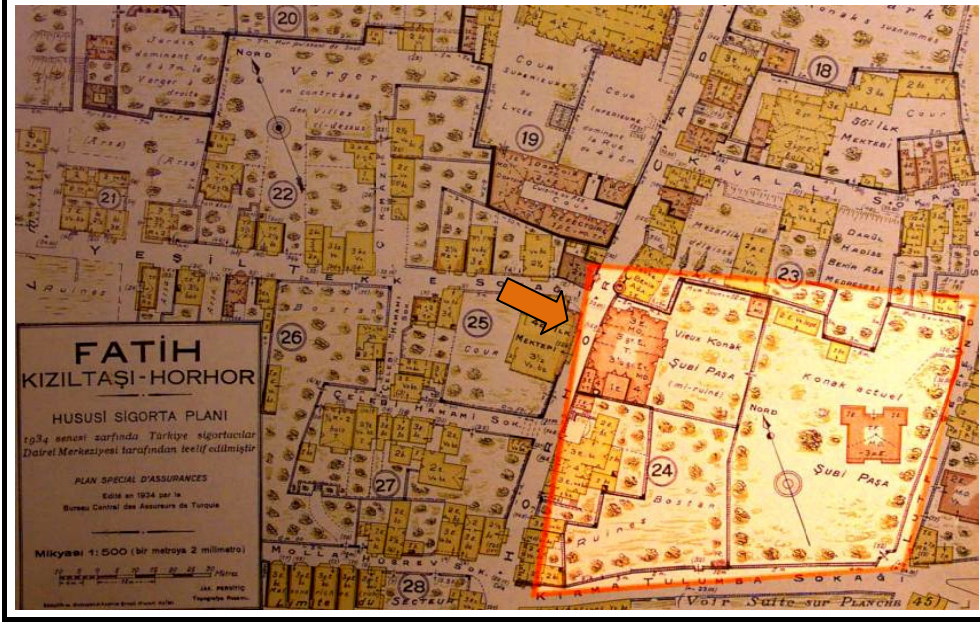
Değerlendirme

Konak, Sağlık Müdürlüğü ek hizmet binası, Eminönü Sağlık Grup Başkanlığı, Eminönü Merkez Sağlık Ocağı ve Eminönü Halk Sağlığı Laboratuvarı olarak hizmet vermeye devam etmekte olup, bu dört işlev konağın yoğun bir şekilde kullanılmasına neden olmuş ve korumaya önem verilmediğinden dolayı konağın gerek iç mekânda (Bakınız şekil 5.64) ve gerekse cephelerinde özgün yapısı (Bakınız şekil 5.60) korunamamıştır.

Konağın bulunduğu bölgenin turizm açısından İstanbul'un en önemli yerlerinden olması ve bu bölge de konut yaşamının çok az olması nedeniyle, sağlık hizmetinin konut alanlarının daha fazla olan bir bölgelerde olması gerekmektedir. Konağın, yapılacak olan sağlıklı bir restorasyon çalışmasından sonra kapsamlı bir sağlık müzesi olarak işlevlendirilmesi hem turizm hem de yapı açısından daha uygun olacaktır.

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.4.	KORUMA SINIFI	: 1
YAPI : ABDULLATİF SUPHİ PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ : FATİH	YENİ İŞLEVİ	: İDARİ BİNA VE MÜZE

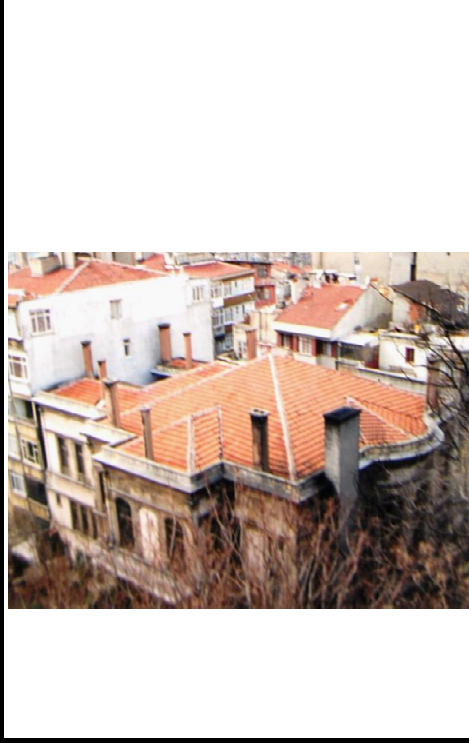
Şekil 5.71: Konağın Pervititch Haritasındaki Yeri

Şekil 5.72: Konağın Hava Fotoğrafından Görünüşü

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.4.	KORUMA SINIFI	: 1	
YAPI	: ABDULLATİF SUPHİ PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: FATİH	YENİ İŞLEVİ	: İDARİ BİNA VE MÜZE

Konağın Yeri ve Tarihçesi

Konak, Fatih İlçesi, Babahasan Mahallesi, Horhor Caddesi, No.13 (F21C251D pafta, 936 ada, 62 parsel) sayılı adreste bulunmaktadır. Konak 1854 yılında yapılmış ve ilk yapılan kagir konaklardandır. Konak 1970 yılında İstanbul üniversitesi rektörlüğü olarak kullanılmıştır. 1984 yılından itibaren de İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı ve Tıp Tarihi Bilim Dalı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.73: Konağın Çatısı

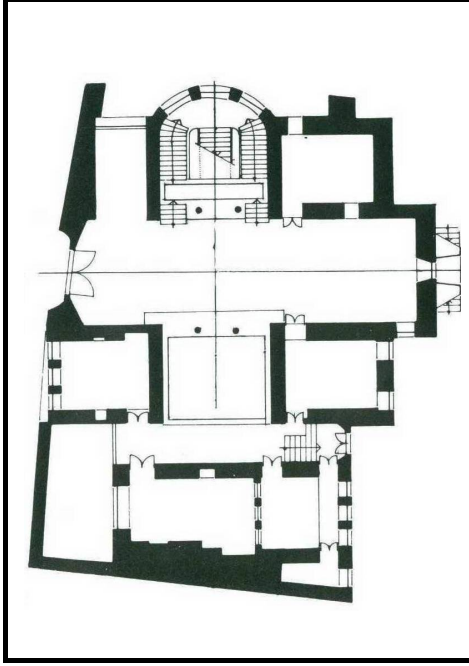
Şekil 5.74: Konağın Eski Hali

Şekil 5.75: Konağın Günümüzdeki Hali

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.4.	KORUMA SINIFI	: 1	
YAPI	: ABDULLATİF SUPHİ PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVI	: KONAK
YERİ	: FATİH	YENİ İŞLEVI	: İDARİ BİNA VE MÜZE

Konağın Mimari Özellikleri

Konak zemin kat ve 2 normal olmak üzere toplam üç kattan oluşmakta ve orta sofalı plana sahiptir. Cephelere barok tarzında ve toskan usulü köşe pilastırları uygulanmıştır. Konağın içindeki haremlik bölümünün dışında ayrıca konağın bahçesinde ayrı bir haremlik binası yapılmıştır. Ancak bu yapı günümüze ulaşmamıştır.

Şekil 5.76: Konağın Zemin Kat Restorasyon Planı

Şekil 5.77: Konağın İçinden Görünüş

Şekil 5.78: Konağın Arka Cepheden Görünüşü

Yeni İşlev Sonucu Oluşan Mimari Değişimler

Konağın ilk restorasyon çalışması, Abdullatif Suphi Paşa'nın oğlu Hamdullah Suphi Tanrıöver zamanında, Yüksek Mimar Mühendis Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından yapılmıştır. Hamdullah Suphi Paşa 1966 yılında vefat etmiştir. (Terzioğlu, 2007, s:14)

Konağın ikinci restorasyon çalışması 1977- 1980 yıllarında Prof. Nezih Eldem tarafından tamamlanmış ve 1983 yılında kısmen uygulaması yapılmıştır. Konağın rölöve projesinde bulunan haremlük bölümünün merdiveni kaldırılarak bu mekân sofaya dâhil edilmiş ve sofa T şeklini almıştır.

Konağa girdikten sonra sol tarafta bulunan oda danışma ve güvenlik olarak kullanılmaktadır. Zemin kat sofasının, merdivenleri geçtikten sonraki bölümü ahşap panellerle bölünerek arşiv olarak kullanılan oda oluşturulmuştur. Girişteki sofanın yer döşemesi altıgen beton parke taşları ile kaplanmış ve bu mekândaki sütunların başlık kısımlarının olduğu bölümler asma tavanla kapatılmıştır.

Şekil 5.79: Zemin Kat Sofasından Görünüş

Zemin katta eski haremlük merdivenin bulunduğu bölüm sofadan ahşap panellerle bölünerek depo olarak kullanılmaktadır. Sağ taraftaki odalar depo ve arşiv olarak kullanılmaktadır. Ayrıca bu kısımdan bahçeye çıkış bulunmaktadır.

Birinci katta sofası ile merdiven sahanlığı ahşap doğramalı camekânlarla ayrılmıştır. Merdivenin sağındaki oda, Deontoloji Anabilim Dalı Başkanlık makamı olarak merdivenin solundaki oda ise, çalışma odası olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.80: Konağın birinci Kat sofası ile Merdiven Sahanlığı Arasına eklenen Camekân

Şekil 5.81: Merdiven Sahanlığının Tavanı

Birinci kat sofası, eski haremlik merdivenin kaldırılması ile T şeklini almış ve bu mekân tamamıyla tıp tarihi müzesi olarak kullanılmaktadır. Sofadan bahçeye çıkış bulunmaktadır. Bu çıkışa rüzgarlık bölümü ilave edilmiştir. Sofanın sağında ve solundaki odalar çalışma odası olarak, karşısındaki odalar ise kütüphane, depo ve tuvalet lavabo olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.82: Tıp Tarihi Müzesi Olarak Kullanılan Birinci Kat Sofası

İkinci katta merdivenin sağında bulunan oda Deontoloji Anabilim Dalı Sekreterliği olarak kullanılmaktadır. Merdivenin solunda yani Horhor Caddesi tarafında bulunan üç oda da aralardaki duvarlar kaldırılarak seminer ve okuma salonu olarak işlevlendirilmiştir.

Şekil 5.83: Seminer ve Okuma Salonu

Konağın ikinci kat sofasının merkezi, haç şeklindeki kollardan sütunlar arasına yapılan camekânlarla ayrılmıştır. Sofanın merdiven aksının bulunduğu bölümü kitaplık ve masa konularak açık kütüphane olarak düzenlenmiştir. Sofanın mimari yapısında bir değişiklik yoktur.

Şekil 5.84: İkinci Kat Sofası

Şekil 5.85: İkinci Kat Sofasının Tavanı

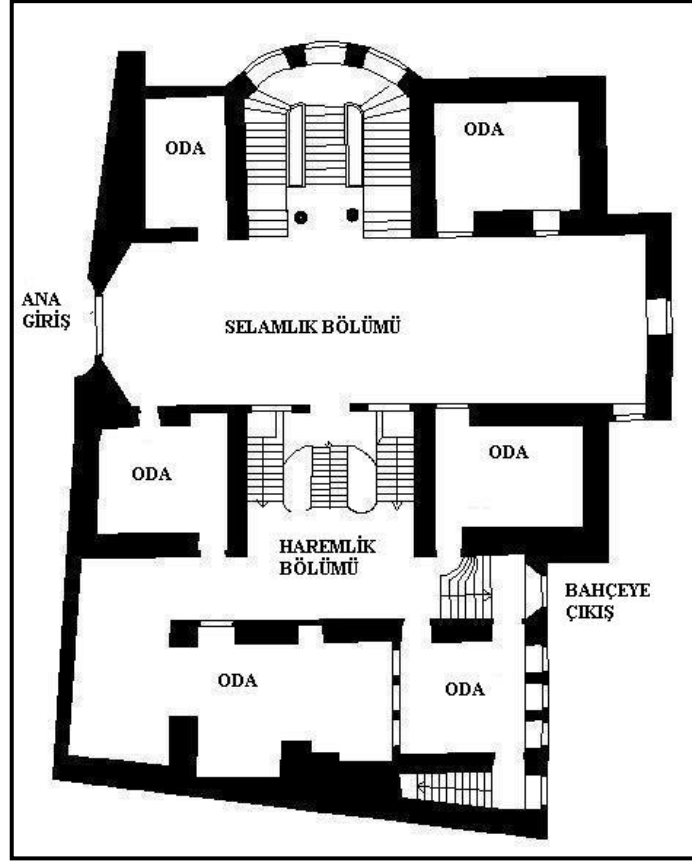
Sofanın bahçe tarafındaki kolu ise sütunlar arasında yapılan camedânlarla bölünerek konağın başodası yapılmıştır. Bu oda bir dönem İstanbul Üniversitesi Rektörlük makamı olarak kullanılmış olup, günümüzde ise Deontoloji Anabilim Dalı Sekreterlik makamı olarak kullanılmaktadır. İkinci kattaki diğer odalar ise çalışma odası, arşiv, tuvalet ve lavabo olarak işlevlendirilmiştir.

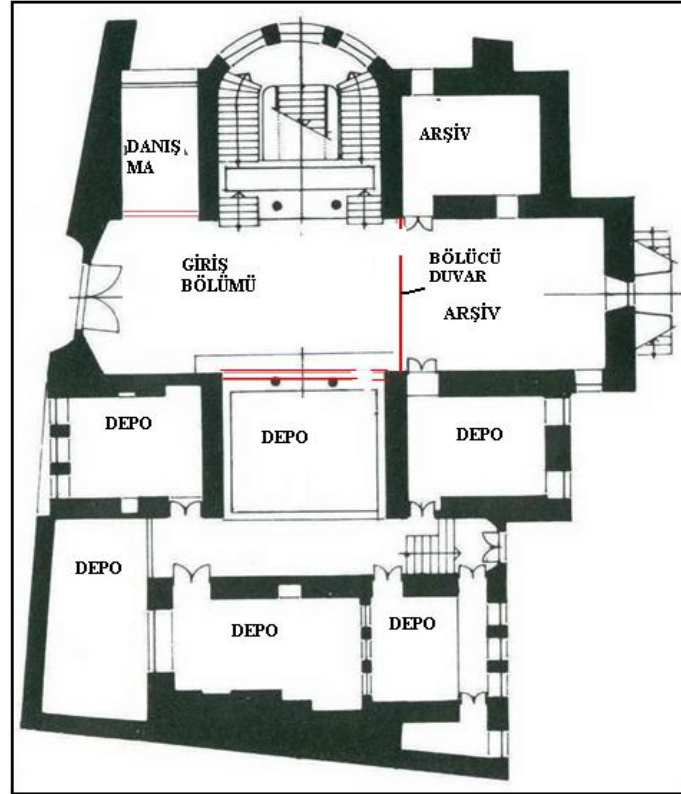
Şekil 5.86: Konağın Baş Odası

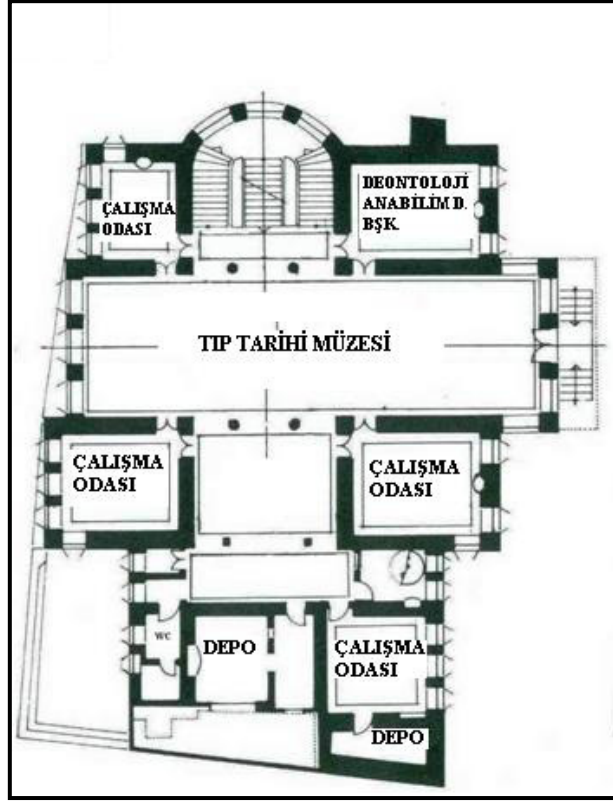
Şekil 5.87: Konağın Başodasının Tavanı

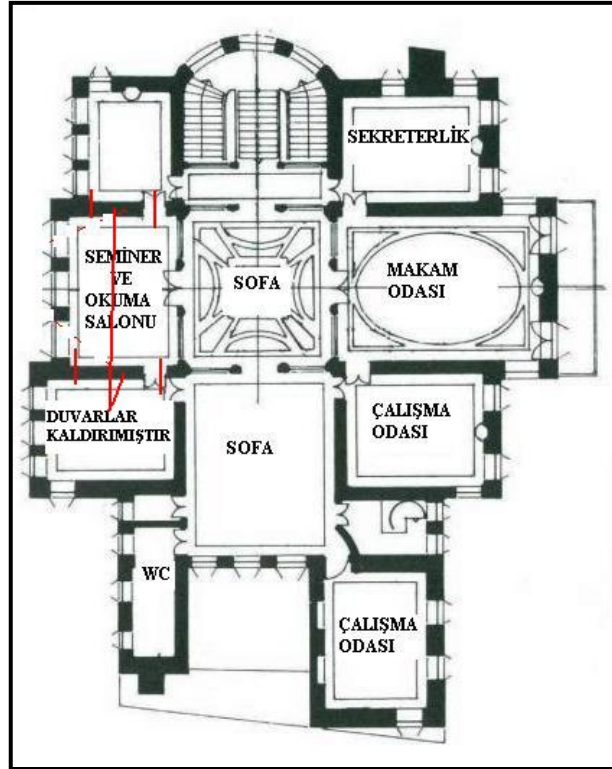
Şekil 5.88: Konağın Zemin Kat Rölöve Planı

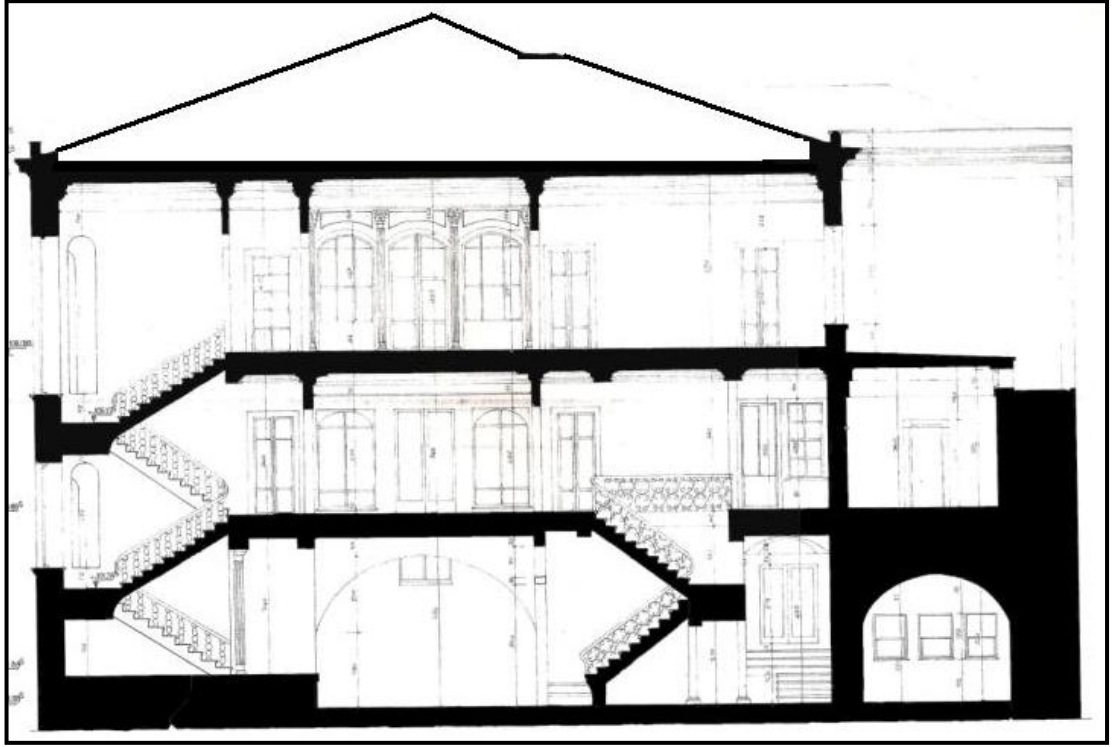
Şekil 5.89: Konağın Zemin Kat Restorasyon Planı

Şekil 5.90: Konağın Birinci Kat Restorasyon Planı

Şekil 5.91: Konağın İkinci Kat Restorasyon Planı

Şekil 5.92: Konağın Merdiveninden Geçen Rölöve Kesiti

Şekil 5.93: Konağın Merdiveninden Geçen Restorasyon Kesiti

Değerlendirme

Yapının restorasyon çalışmaları değerlendirildiğinde, yeniden kullanımla ilgili temel yaklaşımların ana hatlarıyla belirtildiği Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesine göre yapının topluma fayda sağlayacak bir fonksiyonla işlevlendirildiği ve günümüz fiziksel çevre koşullarında ayakta kalmasının sağlandığı görülmektedir.

Ancak konağın birinci sınıf tescilli yapı olması nedeniyle plan sisteminin, iç mekân süslemelerinin ve cephelerinin aynen korunması gerekirken, bazı duvarların ve haremlik bölümündeki merdivenin kaldırıldığı belirlenmiştir. Zemin kattaki sofanın bütünlüğünü bozacak bölücü duvarların eklendiği görülmüştür. (Bakınız şekil 5.78)

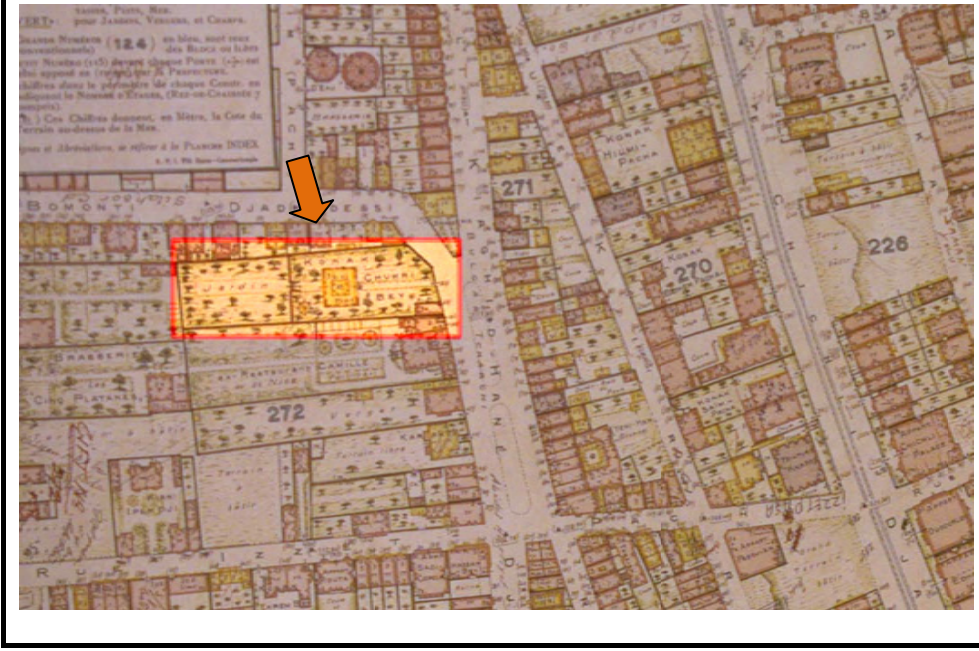
Yapının iç mekânında yapılan düzenlemeler (özellikle zemin katında) yapının tarihi ve mekânsal niteliklerini çağdaş bir düzeye taşımakta yetersiz görülmektedir.

Konağın cephelerinin özgün yapısını korunduğu anlaşılmıştır. Ancak gerek cephelerin ve gerekse de arkadaki bahçenin bakımsız durumda olduğu belirlenmiştir. Ayrıca yapının kapasitesinin altında kullanılması ile bazı odaların boş durumda olduğu da belirlenmiştir.

Konağın ilk sahibi olan Abdullatif Suphi Paşa Osmanlı döneminde müzeciliğin gelişmesini sağlayan en önemli isimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle yapının, sağlıklı bir restorasyon çalışması yapılarak kapsamlı bir müze haline getirilmesi hem yapının daha iyi korunması açısından hem de Abdullatif Suphi Paşa'nın amacının gerçekleştirilmesi ve yapının gelecek nesillere taşınabilmesi yönünden uygun olacaktır.

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.5.	KORUMA SINIFI	: 1	
YAPI	: BİRKÖKLER VAKFI KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: ŞİŞLİ	YENİ İŞLEVİ	: OTİSTİK OKULU

Şekil 5.94: Konağın Pervititch Haritasındaki Yeri

Şekil 5.95: Konağın Hava Fotoğrafından Görünüşü

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.5.

YAPI : BİRKÖKLER VAKFI KONAĞI

YERİ : ŞİŞLİ

KORUMA SINIFI : 1

ÖZGÜN İŞLEVİ : KONAK

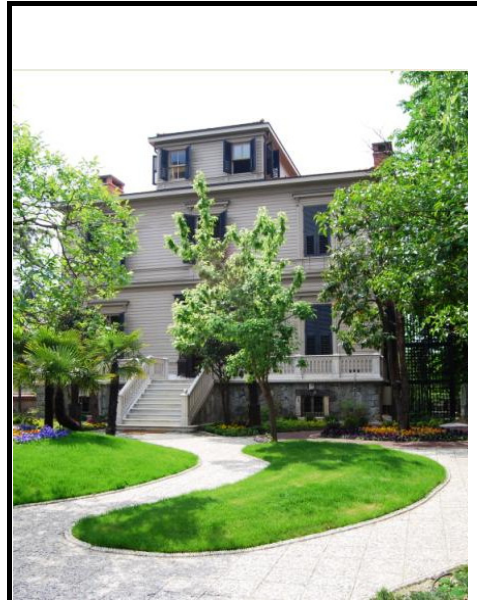
YENİ İŞLEVİ : OTİSTİK OKULU

Konağın Yeri ve Tarihçesi

Birköklers Vakfı Konağı, Şişli İlçesi, Cumhuriyet Mahallesi, Abide-i Hürriyet Caddesi ile Silahşör Caddesi'nin kesiştiği köşede (143 pafta 999 ada 38 sayılı parselde) bulunmaktadır. Pervititch haritasında yapının adı Şükrü Bey Konağı olarak gösterilmektedir. Konak, 19. yüzyıl sonlarında yapılmıştır.

Şekil 5.96: Konağın 1982 Yılındaki Hali

Şekil 5.97: Konağın 1994 Yılındaki Hali Şekil 5.98: Konağın Günümüzdeki Hali

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.5.

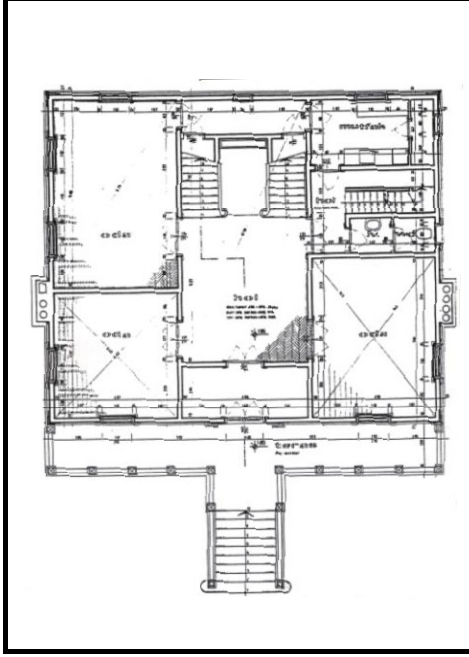
YAPI : BİRKÖKLER VAKFI KONAĞI

YERİ : ŞİŞLİ

KORUMA SINIFI : 1

ÖZGÜN İŞLEVI : KONAK

YENİ İŞLEVI : OTİSTİK OKULU

Konağın Mimari Özellikleri

Birkökler Vakfı Konağı, kâgir bodrum üzerinde iki normal kat ve bir cihannüma katından oluşan orta sofalı ahşap bir yapıdır. Cepelerde katlardaki döşeme seviyelerinde profilli kat silmeleri vardır. Pencereleler odanın ortasında yer almakta ve pencelerde iki kanatlı ahşap kepenkler bulunmaktadır. Bahçe içinde profilli döküm fenerleri bulunmaktadır.

Şekil 5.99: Konağın Zemin Kat Rölöve Planı

Şekil 5.100: Konağın İçinden Bir Görüntü Şekil 5.101: Konağın Merdiveni

Yeni İşlev Sonucu Oluşan Mimari Değişimler

Konak, 1935 yılında Süleyman Saim Birkök tarafından satın alınmış ve bu tarihten itibaren konut olarak kullanılmıştır. Süleyman Saim Birkök 21 Mayıs 1962 tarihinde bir vasiyetname ile vefatından sonra gerek sahip olduğu gerekse aileden kendisine miras olarak intikal edecek tüm menkul ve gayrimenkul mallarını, eğitim ve sağlık hizmetleri vermek amacıyla kurulacak vakfa tahsis etmiştir. Saim Bey, 11 Ocak 1971 tarihinde vefat etmiştir. (Onat, İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008)

Konağın, restorasyon projeleri Prof. Dr. Nur Akın ve Prof. Dr. Feridun Çılı yönetiminde hazırlanmış, 2003 yılında restorasyon çalışmalarına başlanılmış ve Otistik okulu olarak işlevlendirilmiştir.

Konağın bodrum katı kâgir yapı ve kat döşemesi volta döşemedir. Bodrum kat planı aynen muhafaza edilerek restore edilmiştir. Bodrum kata arka cepheden giriş yapılmaktadır. Girişteki büyük hol çocuklar için oyun alanı olarak diğer odalar ise yemekhane, televizyon odası, depo ve tesisat odaları olarak işlevlendirilmiştir.

Şekil 5.102: Konağın Bodrum Katında Bulunan Oyun Salonu

Konağa giriş on adet mermer basamaktan oluşan bir merdivenle sağlanmaktadır. Konağın ön cephesinde, cephe boyunca uzanan döşemesi mermer kaplamalı teras bulunmaktadır.

Zemin katta, girişin sağındaki oda sınıf olarak işlevlendirilmiş olup, bu mekânda odanın içinde yaklaşık iki metre yüksekliğinde bir bölücü panel ile yeni bir mekân oluşturulmuştur. Sol taraftaki odalar öğretmen odası ve bitişiğindeki oda ise sınıf olarak işlevlendirilmiştir. Bu odaların döşemesi halı kaplama, duvarları boya, tavanları ise ahşap kaplama yapılmıştır.

Şekil 5.103: Konağın Zemin Katında Sınıf Olarak İşlevlendirilen Oda ve Bölücü Panel

Konağın üç kollu ve ahşap olan ana merdiveni ile bütün katlara çıkan merdiveni aslına uygun olarak restore edilmiştir. Ana merdiven sahanlığının boyası da aslına uygun yapılmıştır.

Konağın birinci katında, güney tarafta bulunan odalardan ön ve arka cepheye bakanları sınıf olarak ortadaki oda ise tuvalet ve lavabo olarak işlevlendirilmiştir. Kuzey tarafta bulunan odaların ön ve arka cepheye bakanları ile ana merdivenin karşısındaki oda sınıf olarak kullanılmaktadır. Banyo ve tuvalet mekanları ise tuvalet ve lavabo mekanı olarak işlevlendirilmiştir.

Merdivenin karşısında bulunan oda da sınıf olarak işlevlendirilmiştir. Bu odaların döşemesi halı, duvarlar boya, tavanlar ise ahşap kaplamadır. Konağın cihannüma katında bulunan odalara ise müdür odası fonksiyonu verilmiştir.

Şekil 5.104: Konağın Birinci Katında Sınıf Olarak Kullanılan Oda

Şekil 5.105: Merdiven Sahanlığının Tavan Kaplaması ve Duvarı

Konağın tavanları iki şekilde restore edilmiştir. Birincisi sağlam olan veya az yıpranan tavanlar aslına uygun olarak restore edilmiştir. İkincisi çok yıpranan veya tamamen yok olan tavanlar yeniden yapılmışlardır. (Bakınız şekil 5.108) Tavan kaplaması ile kat döşemesi arasından havalandırma tesisatı geçirilmiştir.

Şekil 5.106: Konağın Tavanının Restorasyondan Önceki Hali

Şekil 5.107: Aslına Uygun Restore Edilen Tavan

Şekil 5.108: Yeniden Yapılan Tavan Sistemi

Konağın cepheleri, pencere söveleri, kat silmeleri aslına uygun olarak restore edilmiştir. Konağın bahçesinde bulunan ağaçlar tescilli olup aynen korunmuştur. Yine konağın bahçesinde bulunan döküm demirden yapılmış lamba direkleri de korunmaktadır.

Şekil 5.109: Konağın Arka Cephesinin Restorasyondan Önceki Hali

Şekil 5.110: Konağın Arka Cephesinin Günümüzdeki Hali

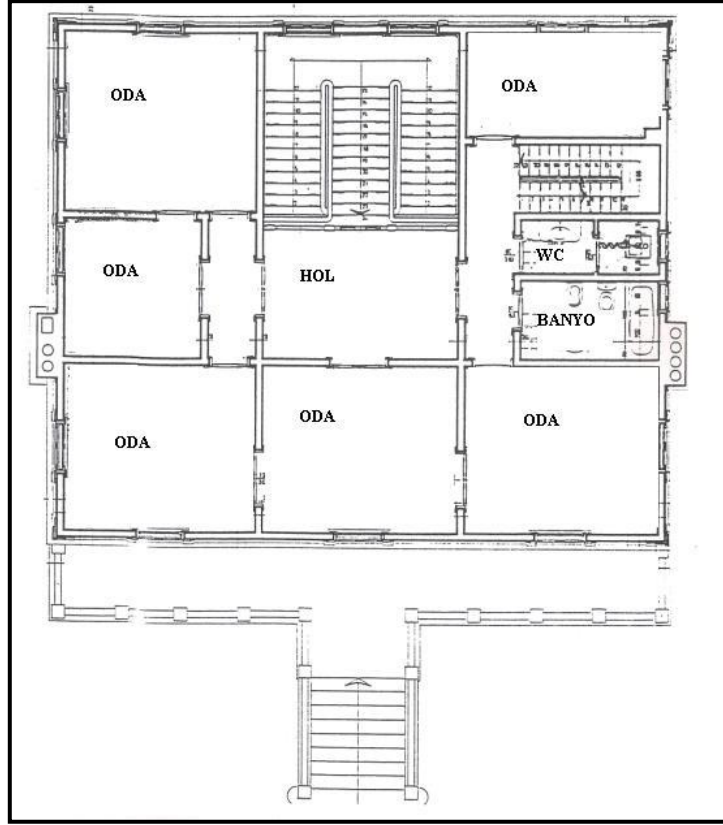
Konağın kuzey cephesine demirden yapılmış yangın merdiveni ilave edilmiştir. Bu merdivene katlardan geçiş konağın kuzey tarafında bulunan merdivenin yanından kapı açılarak sağlanmıştır.

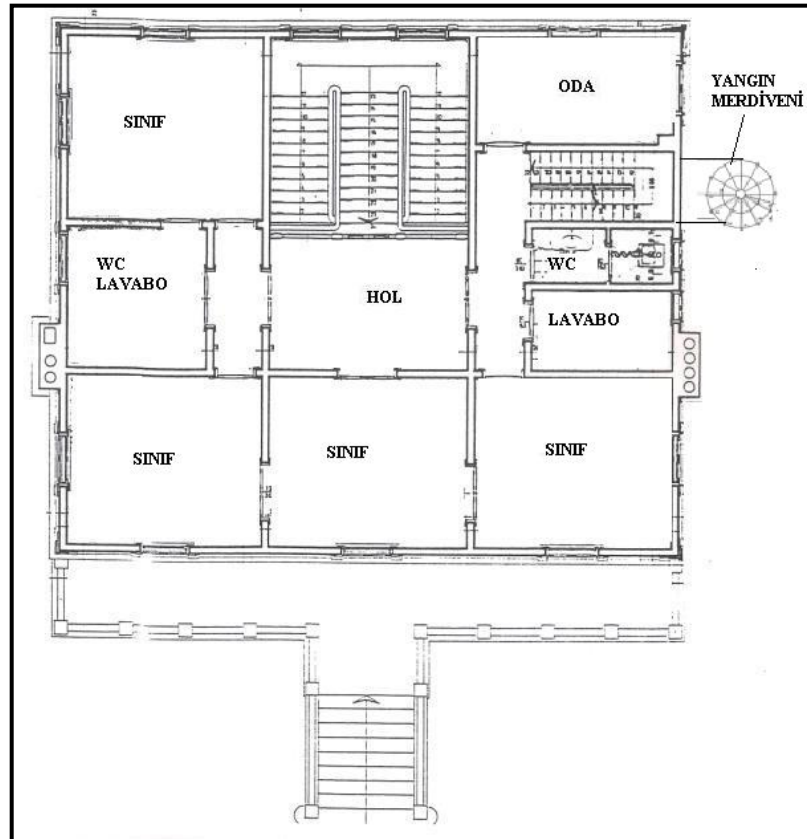
Şekil 5.111: Konağa Eklenen Yangın Merdiveni

Şekil 5.112: Konağın Sağ Yan Cephesinin Restorasyondan Önceki Hali

Şekil 5.113: Konağın Birinci Kat Rölöve Planı

Şekil 5.114: Konağın Birinci Kat Restorasyon Planı

Değerlendirme

Yapının restorasyon çalışmaları değerlendirildiğinde plan sistemi, iç mekan düzenlemeleri ve dış cepheleri aslına uygun olarak restore edilmiştir. Yapıya eklenen yangın merdiveni, yapı ile kontrast oluşturarak uyum sağlamıştır. (Bakınız şekil 5.111)

Konak, otistik ve yaygın gelişim bozukluğu yaşayan çocuklara eğitim veren okul olarak kullanılmaktadır. Yapı, yüksek duvarlarla çevrili bahçesi ve bahçenin içindeki ağaçlarla şehir gürültüsünden uzak bir ortam oluşturmaktadır. Konağın iç mekânlarının büyüklüğü, bu mekânların iç mimarisi, kat sayısı bu yeni işlev için uygundur.

Yeni işlev, konağın bulunduğu çevrenin yoğun konut alanı olması ve burada yaşayan ailelerin otistik ve gelişim bozukluğu yaşayan çocuklarını da bu okula getirmeleri nedeniyle çevre için uyumlu bir işlevdir.

Şişli gibi trafik yoğunluğu ve hava kirliliği oranı yüksek bir bölgede yer almasına rağmen, bahçesinin verdiği avantajla, hem bu karmaşadan uzak kalmayı başarabilmiş bir yapıdır. Bu nedenle hem burada eğitim gören çocukların hem de yapının olumlu şartlarda olduğu söylemek mümkündür.

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.6.	KORUMA SINIFI	: TESCİLLİ	
YAPI	: ABDULLAH PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: KADIKÖY	YENİ İŞLEVİ	: KAYMAKAMLIK

Şekil 5.115: Konağın Pervititch Haritasındaki Yeri

Şekil 5.116: Konağın Hava Fotoğrafından Görünüşü

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.6.

YAPI : ABDULLAH PAŞA KONAĞI

YERİ : KADIKÖY

KORUMA SINIFI : TESCİLLİ

ÖZGÜN İŞLEVİ : KONAK

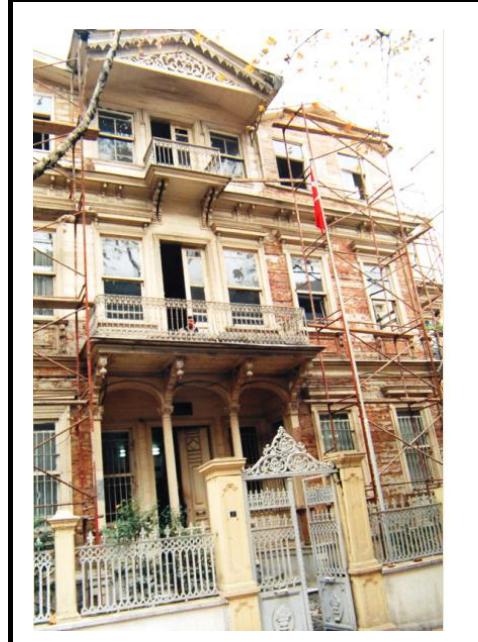
YENİ İŞLEVİ : KAYMAKAMLIK

Konağın Yeri ve Tarihçesi

Konak, Kadıköy İlçesi, Caferağa Mahallesi, Bahariye Caddesi Kuzu Kestanesi Sokak No:1 (18 pafta, 1218 ada, 194 parsel) sayılı adreste bulunmaktadır. Konak 1888 yılında yapılmıştır. Pervititch Haritasında Abdullah Paşa Konağı olarak geçmektedir. Konak 1948 yılında varisleri tarafından Milli Eğitim Müdürlüğüne satılmıştır.

Şekil 5.117: Konağın Günümüzdeki Hali

Şekil 5.118: Konağın 1997 Yılındaki Hali

Şekil 5.119: Konağın 1997 Yılındaki Ön Görünüşü

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

6	KORUMA SINIFI : TESCİLLİ
YAPI : ABDULLAH PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ : KONAK
YERİ : KADIKÖY	YENİ İŞLEVİ : KAYMAKAMLIK

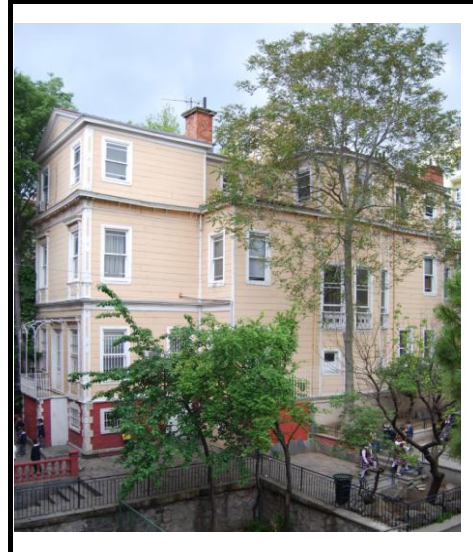
Konağın Mimari Özellikleri

Konak orta sofalı plan tipine sahiptir. Kâgir bodrum kat, zemin kat ve 2 normal kat olmak üzere toplam 4 katlı ahşap bir yapıdır. Ayrıca çatıda bir oda bulunmaktadır. Konağın cephesi neo-klasik tarzda yapılmıştır. Konak 1948-1966 yılları arasında ilkokul olarak kullanılmıştır. Konağın rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri ile eski fotoğrafları bulunamamıştır

Şekil 5.120: Konağın Birinci Kat Sofası

Şekil 5.121: Konağın Arka Cephesinin 1997 Yılındaki Hali

Şekil 5.122: Konağın Arka Cephesinin Günümüzdeki Hali

Yeni İşlev Sonucu Oluşan Mimari Değişimler

Konak hakkında, İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğünde, Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğünde, Kadıköy Belediyesi İmar Müdürlüğünde, Kadıköy Kaymakamlığında ve kütüphane araştırmaları neticesinde, rölöve restitüsyon ve restorasyon projeleri ile 1997 yılından önceki fotoğrafları bulunamamıştır.

Konak 1946-1966 yılları arasında ilkokul olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise Kadıköy kaymakamlığına hizmet vermektedir. Konağın 1998 yılında İstanbul Valiliği ve Kaymakamlık ve Kamu Hizmetleri Destekleme Derneğinin katkıları ile restorasyonu yapılmıştır. 2002 yılından önce yapılan restorasyonlarda yapının rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanması zorunluluğu olmadığından dolayı büyük olasılıkla projeler hazırlanmamıştır. Konak, 19. yüzyılın konaklarının genel özelliklerine göre değerlendirilecektir.

Konağın bahçe girişindeki taş döşemede konağın yapım yılı olarak 1888 tarihi yazılmıştır. Giriş, yapının tam orta aksındadır. Girişteki mekân güvenlik olarak işlevlendirilmiş ve X ray cihazı konulmuştur. Bu mekanın tavanı, yapının tavan kaplamalarının korunduğu birkaç yerden biridir.

Şekil 5.123: Giriş Mekânının Korunmuş Olan Tavanı

Şekil 5.124: Zemin Kat Sofasından Görüntü

Zemin katın doğu yönündeki odaları, sofadan ahşap doğramalı yaklaşık iki metre yüksekliğinde camekânlarla ayrılmış ve bu bölümdeki odalar yazı işleri müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Duvarlarda boya ve duvar kâğıdı kullanılmıştır. En sağda sofanın ucundaki büyük oda yazı işleri bürosu olarak kullanılmaktadır. Bu mekânın tavanı vernikli ahşapla kaplanmış ve sonradan yapıldığı belli olmaktadır.

Şekil 5.125: Zemin Katta Yazı İşleri Olarak Kullanılan Oda ve Tavanı

Zemin katın batı yönündeki odaları ise Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından kullanılmaktadır. Bu taraftaki odaların duvarları duvar kâğıdı ile kaplanmıştır. Tavanlar beyaz boyalı ahşap kaplamalıdır. Plan şemasında değişme olup olmadığı belli değildir. Bodrum kat ise arşiv ve depo olarak kullanılmaktadır.

Konağın tek merdiveni bulunmaktadır. Bu merdiven üç kollu ahşap merdivendir. Konağın ilk yapılışında haremlik ve selamlık olarak iki merdiven yapıp yapılmadığı belli değildir. Bu nedenle haremlik ve selamlık ayırımı da yapılamamaktadır.

Şekil 5.126: Konağın Merdiveninden Görüntü

Birinci katta girişin üstünde yer alan günümüzde kaymakamlık makamı olarak kullanılan oda muhtemelen konağın başodasıydı. Odanın tavanı 1998 yılındaki restorasyon çalışmasında yenilenmiş olup vernik boyalı ahşap ile kaplanmıştır. Duvarlara beyaz boya ve zemine ise ahşap kaplama yapılmıştır. Aydınlatma sistemi mekânın mimari yapısı ile uyum sağlamamaktadır. (Bakınız şekil 5.127)

Konağın birinci katının doğu yönünde sofanın sonundaki oda dinlenme mekânı olarak kullanılmaktadır. Bu mekân kapı seviyesine kadar ahşap doğramalı camekânlarla ikiye bölünmüştür. Tavan vernikli ahşap ile duvarlar ise duvar kâğıdı ile kaplanmıştır. (Bakınız şekil 5.128) Konağın batı yönündeki odalar ise çalışma odaları ve mutfak olarak düzenlenmiştir. Bu odaların da tavanı ahşap kaplama, duvarların bazılarında boya yapılmış, bazıları da duvar kâğıdı kaplanmıştır.

Şekil 5.127: Kaymakamlık Makamı Olarak kullanılan Konağın Başodası

Şekil 5.128: Dinlenme Mekânı Olarak Kullanılan Oda ve Ahşap Doğramalı Camedân

İkinci kat sofasının doğu yönündeki oda toplantı salonu olarak işlevlendirilmiştir. Bu mekânın tavanı asma tavan ve arasına ışıklandırma sistemi yapılmıştır. Duvarlar ise beyaz renkli boya ile boyanmıştır. Odanın içine U şekline toplantı masası yerleştirilmiştir. (Bakınız şekil 5.129)

Şekil 5.129: Konağın Toplantı Salonu Olarak Kullanılan Odası

Bu kattaki diğer odalar sivil savunma müdürlüğü, proje uzmanları bürosu, denetim bürosu ve mutfak olarak kullanılmaktadır. Çatı arasında bulunan oda ise boş durumdadır.

Şekil 5.130: Birinci Kat Sofasının Doğu Tarafındaki Odaya Geçişteki Koridorun Korunmuş Olan Tavanı

Konağın cephesi, yapının yapıldığı yıllarda sıklıkla kullanılan neo-klasik üslupta tasarlanmıştır. Günümüzde de cephe üslubunu devam ettirdiğinden cepheler aslına uygun olarak restore edilmiştir.

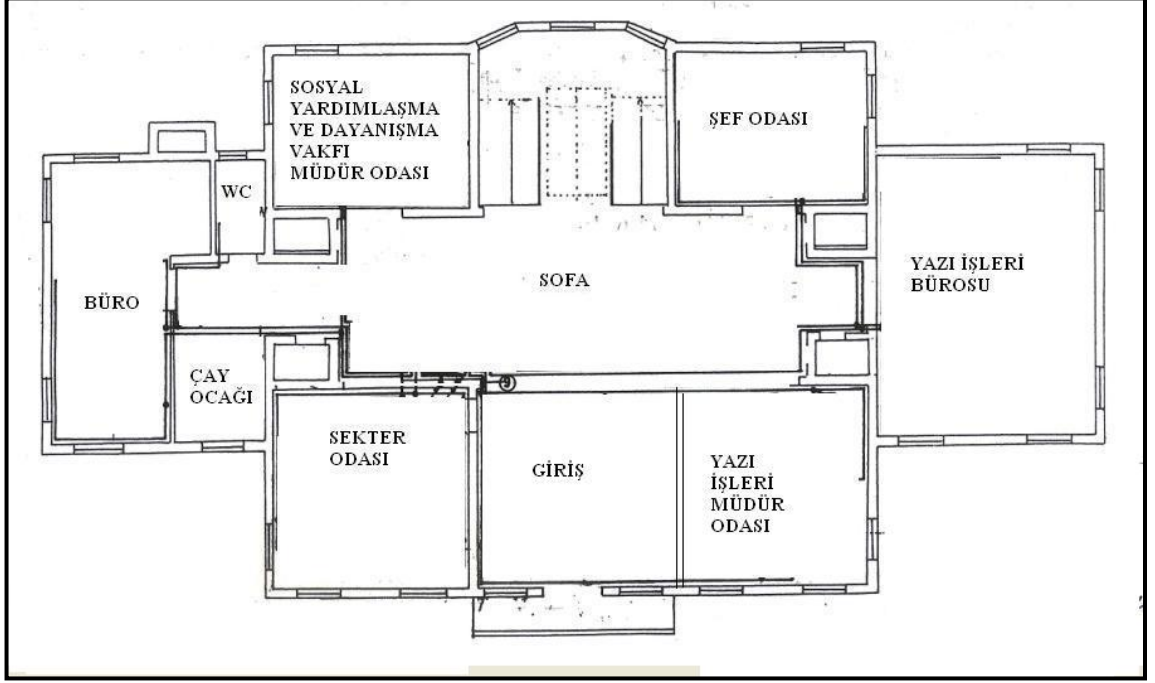

Şekil 5.131: Konağın Ön Cephesinin Günümüzdeki Hali

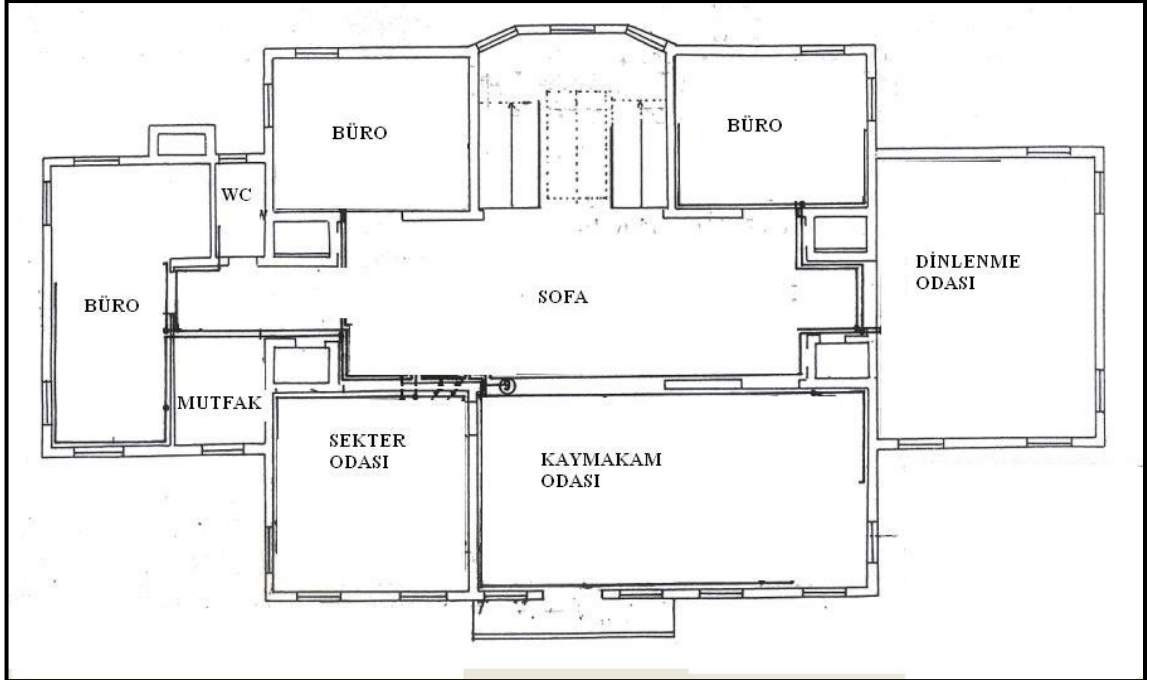

Şekil 5.132: Konağın Arka Cephesinin Günümüzdeki Hali

Konağın mimari ve diğer projeleri bulunamamıştır. Ancak birinci kat sofasında asılı bulunan elektrik şemasından yararlanarak yerleşim planını ve konağın genel planı aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

Şekil 5.133: Konağın Zemin Kat Yerleşim Planı

Şekil 5.134: Konağın Birinci Kat Yerleşim Planı

Değerlendirme

Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesinde “Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanılmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilir, bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir” denilmiştir. (Ahunbay, 2004, s:97)

Yapılan restorasyon çalışmaları bu çerçevede değerlendirildiğinde, yapının plan sisteminin ve cephelerinin genel anlamda korunduğu görülmüştür. Ancak iç mekânın, konağın yapıldığı 19. yüzyılın son döneminin tavan kaplamalarının, duvar süslemelerinin ve diğer karakteristik özelliklerinin korunmadığı anlaşılmıştır.

Yapıda kullanılan aydınlatma sistemi, büro mobilyaları, bölücü panel olarak kullanılan camekânlar ve diğer düzenlemeler yapının tarihi ve mekansal niteliklerini çağdaş bir düzeye taşımakta yetersiz görülmektedir. (Bakınız şekil 5.124, şekil 5.128 şekil 5. 129)

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.7

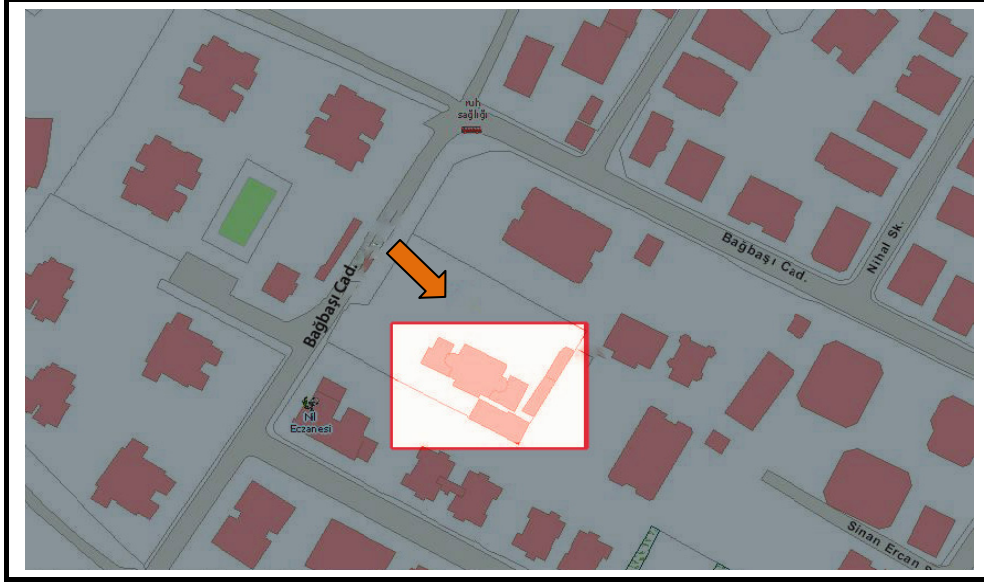
YAPI : REŞAT PAŞA KONAĞI

YERİ : KADIKÖY

KORUMA SINIFI : 1

ÖZGÜN İŞLEVİ : KONAK

YENİ İŞLEVİ : RESTORAN

Şekil 5.135: Konağın Haritadaki Yeri

Şekil 5.136: Konağın Hava Fotoğrafından Görünüşü

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.7.

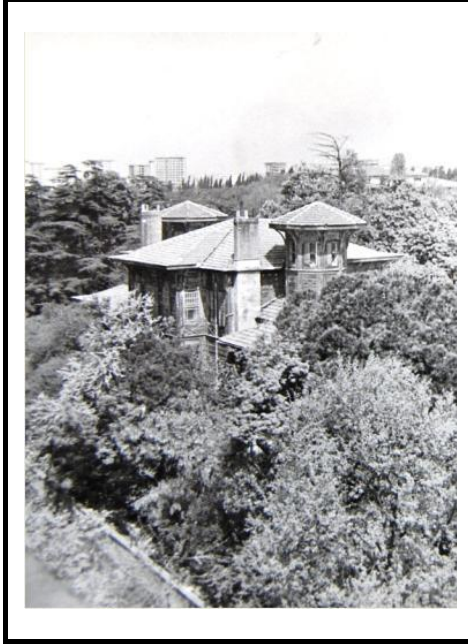
YAPI : REŞAT PAŞA KONAĞI

YERİ : KADIKÖY

KORUMA SINIFI : 1

ÖZGÜN İŞLEVI : KONAK

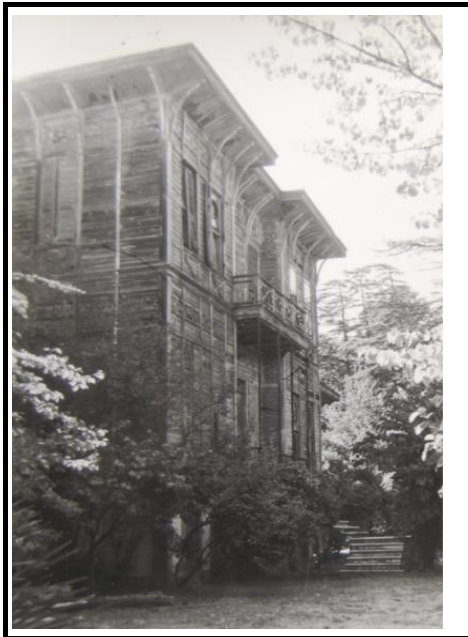
YENİ İŞLEVI : RESTORAN

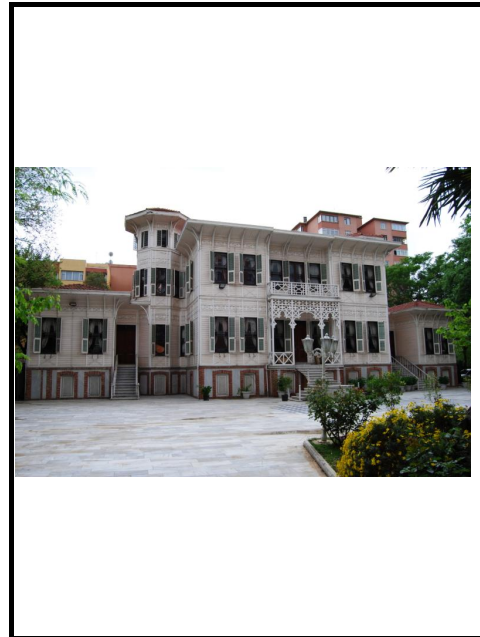
Konağın Yeri ve Tarihçesi

Konak, Kadıköy İlçesi, Kozyatağı Mahallesi, Bağbaşı Sokak (170 pafta, 612 ada, 71 parsel) üzerinde bulunmaktadır. Konak, Sultan II. Abdülhamit'in Maliye Nazırlarından Ahmet Reşat Paşa tarafından yaptırılmıştır. Yapımına 1886 yılında başlanmış 1900 yılında tamamlanmıştır. Yapının mimarı Mimar Mehmet Efendi'dir. (Yavuz, 1996, s: 19)

Şekil 5.137: Konağın ve Bahçenin Eski Durumu

Şekil 5.138: Konağın Ön Cephесinin Eski Hali

Şekil 5.139: Konağın Günümüzdeki Hali

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.7.

YAPI : REŞAT PAŞA KONAĞI

YERİ : KADIKÖY

KORUMA SINIFI : 1

ÖZGÜN İŞLEVİ : KONAK

YENİ İŞLEVİ : RESTORAN

Konağın Mimari Özellikleri

Reşat Paşa Konağı, zemin katı kagir, birinci ve ikinci katları ahşap konstrüksiyon ve bağdadi olarak inşa edilmiştir. İç mekanda rokoko ve barok tarzında süslemeler bulunmaktadır. Bazı salonların tavanlarında kare dikdörtgen, altıgen ve sekizgen formlar bulunmaktadır. Ayrıca iki tane de temaşa kulesi mevcuttur.

Şekil 5.140: Konağın Revnak İsimli Yemek Salonu

Şekil 5.141: Sağ Taraftaki Girişin Eski Hali

Şekil 5.142: Konağın Arka Cephesinin Günümüzdeki Hali

Yeni İşlev Sonucu Oluşan Mimari Değişimler

Konak, Reşat Paşa'nın 1927 yılında vefatı ile birlikte yıpranma süreci girmiş ve bu süreç 1986 yılına kadar devam etmiştir. 1986 yılında Işıklar Holding konağı satın alarak restorasyon işlerine başlamış ve restorasyon projeleri Prof. Muammer Onat tarafından hazırlanmıştır. Konak 17 Ekim 1988 tarihinde restoran olarak hizmete açılmış ve 2006 tarihine kadar bu işleve hizmet etmiştir. 2006 tarihinden itibaren işlevsiz durumdadır.

Konak, tüm salonları ile beraber toplam iki yüz kişiye hizmet edebilecek bir kapasiteye sahiptir. Konağın bahçesi de restorasyonla birlikte yeniden düzenlenerek bahçe zemini mermer kaplanmıştır. Yemeklerde altı yüz kişiye, koteyllerde ise bin kişiye hizmet edebilecek kapasitededir. Konağın cepheleri aslına uygun olarak restore edilmiştir.

Şekil 5.143: Konağın ve Bahçenin Günümüzdeki Hali

Konağa giriş sağ ve sol taraftaki alçak bloklardan yapılarak ana giriş mekânı yemek salonu olarak düzenlenmiştir. Sağ taraftaki girişin karşısındaki oda vestiyer olarak, sağındaki oda ise yemek salonu ve bar olarak işlevlendirilip, Dil kuşa (Gönül ferahlatan) adı verilmiştir.

Sağ taraftaki bloktan ana binaya girildiğinde ise sağ taraftaki oda bay ve bayan tuvaletleri olarak düzenlenmiştir. Sol taraftaki mekân ise Sare-Ser (Baş başa) adı verilen yemek salonu olarak işlevlendirilmiştir. Tavanı dikdörtgen ve geometrik formlarla bezenmiştir. Odanın içindeki mobilyalar dönemin mimarisine uygun olarak seçilmiştir.

Konağın ön cephesinde bulunan ana giriş kapıları kilitlenerek bu mekân yemek salonu olarak işlevlendirilmiş ve bu mekâna Zerefşan (Altın saçan) adı verilmiştir.

Şekil 5.144: Zerefşan Salonundan Bir Görünümü

Zerefşah salonunun karşısında bulunan oda da Şevk-abad (Keyif diyarı) adı verilen başka bir yemek salonu olarak işlevlendirilmiştir. Bu odanın tavanı Osmanlı geçmesi denilen geometrik şekillerden oluşturulmuş ve altın varak kaplıdır. Ayrıca tavanda İstanbul manzaraları bulunmaktadır. İç mekânda kullanılan mobilyaların, perdelerin, aydınlatma sistemi ve diğer mobilyaların konağın mimarisi ile uyum sağlandığı görülmüştür.

Şekil 5.145: Şevk-Abad Salonundan Bir Görünüm

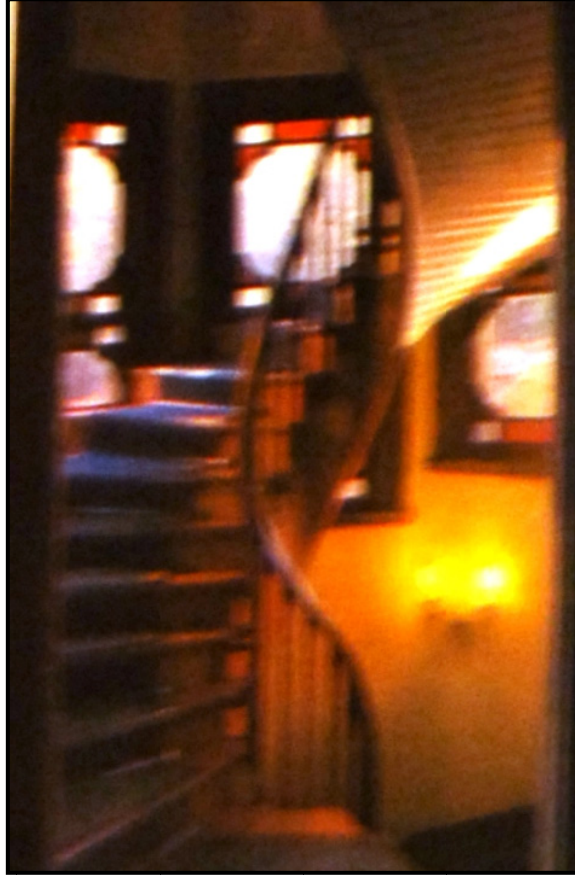
Sol taraftaki girişten konağa girdiğimizde girişin solunda bulunan oda, yemek salonu olarak işlevlendirilmiş ve Revnak (Billur ışığı) adı verilmiştir. (şekil 5.140)

Sol taraftaki girişin sağındaki oda da yemek salonu olarak işlevlendirilmiş ve Divanhane adı verilmiştir. Bu mekân, Anadolu geleneğini yaşatmak için yer minderleri ile dekore edilmiştir. Bu odaya girişte ayakkabılar çıkarılarak yer minderlerine oturulmakta ve yemekler yer sofrasında yenmektedir. Divanhane salonunun karşısındaki odaya katlara servis yapmak için iki adet asansör eklenmiştir.

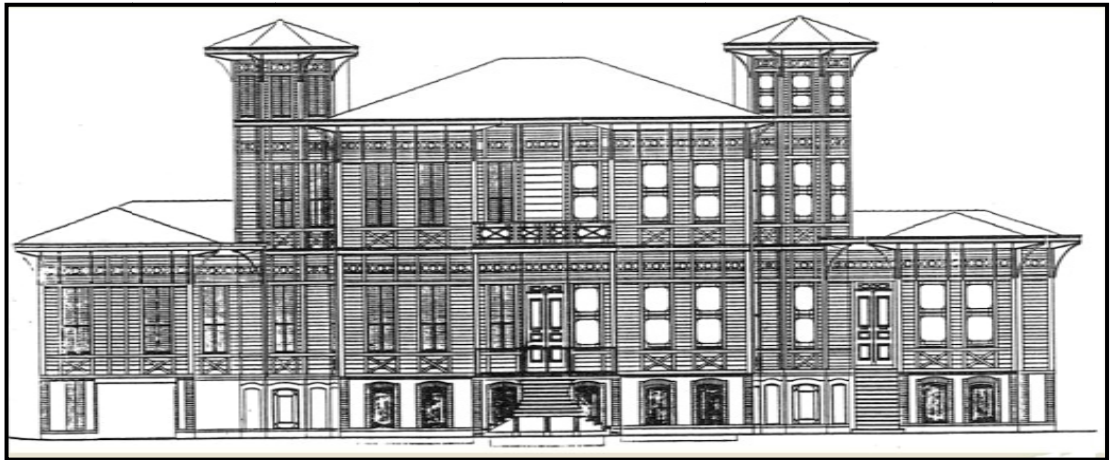

şekil 5.146: Divanhane Salonundan Bir Görünüm

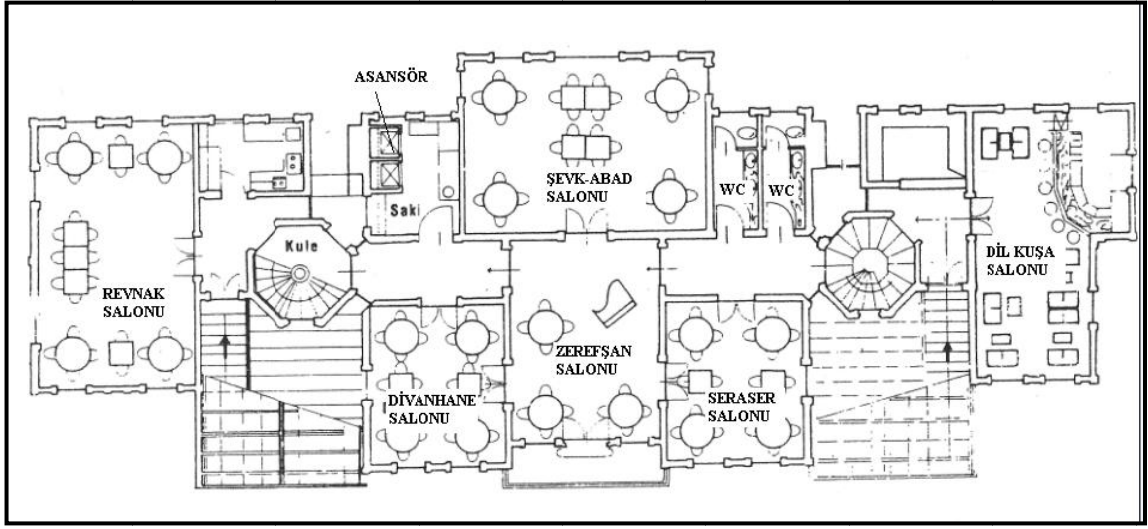
Konağın ikinci katına kulelerde bulunan mervidenlerle çıkılmaktadır. Bu katta ön cephede 2 adet yatak odası ve bu kata hizmet eden kahvaltı salonu bulunmaktadır. Arka cephede ise büyük bir yatak odası ve 3 adet banyo bulunmaktadır. Konağın zemin katı mutfak, depo ve idari büro olarak kullanılmaktadır.

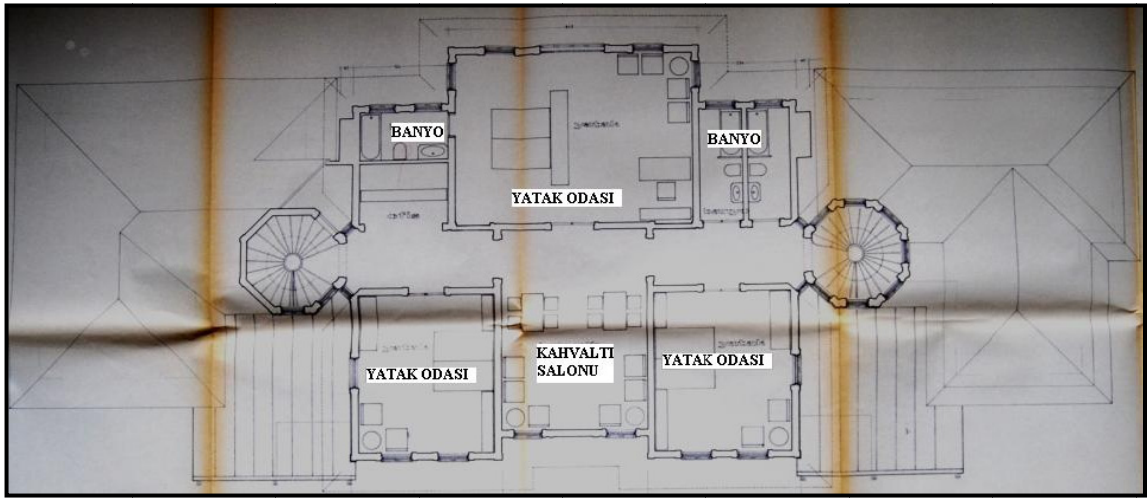
Şekil 5.147: Konağın Kulesinden Çıkan Merdiven

Şekil 5.148: Konağın Ön Cephe Restorasyon Projesi

Şekil 5.149: Konağın Birinci Kat Restorasyon Planı

Şekil 5.150: Konağın İkinci Kat Restorasyon Planı

Değerlendirme

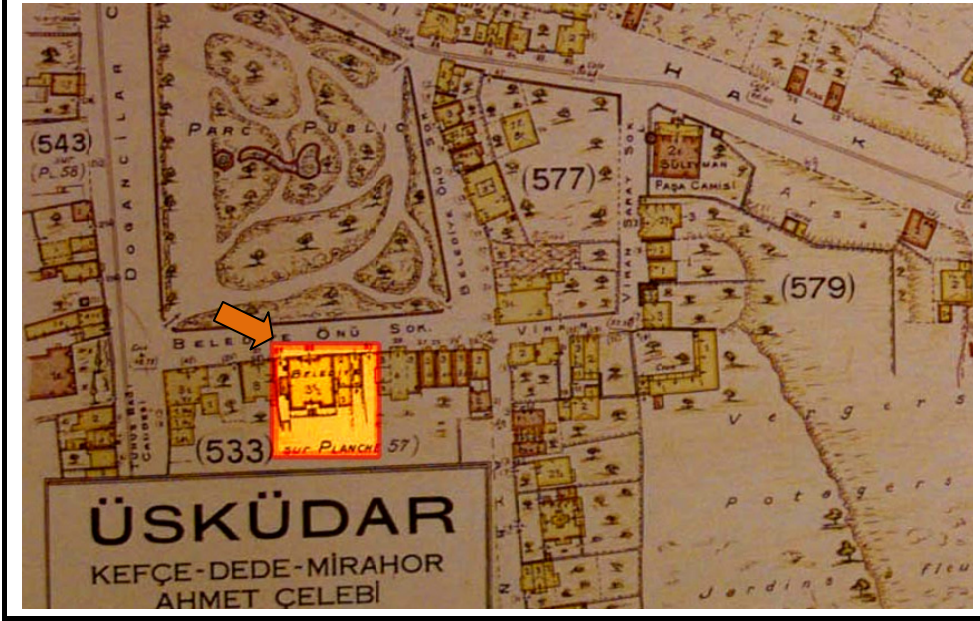
Yapının restorasyon çalışmaları değerlendirildiğinde, yeniden kullanımla ilgili temel yaklaşımların ana hatlarıyla belirtildiği Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesine göre topluma fayda sağlayacak bir fonksiyonla işlevlendirildiği ve yapının plan sisteminde ve süslemelerinde değişiklik yapılmadan restore edildiği anlaşılmıştır.

Yapının iç mekânında yapılan düzenlemeler yapının tarihi ve mekânsal niteliklerine uygun dekore edilmiştir.

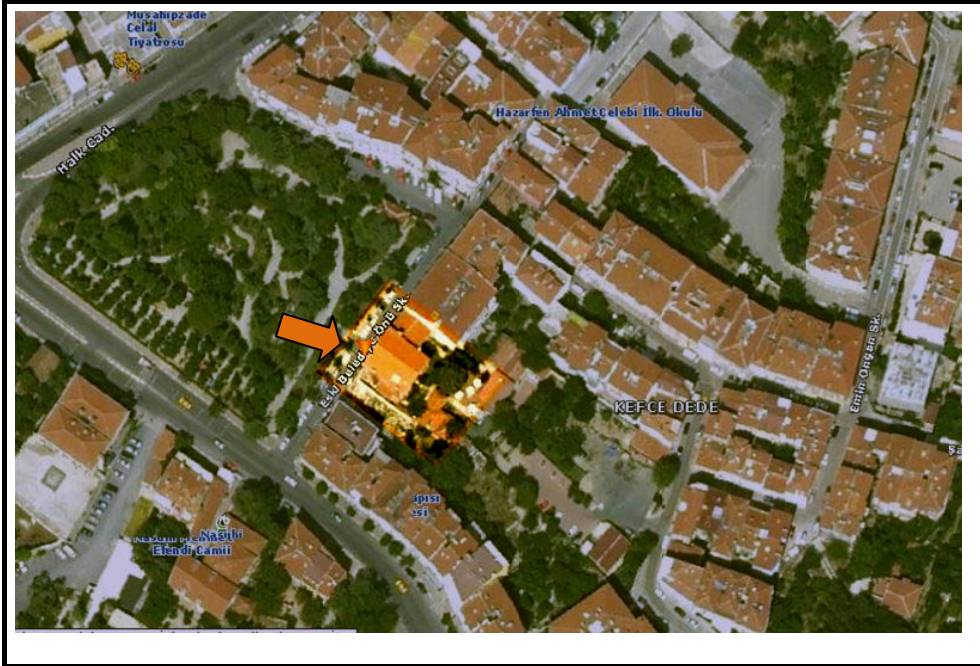
Konak, aslına uygun olarak restore edilmiş ve restoran olarak İstanbul halkının, yerli ve yabancı turistlerin hizmetine sunulmuştur. Yeni işlevle hem çevredeki insanların tarihi ve güzel bir konakta yemek yiyebilecekleri bir mekân oluşturulmuş, hem de konağın daha iyi korunarak yaşatılabilmesini sağlamıştır.

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.8.	KORUMA SINIFI	: 1	
YAPI	: İBRAHİM PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: ÜSKÜDAR	YENİ İŞLEVİ	: ANAOKULU VE VAKIF

Şekil 5.151: Konağın Pervititch Haritasındaki Yeri

Şekil 5.152: Konağın Hava Fotoğrafından Görünüşü

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.8.	KORUMA SINIFI	: 1	
YAPI	: İBRAHİM PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVI	: KONAK
YERİ	: ÜSKÜDAR	YENİ İŞLEVI	: ANAOKULU VE VAKIF

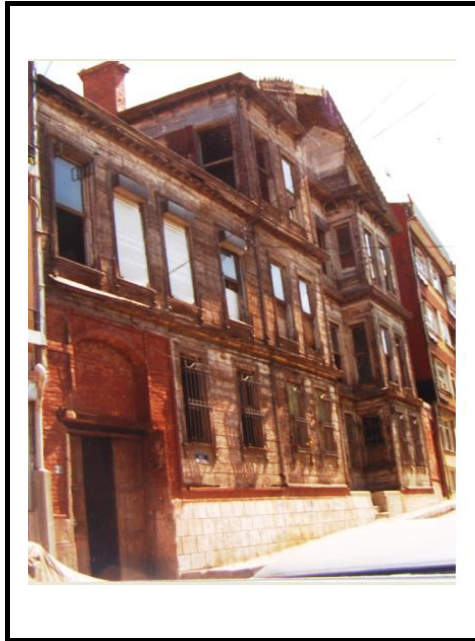

Konağın Yeri ve Tarihçesi

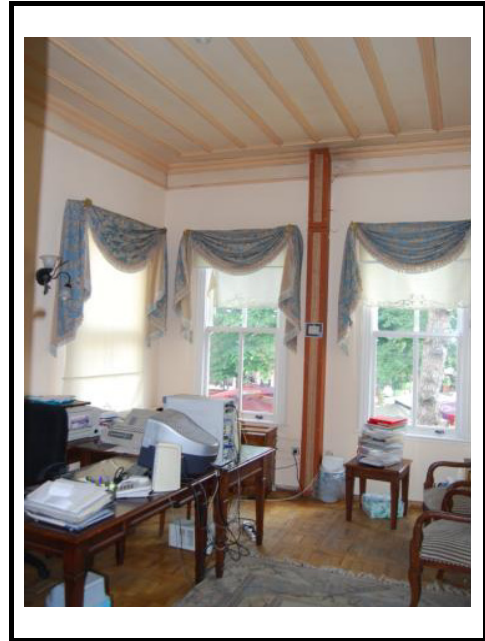
Konak, Üsküdar İlçesi, Kefçedede Mahallesi, Eski Belediye Önü Sokak (28 pafta, 408 ada, 3 sayılı parsel) üzerinde bulunmaktadır.

Konağın, yapım tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 19. yüzyılın sonlarında veya 20. yüzyılın başlarında yapıldığı tahmin edilmektedir. (Aras, 1991, s:18)

Şekil 5.153: Konağın Günümüzdeki Hali

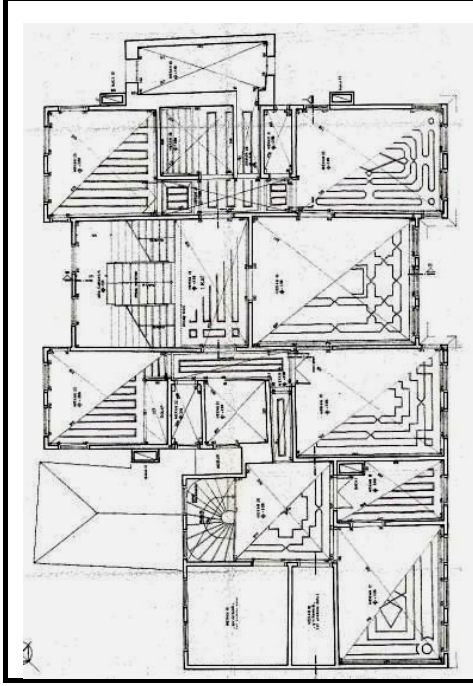
Şekil 5.154: Konağın Restorasyondan Önceki Hali

Şekil 5.155: Konağın İçinden Bir Oda ve Tavanı

YENİ İŞLEV VERİLEN İSTANBUL KONAKLARI

5.3.8.	KORUMA SINIFI	: 1	
YAPI	: İBRAHİM PAŞA KONAĞI	ÖZGÜN İŞLEVİ	: KONAK
YERİ	: ÜSKÜDAR	YENİ İŞLEVİ	: ANAOKULU VE VAKIF

Konağın Mimari Özellikleri

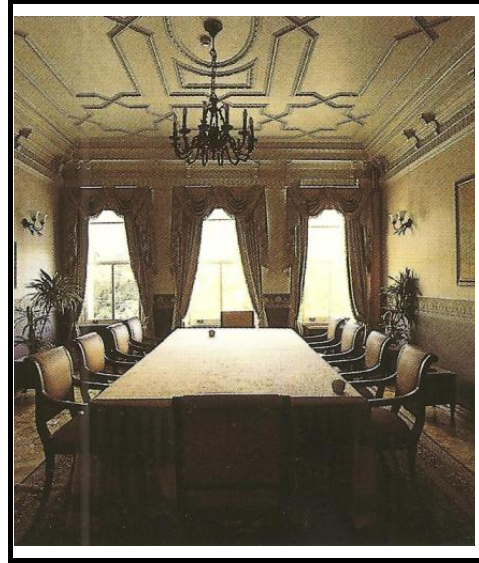
Konak, üç normal kat ve bir cihannüma katı olmak üzere toplam 4 katlı ahşap bir yapıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü ile belediye'ye bağlanması arasında kalan sürede kimler tarafından kullanıldığı tam olarak bilinmemekle beraber, işlevini 1980 yılına kadar konut olarak sürdürmüştür. Konak 1980 yılından itibaren değişik işlevlere hizmet etmiştir. (Aras, 1991,s:18)

Şekil 5.156: Konağın Birinci Kat Rölöve Planı

Şekil 5.157: Başodanın Restorasyondan Önceki Hali

Şekil 5.158: Başodanın Restorasyondan Sonraki Hali

Yeni İşlev Sonucu Oluşan Mimari Değişimler

Konak, 1980-1995 yılları arası Üsküdar Belediyesi tarafından kullanılmıştır. Konağın, 1995 yılında restorasyonu ve 1998 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi adına tescili yapılmıştır.

Konak günümüzde iki işleve hizmet etmektedir. Konağın selamlık bölümü anaokulu olarak, haremlik bölümü ise Tarih ve Tabiat Vakfı merkezi olarak kullanılmaktadır.

Konağın selamlık kısmı yani anaokul olarak kullanılan bölümü yetkililer tarafından izin verilmediği için incelenememiştir. Konağın bahçesinde restoran olarak kullanılan ve konaktan bağımsız tek katlı ahşap yapı mevcuttur.

Şekil 5.159: Konağın 1995 Yılındaki Restorasyonundan Sonraki Hali

Konağın, haremlik bölümü Tarih ve Tabiat Vakfı tarafından kullanılmaktadır. Bu bölüme, bahçeye giden yol üzerinden konağa girilmektedir. Giriş mekânının sağında bulunan kısım sekreteryaya olarak kullanılmaktadır. Giriş holü bekleme salonu olarak işlevlendirilmiştir.

Şekil 5.160: Konağın Haremlik Merdiveninin Günümüzdeki Hali

Birinci kata ahşap merdiven ile çıkılmaktadır. Birinci katta sağ tarafta ve bahçeye bakan oda faaliyet odası olarak kullanılmaktadır. Merdivenin karşısında bulunan oda da faaliyet odası olarak kullanılmaktadır. Caddeye bakan diğer oda ise makam odası olarak kullanılmaktadır. Bahçe tarafına bakan oda ise büro şeklinde çalışma odası olarak işlevlendirilmiştir. Merdivenin solundaki diğer oda ise arşiv odası olarak kullanılmaktadır.

Şekil 5.161: Konağın Faaliyet Odası Olarak Kullanılan Mekânı ve Tavanı

Konağın, Tarih ve Tabiat Vakfı tarafından kullanılan bölümünün odaları ve sofasının duvarları boya, döşeme kaplaması ahşap parke ve tavanlar rölöve planına uygun olarak ahşap kaplama yapılmıştır.

Şekil 5.162: Konağın Makam Odası Olarak Kullanılan Mekânı ve Tavanı

Konağın selamlık bölümünde bulunan çatı katındaki odalar, konferans salonu olarak işlevlendirilmiştir.

Şekil 5.163: Konağın, Konferans Salonu Olarak Kullanılan Çatı Katı

Şekil 5.164: Konağın Selamlık Merdiveninin Restorasyondan Önceki Hali

Konağın Selamlık kısmında bulunan üç kollu merdiveni de aslına uygun olarak restore edilmiştir.

Şekil 5.165: Konağın Selamlık Merdiveninin Restorasyondan Sonraki Hali

Konakta en büyük değişiklik cephelerde meydana gelmiştir. Konak, cephesi ve pencere söveleri aslına uygun bir renkte boyanmayarak tarihi bir yapı görüntüsü vermemektedir. Konağın anaokulu olarak kullanılan selamlık bölümünün birinci, ikinci ve çatı katlarının pencerelerinin önüne yaklaşık otuz santimetre yüksekliğinde demir korkuluklar yapılmıştır.

Şekil 5.166: Konağın Ön Cephesinin Restorasyondan Önceki Hali

Şekil 5.167: Konağın Ön Cephesinin Günümüzdeki Hali

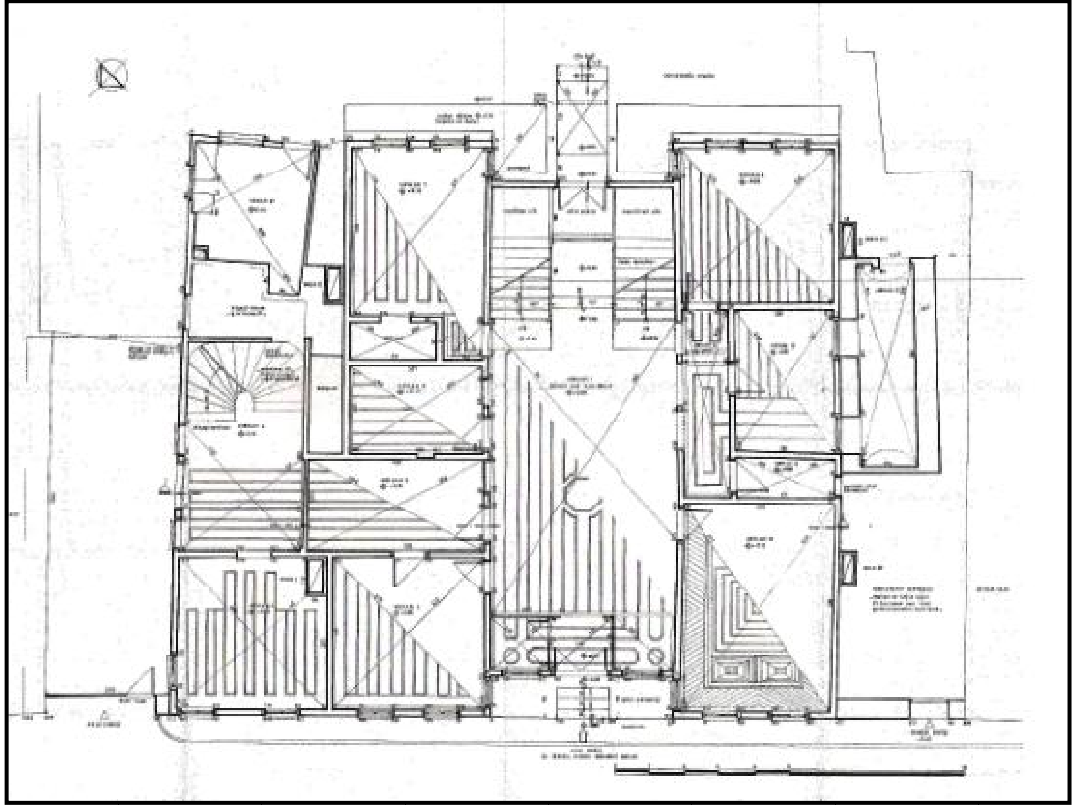
Anaokulu olarak kullanılan bölümün güney doğu cephesine demirden daire planlı yangın merdiveni eklenmiş ve konağın dış cephe renginde boyanmıştır. (Bakınız, Şekil 5.169)

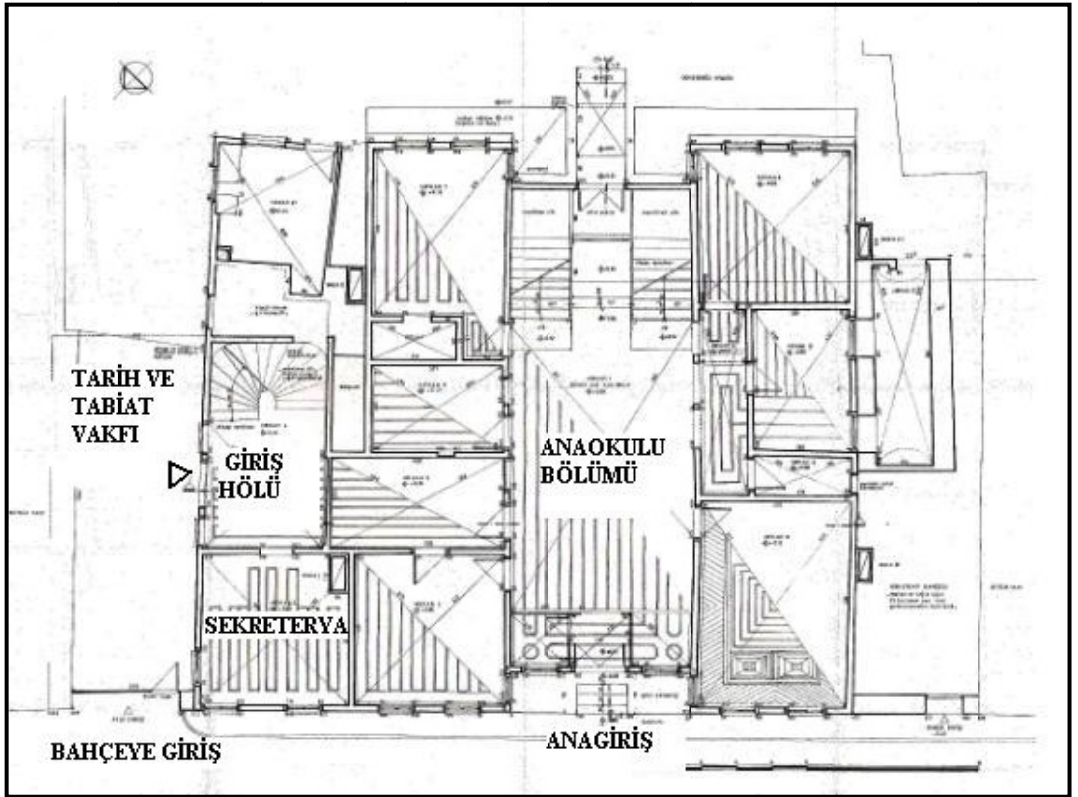
Şekil 5.168: Konağın Bulunduğu Sokağın Eski Hali

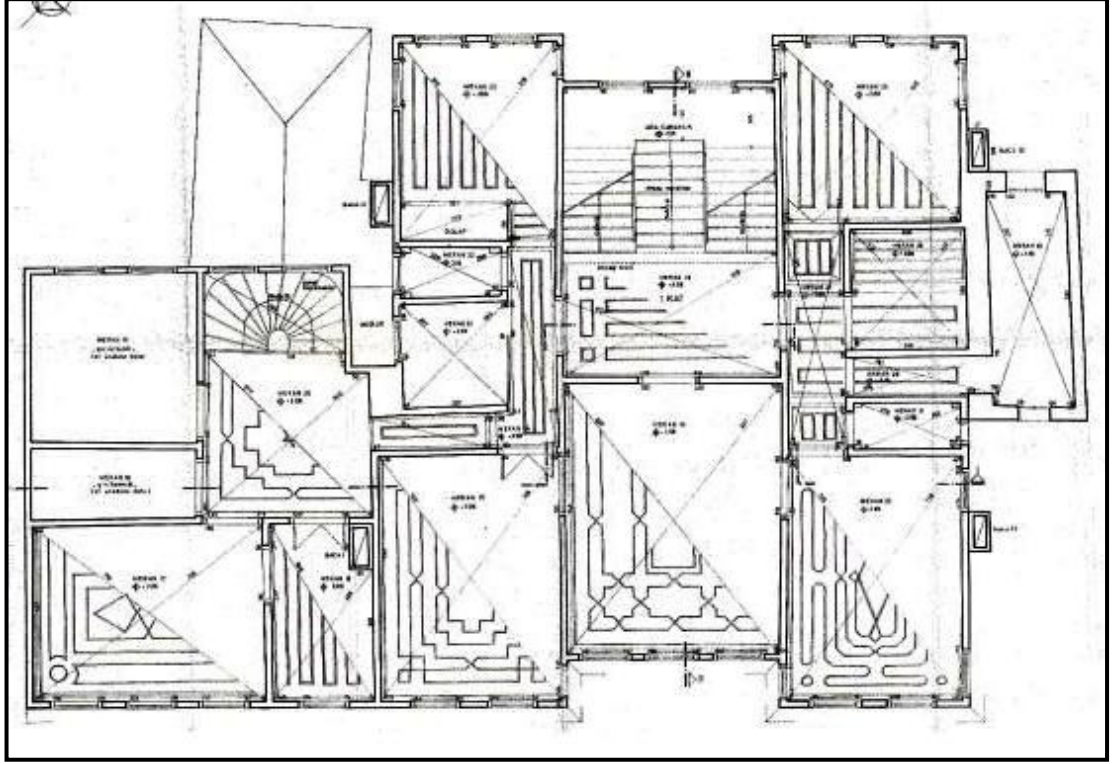
Şekil 5.169: Konağın Bulunduğu Sokağın Günümüzdeki Hali

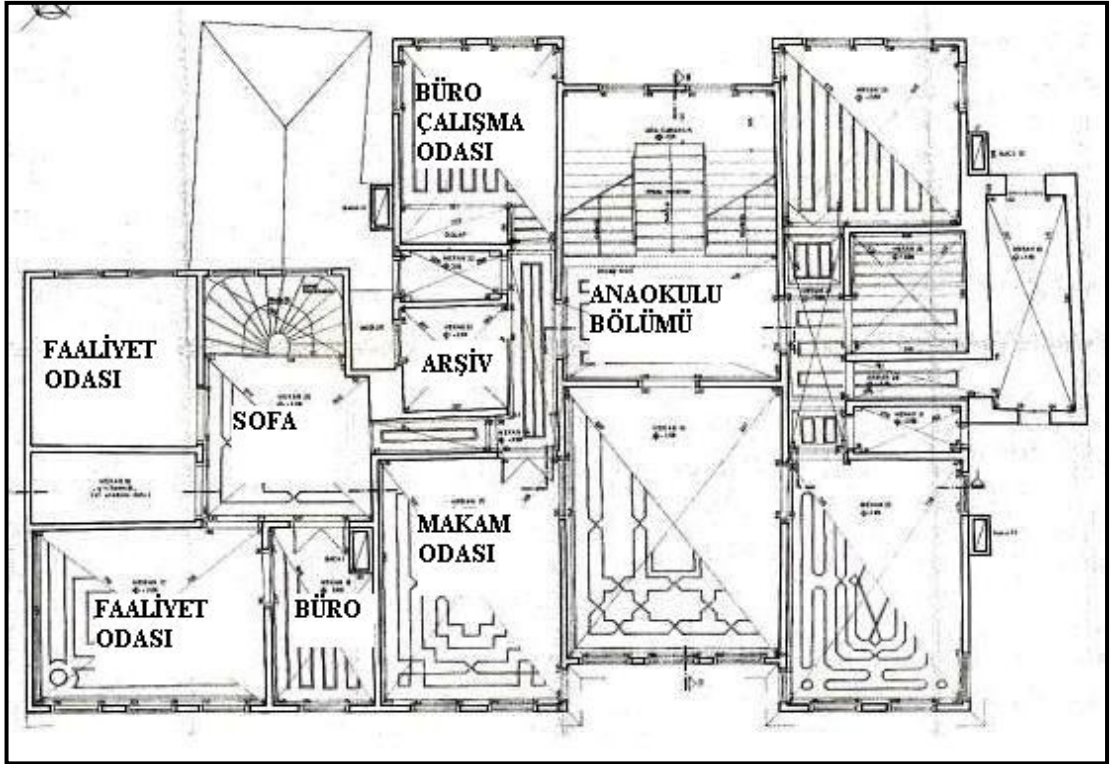
Şekil 5.170: Konağın Zemin Kat Rölöve Planı

Şekil 5.171: Konağın Rölöve Planına Göre Kullanım Şeması

Şekil 5.172: Konağın Birinci Kat Rölöve Planı

Şekil 5.173: Konağın Birinci Kat Rölöve Planına Göre Kullanım Şeması

Değerlendirme

Konağın selamlık bölümü anaokulu olarak, haremlık bölümü ise Tarih ve Tabiat Vakfı tarafından büro olarak kullanılmaktadır. Konağın bahçesindeki yapı ise restoran olarak işlevlendirilmiştir.

Her işlevin kendine özgü, fonksiyon şeması ve mekânlara ihtiyacı vardır. Birinci dereceden tescilli olan bu konağın sürekli işlev değıştirmesi konağın gerek taşıyıcı ve gerekse diğerkarakteristik özelliklerinin yıpranmasına neden olmaktadır.

Yapılan restorasyon çalışması değerlendirildiğinde, Birinci dereceden korunması gerekli yapı olmasına rağmen dış cepheleri farklı ve aslına uygun olmayan renklere boyanmıştır. (Bakınız şekil 5.167) İç mekânda ise plan sistemi ve mimari elemanların dış cepheye oranla daha iyi korunduğı belirlenmiştir.

BÖLÜM 6: GÜNÜMÜZE ULAŞMAYAN ÖNEMLİ KONAKLAR

Bu bölümde literatürler de bulunan ve günümüze ulaşmayan önemli konaklar araştırılmıştır.

Evliya Çelebi'ye göre 17. Yüzyılda İstanbul'daki önemli konaklar

Evliya Çelebi konakları saray olarak belirtmiş ve işittiği konakların birçoğunu nitelikleri ile anlatmıştır.(Eldem, 1986, s: 20)

En büyük saray At Meydanı'ndaki İbrahim Paşa Sarayı'dır. İbrahim Paşa, Kanuni Sultan Süleyman'ın veziridir. Mihrimah Sultan Sarayı, Sultan Beyazid yakınındadır. Siyavuş Paşa Sarayı Süleyman Han Cami'nin kuzeyinde, avluları, şahnişinli birçok odaları, 7 hamamı, 50 esnaf dükkânı vardır ve Mimar Sinan yapısıdır. Yeniçeri Ağası Sarayı, Süleymaniye yakınında yeniçeri ağalarına mahsus bir saraydır. Tekeli Mustafa Paşa Sarayı ve Defterdar Maslub Mustafa Paşa Sarayı, Süleymaniye yakınındadır. Pertev Paşa Sarayı, Vefa Meydanı'ındadır. Suğlün Mustafa Sultan Sarayı, Zeyrek yakınındadır. Pirinççi-zade Yeniçeri Ağası Sarayı ve Kurşunlu Sultan Sarayı, Zeyrek başındadır. Moralı Mustafa Paşa Sarayı, Acemiler Meydanı yakınındadır. Kuyumcu Mehmed Paşa Sarayı ve Silahdarağası Mustafa Ağa Sarayı, Süleymaniye yakınındadır. Koca Vezir Mustafa Paşa Sarayı, Şehzade Cami yakınındadır. Koca Kenan Paşa Sarayı, eski saray yakınındadır. Mustafa Paşa, Hoca Paşa yakınındadır. Kara Mustafa Paşa Sarayı, Aksaray yakınındadır. Sokullu Mehmed Paşa Sarayı, Alay Köşkü yakınındadır. Melek Ahmed Paşa Sarayı, Sinan Paşa binasıdır ve Ayasofya yakınındadır. Sarayın 3 hamamı ve 200 odası vardır. Reisülküttab İsmail Efendi Sarayı, Mahmud Paşa yakınındadır. Han-zade Sultan Sarayı, Ayasofya yakınındadır. Vargüneoğlu Yusuf Paşa Sarayı, Ahırkapı yakınındadır. Mukabeleci Hasan Efendi Sarayı ve Kapudan Hasan Paşa Sarayı, Ayasofya yakınındadır. Ayşe Sultan Sarayı, Aksaray'dadır. Canbulad-zade Hüseyin Paşa Sarayı, Hobyar Kadın Sarayı ve Civan Kapıcıbaşı (Rüstem Paşa) Sarayı, Karacaahmed Sultan Tekkesi yakınındadır. Ankebut Ahmed Paşa Sarayı, Cinci Hoca

Sarayı ve Vezir Salih Paşa Sarayı, Mahmud Paşa yakınındadırlar. Balatlı Solak Çelebi Evi ve Hüseyin Ağa Sarayı Sultan Selim yakınındadır. Yeniçeri hanesi Orta Cami yakınındadır. İbrahim Efendi Sarayı, Vefa Meydanı'nına yakındır. (Eldem, 1986, s: 20)

Kanuni Sultan Süleyman ve İkinci Selim zamanında, Mimar Sinan'a büyük saraylar yaptırılmıştır. Bu saraylar hep Müslümanlar arasında yapılmış ve Sinankari saraylarıdır. Süleyman Han, Fatih Sultan Mehmed'in yaptırdığı yeni saray yanınca sarayı yeniden tamir ettirmiş ve Beyazıd Han'ın yaptırdığı Galata Sarayı'nı da ihya ettirmiştir. Yenikapı Sarayı, Kadırga Limanı'nda, Mehmed Paşa Sarayı Ayasofya'da Rüstem Paşa Sarayı ve Koca Ali Paşa Sarayı, Atmeydanı'ndadır. Güzel Ahmed Paşa Sarayı sonra yerine Sultan Ahmed Cami yapılmıştır. Beyazıd Cami yakınında Ferhat Paşa Sarayı, Vefa Meydanı'nda Pertev Paşa Sarayı ve Koca Sinan Paşa Sarayı, yapılmıştır. Koca Paşa Mahallesi'nde, Sofi Mehmed Paşa Sarayı, Yenibahçe yakınında Mehmed Ağa Sarayı, Kara Kasım Paşa Çeşmesi yakınında Şah Huban Sarayı yapılmıştır. (Eldem, 1986, s: 20)

A. Süheyl Ünver İstanbul Risaleleri isimli kitabında dönemin önemli kişilerine ait İstanbul konaklarının bir kısmının isim ve yerleri belirtmiştir. Bunlar;

Hâlâ Sadr-ı Rum Mehmet Salih Efendi Konağı: Çemberlitaş İlerisinde, Atik Alipaşa Cami karşısında, vakıflar idaresine inen yolun karşısında bulunmaktaydı.

Sadr-ı Esbak Ahmet Paşa Konağı: Şimdiki üniversite karşısında, caminin alt tarafında ve çeşmenin üst tarafında bulunmaktaydı.

Merhum Valide Sultan Kethüdası Konağı: Yanan Zeynep Hanım, Fen ve Edebiyat Fakültesi binası yerindeydi.

Yeniceoğlu Konağı: Vezneciler'den Bozdoğan kemerine giderken

Defterdar Beyefendi Konağı: Saraçhanebaşı'nda, yıktırılan İbrahim Paşa Hamamı'nın arkasında köşe başındaydı.

Tayfur Efendi Konağı: Saraçhanebaşı'nda, yıktırılan İbrahim Paşa Hamamı'nın arkasında Defter Konağı arkasında, Ankaravi Medresesi tarafındaydı.

Hüseyin Bey Konağı: Saraçhanebaşı'nda, yıktırılan İbrahim Paşa Hamamı'nın karşısında, Bozdoğan kemerini geçince Gazanferağa Medresesi'nin karşıındaydı.

Sermimaran-ı Hassa Konağı: Şehzadebaşı'nda Burmalı Mescit'in tam karşıındaydı.

Veznedar Konağı: Şehzadebaşı'nda Burmalı Mescit tarafında, tam adadaydı.

Tophane Nazırı Hüseyin Efendi Konağı: Şehzade Camisi'nin yakınında, şimdiki karakol karşısındaydı.

Ömer Ağa Konağı: Vefa Lisesi'nin yerindeydi.

Kethüda-yı Sadırali Galip Bey Konağı: Beyazıt'ta Soğanağa Mahallesi arkasında ve aşağıdaydı.

Nazif Efendi Konağı: Nişancı Yolu'nun solunda, şimdiki Soğanağa Mahallesindeydi.

Çelebi Efendi Konağı: Şimdiki Fincancılar yokuşu altında, Aziz Paşa Konağı karşısında.

Aziz Paşa Konağı: Şimdiki Fincancılar yokuşu altında.

Sultan Konağı: Kantarcılar'dan kutucu dükkânlarına inerken.

Selim Sabit Efendi Konağı: Süleymaniye'de Ağakapısı'ndan aşağı inerken

Sabık Kasapbaşı Mehmet Ağa Konağı: Karagümrük'ün arka tarafındaydı.

Bekir Bey Konağı: Nurettin Tekkesi karşısında.

Gümrükçü Halil Efendi Konağı: Nurettin Tekkesi karşısında.

Arap İstanbul Efendisi Konağı: Fatih'te, Hafız Paşa Camisi'nin arkasında

Divan Efendisi Konağı: Fatih'te, Hafız Paşa Camisi'nin arkalarındadır.

Veliyyünniam Hazretleri Konağı: Büyük Karaman'dan Kadı Çeşmesi'ne giderken.

Hâlâ Sekbanbaşı Ağa konağı: Kasapbaşı Çeşmesi karşısında Küçükmustafa semtine giderken.

Azmi Efendi Konağı: Fatih'te medreselerden Aşıkpaşa'ya inerken.

Taki Molla Konağı: Fatih Aşıkpaşa'da.

Veli Efendizade Konağı: Cebe Ali Kapısı ile Unkapanı arasında sur arasında

Kadılar Kethüdası Konağı: Fatih'te camiye dönüştürülen kilisenin yanında ve Hacı Hasan Cami'nin karşısında.

Elçipaşa Konağı: Beyazıt medresesi ile yemenici dükkânları arasında ve şimdiki Beyazıt Belediye Dairesi yerinde.

Arifağa Konağı: Mercan bulunmaktaydı.

Tulumbacı Başı Konağı: Şehzadebaşı'nda eski odaların yanında Tulumbacı Kışlası, Meydan (Acemi Oğlanlar) Hamamı önünden, fodla Fırını karşından Çukurçeşme'ye incek yolun başındaydı. Konak iki katlıdır. Alt katı Cerrahane olarak da 4 yıl kullanılmış, üst katı ise Tıbhane olarak da 9 yıl ve kullanılmıştır. (Ünver, 1995, s:152-154)

Molla Eşref Konağı

Üsküdar'da, Selman Ağa Cami Civarında ve Molla Eşref Sokak ile Selmani Pak Caddesi arasındaydı. Molla Eşref ulemadan olup genç yaşta vefat etmiştir. (Haskan, 2001, s:1390)

Yakup Şevki Paşa Konağı

Üsküdar'da Nuhkuyusu Caddesi ile Küçük Çamlıca Caddesi'nin birleştiği yerde ve ikinci caddenin sağ köşesindeydi. Üç katlı ahşap konak harap durumda olduğundan dolayı 1970 yılında yıktırılmıştır. Yerinde Dilek Düğün Salonu vardır. Yakup Şevki Paşa, Birinci Dünya Savaşı'nda üstün başarı göstermiş bir generaldir. (Haskan, 2001, s:1456)

Dürrizâdeler Konağı

Üsküdar'da, Paşakapısı mevkiinde ve Üsküdar Paşakapısı Ceza Evi, Üsküdar Adliyesi, Paşakapısı İlköğretim Okulu ve Üsküdar Lisesi'nin üzerinde bulunduğu geniş alanı kaplıyordu. Konak, harem ve selamlık kısımları ile etrafındaki birçok müstemilat binasından oluşmaktaydı. Selamlık kısmın 70-80 kişiye hizmet edebilecek büyüklükteydi. Üsküdar'daki en meşhur ve en büyük konaklar arasında olup denize nazır, bağ ve bahçeler içinde bulunuyordu. Konak, Sultan I. Mahmut (1730-1754) devrinin şeyhülislamlarında Dürri (inci gibi parlayan) Mehmet Efendi tarafından yaptırılmıştır. ((Haskan, 2001, s:1345-1347)

Tosun Paşa Konağı

Üsküdar'da, Büyük İhsaniye semtinde, Tosun Paşa Sokağı, Köprülü Konak Sokağı, Eski Çit yeni Neyzenbaşı Halil Can Sokağı ve Şerif Bey Çeşmesi Sokağı ile çevrili geniş alanı kapsayan bahçe içindeydi. Konak, haremlik ve selamlık olmak üzere iki bölümden oluşmaktaydı. Selamlık kısmı 1918 yılında çıkan yangın da kalan kısmı ise 1919 yılında yok olmuştur. Konağın sahibi Harputlu Tosun Paşa mutassarıf görevlerinde bulunmuş vezirdir. (Haskan, 2001, s:1441)

Şeyhülislam Zeynelabidin Konağı

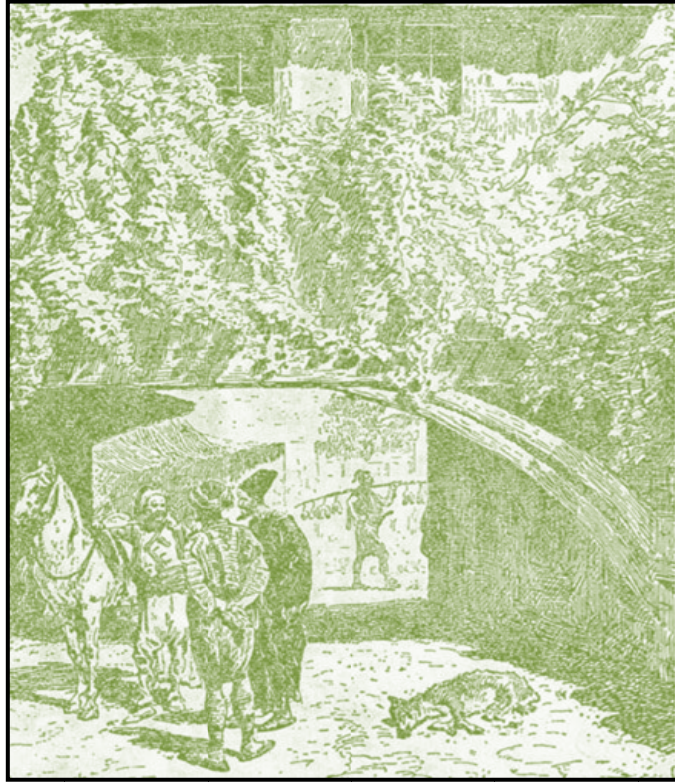
Üsküdar, Sultantepe'de Mihrimah Sultan Cami yanından tepeye çıkan Yeni Dünya Sokağı'nın tam karşısına gelen yerde bulunmaktaydı. Konak, üç katlı ve ahşap yapıdır. Zeynelabidin Efendi (Haskan, 2001, s:1436)

Celaleddin Ağa (Paşa) Konağı

Üsküdar'ın neresinde olduğu belli olmamakla birlikte Selimiye'de olması muhtemeldir. Celaleddin Paşa yeniçeri ağasıdır. (Haskan, 2001, Cilt 3, s:1436)

Ali Paşa Konağı (Köprülü Konak)

Üsküdar'da Nuhkuyusu civarında, Kartalbaba Caddesi ile Miroğlu Sokağı'nın birleştiği yerde ve sokağın sağ köşesindeydi. Geniş bir alanı kaplayan 3 katlı ahşap konağın alt tarafında büyük bir çeşme vardı. Konağın, Miroğlu Sokağı ile Köprülü Fazıl Paşa Sokağı'nın birleştiği yerde hamam ve müstemilat binası vardı. Konaktan, hamama geçmek için ahşap köprü yapılmış ve bu nedenle Köprülü Konak İsmi almıştır. Konak Kaptan-ı Derya Seyidi tarafından 1800 tarihlerinde inşa ettirilmiş ve 1940 yılında varisleri tarafından yıktırılmıştır. (Haskan, 2001, s:1320)

Şekil 6.1: Köprülü Konak

Kevakibizade Konağı

Üsküdar'da, Selamsız Caddesi üzerinde, Solak Sinan Camisi ile Toygar Hamza Cami yakınında ve Kevakibizade Çıkmazı ile Solak Çıkmazı arasındaydı. Bu yerinde evler vardır. Konağın, Şeyh el-Kevakibi'nin oğlu Veliyüddin Efendi tarafından yaptırıldığı veya babasından intikal ettiği tahmin edilmektedir. (Haskan, 2001, s:1320)

Hüseyin Haki Bey Konağı

Üsküdar'da Sultantepe eteklerinde, Şeyh Cami Sokağı üzerinde, Mihrimah Sultan Camisi'nin arkasındaki set üzerinde ve Servilik Caddesi'nin tam karşısındaydı. Haremlik ve selamlığı olan konak 1970 yılında yıktırılmıştır. (Haskan, 2001, s:1364)

Serasker Mehmet Namık Paşa Konağı

Üsküdar'da, Keleşdede Mahallesi, Tunusbağı Caddesi üzerinde bulunmaktaydı. Konak büyük olduğundan dolayı bir kapısı Tunusbağı Caddesine diğer bir kapısı da Şair Naili Sokağı'na açılıyordu. Konağın geniş arazisi parsellenerek yerine apartmanlar yapılmıştır. Namık Paşa, Sultan II. Mahmut, Sultan Abdülmecit, Sultan Abdülaziz ve Sultan Abdülhamit devirlerini idrak etmiş önemli bir devlet adamıdır. (Haskan, 2001, s:1412)

Hamid Molla Konağı

Eyüp'te, Defterdar Caddesi üzerinde, Mihrişah Sultan Türbesi ve Mektebi yerinde bulunmaktaydı. Nafiz Feyzullah Efendi Zade Molla Efendi 1792 yılında Mekkei Mükerrerme Kadısı Sultan, Konağı tamamen yıktırıp kendisi için bir türbe ve türbedarlar için özel mahal yaptırmıştır. (Haskan, 1993, s:70)

Ali Paşa Konağı

Beyazıd'da, Fuad Paşa Caddesi'nde Semaver ve Nargile Sokakları arasındaydı. Tanzimat devri mimarisinin en güzel örneklerinden birisini teşkil ediyordu. Sultan Abdülaziz tarafından 1865 yılında yaptırılmış ve içi güzel eşyalarla döşenerek Sadrazam M. Emi Ali Paşa'ya armağan edilmiştir. Ali Paşa 1871 yılında vefat edinceye kadar ziyaretleri ve siyasi görüşmeleri bu konakta kabul etmiştir. Sonra konak Şeyhülislamlık Dairesi olarak kullanılmıştır. Daha sonra Abdülmecid'in büyük kızı Fatma Sultan'a geçti. İkinci Abdülhamid zamanında, Padişah'ın kızlarından Saliha ve Nazime Sultanlar 1898 yılına kadar burada ikamet ettiler. Sultanların konaktan ayrılmasından sonra Mercan Mektebi olarak kullanılmıştır. Sonraları konak Harbiye Nezareti'ne devredildi. Erkan-ı Harbiye Dairesi (Genelkurmay) Başkanlığı olarak kullanıldı. Büyük Mercan yangınında yanan konak uzun yıllar harabe olarak ortada durduğu için Yanık Saray adı ile anılır olmuştur. 1950-1955 yılları arasında belediye tarafından yıktırılmış ve yerine çarşı yapılmıştır. (Şehsuvaroğlu, 1959, s:696-698)

Şekil 6.2: Mercan'daki Ali Paşa Konağı

Asım Paşa Konağı

Eminönü'nde, İkinci Mahmud Türbesi'nin karşısında Divanyolu Caddesi'nden Piyerloti Caddesine girerken yolun sol köşesinde aşı boyalı ve büyük bir konaktı. Türkiye'de ilk kulüp, Yeni Osmanlıların Mesen-i adlı kulübü bu konakta açılmıştır.(İstanbul Ansiklopedisi, s:1107)

Divanyolu Konakları

Beyazıt'ta Beyaz Saray Oteli'nin yerinde İrfan Paşa'ya veya damadının adı ile bilinen Münir Bey Konağı, Çemberlitaş'ın karşısında Dâhiliye mektupçusu Ragıp Bey Konakları bulunuyordu. Ayasofya'dan Beyazıt'a giden cadde üzerinde, sağda Senedat Müdürü Said Bey (**şimdi Sağlık müzesi**) karşısında Adalet Sarayına giden yolların yerinde ikinci kâtip Arap İzzet ve az ilerisinde Esvapçıbaşı İlyas Bey Konakları vardı. Maarif nazırı Haşim Paşa Konağı, Sultan Mahmut Türbesi'nin karşısında bulunuyordu. Çemberlitaş'ın karşısında, sokak içinde merkez kumandanı Sadeddin Paşa Konağı, Ferik Avni Paşa, Maliye nazırı Sadık Paşa, Akif Paşa, Dini bütün Mustafa Paşa, bitişiğinde Hassa Tabibi Namık Paşa konakları vardı. Hassa Tabibi Namık Paşa Konağının karşısında,Doktor Hayreddin Paşa'nın ahşap konağı bulunmaktaydı. (Aksel, 1958, s:3-4)

Şehrin iç kısımlarında, son dönem hükümet erkânının önemli konakları mevcuttu. Soğanağa Mescidi yanında, içinde ilk kanun-i esasi tasarısı hazırlanan ve Çerkeş Hasan Vakasına sahne olan Midhat Paşa Konağı, TaşKasap'ta önce Şeyhülislam, sonra Sami Paşa Konağı, Beyazıt'ta elektrik idaresi yanında Ferik Cemal Paşa Konağı ve karşısında topçu dairesi reisi Hacı Hüseyin Paşa'nın ahşap konağı vardı. (Bu konak makalenin yazıldığı tarihte ilkokul olarak kullanılmakta iken, günümüze ulaşmamıştır.)

Şimdiki Belediye Sarayı'nın önünde Damad Mahmud Paşa, biraz gerisinde Şirvanizade Rüştü Paşa, Şehzadebaşı etrafında Kalkandelenli Akif Paşa, Vasıf Paşa ve ticaret-nafla (bayındırlık) nazırı Zihni Paşa'nın konakları vardı. (İslam Ansiklopedisi, 1967, s:126-127)

Fatih'e doğru, sağ tarafta Atatürk Bulvarı yerinde Rıfat Paşa, Numan Efendi, İsmet Molla, karşısında yıkılan İbrahim Paşa Hamamı Arkasında Hacı Akif Paşa, Horhor Yokuşu başında bir süre Hayriye Lisesi olan Bursa Valisi Münir Paşa konakları bulunuyordu. (İslam Ansiklopedisi, 1967, s:126-127)

Beyazıt'tan Aksaray inen yol üzerinde, sağ tarafta Laleli Camisi'nin Kapısı'nın karşısında Süvari Reisi Aksaç Mehmed Paşa, karşı tarafta Hicaz Valisi Saffet Paşa konakları vardı. (İslam Ansiklopedisi, 1967, s:126-127)

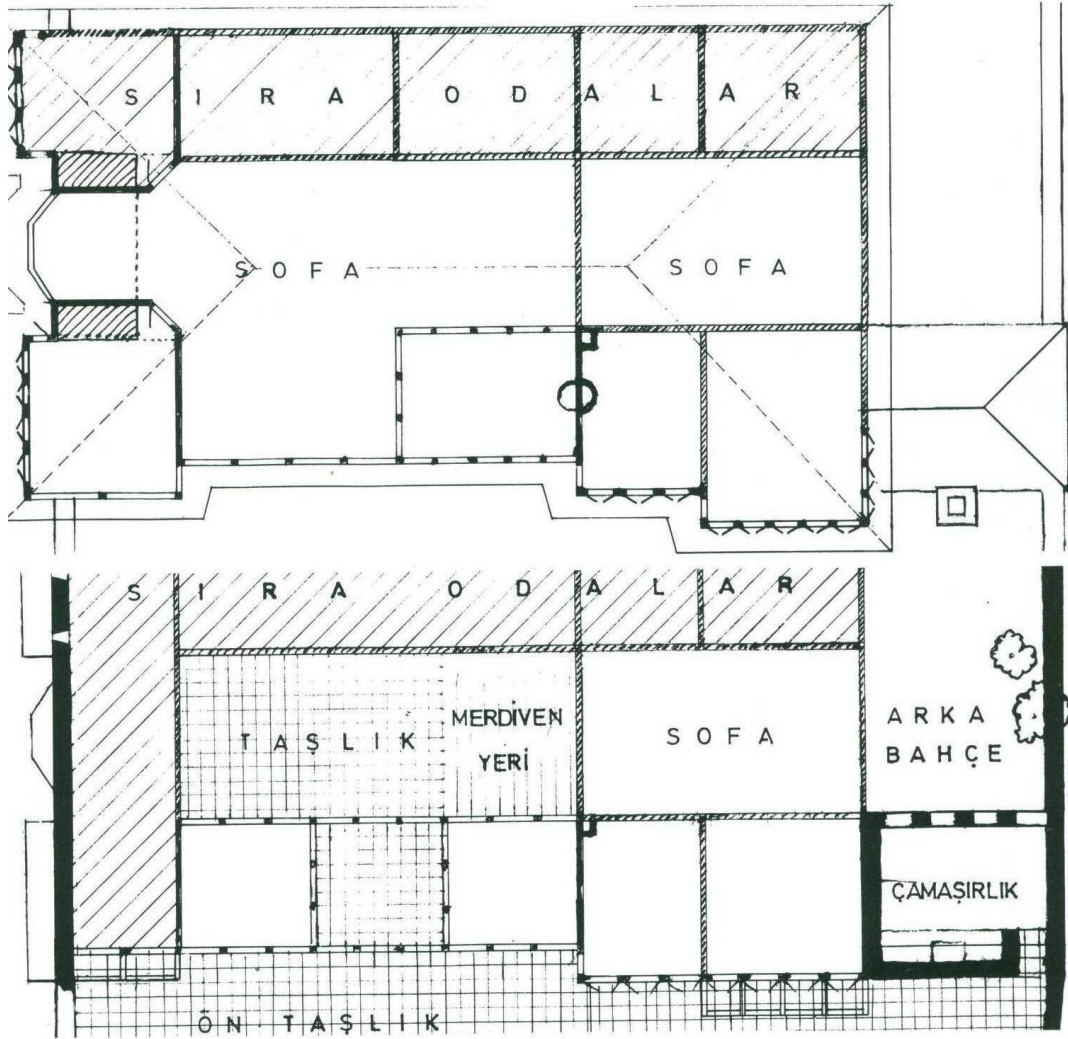
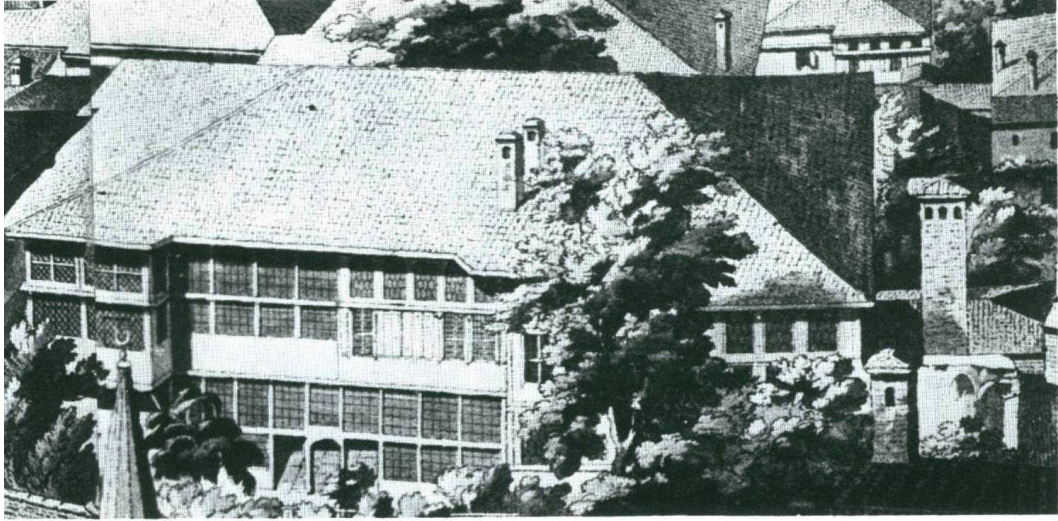
Aksaray'dan Topkapı'ya giden yol üzerinde, Taşkasap'ta Mısır Mollası Münib Efendi, Mirza Said Paşa, Çapa'da Maliye Nazırı Nazif Paşa, Vakıf Güreba hastahanesi'nin önünde Lofcalı Derviş Paşa konakları vardı. (İslam Ansiklopedisi, 1967, s:126-127)

Aksaray'dan Silivrikapı'ya giden yol üzerinde, Cerrahpaşa'da İzzet Paşa, hastanenin yerinde yerinde Hicaz Valisi Takiyeddin Paşa ve daha ileride M. Celaleddin Paşa konakları vardı. Etyemez'de Sadeddin Paşa'nın İlk konağı ve Şeyhülharem Şevket Paşa Konakları vardı. (İslam Ansiklopedisi, 1967, s:126-127)

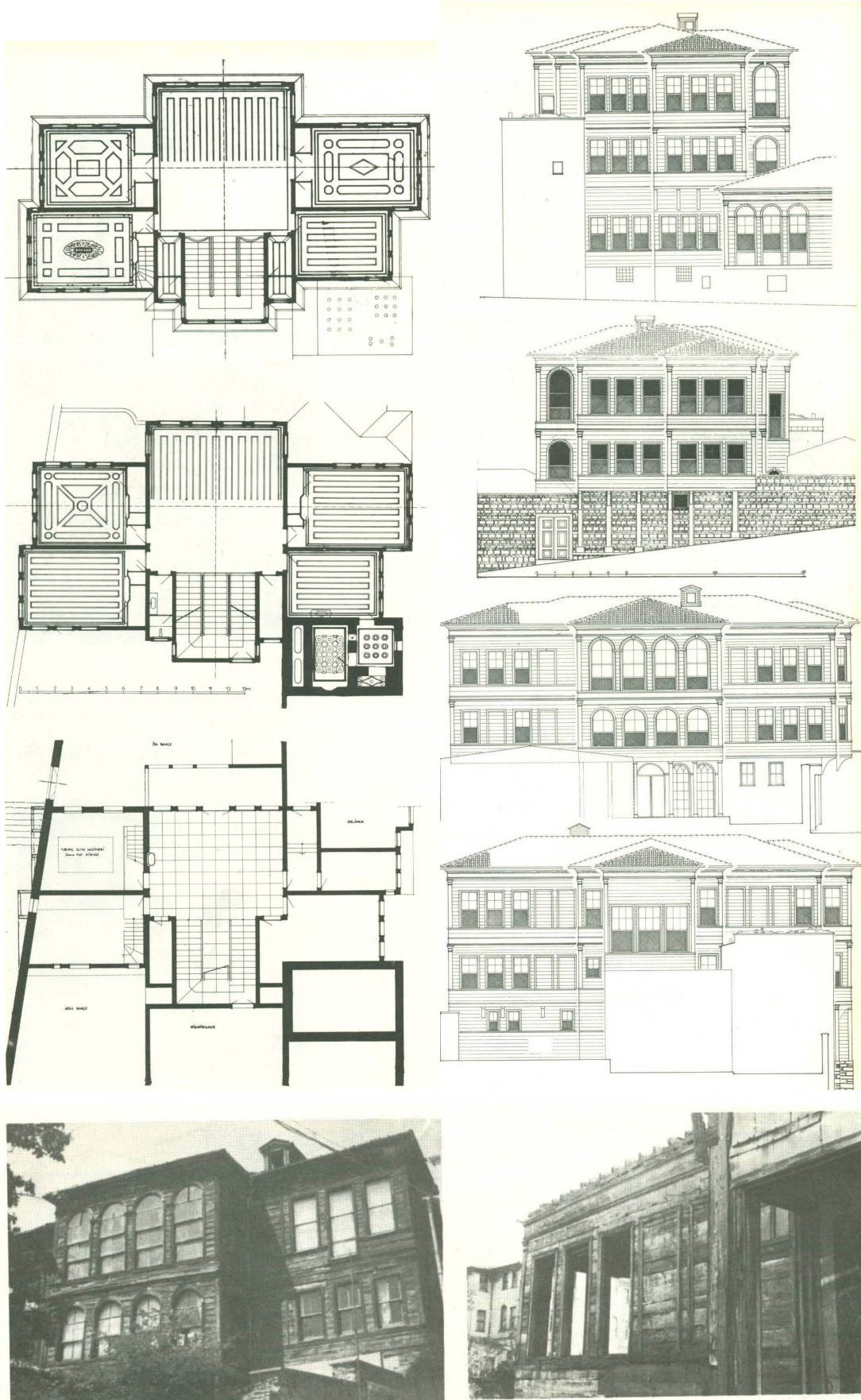
Son devirde konakların birçoğu Nişantaşı ve Yıldız semtlerinde inşa edilmeye başlanmıştır. Sadrazam Tevfik Paşa Konağı, Park Otel'in yerinde buluyordu. Nişantaşı'nda Mabeyn Başkâtibi Süreyya Paşa'nın yaptırdığı büyük konak sonraları daha sonra hariciye nazırlarına tahsis edilmiş ve tarihe Hariciye Konağı olarak geçmiştir. Bunun ilerisinde Tunuslu Hayreddin Paşa, Kıbrıslı Kamil Paşa, Kürd Said Paşa, Küçük Said Paşa, Mabeynci Mahmud ve Emin Beyler ile Serkarin Hacı Ali

Paşa konakları bulunuyordu. Nişantaşı'nın İç taraflarında Halil Rıfat, Serhafiye Ahmed, Tophane emiri Zeki Bey ve Erkan-ı Harbiye reisi Şakir Paşaları Konakları vardı. (İslam Ansiklopedisi, 1967, s:126-127)

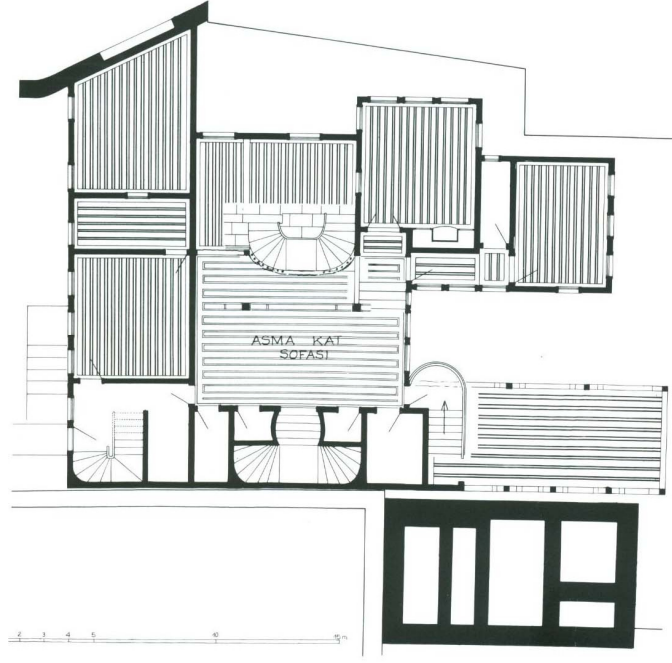
Şişli'de sıhhat yurdu olan yerde Erkan-ı Harbiye reisi Edhem Paşa'nın cadde üzerinde Muzıka-i Hümayun'dan Necip Paşa Konağı, karakolun yanında Narmanlı Apartmanı yerinde Başkatip Tahsin Paşa ve daha aşağıda Zeki Bey konakları vardı. (İslam Ansiklopedisi, 1967, s:126-127)

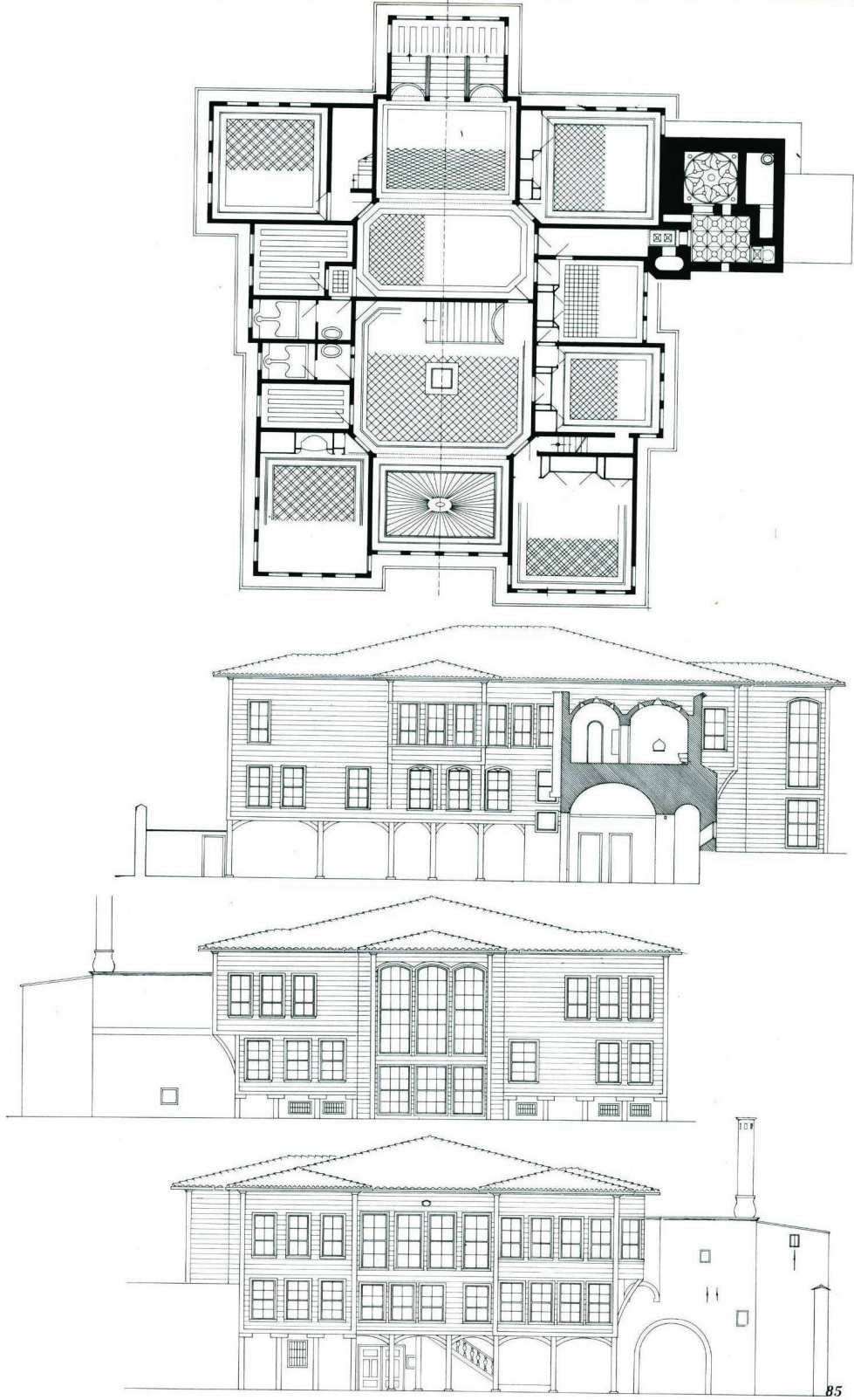
Şekil 6.3: Beyoğlu, Galata Bölgesi, Bereketzade Çeşmesi Civarında Bulunan Konak

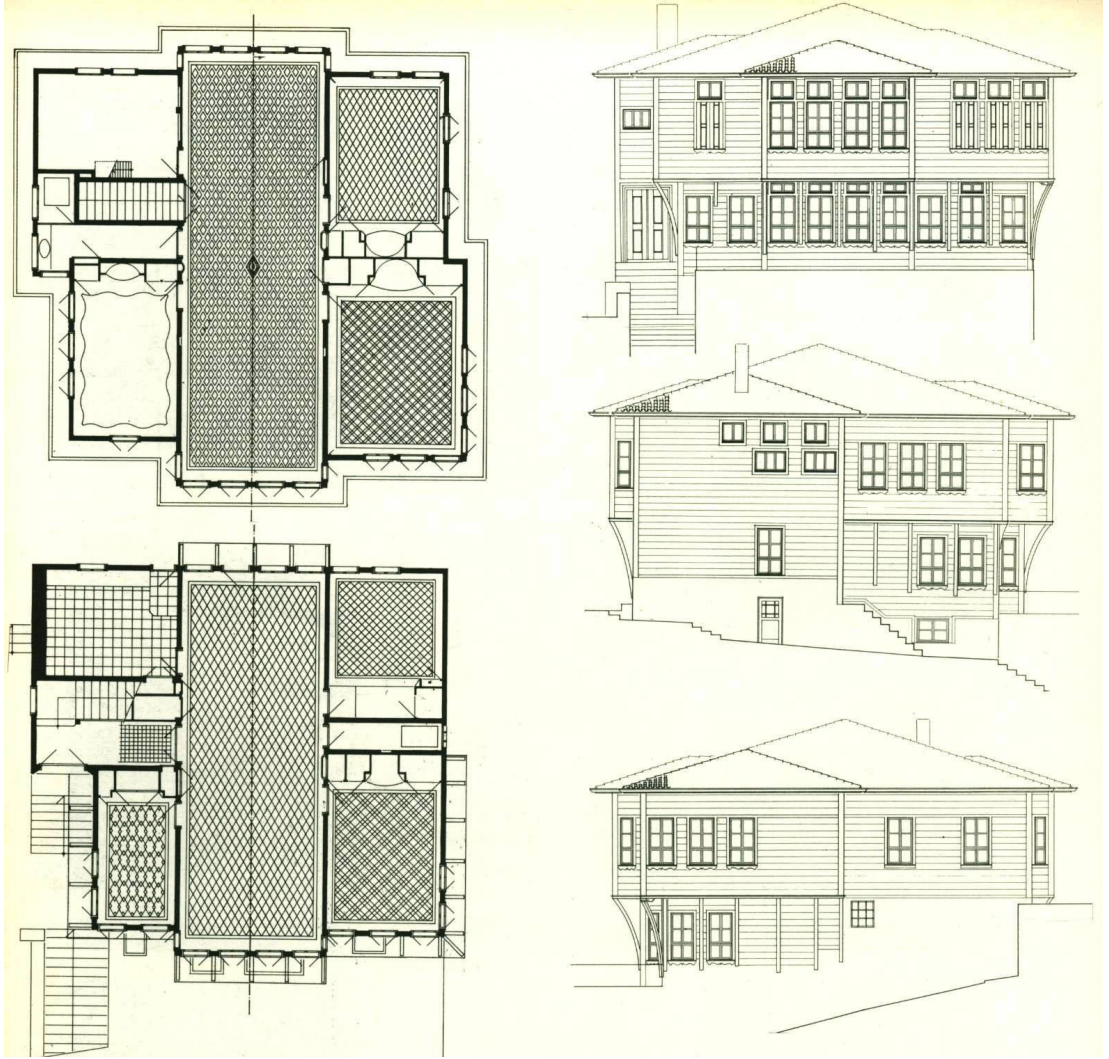
Şekil 6.4: Beşiktaş Serencebey’de Bulunan Kahvecibaşı Konağı

Şekil 6.5: Süleymaniye’de Bulunan Ferit Paşa Konağı

Şekil 6.6: Eminönü, Sultanahmet Bölgesi, Yerebatan Sarnıcı'nın Üzerinde Bulunan Baltacı Konağı

Şekil 6.7: Hasköy’de Bulunan Hahambaşı Konağı

BÖLÜM 7: SONUÇ

Bu çalışmada 17. yüzyıldan 19. yüzyılın sonuna kadar geleneksel Türk evinin ve bu evlerin gelişmiş hali olan İstanbul konaklarının tarihsel süreçteki gelişimleri, mimari özellikleri ve yok olma nedenleri incelenerek, günümüze kadar ayakta kalan konakların yeni durumları detaylı olarak gözlemlenmiştir. Bu gözlem, yeni işlevin özgün mimari ile etkileşimini ve yapıda oluşan değişimlerin olası sonuçlarını kapsamaktadır.

Araştırma, İstanbul yangınlarına karşı yapılan en kapsamlı sigorta haritası olan Pervititch sigorta haritaları ile başlamış, İstanbul konakları üzerine yapılmış diğer araştırmaların ışığında haritada belirtilmeyen diğer konakların da çalışma kapsamına alınması ile sekiz konağın günümüzde farklı işlev ile kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Venedik tüzüğü'nün 5. maddesi, “ *Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanım arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin getirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilir...*” demektedir.

Bu madde, yapılarda oluşabilecek yeni işlevin değişiklik kriterlerini bir ölçüde tanımlamaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında, yeni işlev verilen sekiz konağın da bu çalışmalar sırasında çok değişim geçirdiği ve yıprandığı görülmektedir.

Günümüz yaşam dinamikleri multi- fonksiyonel bir toplumsal yapı öngörmektedir. Bu oluşumun gereği olarak da farklı işlevler ortaya çıkmakta ve bu işlevlerin kentin mevcut dokusu içinde yer bulması gerekmektedir.

Bu nedenle, konakların günümüz yaşam dinamikleri bağlamında işlevlendirilmeleri kaçınılmazdır. Ancak bunun getirdiği sonuç, plan sistemlerini tamamen değişmesi, eklemeler yapılması, hatta cephe karakteristiklerinin bozulması olarak ortaya çıkmaktadır.

Konaklara yoğun sirkülasyon gerektiren işlevler verilmesi ve sürekli işlev değişikliği yapılması, hatta bazılarında aynı anda farklı ve birbirinden bağımsız işlevlerin bir arada bulunması yıpranmaları arttırıcı nedenler olarak ortaya çıkmaktadır.

Dolayısı ile, bu çalışma, bir dönemin sosyo- kültürel yapısını ve ona bağlı gelişen Türk evi mekan kurgusunu belgelemek ve araştırmacılara aktarmak için bir belge niteliği taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

Ahunbay, Z., 2004. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yapı Yayınları, 3. Baskı, İstanbul.

Akgündüz, A., 2002. Bir Aile ve Hizmet Müessesesi Olarak Osmanlı'da Harem, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

Akın, N., 1997. Konak, Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 2, Yem Yayınları, İstanbul

Akıncı, N.F., 2000. Geleneksel Sivil Mimarının Sosyo-Kültürel ve İşlevsellik Bağlamında Tarihsel Sürekliliği için Planlama/Finans Modeli, *Doktora Tezi*, Y.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aksel, M., 1958 Divanyolu Konakları, Türk Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni Sayı: 193, İstanbul

Alan, S., 2005. Sâmiha Ayverdi'nin Eserlerinde Üç Temel Mekân: Konak, Köşk ve Yalı, *Yüksek Lisans Tezi*, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir

Aras, L., 1991. Üsküdar Doğancılarda Bir Paşa Konağı Restorasyon Projesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Arel, A., 1982. Osmanlı Konut Geleneğinde Tarihsel Sorunlar, Ege Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, İzmir

Arseven, C.E., 1970. Türk Sanatı, Cem Yayınevi, İstanbul

Arseven, C.E., 1983. Sanat ansiklopedisi, Cilt 4, Milli Eğitim Yayınları, İstanbul

Aybet, Ü.G., 2002. XVII. Yüzyıl Osmanlı Toplumunda Sosyal İlişkiler, Türkler Ansiklopedisi Cilt 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

Bertram, C., 2002. Türk Tahayyülünde Osmanlı Evi: Günlük Hayatın Anıtlştırılması, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 12, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

Birol, C., 1979. Şükrü Bey Konağı, Çevre dergisi Sayı:3, İstanbul

- Cerası, M.M.**, 1999. Osmanlı Kenti, Çeviren Aslı Ataöv, YKY Yayınları, İstanbul
- Cansever, T.**, 1999. Osmanlı Evi, Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- Cansever, T.**, 2002. Türk Evinin Mimarisi, Türkler Ansiklopedisi, Cilt 12, Yeni Türkiye Yayınları., Ankara
- Eldem, S.H.**, 1984. Türk Evi I, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Eldem, S.H.**, 1986. Türk Evi II, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Eldem, S.H.**, 1987. Türk Evi III, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Eyice, S.**, 1994 Kayserili Ahmet Paşa Konağı, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 4, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- Göktaş, U.**, 1994. İftar Adetleri, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 4, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- Gülersoy, Ç.**, 1999. Yeşil Ev, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumları ve (TTOK) Yayınları, İstanbul
- Günay, R.**, 1999. Türk ev Geleneği ve Safranbolu Evleri, Yem Yayınları, 2. Baskı, İstanbul
- Haskan, M.N.**, 1993. Eyüp Tarihi, Türk Turing Turizm İşletmeciliği Vakfı Yayınları, İstanbul
- Haskan, M.N.**, 2001. Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3, Üsküdar Belediyesi Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul
- Hasol, D.**, 2002. Mimarlık Sözlüğü, Yem Yayınları, İstanbul
- İslam Ansiklopedisi**, 1967. Tarihi Eserler, 53.-A.B.C. Cüzleri, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
- İstanbul Ansiklopedisi (Reşad Ekrem Koçu)**, 1959. Reşad Ekrem Koçu ve Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi Yayınları, İstanbul
- İstanbul İl Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Müzesi Tarihçesi**, 2008. <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/muze/tarihce.asp>
- İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi**, 2008. İstanbul

- Karpuz, H.**, 1999. Türk Evi Osmanlı Evi, Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- Kuban, D.**, 1995. Türk Hayat'lı Evi, Eren Yayınları, İstanbul
- Kuban, D.**, 1998. İstanbul Yazıları, Yem, Yayınları, İstanbul
- Kuban, D.**, 2000. İstanbul Bir Kent Tarihi, Çeviren, Zeynep Rona, Tarih Vakfı, Yayınları, İstanbul
- Kuban, D.**, 2000. Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, Yem Yayınları, İstanbul
- Küçükerman Ö.**, 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Küçükerman Ö.**, 1995. Anadolu Mirasında Türk Evleri, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul
- Madran, E ve Özgönül, N.**, 2005. Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması Mimarlar Odası, Yayınları, Ankara
- Mantran, R.**, 1991. XVI. Ve XVII Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat, Çeviren, M. Ali Kılıçbay, Eren Yayınları, İstanbul
- Meydan Larouse Ansiklopedisi**, 1972. Konak, Cilt 7, Meydan Yayınları, İstanbul
- Onat, M.**, Tarih Bilinmiyor, Saim Birkök Konağı Çevresinde Yapılaşma Araştırmaları, (İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, İstanbul 2008)
- Pamir, A.B.**, 2004. Konut tipolojisi ve iç mekan kullanımında ekonomik ve sosyal yaşam değişimlerinin rolü ve ipekçiliğin etkileri, Osmaneli (eski Lefke) kasabası örneği, *Doktora Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pamukciyan, N.**, 1994. Depremler Osmanlı dönemi, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 6, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- Sakaoğlu, N.**, 1994. Selamlık, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 6, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- Sakaoğlu, N.**, 1994. Harem, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 3, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Sakaoğlu, N., 1994. Yangınlar Osmanlı d6nemi, D6nden Bug6ne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 7, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

S6zen, M., ve Eruzun, C., 1992. Anadolu'da Ev ve İnsan, Emlak Bankası Yayınları, İstanbul

Şehsuvaroğlu, H.Y., 1999. İstanbul'dan Sesler ve Renkler, T6rkiye Sinai Kalkınma Bankası A.Ş. (TSKB), Creative Yayınları, İstanbul

Şehsuvaroğlu, H.Y., 1959. Ali Paşa Konağı, İstanbul Ansiklopedisi Cilt 2, (Reşad Ekrem Koçu), Reşad Ekrem Koçu ve Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi Yayınları, İstanbul

Terzioğlu, A., 2007. Abd6llatif Suphi Paşa Konağı, T6rk D6nyası Tarih K6lt6r Dergisi, Sayı: 248 İstanbul

(6nver, A.S., 1995. İstanbul Risaleleri, Cilt I, İstanbul Belediyesi K6lt6r İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul

Yavuz, E., 1996, Reşat Paşa Konağı, Arkitekt Dergisi Sayı: 433, İstanbul

ŞEKİL KAYNAKÇASI

Şekil 2.1: Küçükerman Ö., 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi s:32 Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul

Şekil 2.2: Arseven C. E., 1970. Türk Sanatı s:106 Türk Sanatı Cem Yayınevi, İstanbul

Şekil 2.3: Eldem, S.H., 1968. Türk Evi Plan Tipleri, s:77, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları

Şekil 2.4: Eldem, S.H., 1984. Türk Evi I, s:50, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 2.5: Eldem, S.H., 1984. Türk Evi I, s:100 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 2.6: Eldem, S.H., 1984. Türk Evi Plan Tipleri, s:56 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 2.7: Eldem, S.H., 1984. Türk Evi I, s:150 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 2.8: Eldem, S.H., 1984. Türk Evi I, s:178-180 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 2.9: Eldem, S.H., 1984. ELDEM, S.H., Türk Evi I, s:144, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 2.10: Kuban, D., 1995. Türk Hayat'lı Evi s:67, Eren Yayınları, İstanbul

Şekil 2.11: Kuban, D., 1995. Türk Hayat'lı Evi s:74, Eren Yayınları, İstanbul

Şekil 2.12: Kuban, D., 1995. Türk Hayat'lı Evi s:74, Eren Yayınları, İstanbul

Şekil 2.13: Eldem, S.H., 1968. Türk Evi Plan Tipleri, s:224, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul

Şekil 2.14: Eldem, S.H., 1968. Türk Evi Plan Tipleri, s:227, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul

Şekil 2.15: Sözen, M., 2001. Türklerde Ev Kültürü, s:120, Doğan Kitapçılık, İstanbul,

Şekil 2.16: Kuban, D., 1995. Türk Hayat'lı Evi s:94, Eren Yayınları, İstanbul

Şekil 2.17: Eldem, S.H., 1968. Türk Evi Plan Tipleri, s:27, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul

- Şekil 2.18: Eldem, S.H.,** 1968. Türk Evi Plan Tipleri, s:34, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.19: Eldem, S.H.,** 1968. Türk Evi Plan Tipleri, s:93, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.20: Eldem, S.H.,** 1968. Türk Evi Plan Tipleri, s:111, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.21: Eldem, S.H.,** 1984. Türk Evi I, s: 214, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.22: Eldem, S.H.,** 1968. Türk Evi Plan Tipleri, s:146, İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.23: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:68, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.24: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:114-115, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.25: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:74, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.26: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi s:72, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.27: Eldem, S.H.,** 1987. Türk evi III, s: 65, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.28: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:50, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.29: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:72, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.30: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:162, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.31: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:170 Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.32: Sözen, M.,** 2001. Türklerde Ev Kültürü, s:79, Doğan Kitapçılık, İstanbul
- Şekil 2.33: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:124, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.34: Küçükerman Ö.,** 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:124, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul

- Şekil 2.35: Ergin Y.N.**, 1994 Tepe Pencere Evler Üzerine Bir Araştırma, s:23, *Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fenbilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Şekil 2.36: Küçükerman Ö.**, 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:144, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.37: Küçükerman Ö.**, 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:180-181-182-183, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.38: Küçükerman Ö.**, 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:172, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.39: Küçükerman Ö.**, 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:188, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.40: Küçükerman Ö.**, 1978. Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:191-192, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.41: Küçükerman Ö.**, 1978, Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi, s:104, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 2.42: Kuban, D.**, 1995. Türk Hayat'lı Evi, s:150, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul
- Şekil 3.1: Osmanlı Ansiklopedisi**, 1999. Cilt:10 s:446, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara
- Şekil 3.2: Şehsuvaroğlu, H.Y.**, Baskı Tarihi bilinmiyor, Asırlar Boyunca İstanbul, s:201, Cumhuriyet Gazetesi Matbaası, İstanbul
- Şekil 3.3: Eldem, S.H.**, 1979. İstanbul Anıları, s: 164-165, Çeltüt Matbaacılık, İstanbul
- Şekil 3.4: Eldem, S.H.**, 1986. Türk Evi II, s: 90, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Şekil 3.5: Eldem, S.H.**, 1986. Türk Evi II, s: 85, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Şekil 3.6: Eldem, S.H.**, 1986. Türk Evi II, s: 90, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Şekil 3.7: Eldem, S.H.**, 1986. Türk Evi II, s:264-266, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Şekil 3.8: Eldem, S.H.**, 1986. Türk Evi II, s: 268, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Şekil 3.9: Eldem, S.H.**, 1986. Türk Evi II, s: 80, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Şekil 3.10: Eldem, S.H.**, 1986. Türk Evi II, s: 81, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul
- Şekil 3.11: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi**, 1994. Cilt: 4 s:141, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 3.12: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994. Cilt: 3 s:555, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 3.13: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994. Cilt: 7, s:366, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 3.14: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994. Cilt:3, s: 399, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 3.15: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994. Cilt:4, s: 388, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 4.1: Akıncı, N.F., 2000. Geleneksel Sivil Mimarinin Sosyo-Kültürel ve İşlevsellik Bağlamında Tarihsel Sürekliliği için Planlama/Finans Modeli, s:25, *Doktora Tezi* İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Şekil 4.2: Kuban, D., 2000. Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, s:96, YEM Yayınları, İstanbul

Şekil 4.3: Kuban, D., 2000. Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu, s:96, YEM Yayınları, İstanbul

Şekil 4.4: Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994. Cilt: 7, Cilt s:388, Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 4.5: Kültür Dergisi, 2007. İstanbul Özel sayısı I s:89, Sayı: 6 Yarım Elma Yayınları, İstanbul

Şekil 5.1: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.2: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.3: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.4: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.5: Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul, 41 pafta 95 ada s:184, baskı tarihi bilinmiyor, Axa Oyak ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.6: <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/MapForm.aspx?&rw=21C&cl=4E8>

Şekil 5.7: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.8: <http://www.ibb.gov.tr/tr->

TR/kurumsal/Birimler/KorumaUygulamaMd/Documents/istanbulmirasevi.pdf, 2008

Şekil 5.9 : Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.10: İBB. Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.11: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.12: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.13: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.14: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.15: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.16: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.17: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.18: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.19: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.20: <http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/kurumsal/Birimler/KorumaUygulamaMd/Documents/istanbulmirasevi.pdf>, 2008)

Şekil 5.21 Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.22: İBB. Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.23: İBB. Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.24: İBB. Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.25: İBB. Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.26: İBB. Koruma Uygulama ve Denetim Müdürlüğü Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.27: İstanbul Tarihi Yarımada Kültür Haritası, 2005. National Geographic Türkiye, Sayı:3, İstanbul

Şekil 5.28: <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/MapForm.aspx?&rw=21C&cl=4E8>

Şekil 5.29: Gülersoy, Ç., 1999. Yeşil Ev, s:20-21, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumları ve (TTOK) Yayınları, İstanbul

Şekil 5.30: Birol, C., 1979. Şükrü Bey Konağı, s:49, Çevre dergisi Sayı:3, İstanbul

Şekil 5.31: Gülersoy, Ç., 1999. Yeşil Ev, s:23, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumları ve (TTOK) Yayınları, İstanbul

Şekil 5.32: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.33: http://www.istanbulyesilev.com/Tr/htm/worldwide_times_2.htm

Şekil 5.34: Gülersoy, Ç., 1999. Yeşil Ev, s:25, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumları ve (TTOK) Yayınları, İstanbul

Şekil 5.35: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.36: Gülersoy, Ç., 1999. Yeşil Ev, s:26-27, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumları ve (TTOK) Yayınları, İstanbul

Şekil 5.37: Birol, C., 1979. Şükrü Bey Konağı, s:50, Çevre dergisi Sayı:3, İstanbul

Şekil 5.38: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.39: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.40: Gülersoy, Ç., 1999. Yeşil Ev, s:25, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumları ve (TTOK) Yayınları, İstanbul

Şekil 5.41: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.42: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.43: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.44: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.45: <http://www.istanbulyesilev.com/Tr/garden.asp#>,2008

Şekil 5.46: Birol, C., 1979. Şükrü Bey Konağı, s:49, Çevre dergisi Sayı:3, İstanbul

Şekil 5.47: Birol, C., 1979. Şükrü Bey Konağı, s:49, Çevre dergisi Sayı:3, İstanbul

Şekil 5.48: Birol, C., 1979. Şükrü Bey Konağı, s:50, Çevre dergisi Sayı:3, İstanbul

Şekil 5.49: Birol, C., 1979. Şükrü Bey Konağı, s:50, Çevre dergisi Sayı:3, İstanbul

Şekil 5.50: İstanbul Tarihi Yarımada Kültür Haritası, 2005. National Geographic Türkiye, Sayı:3, İstanbul

Şekil 5.51: (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/MapForm.aspx?&rw=21C&cl=4E8>),2008

Şekil 5.52: (<http://www.ideefixe.com/kitap/tanim.asp?sid=wzvl5rw2va0ryti2wu1x>)

Şekil 5.53: <http://www.istanbulsaglik.gov.tr/w/muze/tarihce.asp>, 2008

Şekil 5.54: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.55: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.56: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.57: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.58: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.59: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.60: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.61: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.62: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.63: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.64: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.65: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.66: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.67: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.68: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.69: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.70: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.71: Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul, 44 pafta 24 ada s:186, baskı tarihi bilinmiyor, Axa Oyak ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.72: <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/MapForm.aspx?&rw=21C&cl=4E8>, 2008.

Şekil 5.73: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.74: Eldem, S.H., 1986. Türk Evi II, s: 266 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.75: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.76: Eldem, S.H., 1986. Türk Evi II, s: 266 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.77: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.78: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.79: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.80: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.81: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.82: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.83: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.84: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.85: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.86: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.87: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.88: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.89: Eldem, S.H., 1986. Türk Evi II, s: 266 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.90: Eldem, S.H., 1986. Türk Evi II, s: 266 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.91: Eldem, S.H., 1986. Türk Evi II, s: 266 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.92: İstanbul IV Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.93: Eldem, S.H., 1986. Türk Evi II, s: 266 TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.94: Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul, 3 pafta 272 ada s:233, baskı tarihi bilinmiyor, Axa Oyak ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.95: <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/MapForm.aspx?&rw=21C&cl=4E8>, 2008

Şekil 5.96: İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, İstanbul 2008

Şekil 5.97: İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, İstanbul 2008

Şekil 5.98: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.99: İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, İstanbul 2008

Şekil 5.100: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.101: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.102: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.103: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.104: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.105: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.106: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.107: İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, İstanbul 2008

Şekil 5.108: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.109: İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, İstanbul 2008

Şekil 5.110: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.111: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.112: İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, İstanbul 2008

Şekil 5.113: İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, İstanbul 2008

Şekil 5.114: İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.115: **Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul**, 4 Pafta 58 Ada s: 210, baskı tarihi bilinmiyor, Axa Oyak ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.116: <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/MapForm.aspx?&rw=223&cl=4EB>, 2008

Şekil 5.117: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.118: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.119: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.120: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.121: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.122: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.123: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.124: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.125: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.126: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.127: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.128: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.129: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.130: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.131: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.132: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.133: Kadıköy Kaymakamlığı Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.134: Kadıköy Kaymakamlığı Arşivi, 2008. İstanbul

Şekil 5.135: <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/MapForm.aspx?&rw=223&cl=4EB>, 2008.

Şekil 5.136: <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/MapForm.aspx?&rw=223&cl=4EB>, 2008.

Şekil 5.137: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.138: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.139: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.140: **Mimarlık Dekarosyon Dergisi**, 1991. Reşat Paşa Konağı, Sayı: 6, s: 84, İstanbul

Şekil 5.141: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.142: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.143: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.144: **Mimarlık Dekarosyon Dergisi**, 1991. Reşat Paşa Konağı, Sayı: 6, s: 88, İstanbul

Şekil 5.145: Mimarlık Dekarosyon Dergisi, 1991. Reşat Paşa Konağı, Sayı: 6, s: 90, İstanbul

Şekil 5.146: <http://wownturkey.com/forum/viewtopic.php?p=11284>, 2008.

Şekil 5.147: Yavuz, E., 1996. Reşat Paşa Konağı, Arkitekt Dergisi, Sayı: 433, s:18, İstanbul

Şekil 5.148: Yapı Dergisi, 1988. Reşat Paşa Konağı, Sayı:82, s: 51, İstanbul

Şekil 5.149: Mimarlık Dekarosyon Dergisi, 1991. Reşat Paşa Konağı, Sayı: 6, s: 82, İstanbul

Şekil 5.150: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.151: Jacques Pervititch Sigorta Haritalarında İstanbul, 60 pafta 233 ada s:257, baskı tarihi bilinmiyor, Axa Oyak ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 5.152: <http://sehirrehberi.ibb.gov.tr/MapForm.aspx?&rw=21C&cl=4E8>, 2008

Şekil 5.153: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.154: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.155: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.156: Aras, L., 1991. Üsküdar Doğancılarda Bir Paşa Konağı Restorasyon Projesi, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü Fenbilimleri Enstitüsü, İstanbul

Şekil 5.157: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.158: Tarih ve Tabiat Vakfı Katalogu, 2008. s:5, İstanbul

Şekil 5.159: Haskan, M.N., 2001. İbrahim Paşa Köşkü, Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3 s: 1365, Üsküdar Belediyesi, Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul

Şekil 5.160: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.161: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.162: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.163: Tarih ve Tabiat Vakfı Katalogu, 2008 s:5, İstanbul

Şekil 5.164: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.165: Tarih ve Tabiat Vakfı Katalogu, 2008 s:5, İstanbul

Şekil 5.166: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.167: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.168: İstanbul II Numaralı Tabiat ve Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi,2008. İstanbul

Şekil 5.169: Ateş, M., 2008. Özel Çekim

Şekil 5.170: Aras, L., 1991. Üsküdar Doğancılarda Bir Paşa Konağı Restorasyon Projesi, Pafta 2, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü Fenbilimleri Enstitüsü, İstanbul

Şekil 5.171: Aras, L., 1991. Üsküdar Doğancılarda Bir Paşa Konağı Restorasyon Projesi, Pafta 2, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü Fenbilimleri Enstitüsü, İstanbul

Şekil 5.172: Aras, L., 1991. Üsküdar Doğancılarda Bir Paşa Konağı Restorasyon Projesi, Pafta 3, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü Fenbilimleri Enstitüsü, İstanbul

Şekil 5.172: Aras, L., 1991. Üsküdar Doğancılarda Bir Paşa Konağı Restorasyon Projesi, Pafta 3, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü Fenbilimleri Enstitüsü, İstanbul

Şekil 6.1: Haskan, M.N., 2001. Yüzyıllar Boyunca Üsküdar, Cilt 3, s: 1320, Üsküdar Belediyesi Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayınları, İstanbul

Şekil 6.2: Şehsuvaroğlu, H.Y., 1959. İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 2 s: 697, (Reşad Ekrem Koçu), Reşad Ekrem Koçu ve Ali Akbay İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi Yayınları, İstanbul

Şekil 6.3: Eldem, S.H., 1986. Türk Evi II, s: 81, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 6.4: Eldem, S.H., 1984. Türk Evi I, s: 246-247-249, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 6.5: Eldem, S.H., 1986. Türk Evi II, s: 96-98, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 6.6: Eldem, S.H., 1986. Türk Evi II, s: 85, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

Şekil 6.7: Eldem, S.H., 1984. Türk Evi I, s: 260-261, TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul

EKLER

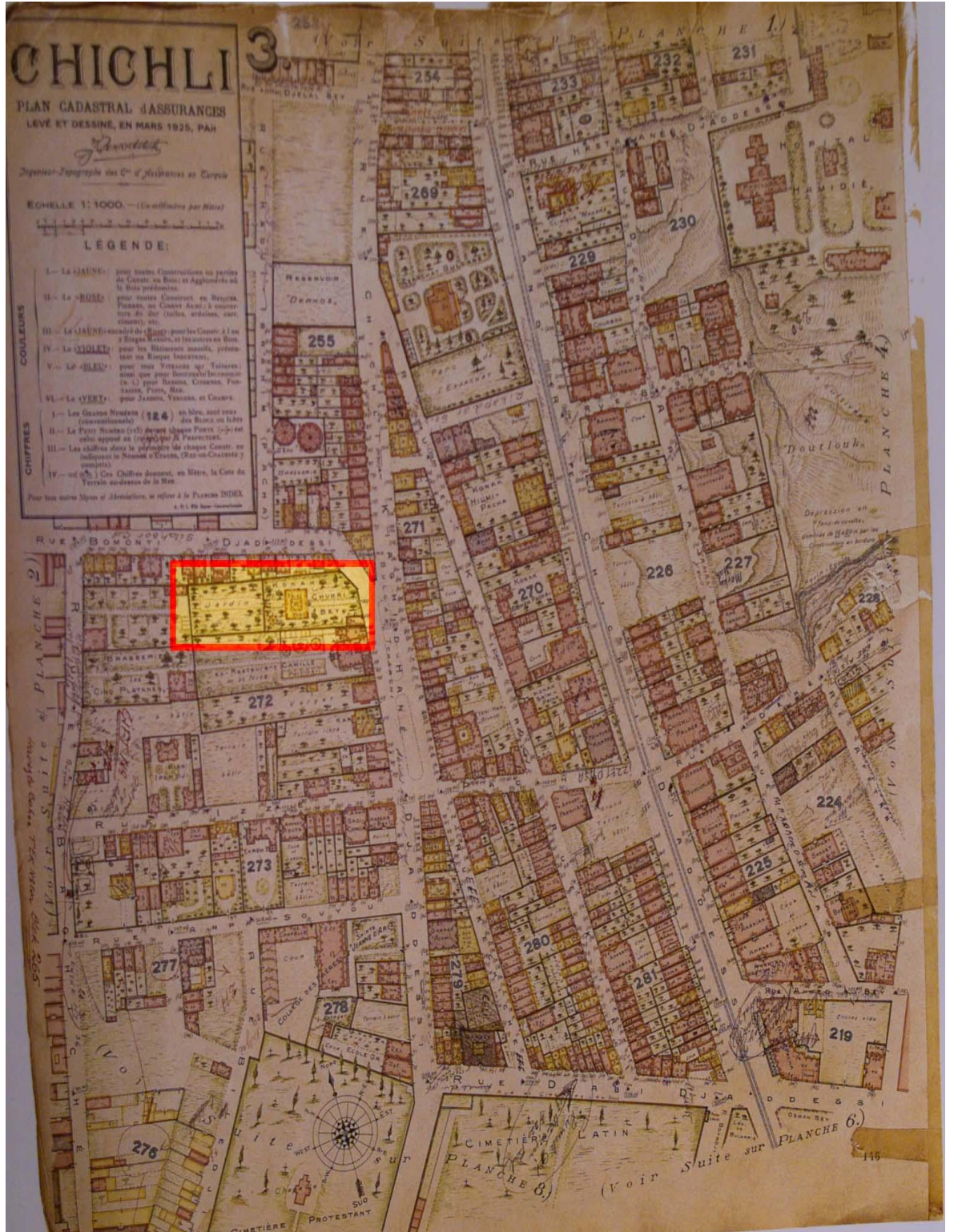
Ek 1: A.P.K'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu Pafta.....	199
Ek 2: S.P.K'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu Pafta.....	200
Ek 3: B.V..K'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu 4. Pafta.....	201
Ek 4: K.A.P.K'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu Pafta.....	202
Ek 5: İ.P.K'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu Pafta.....	203

Ek 1: Kadıköy İlçesi'ndeki Abdullah Paşa Konağı'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu Pafta (4 Pafta, 58 Ada, s:210)

Ek 2: Fatih İlçesi'ndeki Abdullatif Suphi Paşa Konağı'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu Pafta (44 Pafta, 24 Ada, s:186)

Ek 3: Şişli İlçesi'ndeki Birkökler Vakfı (Şükrü Bey) Konağı'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu Pafta (3 Pafta, 272 Ada s:233)

Ek 4: Üsküdar İlçesi'ndeki İbrahim Paşa Konağı'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu Pafta (60 Pafta, 533 Ada, s:257)

Ek 5: Eminönü İlçesi'ndeki Kayserili Ahmet Paşa Konağı'nın Pervititch Haritasında Bulunduğu Pafta (41Pafta, 95 Ada, s:184)

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Kocaeli’nde doğdu. 1997 yılında İzmit Mimar Sinan Lisesi’nden mezun oldu. 2000 yılında Haliç Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nde lisans eğitime başladı ve 2005 yılında mezun oldu. Yine aynı yıl Haliç üniversitesi Fen bilimleri Enstitüsü Mimarlık Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans eğitimine başladı. Halen serbest mimarlık çalışmalarını sürdürmektedir.